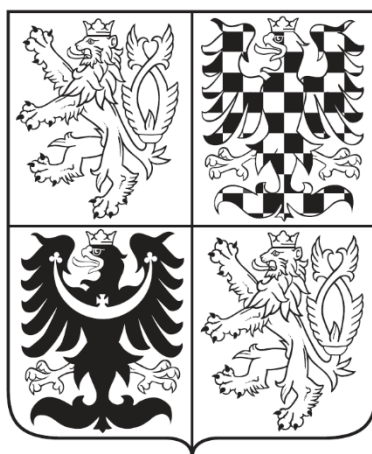

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA
NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 115 / ročník 2022 – VI. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
Svazek 115, ročník 2022 – VI. díl

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Brno 2025
Vydání první

© Ústavní soud České republiky

ISBN 978-80-87687-64-2

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, náleží č. 172, str. 519

OBSAH

Č. 129 Náklady exekučního řízení o zřízení exekutorského zástavního práva (sp. zn. IV. ÚS 1327/22 ze dne 1. listopadu 2022)	8
Č. 130 Odmítnutí odvolání dle § 218 písm. c) občanského soudního řádu v případě předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí (sp. zn. II. ÚS 2997/21 ze dne 2. listopadu 2022)	14
Č. 131 Nevypořádání se s argumentací o zdravotním stavu při rozhodování o nákladech řízení (sp. zn. III. ÚS 312/22 ze dne 2. listopadu 2022)	19
Č. 132 Dokazování obsahem připojeného trestního spisu a úředním záznamem o podaném vysvětlení v pozdějším trestním řízení (sp. zn. III. ÚS 808/22 ze dne 2. listopadu 2022)	27
Č. 133 Počítání lhůty pro podání stížnosti proti rozhodnutí o výkonu trestu odnětí svobody (sp. zn. III. ÚS 1946/22 ze dne 2. listopadu 2022)	43
Č. 134 Právo soudního exekutora na náhradu nákladů exekuce při zastavení řízení (sp. zn. I. ÚS 2434/21 ze dne 8. listopadu 2022)	47
Č. 135 Předvídatelnost soudních rozhodnutí (sp. zn. IV. ÚS 1132/22 ze dne 15. listopadu 2022)	53
Č. 136 Trestný čin křivé výpovědi ve světle zákazu sebeobviňování (sp. zn. IV. ÚS 1536/22 ze dne 15. listopadu 2022)	66
Č. 137 Nezákonná pořádková pokuta telefonnímu operátorovi pro nesplnění výzvy dle § 8 trestního řádu (sp. zn. I. ÚS 1670/22 ze dne 15. listopadu 2022)	72
Č. 138 Přístup k dovolacímu soudu v případě, že soud poskytne dovolateli lhůtu k odstranění vad dovolání delší, než je lhůta stanovená zákonem (sp. zn. IV. ÚS 1777/22 ze dne 15. listopadu 2022)	79
Č. 139 Zneužití Vojenského zpravodajství (sp. zn. IV. ÚS 2824/21 ze dne 22. listopadu 2022)	84
Č. 140 Otázky práva Evropské unie v řízení o dovolání a právo dovolatele na soudní ochranu (sp. zn. I. ÚS 2839/21 ze dne 22. listopadu 2022)	104
Č. 141 Rozhodování o nákladech řízení dle průběhu sporu a výroku ve věci (sp. zn. III. ÚS 1844/22 ze dne 22. listopadu 2022)	117

Č. 142	
Zveřejňování majetkových přiznání zastupitelů obcí a krajů po zrušujícím nálezu Ústavního soudu s odloženou vykonatelností (sp. zn. IV. ÚS 2296/22 ze dne 22. listopadu 2022)	125
Č. 143	
Rozhodování o umístění nezletilého dítěte do zařízení ochranné výchovy dle nejlepšího zájmu dítěte (sp. zn. IV. ÚS 412/22 ze dne 29. listopadu 2022)	141
Č. 144	
Autonomie vůle smluvních stran a nepřípustné soudcovské dotváření práva (sp. zn. I. ÚS 550/22 ze dne 29. listopadu 2022)	148
Č. 145	
Porušení zákazu dvojího přičítání při rozhodování soudů o podmíněném propuštění (sp. zn. III. ÚS 2878/22 ze dne 29. listopadu 2022).....	158
Č. 146	
Ustanovování zástupce a důraz na zajištění maximální možné ochrany práv účastníků řízení (sp. zn. I. ÚS 2578/22 ze dne 30. listopadu 2022)	165
Č. 147	
Výrok o náhradě škody v případě schválení dohody o vině a trestu (sp. zn. III. ÚS 1420/22 ze dne 6. prosince 2022).....	173
Č. 148	
Ponechání v předstižné vazbě a doktrína zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody (sp. zn. I. ÚS 2987/22 ze dne 8. prosince 2022)	185
Č. 149	
Ústavnost financování poskytování zdravotní péče (sp. zn. Pl. ÚS 36/21 ze dne 13. prosince 2022; 25/2023 Sb.).....	197
Č. 150	
Povinnost odvolacího soudu zopakovat provedené důkazy podle § 213 odst. 2 občanského soudního řádu; zákaz vydání překvapivého rozhodnutí (sp. zn. I. ÚS 3477/21 ze dne 14. prosince 2022)	209
Č. 151	
Povinnost soudu v extradičním řízení posoudit následky vojenské invaze na území Ukrajiny (sp. zn. II. ÚS 1199/22 ze dne 14. prosince 2022)	217
Č. 152	
Kritéria soudu pro posouzení diskriminace z důvodu zdravotního postižení (sp. zn. IV. ÚS 366/21 ze dne 20. prosince 2022).....	229
Č. 153	
Povinnost soudu projednat žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody uložená náležením Ústavního soudu i po přemístění k výkonu trestu do jiné věznice (sp. zn. II. ÚS 2152/22 ze dne 20. prosince 2022)	239
St. č. 57/22	
Stanovisko pléna Ústavního soudu (sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22 ze dne 29. listopadu 2022; 4/2023 Sb.).....	246

I

I. Nálezzy

Č. 129**Náklady exekučního řízení o zřízení exekutorského zástavního práva
(sp. zn. IV. ÚS 1327/22 ze dne 1. listopadu 2022)**

1. Předmětem řízení o zřízení exekutorského zástavního práva je předmět řízení penězi neocenitelný, neboť jde o zajištění vymáhané pohledávky, nikoliv o vymožení konkrétní peněžité částky. Při určení tarifní hodnoty předmětu řízení je proto nutno postupovat podle § 9 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Postup obecných soudů nerespektující tato pravidla vede k porušení práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Podle § 73a odst. 9 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zaniká exekutorovi oprávnění k vedení exekuce provedením exekuce ke zřízení exekutorského zástavního práva, tj. právní mocí exekučního příkazu. Po zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech již další náklady exekuce soudnímu exekutorovi nevznikají, proto jejich přiznání je v rozporu s právem na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti IT credit, s. r. o., sídlem Pernerova 502/50, Praha 8 – Karlín, zastoupené JUDr. Jiřím Machem, advokátem, sídlem Stará cesta 205, Jindřichův Hradec, proti I. výroku v rozsahu, ve kterém byl potvrzen III. výrok usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375, II. výroku usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. března 2022 č. j. 62 Co 428/2021-448 a III. výroku usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 9 jako účastníků řízení a Jaroslavy Pavlíkové, zastoupené JUDr. Ing. Milošem Olíkem, Ph.D., LL.M., advokátem, sídlem Na Pankráci 1683/127, Praha 4 – Nusle, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem I v rozsahu, kterým byl potvrzen III. výrok usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375, II. výrokem usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. března 2022 č. j. 62 Co 428/2021-448 a III. výrokem usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375 byla porušena základní práva stěžovatelky na ochranu vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. března 2022 č. j. 62 Co 428/2021-448 v I. výroku v rozsahu, kterým byl potvrzen III. výrok usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375, ve II. výroku a usnesení

Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 6. října 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375 ve III. výroku se zrušují.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení specifikovaných výroků I a II v záhlaví označeného usnesení s tvrzením, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 11 odst. 1 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 9 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 78 EXE 7669/2018 se podává, že stěžovatelka (v řízení před obecnými soudy – oprávněná) se domáhala provedení exekuce zřízením exekutorského zástavního práva na spoluvlastnickém podílu specifikovaného pozemku ve vlastnictví vedlejší účastnice, a to k zajištění své pohledávky ve výši 45 180 459,22 Kč. Následně vydala pověřená soudní exekutorka Mgr. Martina Havlová (dále jen „soudní exekutorka“) exekuční příkaz ze dne 31. 1. 2019, jímž rozhodla o zřízení navrhovaného exekutorského zástavního práva.

3. Vedlejší účastnice podala dne 27. 2. 2019 návrh (doplněný dne 28. 2. 2019) na zastavení exekuce, ve kterém uvedla, že exekuční titul – notářský zápis a v něm uvedená úvěrová smlouva, stejně jako ručitelství závazek, jsou absolutně neplatné pro rozpor se zákonem. Obvodní soud posoudil obsah notářského zápisu, kterým bylo mimo jiné prohlášení vedlejší účastnice o ručitelství závazku ke smlouvě o úvěru ze dne 14. 3. 2012 ve znění dodatků (uzavřené mezi spořitelním družstvem – Artesa, spořitelní družstvo, a dlužníky – obchodními společnostmi GLOBALICA, a. s., a FORTIS Bohemia, spol. s r. o.), a dospěl k závěru, že ujednání v ní uvedené nevyhovuje požadavku na přesné vymezení rozsahu a obsahu plnění. Dále uvedl, že úvěrová smlouva byla uzavřena v rozporu se zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého smí spořitelní družstvo poskytovat úvěry pouze svým členům (ve smlouvě uvedení dlužníci nebyli členy spořitelního družstva). Uzavřel, že vzhledem k neplatnosti úvěrové smlouvy nemohlo dojít ke vzniku platného prohlášení o ručitelství závazku vedlejší účastnice a uplatněný exekuční titul je vůči ní materiálně nevykonatelný. Proto obvodní soud usnesením ze dne 6. 10. 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375 exekuci vedenou soudní exekutorkou zastavil (I. výrok), vedlejší účastnici nepřiznal náhradu nákladů exekučního řízení (II. výrok) a stěžovatelce uložil povinnost nahradit náklady exekuce soudní exekutorce ve výši 6 655 Kč (III. výrok). Výrok II odůvodnil zjištěním, že jsou zde důvody hodné zvláštního zřetele podle § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“), byť zastavení exekuce zavinila oprávněná, která podala exekuční návrh na základě nezpůsobilého exekučního titulu. Obvodní soud však přihlédl k tomu, že povinná, jako předsedkyně představenstva obchodní společnosti GLOBALICA, a. s., uzavřela úvěrovou smlouvu a její dodatky dobrovolně a dále že vydala prohlášení o ručitelství závazku dobrovolně, ačkoli v době jednání o uzavření úvěrové smlouvy věděla, že dlužník – obchodní společnost FORTIS Bohemia, spol. s r. o., není členem družstva, a tudíž jí muselo být zřejmé, že smlouva je absolutně neplatná. Výrok III vychází z § 89 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, přičemž obvodní soud vyšel z toho, že zastavení exekuce procesně zavinila stěžovatelka, a výši náhrady vypočetl součtem odměny soudní exekutorky ve výši 2 000 Kč podle § 6 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně

a náhradách soudního exekutora, správce obchodního závodu, správce nemovité věci a plátce mzdy nebo jiného příjmu a o podmínkách pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou soudním exekutorem (exekutorský tarif), ve znění pozdějších předpisů, náhrady hotových výdajů v paušální částce 3 500 Kč podle § 13 odst. 1 exekutorského tarifu, včetně daně z přidané hodnoty ve výši 21 % podle § 87 odst. 1 a § 90 odst. 1 exekučního řádu.

4. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným usnesením potvrdil usnesení obvodního soudu (I. výrok), uložil stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejší účastnici náklady odvolacího řízení ve výši 62 980 Kč (II. výrok) a rozhodl, že soudní exekutorka nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III). Městský soud připomenul, že při posuzování důvodnosti návrhu povinné na zastavení exekuce zkoumá exekuční soud pouze to, zda exekuční titul, kterým je notářský zápis, splňuje zákonné náležitosti a zda poskytuje hmotněprávní základ pro vedení exekuce. Shodně s obvodním soudem uzavřel, že vymezení ručitelského závazku v notářském zápisu je neurčité, úvěrová smlouva (v níž spořitelní družstvo překročilo své podnikatelské oprávnění a poskytlo úvěr nečlenu), a tedy i ručitelské prohlášení vedlejší účastnice jsou absolutně neplatné, proto je dán důvod pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř., za použití § 55 exekučního řádu. K námitce stěžovatelky, že obvodní soud přiznal soudní exekutorce náklady exekuce v rozporu s § 73a odst. 10 exekučního řádu, vysvětlil, že jde o odkaz nepřipadný, neboť jde o jiné řízení. O nákladech účastníků rozhodl městský soud podle § 142 odst. 1 o. s. ř. za použití § 224 odst. 1 o. s. ř. tak, že povinná v odvolacím řízení uspěla a má právo na náhradu nákladů sestávajících z nákladů právního zastoupení, a odměnu určil podle § 8 odst. 1 ve spojení s § 7 bodem 7 a § 11 odst. 2 písm. e) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Při stanovení odměny za úkon právní služby vyšel z tarifní hodnoty podle výše peněžitého plnění, kterým byla zajištěná pohledávka ve výši 45 180 459,22 Kč. Odměna tak činila za dva úkony právní služby po 31 190 Kč, dvě paušální náhrady po 300 Kč podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu, celkem 62 980 Kč.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka brojí proti nákladovým výrokům, a to jak o nákladech řízení mezi účastníky, tak o nákladech přiznaných v řízení před obvodním soudem soudní exekutorce. Namítá, že o nákladech exekučního řízení bylo rozhodnuto ve zřejmém rozporu s podústavním právem a rozhodovací praxí, neboť obecné soudy nerespektovaly zvláštní povahu exekučního řízení ke zřízení exekutorského zástavního práva podle § 73a exekučního řádu. Má za to, že nerespektováním nepeněžité povahy řízení při určení tarifní hodnoty pro účely stanovení výše nákladů řízení soudy zasáhly do jejich ústavně zaručených práv.

6. K II. výroku napadeného usnesení městského soudu stěžovatelka uvádí, že nesouhlasí s použitím tarifní hodnoty podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu, neboť při vzniku exekutorského zástavního práva jde především o vznik zástavního práva k zajištění pohledávky, tj. o nárok penězi neocenitelný a je potřeba postupovat podle § 9 advokátního tarifu. V tomto ohledu odkazuje na judikaturu Ústavního soudu o zřízení zástavního práva a na obecné závěry z ní vyplývající s tím, že jsou použitelné i při provedení exekuce zřízením exekutorského zástavního práva [srov. nálezy ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. I. ÚS 3403/20 (N 154/107 SbNU 292), ze dne 31. 3. 2005 sp. zn. II. ÚS 557/04 (N 68/36 SbNU 725), ze dne 12. 3. 2009 sp. zn. III. ÚS 584/07 (N 53/52 SbNU 531), ze dne 8. 4. 2013 sp. zn. I. ÚS 1301/10 (N 52/69 SbNU 67) a další; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

7. K přiznaným nákladům soudní exekutorky ve III. výroku usnesení obvodního soudu stěžovatelka namítá, že i v tomto případě soud pominul zvláštní povahu řízení a dále nerespektoval skutečnost, že náklady exekuce uhradila již před provedením exekuce ve smyslu § 73a odst. 10 exekučního řádu, v platném znění (správně § 73a odst. 8 exekučního řádu – pozn. Ústavního soudu). Přiznal-li jejich náhradu obvodní soud soudní exekutorce, jde

o náhradu zjevně duplicitní. Nadto soud při svém postupu opomenul, že oprávnění k vedení exekuce soudní exekutorce vydáním exekučního příkazu ve smyslu § 73a odst. 9 exekučního řádu zaniklo.

8. Částí své argumentace stěžovatelka rozporuje závěr obecných soudů o absolutní neplatnosti úvěrové smlouvy s tím, že použitý výklad není ústavně souladný.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené usnesení. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka napadá výhradně nákladové výroky a s ohledem na objektivní nepřipustnost dovolání podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

10. Ústavní soud uvádí, že i když stěžovatelka výslovně navrhla zrušení jen části I. výroku a II. výrok usnesení městského soudu, z obsahu ústavní stížnosti vyplývá, že napadá i III. výrok usnesení obvodního soudu ze dne 6. 10. 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375 a vymezuje se vůči němu. Ústavní soud, vycházející z obsahu ústavní stížnosti, nikoliv z jejího petitu, považuje ústavní stížnost za podanou i proti tomuto výroku usnesení obvodního soudu.

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

11. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření obvodnímu soudu, městskému soudu a vedlejší účastníci řízení.

12. Obvodní soud stručně odkázal na závěry svého usnesení, jakož i na závěry napadeného usnesení městského soudu s tím, že se s námitkami uvedenými v ústavní stížnosti obecné soudy plně vypořádaly. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti nepodal.

13. Městský soud rovněž odkázal na odůvodnění svého ústavní stížností napadeného usnesení, které považuje za řádně odůvodněné a obsahující všechny náležitosti uvedené v § 169 odst. 1 o. s. ř. Uvedl, že ústavní práva stěžovatelky porušena nebyla. Předmět řízení je v napadeném rozhodnutí označen řádně jako peněžité plnění, pro které byla exekuce vedena, odměna za úkon právní služby byla určena v souladu s advokátním tarifem a nebyl důvod postupovat jinak. Ústavní stížnost považuje za neopodstatněnou a navrhl, aby v případě věcného projednání byla zamítnuta.

14. Vedlejší účastnice uvedla, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná a v případě věcného posouzení je nedůvodná. Zastává názor, že k pochybení obecného soudu spočívajícímu v nesprávném právním závěru o tarifní hodnotě nedošlo a nadto výroky rozhodnutí o nákladech řízení nedosahují takové intenzity, aby měly potenciál zasáhnout do základních práv a svobod stěžovatelky. Má za to, že se stěžovatelka snaží obejít právní úpravu obsaženou v § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., která nepřipouští dovolání proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení. Nadto považuje judikaturu uvedenou v ústavní stížnosti za nepřiléhavou.

15. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice Ústavní soud nezasílal stěžovatelce na vědomí a k případné replice, neboť neobsahují žádnou argumentaci, která by nebyla známa účastníkům řízení.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud po seznámení se s vyžádaným soudním spisem přezkoumal napadené výroky I a II usnesení městského soudu a řízení jemu předcházející (ústavní stížností materiálně napadený III. výrok usnesení obvodního soudu) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní stížnost směřuje proti výrokům usnesení, jimiž bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Při posuzování problematiky nákladů řízení postupuje Ústavní soud nanejvýš zdrženlivě, jak vyplývá z jeho dosavadní judikatury, podle níž rozhodnutí o náhradě nákladů řízení – byť se může citelně dotknout některého z účastníků řízení – zpravidla nedosahuje intenzity vedoucí k porušení základních práv a svobod [srov. usnesení ze dne 1. 11. 1999 sp. zn. IV. ÚS 10/98, ze dne 27. 5. 1998 sp. zn. II. ÚS 130/98, ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), ze dne 13. 10. 2005 sp. zn. III. ÚS 255/05 či ze dne 18. 3. 2008 sp. zn. IV. ÚS 131/08]. Na druhou stranu Ústavní soud zdůrazňuje, že i rozhodování o nákladech soudního řízení tvoří nedílnou součást soudního řízení jako celku, a i na něj proto dopadají základní zásady řádného procesu, mezi které tradičně náleží i zákaz svévolného rozhodování či ochrana legitimního očekávání účastníků a předvídatelnost soudních rozhodnutí [srov. nálezy ze dne 23. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2738/10 (N 235/59 SbNU 391), ze dne 28. 5. 2013 sp. zn. II. ÚS 2570/10 (N 95/69 SbNU 457) a ze dne 3. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 1561/13 (N 52/73 SbNU 59)].

18. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu i výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich použití při řešení konkrétních případů jsou samostatnou záležitostí obecných soudů. Ústavní soud neposuzuje zákonnost vydaných rozhodnutí (není-li jimi porušeno ústavně zaručené právo), neboť to přísluší obecným soudům. Z hlediska ústavněprávního proto může být posouzena pouze otázka, zda došlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelky při stanovení správné tarifní hodnoty podle advokátního tarifu. Je proto nutné posoudit, zda je předmět řízení, v němž se stěžovatelka jako oprávněná domáhala svým návrhem zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech vedlejší účastnice (§ 73a odst. 1 exekučního řádu), penězi ocenitelný, či nikoli.

19. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené nejprve zkoumal právní povahu exekutorského zástavního práva, které je zakotveno v hlavě V exekučního řádu. Podle systematického zařazení této úpravy je patrné, že exekutorské zástavní právo není nástrojem, který by sloužil k vymožení pohledávky věřitele, neboť v tomto řízení nedochází k přímému zpeněžení majetku povinného. Podle § 73a odst. 1 exekučního řádu vzniká zřízením exekutorského zástavního práva zajištění pohledávky oprávněného na nemovitých věcech povinného. Jde o zvláštní institut, který slouží k zajištění pohledávky, k tomuto závěru směřuje i znění § 73a odst. 7 exekučního řádu, podle kterého, nestanoví-li exekuční řád jinak, se na exekuci ke zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech.

20. V nedávné době vydaný náleží Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. I. ÚS 3403/20 řešil obdobnou otázku, a sice, jakou povahu má předmět řízení v případě, kdy je realizován nárok ze zástavního práva při soudním prodeji zástavy. Ústavní soud dospěl k závěru, že předmět řízení je v takovém případě penězi neocenitelný, neboť jde o nárok na realizaci zástavního práva a není v pravomoci obecného soudu, aby v takovém řízení de facto dovozoval, v jaké konkrétní výši je zástavní věřitel oprávněn domoci se svého práva vůči zástavci.

21. Ústavní soud aplikoval výše uvedené závěry na nyní posuzovanou věc a dospěl k závěru, že předmět řízení o zřízení exekutorského zástavního práva představuje předmět řízení penězi neocenitelný, neboť jde o zajištění vymáhané pohledávky, nikoliv o vymožení konkrétní peněžité částky. Při určení tarifní hodnoty je proto nutno postupovat podle § 9 advokátního tarifu, neboť jde o právo k nemovité věci penězi neocenitelné. Stanovily-li obecné soudy tarifní hodnotu pro účely výpočtu výše náhrady nákladů v rozporu s předmětem sporu, vede takový postup k porušení práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny.

22. Další vada napadeného usnesení městského soudu spočívá v rozhodnutí I. výrokem potvrzujícím III. výrok usnesení obvodního soudu o náhradě nákladů soudní exekutorky, ač měl

být tento výrok zrušen. Ústavní soud připomíná, že ze znění § 73a odst. 9 exekučního řádu vyplývá, že oprávnění k vedení exekuce exekutorovi zaniká provedením exekuce ke zřízení exekutorského zástavního práva. Jinými slovy, po zřízení exekutorského zástavního práva na nemovitých věcech již dále náklady exekuce soudnímu exekutorovi nevznikají. Tento závěr je patrný rovněž z § 73a odst. 11 exekučního řádu, podle kterého může být návrh na zastavení exekuce podán pouze k soudu (neboť soudní exekutor již oprávnění k vedení exekuce nemá), stejně jako tomu bylo v posuzovaném případě. Také tento postup je v rozporu s právem na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a právem vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

23. Z výše uvedených důvodů proto Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení městského soudu v I. výroku v rozsahu, ve kterém byl potvrzen III. výrok usnesení obvodního soudu ze dne 6. 10. 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375, a ve II. výroku podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Ze stejných důvodů zrušil také III. výrok usnesení obvodního soudu ze dne 6. 10. 2021 č. j. 78 EXE 7669/2018-375. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

Č. 130

Odmítnutí odvolání dle § 218 písm. c) občanského soudního řádu v případě předběžného opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí (sp. zn. II. ÚS 2997/21 ze dne 2. listopadu 2022)

Jsou-li v daném případě splněny podmínky pro projednání určitého návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající uvedenému základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl. Ústavní soud na základě toho mj. dovodil, že byl-li podaný opravný prostředek odmítnut, popřípadě bylo-li řízení o opravném prostředku zastaveno, aniž k tomu byly splněny zákonné podmínky, má takový postup za následek odepření přístupu k soudu, a tím i porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Jsou-li totiž opravné prostředky právním řádem připuštěny, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Davida Uhlíře a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Jaromíra Jirsy ve věci ústavní stížnosti stěžovatele T. P., právně zastoupeného Mgr. Bc. Vladimírem Volným, advokátem, se sídlem Paroubkova 228, Domažlice, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 10. 2021 č. j. 18 Co 216/2021-78, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení a H. F. jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 10. 2021 č. j. 18 Co 216/2021-78 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 10. 2021 č. j. 18 Co 216/2021-78 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a stížnostní námitky

1. Stěžovatel se v ústavní stížnosti domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí. Namítá, že jím bylo zasaženo do jeho práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Usnesením ze dne 17. 8. 2021 č. j. 3 Nc 2/2021-13 Okresní soud Plzeň-sever (dále jen „okresní soud“) rozhodl podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „z. ř. s.“) tak, že se stěžovateli předběžným opatřením ukládá, aby a) opustil společné obydlí na adrese X, jakož i jeho bezprostřední okolí, b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí a nezdržoval se tam, c) zdržel se setkávání a navazování kontaktů s navrhovatelkou (výrok I). Podle výroku II usnesení pak v souladu s § 408 odst. 1 z. ř. s. předběžné opatření trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti a výrokem III

nebylo žádnému z účastníků přiznáno právo na náhradu nákladů řízení. Soud odůvodnil předběžné opatření tím, že se stěžovatel vůči navrhovatelce dopouští nežádoucího obtěžování, je podezřelý z násilného chování vůči ní a nelze vyloučit, že se takového jednání dopustí opakovaně. Navíc předběžnému opatření předcházelo vykázání Policíí České republiky na dobu 10 dnů.

3. Proti usnesení okresního soudu podal stěžovatel odvolání. V něm uvedl, že se žádného domácího násilí proti navrhovatelce nedopustil. Nelze vycházet z pouhého tvrzení navrhovatelky, které není nijak osvědčeno. Po mnohaletém soužití účastníků stěžovatel zjistil, že navrhovatelka je mu nevěrná. Chtěl se proto na ukončení partnerského soužití rozumně dohodnout, včetně termínu vystěhování. Návrh podala navrhovatelka zcela účelově, aby dostala stěžovatele z bytu.

4. Odvolání stěžovatele Krajský soud v Plzni (dále též jen „krajský soud“) napadeným usnesením odmítl (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok II). V odůvodnění usnesení krajský soud uvedl, že ve svém rozhodování vycházel z § 218 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), podle kterého soud odmítne odvolání, které bylo podáno někým, kdo k odvolání není oprávněn, nebo které směřuje proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné. Podle krajského soudu se v soudní praxi rozhoduje též o odmítnutí odvolání, které se stalo bezpředmětným například proto, že rozhodnutí po podání odvolání pozbylo svou účinnost.

5. Krajský soud vycházel z toho, že rozhodnutí o předběžném opatření bylo vydáno dne 17. 8. 2021 a tímto dnem se stalo vykonatelným (§ 407 z. ř. s.). Spis mu byl předložen bez předkládací zprávy dne 6. 10. 2021. V té době již uplynula třicetidenní lhůta trvání předběžného opatření i s přihlédnutím k prodloužení lhůty ve smyslu § 408 odst. 2 z. ř. s. vzhledem k rozhodnutí Policie České republiky ze dne 14. 8. 2021, kterým byl stěžovatel vykázán ze společného obydlí účastníků v rodinném domě na adrese X na dobu 10 dnů. Odvoláním napadené usnesení o předběžném opatření ze dne 17. 8. 2021 tak již ztratilo svoji účinnost, a odvolací soud proto odvolání odmítl.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že odvolací soud porušil jeho právo na soudní ochranu tím, že věc neprojednal, když nesprávně konstatoval, že předběžné opatření ze dne 17. 8. 2021 pozbylo účinnost. Odvolací soud vůbec nereflektoval to, že navrhovatelka podala návrh na prodloužení původního předběžného opatření o pět měsíců, přičemž o tomto návrhu nebylo v době rozhodování odvolacího soudu pravomocně rozhodnuto (viz níže). Ve smyslu § 410 odst. 2 z. ř. s. se tím prodlužuje doba trvání předběžného opatření do doby, než soud o návrhu na prodloužení předběžného opatření rozhodne. Odvolací soud v odůvodnění napadeného usnesení konstatoval, a to v důsledku pochybení soudu prvního stupně, který odvolání odvolacímu soudu předložil bez předkládací zprávy, že účinnost předběžného opatření již skončila. Takový závěr je však podle přesvědčení stěžovatele nesprávný.

II. Procesní podmínky řízení

7. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť proti napadenému rozhodnutí není přípustný žádný opravný prostředek.

8. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, Ústavní soud od něj podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu upustil.

9. Ústavní soud si vyžádal k posouzení věci vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení. Účastník – Krajský soud v Plzni – ani vedlejší účastnice se k věci nevyjádřili.

III. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Pravomoc Ústavního soudu je založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé.

11. Po přezkoumání napadeného usnesení krajského soudu a jemu předcházejícího procesního postupu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud ve své judikatuře vychází z názoru, že posouzení podmínek pro vydání předběžného opatření a jeho konkrétní podoby z hlediska správnosti přijatého řešení se jeho přezkumné pravomoci v zásadě vymyká a je věcí obecného soudu, neboť závisí na konkrétních okolnostech případu [srov. např. náleze ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171), usnesení ze dne 28. 6. 2012 sp. zn. II. ÚS 2010/12 nebo usnesení ze dne 2. 2. 2016 sp. zn. III. ÚS 49/16, dostupná na <https://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná]. Ústavnímu soudu tedy, z hlediska ústavněprávního, nepřísluší přehodnocovat názor obecných soudů o důvodnosti návrhu na vydání předběžného opatření, nýbrž je povolán pouze ke zjištění, zda rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření, popřípadě rozhodnutí o jeho zamítnutí, mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a současně nebylo projevem svévole ve smyslu čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny [např. náleze ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171)]. Předmětem tohoto přezkumu může být i procesní postup, který nařízení předběžného opatření předcházel [např. náleze ze dne 19. 1. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)].

13. V daném případě je předmětem ústavní stížnosti postup odvolacího soudu, který odmítl odvolání stěžovatele proti nařízenému předběžnému opatření z důvodu, že usnesení o tomto předběžném opatření již ztratilo účinnost. Stěžovatel namítá, že tímto postupem došlo k porušení jeho práva na soudní ochranu.

14. Ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Postup k ochraně práv jednotlivce již není upraven na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech podústavního práva, které kogentně stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat (čl. 36 odst. 4 Listiny). Ústavnímu soudu tedy náleží přezkum toho, zda soudy postupují v souladu s ústavními principy soudního řízení a zda jejich postup nevede k ústavně nepřijatelnému odepření spravedlnosti – *denegationi iustitiae* [srov. náleze ze dne 28. 6. 2021 sp. zn. II. ÚS 671/21 (N 123/106 SbNU 334), bod 14].

15. Konkrétně to znamená, že jsou-li v daném případě splněny podmínky pro projednání určitého návrhu a rozhodnutí o něm, je povinností soudu odpovídající uvedenému základnímu právu, aby k projednání tohoto návrhu přistoupil a ve věci rozhodl [srov. např. náleze ze dne 31. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 4012/19 (N 59/99 SbNU 181), bod 18]. Ústavní soud na základě toho mj. dovedl, že byl-li podaný opravný prostředek odmítnut, popřípadě bylo-li řízení o opravném prostředku zastaveno, aniž k tomu byly splněny zákonné podmínky, má takový postup za následek odepření přístupu k soudu, a tím i porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [za všechny viz např. náleze ze dne 24. 6. 2014 sp. zn. II. ÚS 475/13 (N 129/73 SbNU 941)]. Jsou-li totiž opravné prostředky právním řádem připuštěny, nemůže se

rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [srov. náleze ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)].

16. Podle § 218 o. s. ř. odvolací soud odmítne odvolání, které bylo podáno někým, kdo k odvolání není oprávněn (písmeno b) nebo směřuje proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné (písmeno c). V soudní praxi se pak přistupuje k odmítnutí odvolání podle § 218 písm. c) o. s. ř. též v případech, kdy po podání odvolání již rozhodnutí soudu prvního stupně ztratilo pro účastníky smysl, neboť se stalo neúčinným či jinak bezpředmětným.

17. Ústavní soud již dříve takový postup odvolacího soudu aproboval jako ústavně konformní. V usnesení ze dne 14. 2. 2008 sp. zn. II. ÚS 3200/07 Ústavní soud uvedl, že „[o]dvolací soud opodstatněně za situace, kdy se odvolání stalo bezpředmětným, neboť pozbylo svou účinnost, zvolil postup dle ustanovení § 218 o. s. ř., tj. odmítnutí odvolání. Uvedený procesní postup je v soudní praxi využíván (rovnocenným prostředkem je i rozhodnutí o zastavení odvolacího řízení dle § 211 a 104 o. s. ř.) a Ústavní soud rozhodnutí odvolacího soudu, které bylo adekvátní nastalé procesní situaci, neshledal jako neústavní. Smyslem předběžného opatření je upravit zatím, nikoli s konečnou platností, poměry účastníků, přičemž se jedná o opatření mající jen dočasný dosah, jehož účelem je i aktuální řešení situace, která bezprostřední zásah vyžaduje“ (obdobně viz např. usnesení ze dne 9. 4. 2015 sp. zn. I. ÚS 3973/14, v němž Ústavní soud odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu v této otázce).

18. V dané věci však musí Ústavní soud konstatovat, jak vyplývá ze spisového materiálu, že pro odmítnutí odvolání stěžovatele proti usnesení okresního soudu o nařízení předběžného opatření podle § 218 písm. c) o. s. ř. podmínky splněny nebyly. O odvolání stěžovatele rozhodoval krajský soud dne 12. 10. 2021. V té době sice již uplynula třicetidenní lhůta (a další lhůta podle jiného právního předpisu) trvání předběžného opatření, nicméně soud pominul, že dne 10. 9. 2021 podala navrhovatelka další návrh, a to na prodloužení ještě trvajících předběžného opatření o dalších pět měsíců.

19. Při posouzení věci je třeba vycházet z následujících ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních.

20. Podle § 407 z. ř. s. je rozhodnutí podle § 405 vykonatelné vydáním. Podle § 408 odst. 1 z. ř. s. předběžné opatření podle § 405 trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Podle § 408 odst. 2 z. ř. s. předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření vykazání podle jiného právního předpisu a neuplynula-li před nabytím vykonatelnosti předběžného opatření lhůta stanovená v jiném právním předpise pro trvání vykazání, prodlužuje se doba trvání předběžného opatření o tu dobu, jež do vykonatelnosti předběžného opatření neuplynula. Podle § 409 odst. 1 z. ř. s. bylo-li rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření napadeno včasným odvoláním, soud prvního stupně předloží věc odvolacímu soudu do 15 dnů od podání odvolání. O odvolání odvolací soud rozhodne do 7 dnů od předání věci (odstavec 2).

21. Podle § 410 odst. 1 z. ř. s. navrhovatel může před uplynutím doby uvedené v § 408 z. ř. s. podat návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření podle § 405. „Podáním návrhu se prodlužuje doba trvání předběžného opatření podle § 405 do doby, než soud o návrhu na prodloužení rozhodne“ (odstavec 2).

22. V daném případě je zřejmé, že navrhovatelka podala v zákonné lhůtě návrh na prodloužení původně nařízeného předběžného opatření ze dne 17. 8. 2021, toto předběžné opatření bylo tedy ve smyslu § 410 odst. 2 z. ř. s. prodlouženo a v době rozhodování krajského soudu dne 12. 10. 2021 o odvolání stěžovatele bylo účinné, neboť o návrhu na jeho prodloužení nebylo rozhodnuto. Ze spisu rovněž vyplývá, že okresní soud předložil poprvé věc k rozhodnutí odvolacímu soudu dne 6. 10. 2021, přičemž krajský soud přípisem ze stejného dne vrátil spis okresnímu soudu s tím, že je třeba vypracovat předkládací zprávu. Poté okresní soud již s předkládací zprávou předložil věc k rozhodnutí o odvolání opětovně krajskému soudu, a to dne 11. 10. 2021, který dne 12. 10. 2021 odvolání odmítl. O návrhu na prodloužení předběžného

opatření bylo okresním soudem rozhodnuto dne 5. 11. 2021 usnesením č. j. 3 Nc 2/2021-119 tak, že se zamítá.

23. Ze shora uvedených skutečností lze tedy učinit závěr, že krajský soud se měl odvoláním stěžovatele zabývat meritorně, to znamená přezkoumat jeho odvolací námitky a rozhodnout o jejich důvodnosti. Tím, že krajský soud nesprávně vyhodnotil účinnost, resp. neúčinnost předběžného opatření, proti němuž stěžovatel podal odvolání, a toto odvolání nesprávně odmítl podle § 218 písm. c) o. s. ř., porušil nejen ustanovení zákonného předpisu (§ 409 a 410 z. ř. s.), ale zasáhl rovněž do základního práva stěžovatele na soudní ochranu, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny. K tomuto závěru vede Ústavní soud jak popsany nesprávný procesní postup obecných soudů, tak i sama podstata věci, která není bagatelní a je způsobilá zasáhnout i do jiných ústavně zaručených práv stěžovatele.

24. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a napadené usnesení Krajského soudu v Plzni zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 131**Nevypořádání se s argumentací o zdravotním stavu
při rozhodování o nákladech řízení
(sp. zn. III. ÚS 312/22 ze dne 2. listopadu 2022)**

Součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je i povinnost obecných soudů řádně se zabývat existencí důvodů hodných zvláštního zřetele podle § 150 občanského soudního řádu v daném případě. Jestliže stěžovatelka v průběhu odvolacího řízení argumentovala nepříznivým zdravotním stavem, jenž mohl mít vliv na reálné hodnocení žalujícího nároku a k jehož prokázání navrhla provedení důkazu znaleckým posudkem, je soud povinen se s těmito argumenty a návrhy v rozhodnutí náležitě vypořádat.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Ludvíka Davida a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatelky J. Š., zastoupené A. Š., advokátem, proti výrokům II, III, IV, V a VI rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a obchodní společnosti Montované stavby VENEL, s. r. o., sídlem Slavíkova 3143/18e, Ostrava-Poruba, zastoupené JUDr. Petrem Svatošem, advokátem, sídlem Sadová 1585/7, Ostrava – Moravská Ostrava, jako vedlejší účastnice č. 1 a obchodní společnosti AVETRADE FINANCE, spol. s r. o., sídlem Mladoboleslavská 330, Praha 9 – Vinoř, zastoupené Mgr. Petrem Olbortem, advokátem, sídlem Nad Vývozem 4828, Zlín, jako vedlejší účastnice č. 2, takto:

I. Výroky II, III, IV, V a VI rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II, III, IV, V a VI rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282 se zrušují.

III. Vedlejší účastnici č. 1 se nepřiznává náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Stěžovatelka se ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 2. 2. 2022, jakož i následnými doplněními domáhá zrušení rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282 ve výrocích II, III, IV, V a VI pro porušení práva na spravedlivé projednání věci, jakož i práva vlastnit majetek.

2. Podstatou řízení před obecnými soudy byly nároky účastníků vyplývající ze smlouvy o dílo na výstavbu rodinného domu. Stěžovatelka požadovala slevu z ceny díla ve výši

400 000 Kč s příslušenstvím, neboť dílo mělo vady, dále smluvní pokutu za pozdní předání díla ve výši 199 200 Kč, jakož i zaplacení ceny části díla ve výši 67 946 Kč, které měla pořídit a provést vedlejší účastnice č. 1, ale protože tak neučinila, pořídila jej stěžovatelka na svůj náklad. Vedlejší účastnice č. 1, resp. po vstupu do řízení vedlejší účastnice č. 2, uplatnila nárok na zaplacení doplatku ceny díla ve výši 240 535,20 Kč.

3. Okresní soud v Ostravě (dále též jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 30. 1. 2020 č. j. 56 C 284/2009-1142 zamítl žalobu, kterou se stěžovatelka domáhala po vedlejší účastnici č. 1 zaplacení částky 400 000 Kč (výrok I), jakož i žalobu, kterou se stěžovatelka po vedlejší účastnici č. 1 domáhala zaplacení částky 146 400 Kč (výrok II), dále uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici č. 2 částku 183 559 Kč s úrokem z prodlení (výrok III) a zamítl žalobu, kterou se vedlejší účastnice č. 2 domáhala po stěžovatelce zaplacení částky 4 176,20 Kč s úrokem z prodlení (výrok IV). Následujícími výroky rozhodl o nákladech řízení, a to tak, že nepřiznal žádnému účastníkovi právo na náhradu nákladů řízení (výrok V), stěžovatelce uložil povinnost zaplatit státu – České republice na nákladech řízení částku 89 077,50 Kč (výrok VI) a vedlejší účastnici č. 2 uložil povinnost zaplatit státu – České republice na nákladech řízení částku 110 753,50 Kč (výrok VII). Protože okresní soud nerozhodl o celém předmětu řízení, učinil tak doplňujícím rozsudkem ze dne 3. 12. 2020 č. j. 56 C 284/2009-1203, kterým byl zamítnut návrh vedlejší účastnice č. 2 na zaplacení částky 52 800 Kč (výrok I) a zamítnuta žaloba stěžovatelky, kterou se domáhala po vedlejší účastnici č. 2 zaplacení částky 52 800 Kč (výrok II). Současně rozhodl o náhradě nákladů řízení o vydání doplňujícího rozhodnutí tak, že žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok III). Okresní soud dospěl k závěru, že pokud se týká nároku stěžovatelky na slevu z ceny díla, svědčí jí právo na slevu v rozsahu 111 840 Kč. Cena fakticky provedeného díla s pozemkem činí 2 186 359 Kč včetně DPH. Stěžovatelka uhradila 1 950 000 Kč. Z toho důvodu dospěl k závěru, že je důvodný doplatek za cenu díla ve výši 236 359 Kč. Dále soud shledal jako důvodný nárok stěžovatelky na zaplacení smluvní pokuty ve výši 52 800 Kč. Protože ohledně této částky došlo k jednostrannému zápočtu ze strany stěžovatelky, dospěl okresní soud k závěru, že je povinna vedlejší účastnici č. 2 zaplatit z titulu doplatku ceny díla částku 183 559 Kč, z toho důvodu žalobu vedlejší účastnice č. 2 na zaplacení částky 4 176,20 Kč s příslušenstvím zamítl. Doplňujícím rozsudkem byl zamítnut návrh vedlejší účastnice č. 2 na zaplacení částky 52 800 Kč, neboť na tuto částku vedlejší účastnici č. 2 nárok nenáleží. Při rozhodování o náhradě nákladů řízení okresní soud aplikoval § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“). Důvody hodné zvláštního zřetele shledal v okolnostech, že v posuzované věci byl co do podstaty uplatněný nárok na slevu z ceny díla a doplatek ceny díla důvodný, bylo prokázáno, že na díle se vady vyskytly, stěžovatelka vynaložila náklady na pořízení odborného posouzení faktické existence a rozsahu vad díla, vystupovala ve smluvním vztahu jako slabší strana (nepodnikatel), v průběhu řízení se strany opakovaně snažily o smírné řešení, pro samotné rozhodnutí bylo zapotřebí co do výše uplatněných nároků znalecké zkoumání. Náhradu nákladů řízení vynaložených státem na znalecké zkoumání uložil k úhradě poměrně stěžovatelce a vedlejší účastnici č. 2, neboť pro určení důvodně uplatňovaných nároků (výše slevy z ceny díla, již uplatňovala stěžovatelka, výše doplatku ceny díla, jež uplatňovala vedlejší účastnice č. 2) bylo nutné znalecké zkoumání.

4. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282 rozsudek okresního soudu v napadené části (v odstavci IV výroku a v odstavci I výroku doplňujícího rozsudku) změnil tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejší účastnici č. 2 částku 56 976,20 Kč s úrokem z prodlení (výrok I), dále rozhodl o náhradě nákladů řízení tak, že stěžovatelce uložil povinnost zaplatit vedlejší účastnici č. 1 náhradu ve výši 276 787,50 Kč (výrok II) a vedlejší účastnici č. 2 částku 34 848 Kč (výrok III), České republice částku 199 507 Kč (výrok IV), a konečně uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnicím č. 1 a č. 2 náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 6 062,10 Kč (výrok V) a 60 540 Kč (výrok VI).

Oproti okresnímu soudu dospěl k závěru, že stěžovatelka nemá nárok na zaplacení smluvní pokuty z důvodu prodlení vedlejší účastnice č. 1 s předáním díla. Stěžovatelka totiž neuhradila poslední zálohovou fakturu, což bylo v řízení nesporné, tudíž je stále v prodlení, a z toho důvodu by dle smlouvy o dílo nemohlo dojít ani k předání díla, navíc by se o dobu prodlení se zaplacením poslední zálohy prodlužovala doba předání díla. Podle krajského soudu také okresní soud dospěl nesprávnou interpretací § 529 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“) k nesprávnému právnímu závěru o tom, že pohledávka vedlejší účastnice č. 2 jednostranným zápočtem ze dne 24. 1. 2020 částečně zanikla. Stěžovatelka neučinila zápočet vůči vedlejší účastnici č. 2 bez zbytečného odkladu, jak předpokládá § 529 odst. 2 občanského zákoníku, neboť oznámení o postoupení pohledávky za vedlejší účastnicí č. 2 bylo stěžovatelce doručeno 4. 7. 2017, přičemž zápočet učinila cca po dvou a půl letech, tj. až dne 24. 1. 2020. Stěžovatelce nebránila žádná překážka, aby vedlejší účastnici č. 2 oznámila existenci své započitatelné pohledávky vůči vedlejší účastnici č. 1 bez zbytečného odkladu. Krajský soud věc právně posoudil tak, že vedlejší účastnice č. 2 má nárok na doplatek ceny dohodnuté ve smlouvě podle § 546 ve spojení s § 554 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Nedoplatek ceny díla ve výši 240 535,20 Kč shledal jako důvodný, a proto jestliže okresní soud přiznal pouze část z uvedeného nedoplatku, byl v tomto ohledu rozsudek okresního soudu změněn a přiznána i zbylá výše nedoplatku ceny díla ve výši 56 976,20 Kč s úrokem z prodlení. Krajský soud změnil rozsudek okresního soudu rovněž co do výroků o nákladech řízení. Oproti okresnímu soudu aplikoval § 142 odst. 1 občanského soudního řádu a přiznal úspěšné vedlejší účastnici č. 1 a vedlejší účastnici č. 2 plnou náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Neshledal zde důvody hodné zvláštního zřetele pro aplikaci § 150 občanského soudního řádu. Krajský soud stěžovatelku rovněž zavázal k úhradě nákladů řízení státu.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka ústavní stížností brojí pouze proti nákladovým výrokům (II, III, IV, V a VI) rozsudku krajského soudu a tvrdí, že krajský soud porušil zásadu zákazu překvapivých rozhodnutí, čímž zasáhl do stěžovatelčina práva na spravedlivé projednání věci a současně do práva vlastnit majetek.

6. Pokud jde o zásadu zákazu překvapivých rozhodnutí, stěžovatelka tvrdí, že krajský soud nebyl na základě podaných odvolání směřujících výlučně proti výrokům o povinnosti hradit náklady řízení oprávněn rozhodovat o samém předmětu sporu, resp. měnit právní hodnocení věci provedené okresním soudem co do merita věci. Jestliže žádný z účastníků nebrojil proti výrokům I až III rozsudku okresního soudu, nebyl pro krajský soud dán procesní prostor k posouzení důvodnosti žaloby (tedy správnosti výroků I až III a jejich právního základu), ale měly být zkoumány jen výroky o nákladech řízení. Krajský soud tím, že „vkomponoval“ nové hodnocení základu sporu do výroku o nákladech řízení, znemožnil stěžovatelce bránit se proti právním závěrům krajského soudu dovoláním z důvodu nepřipustnosti dovolání proti výrokům o nákladech řízení. Tím došlo k porušení práva na spravedlivý proces a odnětí možnosti domoci se svého práva u nestranného a nezávislého soudu, resp. odnětí věci zákonnému soudci.

7. K porušení práva vlastnit majetek došlo právním posouzením aplikace § 150 občanského soudního řádu krajským soudem, který dostatečně nepřihlédl k individuálním okolnostem stěžovatelky (osobní a zdravotní poměry stěžovatelky, reálná existence vad na díle).

8. V doplnění ústavní stížnosti právní zástupce stěžovatelky poukazuje na současně vedené řízení o návrhu na omezení svéprávnosti stěžovatelky v rozsahu určeném soudem a předkládá v průběhu tohoto řízení zpracovaný znalecký posudek.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a její ústavní stížnost je ve vztahu k nákladovým výrokům rozsudku krajského soudu přípustná, neboť vyčerpala všechny zákonné prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníků řízení, vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatelky

10. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a na právní závěry v něm uvedené. Ústavní stížnost považuje za nedůvodnou, protože nedošlo k porušení ústavních práv stěžovatelky.

11. Vedlejší účastnice řízení č. 1 navrhuje ústavní stížnost odmítnout, a pakliže by Ústavní soud neshledal důvod pro odmítnutí, navrhuje ji zamítnout. Má za to, že ze strany stěžovatelky se jedná o pokračující snahu o zjevně bezúspěšné uplatňování práva, resp. snahu o jeho zneužití. Proto navrhuje, aby Ústavní soud uložil stěžovatelce povinnost k náhradě nákladů řízení vedlejší účastnici č. 1. Nejprve předkládá námitky co do procesního postupu (opožděnost ústavní stížnosti a jejího doplnění, předčasnost ústavní stížnosti). Považuje za nepravdivé tvrzení stěžovatelky, že by krajský soud prostřednictvím výroků o náhradě nákladů řízení rozhodl o předmětu řízení, neboť o předmětu řízení rozhodoval na základě podaného odvolání vedlejší účastnice č. 2, které směřovalo i proti výroku IV (tj. výroku ve věci samé) rozsudku okresního soudu, a závěry, k nimž dospěl ve věci samé, zohlednil ve vztahu k rozhodování o náhradě nákladů řízení. Rozhodnutí krajského soudu tak nemohlo být překvapivé, neboť skutkové okolnosti účastníci znali a měli možnost se k nim v průběhu řízení vyjádřit. Tvrzení stěžovatelky, s nímž přichází až po seznámení s rozsudkem okresního soudu, jakož i s odvoláními vedlejších účastnic, že po celou dobu řízení byla vedena mylnými představami o důvodnosti nároku, přičemž je zde podezření na její psychické onemocnění, to vše za situace, kdy byla po celou dobu řádně zastoupena advokátem (synem), považuje za spíše zavádějící a účelové. Poukazuje zejména na skutečnosti, že stěžovatelka byla od počátku řízení kvalifikovaně zastoupena advokátem, řízení probíhalo více než 12 let, stěžovatelka trvala na celkem 39 vadách nemovitosti (přestože některé byly v minulosti vedlejší účastnicí č. 1 odstraněny, bylo jejich prokázání znemožněno rekonstrukcí domu stěžovatelky, šlo o zjevné vady, které nebyly bez zbytečného odkladu po zjištění reklamovány, nebo byly způsobeny nevhodným užíváním stěžovatelkou, nebyly předmětem díla, či jsou vadami smyšlenými), vedlejší účastnice č. 1 opakovaně navrhovala mimosoudní řešení, které nebylo stěžovatelkou akceptováno, atd. V řízení bylo potvrzeno to, že stěžovatelčin údajný nárok nemá žádné opodstatnění a že je to naopak stěžovatelka, kdo má dluh za vedlejší účastnicí č. 1. K použití § 150 občanského soudního řádu vedlejší účastnice č. 1 tvrdí, že se jeho aplikací krajský soud zabýval dostatečně (viz body 20 a 21 rozsudku krajského soudu).

12. Vedlejší účastnice č. 2 ve svém vyjádření navrhla odmítnutí, příp. zamítnutí ústavní stížnosti. Stejně jako vedlejší účastnice č. 1 se vyjadřuje k předčasnosti ústavní stížnosti, jakož i k opožděnosti ústavní stížnosti a jejích doplnění. Poukazuje na to, že v cca třináctiletém řízení byla stěžovatelka po celou dobu zastoupena advokátem – synem, takže mu musel být znám stav domu stěžovatelky, o němž po celou dobu trvání řízení bylo tvrzeno, že vykazuje množství vad, přičemž ke zjištění, že žalobou nejsou uplatňovány žádné oprávněné vady, nebylo třeba žádného odborného vzdělání. Vedlejší účastnice se tvrzením o vadách soustavně bránila, přičemž neuznávala ani jednu z tvrzených vad, jakož ani nárok na smluvní pokutu stěžovatelky. Žalobu stěžovatelky považovala od počátku za nedůvodnou, vykazující šikanózní

charakter, jakož i za účelovou snahu o zneužití práva. Vedlejší účastnice č. 2 nesouhlasí s námitkou stěžovatelky ohledně překvapivosti rozhodnutí krajského soudu a tvrdí, že podané odvolání vedlejší účastnice č. 2 směřovalo nikoli jen proti výrokům o nákladech řízení, jak uvádí stěžovatelka, ale též proti meritornímu výroku okresního soudu, což opravňovalo krajský soud k přezkumu skutkového stavu věci. Rovněž rozhodnutí krajského soudu o nákladech řízení vycházelo z okolností, které byly všem účastníkům soudního řízení z dosavadního průběhu řízení známy, přičemž krajský soud se nikterak neodchýlil od toho, co navrhovali sami odvolatelé. Rozhodnutí tak nemohlo být pro stěžovatelku překvapivé. Za nesprávný považuje argument stěžovatelky, že neměla možnost se proti závěrům krajského soudu bránit pomocí dovolání. Konečně nepovažuje za důvodný argument stěžovatelky, že krajský soud nepřihlédl k individuálním poměrům stěžovatelky stran použití § 150 občanského soudního řádu. Poukazuje na to, že stěžovatelka se k podaným odvoláním vedlejších účastnic ani nevyjádřila, resp. neuplatnila žádnou námitku svědčící ve prospěch jejího požadavku na použití § 150 občanského soudního řádu. Má za to, že krajský soud se možností aplikace § 150 občanského soudního řádu v rozsudku dostatečně zabýval, a jeho postupu tak nelze ničeho vytknout. Závěrem poukázala na ochotu vedlejších účastnic ke smírnému řešení, avšak stěžovatelka nebyla ochotna přistoupit na nabízené možnosti řešení.

13. V replice na vyjádření vedlejších účastnic stěžovatelka reagovala na jednotlivá tvrzení vedlejších účastnic, která však nepřinášejí novou argumentaci. Zdůraznila, že o nepříznivém zdravotním stavu (jakožto objektivní okolnosti, kterou si stěžovatelka nezavinila) se právní zástupce dozvěděl až v průběhu řízení, což se procesně projevilo v tom, že stěžovatelka nepodala odvolání proti rozsudku okresního soudu, resp. podané odvolání ve stanovené lhůtě neodůvodnila a sdělila soudu, že pro nepříznivý zdravotní stav nebude odvolání odůvodňovat, což mělo za následek následné zastavení odvolacího řízení. Ze stejného důvodu stěžovatelka nevyužila procesní možnost podat dovolání proti rozsudku krajského soudu.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti. V dosavadní rozhodovací praxi konstatoval, že není součástí soustavy obecných soudů, a proto není povolán k přezkumu jejich rozhodnutí jako další „superrevizní“ orgán. Samotný postup v řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad práva, jakož i jeho aplikace náleží obecným soudům, které jsou součástí soudní soustavy podle čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky.

15. V judikatuře Ústavního soudu akcentuje doktrína minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci vyplývající ze samotného postavení Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti. Tato zásada se o to více projevuje při rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy, které s ohledem na svoji povahu nelze stavět na roveň meritornímu rozhodování. Rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je zásadně doménou obecných soudů, neboť se zde projevují aspekty nezávislého soudního rozhodování, a Ústavní soud proto není oprávněn v podrobnostech přezkoumávat jejich jednotlivá rozhodnutí. Ústavněprávní význam náhrada nákladů řízení získá pouze v případě extrémního vybočení z pravidel upravujících řízení. To by mohlo nastat za situace, pokud by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany soudů byl obsažen prvek svévole, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačné kogentní normy, v důsledku přepjatého formalismu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry soudu nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně [viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2019 sp. zn. I. ÚS 1317/19 (N 185/97 SbNU 26)].

16. Požadavek na řádné odůvodnění rozhodnutí obecných soudů patří mezi základní atributy spravedlivého procesu. Platí, že rozhodnutí musí být řádně a přesvědčivě odůvodněna, v opačném případě by v postupu soudů bylo možné shledat prvky libovůle, takové rozhodnutí

by mohlo založit nejen nepřezkoumatelnost, ale též zpravidla i protiústavnost [srov. např. nález ze dne 17. 5. 2001 sp. zn. III. ÚS 727/2000 (N 75/22 SbNU 145), nález ze dne 5. 2. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2259/13 (N 15/72 SbNU 197), nález ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), nález ze dne 4. 9. 2002 sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213) nebo nález ze dne 11. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 1891/13 (N 138/78 SbNU 159)].

17. Nedílnou součástí práva na spravedlivý proces je též účinné umožnění účastníkům uplatňovat námitky, argumenty a navrhopat důkazy, které mohou mít vliv na vlastní rozhodnutí soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí odpovídajícím způsobem vypořádat. Tzv. opomenuté důkazy představují pochybení soudu spočívající v neodůvodněném neprovedení účastníkem navrhaných důkazů. Soud není sice povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o důkazních návrzích rozhodnout, a pokud jim nevyhoví, musí ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl [k tomu srov. nález sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51), nález sp. zn. II. ÚS 663/2000 ze dne 10. 4. 2001 (N 57/22 SbNU 19), nález sp. zn. I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25)]. Ne každé opomenutí důkazu nutně vede k porušení práva na spravedlivý proces. Situace, v nichž lze i pochybení soudu spočívající v opomenutí důkazu z ústavněprávních hledisek akceptovat, mohou nastat třeba v případě důkazních návrhů nemajících vůči projednávané věci žádný vztah nebo mohou být výrazem „zdržovací“ či jiné obstrukční procesní taktiky [srov. nález sp. zn. II. ÚS 2172/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 54/76 SbNU 747), bod 21].

18. V nyní posuzované věci se stěžovatelka domáhá zrušení pouze nákladových výroků rozsudku krajského soudu. Okresní soud rozsudkem částečně vyhověl stěžovatce (co do části smluvní pokuty), jakož i vedlejší účastnici č. 2 (co do části doplatku ceny díla). O nákladech řízení rozhodl podle § 142 odst. 1 ve spojení s § 150 občanského soudního řádu, neboť shledal důvody hodné zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků řízení. Povinnost k náhradě nákladů státu uložil poměrně stěžovatce i vedlejší účastnici č. 2. Krajský soud přezkoumal v rozsahu podaných odvolání řízení ve věci samé, jakož i nákladové výroky a uložil stěžovatce uhradit úspěšné vedlejší účastnici č. 2 doplatek ceny díla. O nákladech řízení rozhodl podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu tak, že přiznal úspěšným vedlejším účastnicím plnou náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, jakož i uložil stěžovatce zaplatit státu náhradu nákladů řízení. Neztotožnil se s názorem okresního soudu stran použití § 150 občanského soudního řádu, který považuje za mimořádný procesní institut, k jehož aplikaci je třeba přistupovat jen výjimečně a jen za dodržení zákonem stanovených podmínek. Přisvědčil námitce vedlejší účastnice č. 1, že nepřiznání náhrady nákladů řízení neodůvodňují majetkové, sociální, osobní ani jiné poměry stěžovatelky. Naopak přihlédl k tomu, že je to vedlejší účastnice č. 1, která je v současné době v likvidaci. Rovněž přihlédl k celému obsahu sporu, který vyvolala stěžovatelka, které muselo být již ze znaleckých posudků zřejmé, že na slevu z ceny díla jí nevznikl nárok, o mimosoudním řešení věci začala intenzivně jednat až v roce 2018, i když spor je veden již od roku 2009. Stěžovatelka si musela být vědoma svého dluhu z nezaplacení doplatku ceny díla, bezdůvodně započítávala své pohledávky (smluvní pokutu), jež se následně ukázaly jako nedůvodné.

19. Ústavní soud po zvážení obsahu ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Na rozhodování obecných soudů o aplikaci § 150 občanského soudního řádu lze plně vztáhnout výše uvedené závěry o omezeném přezkumu Ústavním soudem. Jde, z hlediska použití, o mimořádné ustanovení, neboť pouze zjistí-li soud existenci důvodů hodných zvláštního zřetele, nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Výhradně civilnímu soudu tak náleží široký, avšak nikoli neomezený prostor pro uvážení, zda dané ustanovení, které umožňuje rozhodnout jinak než podle výsledku sporu (resp. úspěchu), aplikuje, či nikoli. Soud je *ex officio* povinen zkoumat, zda ve věci neexistují zvláštní okolnosti, k nimž je třeba při stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení výjimečně přihlédnout

[usnesení sp. zn. IV. ÚS 37/02 ze dne 31. 1. 2002 (U 4/25 SbNU 357), náleží Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 401/06 (N 196/43 SbNU 207)]. Rozhodnutí musí být odrazem konkrétních okolností daného případu, založených na komplexním zhodnocení všech okolností a poměrů účastníků. Zkoumají se tak převážně majetkové, sociální a osobní poměry účastníků, jakož i jiné skutečnosti, které vedly k zahájení řízení, chování účastníků v průběhu řízení, příp. jiné okolnosti odůvodňující použití citovaného zmírňujícího ustanovení [srov. náleží ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1840/10 (N 202/58 SbNU 795)]. Konečně je třeba dodat, že uvedené ustanovení neslouží ke zmírňování majetkových rozdílů mezi procesními stranami, ale k řešení situace, kdy by bylo nespravedlivé, aby ten, kdo důvodně hájí svá porušená či ohrožená práva nebo právem chráněné zájmy, obdržel náhradu nákladů, které při této činnosti účelně vynaložil [srov. náleží ze dne 5. 11. 2008 sp. zn. I. ÚS 2862/07 (N 189/51 SbNU 307) nebo náleží ze dne 12. 1. 2010 sp. zn. I. ÚS 1030/08 (N 4/56 SbNU 33)]. Ústavnímu soudu zpravidla nepřisluší hodnotit, zda jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele pro použití tohoto ustanovení, ale pouze zvážit, zda příslušný soud při použití § 150 občanského soudního řádu posoudil všechny okolnosti konkrétní věci [usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2006 sp. zn. I. ÚS 389/05 nebo náleží ze dne 18. 1. 2022 sp. zn. III. ÚS 2618/21 (N 7/110 SbNU 75)].

21. Ze spisu Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 56 C 284/2009, který si Ústavní soud vyžádal, se podává, že stěžovatelka dne 8. 3. 2021 podala okresnímu soudu prostřednictvím právního zástupce žádost o osvobození od nákladů řízení přiznaných České republice a od soudních poplatků, a to z důvodu nepříznivého zdravotního stavu stěžovatelky (psychické onemocnění vyplývající z dosavadního chování stěžovatelky, která realitu vnímá subjektivně a v rozporu s objektivními skutečnostmi, jakož i z konzultací s ošetřujícím praktickým lékařem i primářem psychiatrického oddělení Fakultní nemocnice v Ostravě). K prokázání těchto tvrzení bylo soudu navrženo provedení důkazu znaleckým posudkem z oboru psychiatrie. Stěžovatelka byla krajským soudem vyzvána k doložení podkladů k osobním poměrům stěžovatelky v desetidenní lhůtě. Dne 7. 4. 2021 podala stěžovatelka žádost o prodloužení lhůty k doložení podkladů, jíž nebylo usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 4. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1227 vyhověno. Krajskému soudu v Ostravě bylo dne 4. 5. 2021 připisem sděleno (v rámci doplnění žádosti o osvobození od nákladů řízení přiznaných České republice), že dne 29. 4. 2021 byl u Okresního soudu v Ostravě podán návrh na omezení svéprávnosti stěžovatelky pro její závažný zdravotní stav. Současně stěžovatelka požádala krajský soud, aby do vyhotovení znaleckých posudků v řízení o omezení svéprávnosti vyčkal s vydáním rozhodnutí ve věci případného osvobození od nákladů řízení, příp. do doby rozhodnutí řízení přerušil. Usnesením ze dne 14. 5. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1238 krajský soud nepřiznal stěžovatelce osvobození od soudních poplatků.

22. V průběhu řízení o ústavní stížnosti byl Ústavnímu soudu doručen znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, zpracovaný v řízení ve věci svéprávnosti a opatrovnictví stěžovatelky probíhající u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 47 Nc 1006/2021, jehož závěrem mj. bylo zjištění, že stěžovatelka trpí duševní poruchou trvalého rázu, a to trvalou poruchou s bludy.

23. Jak je zřejmé z výše uvedeného, stěžovatelka opakovaně (v řízení před krajským soudem) argumentovala nepříznivým zdravotním stavem, k jehož prokázání navrhovala provedení důkazu znaleckým posudkem, příp. vyčkaním do zpracování znaleckého posudku v probíhajícím řízení o omezení svéprávnosti stěžovatelky. Z obsahu spisu, jakož i z odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku vyplývá, že krajský soud na tyto argumenty ani důkazní návrhy v souvislosti s rozhodováním o nákladech řízení nikterak nereagoval.

24. Zdravotní stav je nepochybně jednou z mimořádných okolností, kterou je třeba posuzovat při zkoumání podmínek pro aplikaci § 150 občanského soudního řádu. Krajský soud

při rozhodování o nákladech řízení vyšel z § 142 odst. 1 a ony mimořádné okolnosti pro aplikaci § 150 občanského soudního řádu neshledal.

25. Za situace, kdy obecné soudy o náhradě nákladů řízení rozhodují *ex officio* a jsou povinny zkoumat všechny okolnosti, které v průběhu řízení vyšly najevo, krajský soud v posuzované věci pochybil, jestliže v odůvodnění rozhodnutí zdravotní stav stěžovatelky zcela pominul. Nevypořádal se tak s argumenty a návrhy stěžovatelky na provedení důkazu k objasnění jejího nepříznivého zdravotního stavu, jenž mohl mít vliv na reálné hodnocení žalujícího nároku a k jehož prokázání navrhla provedení důkazu znaleckým posudkem. Přitom je nepochybné, že zdravotní stav stěžovatelky je skutečností, kterou je třeba při zkoumání podmínek pro aplikaci § 150 občanského soudního řádu zvažovat, neboť by mohl mít relevantní vliv na samotné rozhodování soudu.

26. Ústavní soud uzavírá, že jestliže krajský soud v průběhu rozhodování o nákladech řízení nevzal v úvahu argumenty a návrhy stěžovatelky týkající se jejího zdravotního stavu, resp. jestliže v odůvodnění rozhodnutí úvahy stran zdravotního stavu zcela absentují, zatížil rozhodnutí vadou zakládající porušení základních práv stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

27. Jako neopodstatněnou shledal Ústavní soud námitku stěžovatelky brojící proti postupu krajského soudu, který na základě podaných odvolání vedlejších účastnic (proti výrokům o povinnosti hradit náklady řízení) nebyl oprávněn rozhodovat o samém předmětu sporu, resp. měnit právní hodnocení věci provedené okresním soudem v meritum věci. Jak je patrné z obsahu spisu okresního soudu, předmětem odvolacího přezkumu byly na základě odvolání vedlejších účastnic výroky IV, V, VI rozsudku okresního soudu, jakož i výrok I doplňujícího rozsudku okresního soudu, přičemž odvoláním se proti výroku IV rozsudku okresního soudu, jakož i proti výroku I doplňujícího rozsudku se odvolacímu soudu podle § 212 věty první občanského soudního řádu otevřel přezkum ve věci samé co do vedlejší účastnicí požadovaného doplacení ceny díla. Navíc je třeba dodat, že uplatňuje-li stěžovatelka námitky týkající se posouzení merita věci, jsou tyto s odkazem na zásadu subsidiarity ústavní stížnosti nepřijatelné, neboť stěžovatelka mohla proti rozsudku krajského soudu v části, v níž změnil rozsudek okresního soudu ve věci samé, podat dovolání, čehož nevyužila. Nevyčerpala tak všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně jejích práv poskytuje.

28. Ústavní soud dospěl k závěru, že výroky II, III, IV, V a VI napadeného rozsudku krajského soudu došlo k zásahu do základních práv stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

29. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 10. 2021 č. j. 8 Co 244/2020-1282 ve výrocích II, III, IV, V a VI zrušil.

30. Ústavní soud současně odmítl návrh vedlejší účastnice č. 1, aby jí Ústavní soud dle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu přiznal náhradu nákladů řízení o ústavní stížnosti. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že přiznání náhrady nákladů řízení v řízení před Ústavním soudem je rozhodnutím spíše výjimečným, přicházejícím v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zvláštní okolnosti případu. V nyní posuzovaném případě takové okolnosti Ústavní soud neshledal.

Č. 132

Dokazování obsahem připojeného trestního spisu a úředním záznamem o podaném vysvětlení v pozdějším trestním řízení (sp. zn. III. ÚS 808/22 ze dne 2. listopadu 2022)

I. Dokazováním obsahu připojeného spisu nesmí být porušeny garance práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny, jakož ani práva na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny, a to zejména tím, že by takto byly získány důkazy, které by v předmětném (pozdějším) trestním řízení byly nepřípustné, např. že by jako listinný důkaz při nesplnění podmínek stanovených § 88 odst. 6 větou třetí trestního řádu byl proveden protokol o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, který byl nařízen a proveden v dřívějším trestním řízení, v němž bylo vydáno pravomocné rozhodnutí dle § 9 odst. 1 trestního řádu, a to pod záminkou, že orgán činný v trestním řízení v následné věci tímto způsobem prověřuje ty závěry uvedeného rozhodnutí, které jsou pro něj nezávazné.

II. Neporušitelnost zákazů důkazního práva se nevztahuje jen na samotné důkazy získané v jiném (dřívějším) trestním řízení, které by byly v pozdějším trestním řízení nepřípustné, ale brání i tomu, aby tyto zákazy byly obcházeny tím, že místo přímého provedení nepřípustného důkazu v pozdějším řízení se orgán činný v trestním řízení „prolomí“ k jeho obsahu prostřednictvím příslušných pasáží odůvodnění rozhodnutí z dřívějšího řízení, které tento obsah rekapituluje a které je v tomto pozdějším řízení provedeno jako listinný důkaz.

III. (Ne)přípustnost určitého důkazu v pozdějším trestním řízení však musí být posuzována podle obecných pravidel dokazování vázících se k orgánům činným v trestním řízení. Nepřípustným tedy není takový důkaz, který byl v dřívějším právním řízení získán zcela bez jakékoliv ingerence orgánů činných v trestním řízení, či takový důkaz, který byl získán v dřívějším právním řízení za obdobných podmínek, za jakých by byl mohl být získán i v pozdějším trestním řízení.

IV. Ústavní soud není povinen se zabývat námitkami, které stěžovatel pouze formálně deklaruje, ale blíže je nezdůvodní konkrétními argumenty zasazenými do kontextu specifických okolností daného případu, pokud jejich důvodnost není na první pohled natolik očividná, že žádné bližší vysvětlení nevyžaduje. Neslučuje se totiž s úlohou Ústavního soudu jako nezávislého orgánu ochrany ústavnosti, aby vstupoval do řízení na straně stěžovatele tím, že bude napravovat jeho argumentační pasivitu a sám aktivně vyhledávat v posuzovaném případě námitky, které by mohly svědčit ve stěžovatelův prospěch, kterých se sám stěžovatel nedovolává, a samostatně vyhledávat argumenty na jejich podporu.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Ludvíka Davida a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatele S. P., zastoupeného Mgr. Zdeňkem Burdou, advokátem, se sídlem Leknínová 3033/7, Praha 10, proti rozsudku Okresního soudu v Jičíně ze dne 11. 6. 2021 č. j. 16 T 57/2020-141, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne

7. 9. 2021 č. j. 11 To 213/2021-177 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2022 č. j. 7 Tdo 1322/2021-199, za účasti Okresního soudu v Jičíně, Krajského soudu v Hradci Králové a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení předmětu řízení

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 21. 3. 2022, která splňuje procesní náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení rozhodnutí Okresního soudu v Jičíně (dále jen „nalézací soud“), Krajského soudu v Hradci Králové (dále též jen „odvolací soud“) a Nejvyššího soudu specifikovaných v návěti tohoto nálezu, neboť podle jeho názoru jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 38 odst. 2 Listiny, čl. 40 odst. 2 a 3 Listiny, jakož i čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. Nalézací soud napadeným rozsudkem uznal stěžovatele vinným ze spáchání trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a odsoudil jej podle § 274 odst. 2 trestního zákoníku k trestu odnětí svobody v délce trvání osmi měsíců, jehož výkon podle § 81 odst. 1 trestního zákoníku a § 82 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v délce dvou let, a podle § 73 odst. 1 a 3 trestního zákoníku k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu na dobu dvou let.

3. Skutek kladený stěžovateli za vinu měl spočívat, zjednodušeně řečeno, v tom, že stěžovatel měl dne 14. 5. 2020 v brzkých ranních hodinách na účelové pozemní komunikaci u garáží blízko křižovatky ulic v N. řídit osobní motorové vozidlo poté, co požíval alkoholické nápoje, a v důsledku svého ovlivnění alkoholem nezvládl řízení, takže při pokusu vjet na silnici I. třídy č. 16 havaroval do silničního příkopu, kde vozidlo převrátil na bok, přičemž hladina alkoholu v jeho krvi ještě cca hodinu a půl po této dopravní nehodě představovala při opakovaném měření hodnoty 2,18 ‰ a 2,34 ‰ (dále jen „předmětný skutek“).

4. Nalézací soud jako důkazy provedl výslech stěžovatele, dvou svědků – kamarádů stěžovatele, kteří s ním měli před dopravní nehodou v prostoru garáže patřící otci jednoho z nich popíjet alkoholické nápoje, výslech dvou svědků – policistů přivolaných k nehodě, svědka – majitele havarovaného motorového vozidla, zvukový záznam telefonního hovoru jednoho ze svědků na linku 158 a dále z listinných důkazů – protokolu o ohledání místa činu, plánu místa činu, protokolu o nehodě v silničním provozu, mapky místa, záznamu o dechové zkoušce, ověřovacího protokolu a kalibračního listu, úředního záznamu o kontrole řidiče podezřelého z požití alkoholických nápojů a z usnesení policejního orgánu o odložení trestní věci podezření ze spáchání zločinu krádeže dle § 205 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. b) trestního zákoníku (dále jen „usnesení o odložení věci“). Nalézací soud na základě provedených důkazů ustálil následující skutkový stav:

5. Stěžovatel se sešel se svými dvěma přáteli v prostoru garáže jednoho z nich, kde požívali alkoholické nápoje – pivo a vodku, následně po ukončení tohoto setkání stěžovatel nasedl do motorového vozidla, pokusil se vjet na silnici I. třídy a odjet domů, avšak s vozidlem

sjel do příkopu u betonového mostku, kde je převrátil. Následně svědka K. napadlo zavolat na policii a nahlásit údajnou krádež vozidla, neboť se domníval, že přivolaní policisté vozidlo z příkopu vyprostí. Přivolaná hlídka zajistila na místě činu daktyloskopické stopy, které se ovšem následně ukázaly jako nevyužitelné pro kriminalisticko-technické zkoumání, policejní pes byl rovněž vzhledem k podmínkám neupotřebitelný, a protože chování stěžovatele i svědků zakládalo pochybnost o pravdivosti uvedené skutkové verze, byla jim provedena dechová zkouška na přítomnost alkoholu v krvi. Při podání vysvětlení ve věci podezření z krádeže svědek (v nynější věci) B. výslovně uvedl, že z vozidla viděl vystupovat stěžovatele a že oznámení nehody na policii byla chyba a výmysl. Sám stěžovatel rovněž na úřední záznam o podaném vysvětlení přiznal, že vozidlo nikdo neodcizil a že k nahlášení smyšlené krádeže na policii se uchýlili proto, že nikdo nechtěl mít potíže kvůli řízení pod vlivem alkoholu. Proto byla trestní věc podezření z krádeže odložena a zahájeny úkony trestního řízení ve věci podezření z ohrožení pod vlivem návykové látky. Ačkoliv svědek K. i stěžovatel v hlavním líčení před nalézacím soudem uvedli, že si nic nepamatují, případně že neví, kdo vozidlo řídil, svědek B. i v hlavním líčení zopakoval, že volat policisty byla hloupost a že na místě nikdo kromě nich nebyl.

6. Nalézací soud výslovně v odůvodnění svého napadeného rozsudku uvedl, že nijak nevycházel z podaných vysvětlení v trestní věci podezření z krádeže, ale z usnesení o jejím odložení, jehož odůvodnění na podaná vysvětlení odkazuje. K závěru, že řídil stěžovatel, pak dospěl kromě tohoto usnesení také z výpovědi svědka B.; z výpovědi zasahujícího policisty, v němž vysvětlení přítomných vyvolalo pochyby; z místa dopravní nehody, které ze všech přítomných odpovídalo trase domů toliko stěžovatele (jeden ze svědků bydlel 300 metrů daleko a nejkratší cesta k němu domů vedla jinudy; a druhý setkání uspořádal, tedy by při odjezdu domů ostatní dva nenechával v otevřené garáži); z rozporů ve výpovědích stěžovatele a svědka K. o tom, jak mělo přesně k údajné krádeži dojít; z podřeknutí se svědka K. při hovoru s operátorem tísňové linky 158, neboť nejprve uvedl, že z havarovaného vozidla „lidi vyndali“, až pak se opravil, že řidič asi utekl, protože to byl zloděj; z toho, že když se stěžovatel a svědek K. dozvěděli, že policisté vozidlo z příkopu nevyprostí, začali odmítat spolupráci a o údajnou krádež se přestali starat; z toho, že stěžovatel byl jediný, kdo měl oprávnění s vozidlem jezdit a kdo od něj měl klíč; jakož i z rozporů ve výpovědi svědka B., které byly dle nalézacího soudu motivovány snahou stěžovateli pomoci.

7. Stěžovatel brojil proti napadenému rozsudku odvoláním, které založil zejména na námitkách nesprávně zjištěného skutkového stavu. Dle stěžovatelova názoru provedené dokazování nedávalo podklad pro závěr, že by se dopustil předmětného skutku, zejména nebylo spolehlivě zjištěno, kdo vozidlo v době dopravní nehody řídil. Nalézacímu soudu rovněž vytkl nesprávné hodnocení jednotlivých důkazů. Odvolací soud stěžovatelovo odvolání zamítl svým napadeným usnesením podle § 256 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). V odůvodnění konstatoval, že stěžovatel pouze opakuje svou obhajobu, kterou uplatnil již před nalézacím soudem, který se s ní zcela přesvědčivě vypořádal. Odvolací soud se tedy plně se závěry nalézacího soudu ztotožnil.

8. Stěžovatel podal proti napadenému usnesení odvolacího soudu dovolání, které Nejvyšší soud odmítl dle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu. I Nejvyšší soud konstatoval, že stěžovatel napadá skutkové závěry a hodnocení důkazů, přičemž skutkový stav tak, jak jej zjistil nalézací soud, není v extrémním rozporu s provedenými důkazy a stěžovatelovy námitky neodpovídají ani jinému dovolacímu důvodu.

III. Argumentace stěžovatele a ostatních účastníků řízení

9. Stěžovatel proti napadeným rozhodnutím obecných soudů vznáší námitky: 1. nedostatečného vypořádání se s jeho námitkami; 2. nesprávné právní kvalifikace skutku; 3. porušení presumpce neviny a nezákonného přijetí prohlášení viny stěžovatele;

4. neprokázání skutečnosti, že vozidlo řídil stěžovatel; 5. nepředestření všech skutkových zjištění stěžovateli. Podstatu jednotlivých námitek lze vyjádřit takto:

10. Ad 1 stěžovatel uvádí, že obecné soudy se nedostatečně vypořádaly s jeho námitkami uvedenými v odvolání a v dovolání.

11. Ad 2 stěžovatel tvrdí, že předmětný skutek byl nesprávně posouzen a obecné soudy zvolily špatnou právní kvalifikaci, neboť nebylo prokázáno, že by se stěžovatel trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku dopustil.

12. Ad 3 stěžovatel namítá, že byla porušena jeho presumpce neviny a zásada *in dubio pro reo*. Obecné soudy se rovněž neměly spokojit s jeho prohlášením viny, toto neměly přijmout a měly provést řádné dokazování.

13. Ad 4 stěžovatel shrnuje důkazní situaci a předkládá závěr, že z ní nevyplývá, že by vozidlo řídil on. Svědek K. byl opilý a uvedl, že si nic nepamatuje, tedy není vyloučeno ani to, že vozidlo řídil on. Podivné rovněž je, že zcela chybí kamerové záznamy. Policie podezření z krádeže odložila proto, že se jí nepodařilo chytit nikoho dalšího. Stěžovatel nesouhlasí „... se skutkovými zjištěními a závěry obžaloby i rozsudku soudu 1. stupně i rozsudku 2. stupně, obzvláště ve výroku o vině (nesouhlasí ale s celkem i s právní kvalifikací, trestem a uloženou náhradou škody)“.

14. Ad 5 stěžovatel nesouhlasí s tím, že mu nalézací soud nepředestřel všechna svá zjištění, která rozhodla o vině a trestu tak, aby se k nim mohl stěžovatel vyjádřit a vyvrátit je.

15. Ústavní soud si v nynější věci rovněž vyžádal spisový materiál a vyjádření ostatních účastníků a vedlejších účastníků řízení.

16. Nalézací soud odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí a na protokoly o hlavních líčeních, konkrétně se vyjádřil pouze k námitce přijetí prohlášení viny, k čemuž nedošlo. Obhájce sice v jedné ze žádostí o odročení zmiňoval, že je s klientem předběžně domluven na prohlášení viny, ovšem tato informace nebyla následně nijak dále zohledněna.

17. Odvolací soud sdělil, že nad rámec svého napadeného usnesení žádné další vyjádření nemá.

18. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí a zrekapituloval podstatné závěry nalézacího soudu, s nimiž se v něm ztotožnil, nad rámec toho se vyjádřil pouze k námitce údajného přijetí prohlášení viny, o níž vyjádřil pochybnost, co jí vlastně měl stěžovatel na mysli, neboť vina stěžovatele prokazována byla, tento uplatňoval svou vlastní skutkovou verzi a obecné soudy ji vyvrátily.

19. Okresní státní zastupitelství v Jičíně a Nejvyšší státní zastupitelství se konkludentně vzdaly postavení vedlejšího účastníka, Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové tak pak učinilo výslovně.

20. Jelikož ve vyjádřeních účastníků řízení nezaznělo nic, co by si z důvodu rovnosti zbraní vyžadovalo reakci ze strany stěžovatele, Ústavní soud upustil od zaslání těchto vyjádření k replice, neboť tím by bylo docíleno toliko zbytečného prodloužení řízení o ústavní stížnosti.

IV. Posouzení Ústavním soudem

21. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad Ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí, svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou

ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, musí ústavní stížnost odmítnout dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

22. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti a jejích příloh dospěl k závěru, že ji nemůže odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost, ale musí si obstarat další podklady a vyjádření (viz část III tohoto nálezu) a rozhodnout o ní nálezem. Důvodem je stěžovatelova námitka 4, již stěžovatel zpochybňuje kvalitu provedeného dokazování. Jak totiž vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku, ten svůj závěr o vině založil mimo jiné i na obsahu odůvodnění usnesení o odložení věci, z něž reprodukoval i obsah vysvětlení podaných dle § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu. Ústavní soud si tak musel položit otázku, zda dokazování v hlavním líčení v jedné trestní věci reprodukcí obsahu úředního záznamu o podaném vysvětlení v odůvodnění rozhodnutí z přípravného řízení v druhé trestní věci nepředstavuje zásah do práva na soudní a jinou ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny či práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny obviněného v první trestní věci (dále jen „předmětná otázka“).

V. Obecná východiska k dokazování obsahem usnesení v jiné trestní věci

a) Ústavněprávní limity dokazování

23. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy předepisuje: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

24. Ustanovení čl. 40 odst. 3 Listiny uvádí: „Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.“ Ustanovení čl. 6 odst. 3 Úmluvy zní: „Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva: a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu; b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby; c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují; d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě; e) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“

25. Podle § 33 trestního řádu: „Obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůže radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Může žádat, aby byl vyslychán za účasti svého obhájce

a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165). Je-li ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, může s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva příslušejí obviněnému i tehdy, je-li jeho svéprávnost omezena.“

26. Ustanovení § 165 odst. 1 a 2 trestního řádu stipuluje: „Policejní orgán může připustit účast obviněného na vyšetřovacích úkonech a umožnit mu klást otázky vyslychaným svědkům. Zejména tak postupuje, jestliže obviněný nemá obhájce a spočívá-li úkon ve výslechu svědka, který má právo odepřít výpověď. Obhájce je již od zahájení trestního stíhání oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění o něm zajistit. Může obviněnému i jiným vyslychaným klást otázky, avšak teprve tehdy, až orgán výslech skončí a udělí mu k tomu slovo. Námitky proti způsobu provádění úkonu může vznášet kdykoliv v jeho průběhu. Účastní-li se obhájce výslechu svědka, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 utajena, je policejní orgán povinen přijmout opatření, která znemožňují obhájci zjistit skutečnou totožnost svědka.“

27. Proces dokazování představuje integrální součást trestního řízení, a tedy bezpochyby se na něj vztahují garance práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny i práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) k těmto garancím přistupuje tak, že tyto netvoří vždy stejný strnulý a neměnný standard, ale že z hlediska ochrany lidských práv je třeba posoudit až celkovou spravedlivost trestního řízení v individuálním kontextu dané věci (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 9. 2016 ve věci *Ibrahim a další proti Spojenému království*, stížnosti č. 50541/08, 50571/08, 50573/08 a 40351/09, bod 250; rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 9. 11. 2018 ve věci *Beuze proti Belgii*, stížnost č. 71409/10, bod 121; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 5. 2017 ve věci *Simeonovi proti Bulharsku*, stížnost č. 21980/04, bod 120). Pravidla dokazování jsou pak zásadně doménou jednotlivých vnitrostátních právních řádů (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 23. 4. 1997 ve věci *Van Melenchen a další proti Nizozemí*, stížnosti č. 21363/93, 21364/93, 21427/93 a 22056/93, bod 50; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 18. 12. 2018 ve věci *Murtazaliyeva proti Rusku*, stížnost č. 36658/05, bod 139), a tedy posouzení, zda v procesu dokazování bylo zachováno právo na spravedlivý proces, se nevymyká shora připomenutému referenčnímu kritériu až celkové spravedlivosti řízení (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 7. 2000 ve věci *Elsholz proti Německu*, stížnost č. 25735/94, bod 66), a to např. včetně otázky použití nezákonně získaného důkazu (srov. např. rozsudek pléna ESLP ze dne 12. 7. 1988 ve věci *Schenk proti Švýcarsku*, stížnost č. 10862/84, bod 46).

28. České trestní právo procesní jako součást tzv. kontinentální právní kultury vychází z formálně materiálního pojetí důkazu, tedy zásadně nepředepisuje orgánům činným v trestním řízení tzv. vylučovací pravidla, tj. ucelený, stabilní, všeobecný a kategoricky vymezený katalog vad důkazního řízení vyvolávajících automaticky určitý procesní důsledek např. v podobě neúčinnosti důkazu, zákazu použití atd. (srov. např. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1340). Pokud trestněprocesní předpis sám nestanoví určitá pevně daná omezení (např. § 89 odst. 3 trestního řádu či § 158 odst. 6 věty čtvrtá a pátá trestního řádu), klade formálně materiální pojetí důkazu na orgány činné v trestním řízení nárok, aby individuálně posuzovaly, zda daná konkrétní vada v jednotlivé věci představuje již nepřijatelný zásah do práva na soudní ochranu obviněného, resp. podstatnou vadu řízení [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1677/13 ze dne 23. 10. 2014 (N 195/75 SbNU 197) či usnesení sp. zn. I. ÚS 484/97 ze dne 29. 1. 1998 (U 7/10 SbNU 361)], resp. musí zvažovat jednak vliv vady na spolehlivost důkazního prostředku a pravdivost samotného důkazu, jednak její vliv na možnost uplatnění práva obviněného na obhajobu [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1959/22 ze dne 20. 9. 2022 (N 115/114 SbNU 85) či nález sp. zn. I. ÚS 368/15 ze dne 15. 2. 2016 (N 32/80 SbNU 411)].

29. S tímto přístupem se ztotožňuje i rozhodovací praxe obecných soudů [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007 sp. zn. 5 Tdo 459/2007 (Rt 7/2008), usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2009 sp. zn. 3 Tdo 593/2009 (Rt 22/2010) či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 1996 sp. zn. 2 Tzn 139/96 (Rt 16/1997)], jakož i trestněprocesní doktrína [srov. např. FENYK, J.; DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, k § 89, citováno dle: ASPI (právní informační systém), bod 20; ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 371; JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 361; či FENYK, J.; GRIVNA, T.; CÍSAŘOVÁ, D. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 361].

b) K přípustnosti úředního záznamu o podaném vysvětlení jako důkazu v trestním řízení

30. Ustanovení § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu postuluje: „O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepíše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů. K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, kromě úkonů uvedených v této hlavě, zejména vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů ...“ Podle § 158 odst. 6 trestního řádu: „O obsahu vysvětlení, která nemají povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, se sepíše úřední záznam. Je-li úřední záznam podepsán osobou podávající vysvětlení, bude jí na žádost poskytnuta jeho kopie. Úřední záznam slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Úřední záznam lze v řízení před soudem užít jako důkaz pouze za podmínek stanovených tímto zákonem. Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah.“

31. Ustanovení § 211 odst. 6 trestního řádu uvádí: „Se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze v hlavním líčení číst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5).“

32. Podstatnou složkou práva na spravedlivý proces, resp. na soudní ochranu, v trestním řízení je požadavek na kontradiktornost dokazování, tedy záruka, že obhajoba bude mít možnost se seznámit s důkazy, o něž veřejná žaloba opírá svůj závěr o vině obviněného, tyto důkazy zpochybnit co do jejich obsahu i co do spolehlivosti jejich nosiče, způsobu provedení i skutkových zjištění, která z nich vyplývají, jakož i možnost navrhopat či předkládat důkazy na podporu stanoviska obhajoby za stejných podmínek jako veřejná žaloba na podporu svého stanoviska. Z judikatury ESLP vykládající čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy vyplývá, že byť se tato garance dle Úmluvy vztahuje primárně na výslech svědků či jinak ústně podané důkazy, týká se i ostatních druhů důkazů, resp. nosičů důkazu, jako jsou listiny, znalecké posudky a další dokumenty (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 6. 5. 2003 ve věci *Perna proti Itálii*, stížnost č. 48898/99, bod 32; rozsudek ESLP ze dne 9. 5. 2003 ve věci *Georgios Papageorgiou proti Řecku*, stížnost č. 59506/00, bod 37; či rozsudek ESLP ze dne 25. 7. 2013 ve věci *Khodorkovskiy a Lebedev proti Rusku*, stížnosti č. 11082/06 a 13772/05, bod 711 aj.). Platí to i pro situace, v nichž nebyla určitá osoba vyslechnuta, ale obhajoba zpochybňuje důkaz, který tato osoba poskytla v jiné formě, proti níž se obhajoba vymezuje, např. předáním dokumentů (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 4. 5. 2017 ve věci *Chap LTD. proti Arménii*,

stížnost č. 15485/09, bod 48) či tím, že byla odposlouchávána (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2018 ve věci *Butkevich proti Rusku*, stížnost č. 5865/07, bod 90).

33. ESLP však ve své rozhodovací praxi nevyžaduje bezvýjimečně kontradiktorní provedení každého jednotlivého důkazu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 11. 12. 2008 ve věci *Mirilashvili proti Rusku*, stížnost č. 6293/04, bod 216); avšak nekontradiktorně provedené důkazy je třeba velmi důkladně posoudit (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 2. 7. 2002 ve věci *S. N. proti Švédsku*, stížnost č. 34209/96, bod 53; rozsudek ESLP ze dne 9. 1. 2007 ve věci *Gossa proti Polsku*, stížnost č. 47986/99, bod 55; či rozsudek ESLP ze dne 14. 2. 2002 ve věci *Visser proti Nizozemí*, stížnost č. 26668/95, bod 44), musí být výjimečné, odůvodněné protichůdným převažujícím konkurujícím legitimním zájmem (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2011 ve věci *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království*, stížnosti č. 26766/05 a 22228/06, bod 119), nesmí být výlučným či rozhodujícím důkazem (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 12. 1999 ve věci *A. M. proti Itálii*, stížnost č. 37019/97, bod 25; či rozsudek ESLP ze dne 10. 11. 2016 ve věci *Sitnevskiy a Chaykovskiy proti Ukrajině*, stížnosti č. 48016/06 a 7817/07, bod 102) a musí být vyváženy dalšími faktory ve prospěch obhajoby (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 12. 2015 ve věci *Schatschaschwili proti Německu*, stížnost č. 9154/10, bod 115), úměrnými významu takového nekontradiktorně provedeného důkazu (srov. např. usnesení ESLP ze dne 4. 7. 2000 ve věci *Kok proti Nizozemí*, stížnost č. 43149/98).

34. Lze tedy shrnout, že v judikatuře ESLP je zásada kontradiktornosti úzce spjata se zajištěním, že obhajoba bude mít vědomost o důkazech a přístup k nim, a s tzv. rovností zbraní, která vyžaduje, aby obhajoba měla stejnou možnost ovlivnit výsledek řízení jako veřejná žaloba, tedy zejména aby měla možnost předkládat důkazy, napadat důkazy veřejné žaloby a přednést vlastní argumentaci [srov. např. MULÁK, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení – evropské souvislosti a česká reflexe. In: Bulletin advokacie, rok 2019, č. 3, s. 36; či FENYK, J. Zásada kontradiktornosti v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu. In: FENYK, J. (eds.). Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. Praha: Lexis Nexis, 2007, s. 16].

35. Obdobně přistupuje k požadavku na kontradiktornost v trestním řízení i Ústavní soud, který se judikaturou ESLP k tomuto tématu hojně inspiruje [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3206/08 ze dne 27. 4. 2009 (N 99/53 SbNU 251) či nález sp. zn. I. ÚS 1860/16 ze dne 3. 11. 2016 (N 208/83 SbNU 299)]. Pro dodržení požadavku celkové spravedlivosti trestního řízení musí být osobě, proti níž se řízení vede, umožněno vyjádřit se jak k jednotlivým důkazům, tak k věci jako celku, jakož i navrhopat důkazy [nález sp. zn. II. ÚS 2564/12 ze dne 8. 7. 2014 (N 136/74 SbNU 69)], klást otázky svědkovi a zpochybňovat obsah jeho výpovědi i jeho věrohodnost, a to zásadně při provádění důkazu v hlavním líčení či v jiném okamžiku [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.), nález sp. zn. IV. ÚS 569/11 ze dne 12. 7. 2011 (N 129/62 SbNU 27), nález sp. zn. I. ÚS 375/06 ze dne 17. 12. 2007 (N 225/47 SbNU 951) či nález sp. zn. I. ÚS 1365/21 ze dne 22. 2. 2022 (N 24/110 SbNU 239) či FENYK, J.; GRIVNA, T.; CÍSAŘOVÁ, D. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 80].

36. Jde-li o důkazy osobní (srov. ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 359), tedy o důkazy, které z kriminalistického hlediska pochází z tzv. stop ve vědomí (srov. MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. Kriminalistika. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 81), ať už jim odpovídá jakýkoliv důkazní prostředek (výslech svědka, podání vysvětlení), či ať už byly získány standardně, nebo zvláštním způsobem dokazování (při rekognici, při rekonstrukci atd.), musí mít zásadně (tj. nejde-li o situaci, v níž je výjimečně z důvodu konkurujícího zájmu umožněno nekontradiktorní provedení důkazu) osoba, proti níž se řízení vede, možnost nejen zpochybnit výsledný důkaz (např. popřením obsahu protokolu, v němž je výpověď zachycena), ale zásadně

jí musí být poskytnuta příležitost účastnit se provádění takového důkazu, moci namítat případné neregulérnosti v jeho průběhu a klást osobě, která takový důkaz poskytuje, otázky vztahující se nejen k dokazované skutečnosti a vlastnímu obsahu důkazu, ale rovněž k dalším relevantním okolnostem týkajícím se zejména věrohodnosti svědka, podmínek, za nichž vnímal daný děj, faktorům, které mohly způsobit zkreslení obsahu důkazu s plynutím času či v důsledku konkrétních souvislostí, v nichž je důkaz prováděn, atd. Je tomu tak proto, že na rozdíl od materiálních (reálných) důkazů, které mají v zásadě objektivní a stálou povahu (ke změnám v nich dochází s plynutím času jen velmi omezeně, předvídatelně a zpravidla způsobem, který neovlivňuje jejich důkazní hodnotu), jsou osobní důkazy efemérní povahy a podléhají limitům lidské paměti, takže jejich reprodukce je vždy způsobilá do určité míry ovlivnit jejich konkrétní obsah či vyznění.

37. Postačí však, je-li obhajobě umožněna plná příležitost klást svědkovi otázky alespoň jednou v průběhu celého řízení, přičemž je zásadně lhotejnost, stalo-li se tak v přípravném řízení či v řízení před soudem [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 458/03 ze dne 3. 3. 2004 (U 10/32 SbNU 513)]. Za preferované je k tomu však třeba považovat hlavní líčení, v němž jsou k tomu vytvořeny nejvhodnější podmínky [srov. např. náleží sp. zn. III. ÚS 3221/09 ze dne 16. 9. 2010 (N 197/58 SbNU 741) či ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 590].

38. Právě nedostatek kontradiktornosti pořizování úředního záznamu o podaném vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu vylučuje jeho důkazní přípustnost v hlavním líčení, nejsou-li splněny podmínky dle § 211 odst. 6 trestního řádu. Obhajoba se totiž přímo úkonu podávání vysvětlení neúčastní a nemůže do něj jakkoliv zasahovat ani zpětně. Ústavní soud zastává rovněž pozici, že využívání úředních záznamů či jiných dokumentů obdobného typu nelze používat k obcházení institutu výpovědi ve vztahu k obviněnému, jakož i opačně, že nelze používat institutu výpovědi k obcházení podmínek přípustnosti důkazů, jimiž jsou vázány orgány činné v trestním řízení. Tak např. v minulosti nepřipustil Ústavní soud důkazní použití úředního záznamu pořizovaného správcem daně v daňovém řízení, jímž bylo obcházeno stěžovatelovo odepření výpovědi [srov. náleží sp. zn. I. ÚS 677/03 ze dne 9. 10. 2007 (N 153/47 SbNU 11)], či svědeckou výpověď policisty, který vyhotovoval úřední záznam před zahájením trestního stíhání, k obsahu tohoto záznamu [srov. např. náleží sp. zn. II. ÚS 268/03 ze dne 3. 11. 2004 (N 165/35 SbNU 241)].

39. Rovněž rozhodovací praxe obecných soudů velmi důsledně vyžaduje souhlas státního zástupce a obviněného dle § 211 odst. 6 trestního řádu k tomu, aby soud v hlavním líčení mohl úřední záznam o podaném vysvětlení k důkazu provést [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2016 sp. zn. 4 Tdo 579/2016 (Rt 13/2017)] či jinak použít. Bez splnění této podmínky nelze úřední záznam o podaném vysvětlení jakkoliv důkazně použít, včítaje v to, byť i jen jeho předestření svědkovi při výslechu v hlavním líčení [srov. přiměřeně rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 10. 2002 sp. zn. 3 To 666/2002 (Rt 45/2003)]. Pokud jsou oba tyto souhlasy dány, důkaz musí být proveden kontradiktorním způsobem včetně možnosti dovyslechnout osobu, která vysvětlení podala [srov. např. usnesení Vrchního soudu v Praze, soudu pro mládež, ze dne 21. 11. 2013 sp. zn. 1 Tmo 21/2013 (Rt 3/2017)].

c) K dokazování obsahem rozhodnutí v jiné trestní věci

40. Dokazování obsahem pravomocného rozhodnutí orgánu veřejné moci v jiné věci není specificky upraveno, uplatní se tedy při něm všechna výše uvedená východiska týkající se dokazování. Toliko § 9 odst. 1 trestního řádu stanoví, že: „Orgány činné v trestním řízení posuzují předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně; je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného.“ Z toho pro orgány

činné v trestním řízení vyplývá jednak povinnost rozlišovat, zda se dřívější pravomocné rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu týká otázky viny v trestní věci, v níž jsou činné, či nikoliv, a jestliže tomu tak je, pak i povinnost zabývat se obsahem tohoto rozhodnutí, jakož i příslušným spisovým materiálem [který si za tímto účelem musí vyžádat – srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011 sp. zn. 8 Tdo 624/2011 (Rt 42/2012)] a odůvodnit případné odchýlení se od závěrů předmětného rozhodnutí (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 171 nn.).

41. V takovém případě tedy orgány činné v trestním řízení posuzují předmětné jiné rozhodnutí jako kterýkoliv jiný důkaz v duchu zásady volného hodnocení důkazů [srov. rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 4. 2004 sp. zn. 3 To 88/2004 (Rt 17/2005) či usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. 10. 2007 sp. zn. 10 To 286/2007 (Rt 17/2009)]. I když orgán činný v trestním řízení souhlasí s rozhodnutím učiněným o věci dotýkající se otázky viny jiným státním orgánem, nemůže tento závěr jen mechanicky přebrat, ale je povinen se jeho obsahem zabývat a vypořádat se s obhajobou uplatněnou vůči němu [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2015 sp. zn. 8 Tdo 1049/2014 (Rt 48/2015)].

42. To platí i naopak, tedy ani odchýlení se od závěrů takového rozhodnutí nesmí orgán činný v trestním řízení odůvodnit toliko lakonickým konstatováním, že v otázce viny není dřívějším pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu státní moci vázán [srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2019 sp. zn. 5 Tdo 490/2019 (Rt 5/2020)]. Před otázkou viny je pak orgán činný v trestním řízení postaven vždy, pokud se tato otázka týká znaku skutkové podstaty příslušného trestného činu či pokud se vztahuje k jakékoliv další podmínce, která musí být splněna pro závěr, že jde, či nejde o trestný čin (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 171). V případě, že se o otázku viny nejedná, je pak závěrem takového předchozího pravomocného rozhodnutí státního orgánu orgán činný v trestním řízení vázán vždy [srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 171; či FENYK, J.; DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, k § 9, citováno dle: ASPI (právní informační systém), bod 6].

43. Ústavní soud na tomto místě předesílá, že k odpovědi na předmětnou otázku je třeba jednoznačně vymezit jednak to, jak může s rozhodnutím dle § 9 odst. 1 trestního řádu orgán činný v trestním řízení naložit v obou variantách předvídaných uvedeným ustanovením, tj. na jedné straně týká-li se předmětné rozhodnutí viny, a tedy není-li jím orgán činný v trestním řízení vázán (dále jen „nezávazné rozhodnutí“), a na druhé straně netýká-li se takové rozhodnutí viny, a tedy je-li jím orgán činný v trestním řízení vázán (dále jen „závazné rozhodnutí“), a jde-li o druhou uvedenou variantu, pak i to, v jakém rozsahu je jím vázán, tedy které závěry takového rozhodnutí jsou ve smyslu § 9 odst. 1 trestního řádu vlastně závazné.

44. Analýza dosavadních východisek proto musí být doplněna i odpovědí na tyto otázky. Je zřejmé, že v obou variantách předvídaných § 9 odst. 1 trestního řádu musí orgány činné v trestním řízení učinit rozhodnutí jiného státního orgánu součástí dokazování, tedy provést je jako listinný důkaz. Jde-li o závazné rozhodnutí, pak je v rozsahu jeho závaznosti orgán činný v trestním řízení převezme a v tomto rozsahu neprovádí další dokazování a nečiní vlastní skutková zjištění. Ve zbývajícím rozsahu může provést dokazování spisovým materiálem vedeným o řízení, v němž bylo takové rozhodnutí vydáno, jakož i využitím dalších důkazních možností, které se tím odhalí, a učinit si vlastní skutkové i právní závěry (samozřejmě nepopírají-li ty závěry, jimiž je vázán).

45. Dokazováním obsahu připojeného spisu však nesmí být porušeny garance práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny, jakož ani práva na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny, a to zejména tím, že by takto byly získány důkazy, které by v předmětném (pozdějším) trestním řízení byly nepřípustné, např. že by jako

listinný důkaz při nesplnění podmínek stanovených § 88 odst. 6 větou třetí trestního řádu byl proveden protokol o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, který byl nařízen a proveden v dřívějším trestním řízení, v němž bylo vydáno pravomocné rozhodnutí dle § 9 odst. 1 trestního řádu, a to pod záminkou, že orgán činný v trestním řízení v následné věci tímto způsobem prověřuje ty závěry uvedeného rozhodnutí, které jsou pro něj nezávazné. V takovém případě by porušení práva na soudní ochranu spočívalo v samotném nerespektování či obcházení zákazů důkazního práva, porušení práva na obhajobu by záleželo v tom, že obhajoba v pozdější věci neměla možnost jakkoliv ovlivnit průběh vyhledávání, získávání, zajišťování či provádění důkazu v dřívější věci, a porušení rovnosti v řízení by tkvělo v tom, že veřejná žaloba by tímto postupem oproti obhajobě byla nezvratně zvýhodněna.

46. To vše obdobně platí i pro nezávazné rozhodnutí, ohledně něž však stejným způsobem postupuje orgán činný v trestním řízení v celém jeho rozsahu.

47. Pokud jde o závazné rozhodnutí, tato jeho závaznost se týká především výroku, který v některých případech bude zcela postačovat (např. rozsudek v řízení o určení vlastnického práva k věci či správní rozhodnutí udělující konkrétní povolení, jejichž výroky vždy výslovně individualizují, k čemu se vztahují). V některých případech však výrok sám o sobě neposkytuje dostatečnou informaci. Např. výrok rozsudku v řízení o žalobě na plnění zpravidla výslovně obsahuje pouze konstatovanou povinnost, nikoliv i právní titul, z něž žaloba tuto povinnost dovozuje, natož i skutkový základ, přičemž závaznost toliko výrokem by intencím § 9 odst. 1 věty za středníkem trestního řádu nevyhovovala, neboť orgán činný v trestním řízení by byl vázán např. pouze závěrem o tom, zda obviněný je, či není povinen zaplatit jiné osobě určitou částku, nikoliv již však proč a co se vlastně mezi žalobcem a žalovaným skutkově stalo.

48. Ačkoliv i jen samotný závěr o této povinnosti bude zpravidla pro trestní řízení relevantní (např. z hlediska posouzení majetkových poměrů obviněného), většinou až závěry civilního soudu o skutkovém základu sporu a jeho právním posouzení budou pro orgán činný v trestním řízení esenciální již pro samotné rozlišení, zda se vůbec takový rozsudek civilního soudu týká otázky viny, a i pokud ano, bude jeho povinností se právě s těmito závěry argumentačně vypořádávat ve smyslu výše nastíněné judikatury. Pokud tedy ze samotného výroku jednoznačně nevyplývá, jaký konkrétní závěr státní orgán předmětným rozhodnutím v daném případě učinil, závaznost tohoto rozhodnutí zahrnuje i právní posouzení, o něž je výrok opřen, a skutkový základ, o něž se opírá právní posouzení, které nejsou přímo vyjádřeny ve výrokové části.

VI. Aplikace obecných východisek na případ stěžovatele

49. Jak vyplývá ze shora předestřených obecných východisek, praxe vrcholných soudů dosud autoritativně na jedné straně vylučuje možností jakýmkoliv způsobem v hlavním líčení důkazně použít obsah úředního záznamu o podaném vysvětlení, jestliže k tomu nebyly splněny podmínky dle § 211 odst. 6 trestního řádu, na straně druhé ukládá orgánům činným v trestním řízení i v procesní situaci, v níž jde o otázku viny, a tedy nejsou vázány předchozím pravomocným rozhodnutím státního orgánu, přihlídnout k obsahu takového rozhodnutí a argumentačně se s ním vypořádat, ať již se s jeho závěry ztotožňují, či se od nich odchylují.

50. Prizmatem shora nastíněných východisek Ústavní soud v nynější věci konstatuje, že se toto rozhodnutí bezprostředně nedotýká otázky stěžovatelovy viny, neboť to, že se nepodařilo objasnit skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání ve věci podezření z krádeže, nijak neimplikuje, že se stal předmětný skutek. Skutečnost, že policejní orgán ve věci podezření z krádeže měl za to, že podezření z krádeže bylo vymyšlené, náleží pak toliko do argumentační části odůvodnění, jíž obecné soudy vázány nebyly. Současně předmětné usnesení o odložení věci bylo pro obecné soudy závazné toliko v rozsahu svého výroku, neboť již z něj se dostatečně určitě podává, v jaké skutkovými okolnostmi konkrétně vymezené věci podezření

z krádeže se nepodařilo objasnit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání dle § 159a odst. 5 trestního řádu.

51. Za tohoto dílčího závěru se pak Ústavní soud musel zabývat tím, zda obecné soudy, zejména soud nalézací, provedly ústavně konformním způsobem dokazování usnesením o odložení věci v té části, v níž bylo pro ně nezávazné. Výše v bodě 45 vyjádřený akcent na zachování garancí ústavně zaručených práv a svobod a obecná východiska připomenutá v části V. b) tohoto nálezu svědčí jednoznačně pro závěr, že obecné soudy v této otázce pochybily.

52. Neporušitelnost zákazů důkazního práva vyžadovaná na ústavněprávní úrovni v zájmu ochrany základních práv zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 37 odst. 3 Listiny a čl. 40 odst. 3 Listiny se totiž nevztahuje jen na samotné důkazy získané v jiném (dřívějším) trestním řízení, které by byly nepřípustné v pozdějším trestním řízení, ale brání i tomu, aby tyto zákazy byly obcházeny tím, že místo přímého provedení nepřípustného důkazu v pozdějším řízení se orgán činný v trestním řízení „prolomí“ k jeho obsahu prostřednictvím příslušných pasáží odůvodnění rozhodnutí z dřívějšího řízení, které tento obsah rekapituluje a které je v tomto pozdějším řízení provedeno jako listinný důkaz.

53. (Ne)přípustnost určitého důkazu v pozdějším trestním řízení však musí být posuzována podle obecných pravidel dokazování vážících se k orgánům činným v trestním řízení. Nepřípustným tedy není takový důkaz, který byl v dřívějším právním řízení získán zcela bez jakékoliv ingerence orgánů činných v trestním řízení, či takový důkaz, který byl získán v dřívějším právním řízení za obdobných podmínek, za jakých by byl mohl být získán i v pozdějším trestním řízení. Není tak např. obcházením zákazu donucení k sebeobvinění v následném trestním řízení podle § 78 odst. 3 trestního řádu, pokud tuto listinu následně provedenou jako listinný důkaz v pozdějším trestním řízení v dřívějším občanskoprávním řízení obviněný dobrovolně předložil jako jeho účastník na podporu svého procesního stanoviska ani pokud by věc či listina byla v předchozím trestním řízení obviněným vydána dle § 78 odst. 1 trestního řádu, ačkoliv kdyby k němu nebylo nedošlo, bylo by stejně v pozdějším trestním řízení přípustné její odnětí dle § 79 odst. 1 trestního řádu.

54. V nynější věci právě k obcházení důkazního zákazu částečně došlo. Jedním z důkazů, na jehož základě dospěl nalézací soud k závěru o stěžovatelově vině, bylo i usnesení o odložení věci. To bylo vydáno v jiném trestním řízení, které nedospělo do stadia trestního stíhání, a tak v něm byla toliko podávána vysvětlení dle § 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu, na jejichž základě také tehdejší policejní orgán učinil závěr o tom, že oznámení podezření z krádeže na tísňovou linku bylo vymyšlené (viz výše bod 5). V hlavním líčení v nynější věci před nalézacím soudem bylo, jak je shora připomenuto, provedení těchto úředních záznamů podmíněno dle § 211 odst. 6 trestního řádu souhlasem státního zástupce a stěžovatele, bez něhož nebylo přípustné jakkoliv obsah úředních záznamů o podaných vysvětleních použít.

55. Byť na jiných místech odůvodnění napadeného rozsudku nalézací soud neopomněl zdůraznit, že k obsahu podaných vysvětlení v odložené věci podezření z krádeže nemohl přihlédnout (srov. body 26 a 27 napadeného rozsudku), přesto uvedl, že svědku B. neuvěřil, že neviděl, kdo z vozidla vystupoval, právě s odkazem na odůvodnění o odložení věci (viz body 24 a 30 napadeného rozsudku), v němž je zachyceno svědkovo vysvětlení, že viděl, že z vozidla vystupoval stěžovatel.

56. Toto pochybení však nemohlo mít žádný vliv na rozhodnutí ve věci samé ani na celkovou spravedlivost řízení, neboť skutkové zjištění, že oznámení podezření z krádeže bylo vymyšlené, učinil nalézací soud i na základě četných dalších důkazů (zejména záznamu z tísňové linky, výpovědi zasahujícího policisty, výpovědi svědka B. v hlavním líčení), které jakoukoliv pochybnost o své ústavní konformitě nevzbuzují, a závěr o tom, že vozidlo řídil stěžovatel, nalézací soud neučinil na základě nepřípustného přímého důkazu – vysvětlení

svědka B. v jiné trestní věci – ale na základě uzavřeného řetězce jiných nepřímých důkazů, které z ústavněprávního hlediska zcela postačovaly (viz níže body 64 až 66 tohoto nálezu).

57. Na předmětnou otázku tak Ústavní soud závěrem této části odpovídá tak, že dokazování v hlavním líčení v jedné trestní věci reprodukcí obsahu úředního záznamu o podaném vysvětlení v odůvodnění rozhodnutí z přípravného řízení v druhé trestní věci představuje zásah do práva na soudní a jinou ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, práva na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny a práva na obhajobu dle čl. 40 odst. 3 Listiny obviněného v první trestní věci, avšak o porušení těchto práv půjde jen tehdy, jestliže je obsah podaného vysvětlení v pozdější trestní věci jediný či zcela zásadní usvědčující důkaz. I tento zásah musí tedy být posuzován optikou celkové spravedlivosti řízení.

58. V nynější věci k takovému porušení nedošlo, neboť úřední záznamy o podaných vysvětleních v jiné trestní věci, resp. usnesení o odložení věci, které je pojalo do svého odůvodnění, nebyly kardinálním, natož jediným důkazem o stěžovatelově vině.

VII. K dalším stěžovatelovým námitkám

59. Ostatní stěžovatelovy námitky Ústavní soud nevyhodnotil ani jako potenciálně způsobilé odůvodnit závěr o porušení jeho ústavně zaručených základních práv či svobod. Konkrétně k nim Ústavní soud uvádí následující:

60. Námitky 1 a 4 pro závěr o porušení jakéhokoliv stěžovatelova ústavně zaručeného základního práva či svobody nespovedčí. Ústavní soud připomíná, že byť musí být v odůvodnění soudních rozhodnutí zásadně každá námitka vypořádána, musí se tak stát toliko úměrně k její relevanci [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1895/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 52/76 SbNU 717), nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. 4. 2008 (N 69/49 SbNU 45), nález sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431) či nález sp. zn. II. ÚS 3624/13 ze dne 19. 11. 2014 (N 212/75 SbNU 379)]. Přitom je třeba přihlídnout i k celkovému kontextu řízení před obecnými soudy, který za určitých okolností může připouštět i implicitní vypořádání se s námitkou [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723)], a tedy účastník řízení, který určitou námitku vznáší v souvislosti s jedním řízením opakovaně v různých svých procesních úkonech, nemůže důvodně očekávat, že bude pokaždé vypořádána se stejnou pečlivostí a ve stejném rozsahu, nedošlo-li v mezidobí ke změně relevantních okolností tak, že již jednou podrobně vypořádaná námitka tím nabyla konotací, pro něž si vyžaduje zcela novou reakci ze strany obecných soudů vyplývající z této změny.

61. Povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí totiž ani podle ustálené judikatury ESLP pro obecné soudy neznamená nutnost detailně odpovědět na každý argument stěžovatele, navíc se její rozsah liší podle druhu rozhodnutí a konkrétních okolností případu (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 21. 1. 1999 ve věci *García Ruiz proti Španělsku*, stížnost č. 30544/96, bod 26; rozsudek ESLP ze dne 4. 10. 2007 ve věci *Sanchez Cardenas proti Norsku*, stížnost č. 12148/03, bod 49; rozsudek ESLP ze dne 18. 12. 2007 ve věci *Marini proti Albánii*, stížnost č. 3738/02, bod 105; rozsudek ESLP ze dne 8. 4. 2008 ve věci *Grădinar proti Moldávii*, stížnost č. 7170/02, bod 107; rozsudek ESLP ze dne 27. 9. 2001 ve věci *Hirvisaari proti Finsku*, stížnost č. 49684/99, bod 30; a mnohá další).

62. Porušením práva na spravedlivý proces tak může být zejména stereotypní či automatizované odůvodnění určitých typů rozhodnutí (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 1. 2017 ve věci *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12, bod 210) či nereagování soudu na tvrzení, které si vyžaduje specifickou odpověď, neboť je pro výsledek řízení rozhodující (srov. rozsudek ESLP ze dne 3. 5. 2007 ve věci *Bochan proti Ukrajině*, č. stížnosti 7577/02, bod 84; či rozsudek ESLP ze dne 15. 2. 2007 ve věci *Boldea proti Rumunsku*, stížnost č. 19997/02, bod 30). V zásadě jen taková tvrzení vyžadují vždy explicitní a jasnou odpověď soudu (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 11. 7. 2017 ve věci *Moreira Ferreira proti Portugalsku* č. 2, stížnost č. 19867/12, bod 84). V trestním řízení mají

takovou povahu např. skutečnosti zpochybňující závěr o vině stěžovatele, na něj obviněný poukázal (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 15. 1. 2013 ve věci *Mitrofan proti Moldávii*, stížnost č. 50054/07, bod 54), např. že měl v době činu alibi (srov. rozsudek ESLP ze dne 18. 5. 2010 ve věci *Vetrenko proti Moldávii*, stížnost č. 36552/02, bod 58).

63. Na druhou stranu porušením práva na spravedlivý proces dle ESLP není ani úplné nereagování na námitky, které by ve světle soudem učiněných skutkových zjištění zjevně nemohly obstát či výsledek řízení změnit (srov. k tomu rozsudek ESLP ze dne 17. 6. 2008 ve věci *Victor Savitchi proti Moldávii*, stížnost č. 81/04, bod 48; či usnesení ESLP ze dne 29. 8. 2000 ve věci *Jahnke a Lenoble proti Francii*, stížnost č. 40490/98), jakož ani nereagování na námitky zjevně irelevantní, zjevně neopodstatněné, mající zneužívající povahu či jinak nepřijatelné vzhledem k jednoznačné právní úpravě či praxi (srov. rozsudek ESLP ze dne 11. 10. 2011 ve věci *Fomin proti Moldávii*, stížnost č. 36755/06, bod 31). Vypořádání námitek může přitom vyplývat jen implicitně z okolností případu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 11. 4. 2019 ve věci *Harisch proti Německu*, stížnost č. 50053/16, bod 35).

64. Ve stěžovatelově věci však odůvodnění napadených rozhodnutí žádnou takovou vadou netrpí. Po detailní reprodukci obsahu jednotlivých provedených důkazů v hlavním líčení (body 2 až 24 napadeného rozsudku) nalézací soud v bodech 25 až 31 napadeného rozsudku zdůvodnil úvahy, které vedl při vyhodnocení důkazů, se závěrem, že předmětného skutku se dopustil právě stěžovatel (viz výše bod 6). Nalézací soud zjistil takový skutkový stav, podle něž vozidlo mohli řídit jen stěžovatel, svědek B. či svědek K., neboť žádná další neznámá osoba se na místě činu nenacházela, a že z těchto tří osob mohl být řidičem jen stěžovatel. Závěr, že na místě se nemohla pohybovat žádná další osoba, vyvodil nalézací soud z výpovědi svědka B., který i při hlavním líčení potvrdil, že u havarovaného auta stáli stěžovatel a svědek K., který vymyslel „blbou věc“ přivolat policisty; ze záznamu telefonátu svědka K. na tísňovou linku, který se nejprve podřekl, že z vozidla někoho vyprostili, až poté tvrdil, že tam byl zloděj, který z místa utekl, a který uvedl zcela odlišný popis časového sledu nehody než později stěžovatel v trestním řízení (stejně jako svědek B.); a z výpovědi zasahujících policistů, kteří potvrdili, že stěžovatel a svědek K. jevíli zájem jen o asistenci při záchraně vozidla a poté, co tuto policii odmítli, začali se chovat hostilně.

65. Závěr, že řídit mohl jen stěžovatel, pak nalézací soud dedukoval ze skutečnosti, že svědek B. celou akci hostil, takže by nenechal ostatní na místě v otevřené garáži a jel domů cizím vozem, přičemž svědek K. bydlel nedaleko, takže neměl důvod nejit domů pěšky, vozidlo havarovalo na nejkratší trase k bydlíšti stěžovatele a tento byl rovněž jediným, kdo k němu měl v danou dobu klíče a svolení majitele s jeho užíváním. Nalézací soud se rovněž podrobně zabýval všemi rozhodujícími důkazy a rozpory mezi obsahem výpovědi stěžovatele a svědků, přičemž při jejich posuzování postupoval vždy zcela v mezích volného hodnocení důkazů a přesvědčivě zdůvodnil, proč verzím stěžovatele či svědka K. neuvěřil, a to zejména s odkazem na jejich rozpory s objektivními důkazy.

66. Tyto úvahy nalézacího soudu jak co do skutečností svědčících o stěžovatelově vině, tak co do vyvrácení jeho obhajoby jsou komplexní, logické, racionální a plasticky podložené provedenými důkazy, a tedy nezavdávají žádnou pochybnost o tom, že by byly zatíženy vadou neústavnosti. Byť ve věci chybí přímý důkaz, k závěru o vině stěžovatele dospěl nalézací soud na základě uzavřeného vnitřně koherentního řetězce nepřímých důkazů, což je z hlediska koncepce dokazování v českém trestním řízení zcela korektní výsledek (srov. např. ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 360; či FENYK, J.; GRIVNA, T.; CÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 360), který nijak nekoliduje s ochranou ústavně zaručených základních práv či svobod stěžovatele, a naopak zohledňuje praktické limity možností zdrojů lidského poznání o v minulosti spáchaných trestných činech. Žádná vada zakládající neústavnost napadených rozhodnutí pak nemůže spočívat za těchto

okolností v tom, že se závěry nalézacího soudu následně ztotožnily odvolací soud i Nejvyšší soud.

67. Stěžovatelova námitka 1 tedy byla vznesena proti způsobu vypořádání se s námitkami obecnými soudy toliko formálně a účelově, ve skutečnosti ovšem směřovala proti skutkovým zjištěním, která učinil nalézací soud a z nichž obecné soudy vycházely. Jak však již shora bylo uvedeno, skutkový stav byl zjištěn zcela v mezích zásady volného hodnocení důkazů. Jak se Ústavní soud již v minulosti mnohokrát vyjádřil, zásada volného hodnocení důkazů je projevem důvěry v moc soudní a jedním z garantů její nezávislosti. Zákon ani Ústava nepředepisují soudu, jaký důkazní prostředek má k prokázání které skutečnosti zvolit [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 881/08 ze dne 6. 8. 2008 (N 137/50 SbNU 211)] a jakou důkazní sílu má jednotlivým důkazům připsat [srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 859/13 ze dne 13. 3. 2014 (U 4/72 SbNU 575)], přičemž soud je oprávněn a zároveň povinen hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, a to jak jednotlivě, tak ve vzájemné souvislosti [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1677/13 ze dne 23. 10. 2014 (N 195/75 SbNU 197) či nález sp. zn. I. ÚS 455/05 ze dne 24. 11. 2005 (N 210/39 SbNU 239)]. Už i jen odvolací soud může do volného hodnocení důkazů soudem nalézacím zasáhnout jen výjimečně, přičemž svůj postup musí velmi pečlivě odůvodnit [nález sp. zn. I. ÚS 1922/09 ze dne 7. 9. 2009 (N 196/54 SbNU 411) či nález sp. zn. II. ÚS 282/97 ze dne 13. 1. 1999 (N 5/13 SbNU 33)].

68. Žádnou vadu, která by mimořádně opravňovala Ústavní soud k zásahu proti procesu dokazování či jeho výsledkům, stěžovatel ve své ústavní stížnosti nepostuluje, ale toliko vyjadřuje svůj nesouhlas se způsobem, jakým obecné soudy v jeho věci hodnocení důkazů provedly, a snaží se před Ústavním soudem prosadit dílčí přehodnocení jednotlivých důkazů a z nich vyvozených skutečností se záměrem závěr o své vině vyvrátit. Jelikož ovšem, jak je výše uvedeno, proces dokazování a ustalování skutkového stavu proběhl ústavně konformním způsobem, v této snaze nemůže být stěžovatel úspěšný, neboť přehodnocování jednotlivých důkazů bez ohledu na závěry obecných soudů a procesy, z nichž tyto závěry vyústily, se neslučuje s rolí Ústavního soudu v moci soudní.

69. Tento výsledek vypořádání námitek 1 a 4 je rozhodující rovněž pro námitku 2. I ta je totiž podmíněna uznáním jiného skutkového stavu, než z jakého vycházely obecné soudy. Jelikož předmětný skutek je jednoznačně subsumovatelný pod právní kvalifikaci dle § 274 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, jak nalézací soud vyložil v bodě 31 napadeného rozsudku, a ústavně konformně zjištěný skutkový stav předmětnému skutku zcela odpovídá, je tato námitka stěžovatele bezpředmětná a zjevně založená na jiném skutkovém stavu než na tom, kterého dosáhly obecné soudy.

70. Námitku 3 stěžovatel blíže nespecifikoval. Z odůvodnění napadených rozhodnutí přitom nevyplývá nic, co by naznačovalo, že by obecné soudy přistupovaly ke stěžovateli jako k pachateli trestného činu ještě před skončením dokazování, že by dokazování bylo vedeno jen formálně s cílem podpořit již předem učiněný závěr o jeho vině či že by jeho vinu jakýmkoliv jiným způsobem předznamenávaly.

71. Ústavní soud konstatuje, že není povinen se zabývat námitkami, které stěžovatel pouze formálně deklaruje, ale blíže je nezdůvodní konkrétními argumenty zasazenými do kontextu specifických okolností daného případu, pokud jejich důvodnost není na první pohled natolik očividná, že žádné bližší vysvětlení nevyžaduje. Neslučuje se totiž s úlohou Ústavního soudu jako nezávislého orgánu ochrany ústavnosti, aby vstupoval do řízení na straně stěžovatele tím, že bude napravovat jeho argumentační pasivitu a sám aktivně vyhledávat v posuzovaném případě námitky, které by mohly svědčit ve stěžovatelův prospěch, kterých se sám stěžovatel nedovolává, a samostatně vyhledávat argumenty na jejich podporu.

72. Co se týče stěžovatelovy dílčí námitky, že nalézací soud neměl přijmout jeho prohlášení viny, Ústavní soud upozorňuje na skutečnost, že nikde v napadených rozhodnutích ani ve vyžádaném spisovém materiálu nelze identifikovat nic, co by nasvědčovalo tomu, že by

nalézací soud přijal stěžovatelovo prohlášení viny dle § 206c trestního řádu, resp. že by stěžovatel vůbec takové prohlášení učinil, ani že by fakticky obecné soudy postupovaly tak, jako kdyby tak stěžovatel byl učinil, i když žádné prohlášení viny formálně nepřijaly. Naopak, jak vyplývá ze shora uvedeného, nalézací soud provedl v nynější věci k předmětnému skutku kompletní dokazování. Je tedy s podivem, že stěžovatel tuto dílčí námitku vůbec bez bližšího zdůvodnění vznáší, přestože byl navíc již Nejvyšším soudem upozorněn na to, že není zřejmé, jaké prohlášení viny má vůbec na mysli (viz bod 18 napadeného usnesení Nejvyššího soudu).

73. Ani námitka 5 nemohla Ústavní soud přesvědčit o tom, že by obecné soudy svými napadenými rozhodnutími porušily stěžovatelova ústavně zaručená základní práva. Soud v hlavním líčení nemá povinnost předestírat stranám před vydáním rozhodnutí svůj předběžný náhled na navržené či i již provedené důkazy. To odpovídá zásadám materiální pravdy a volného hodnocení důkazů, které vyžadují, aby soud závěr o skutkovém stavu činil až po provedení všech důkazů hodnocených jak jednotlivě, tak ve vzájemné souvislosti, jakož i hermeneutickému charakteru dokazování, který každý předběžný názor činí nutně závislý jen na konkrétní důkazní situaci v daný okamžik, která se může s každým dalším provedeným důkazem zcela změnit.

74. Stěžovatel přitom netvrdí ani neprokazuje, že by hlavní líčení probíhalo v rozporu se zásadou kontradiktornosti, že by jemu či jeho obhájci nebylo umožněno se jej účastnit a uplatňovat v něm právo na obhajobu či že by závěr o jeho vině byl postaven na důkazu či důkazech, které by nebyly v hlavním líčení řádně provedeny, k nimž by se obhajoba nemohla vyjádřit či usilovat o jejich zpochybnění, či že by mu bylo znemožněno seznámit se s celým obsahem spisu a s důkazními návrhy v obžalobě, tedy že by nevěděl, jaké důkazy budou v hlavním líčení prováděny. Ústavní soud proto shrnuje, že vytýkaným postupem nalézacího soudu nebylo zasaženo do jeho ústavně zaručených základních práv či svobod.

VIII. Závěr

75. Nosné právní závěry tohoto nálezu, které jsou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny, jsou vyjádřeny v bodech 36, 44 až 48, 52 až 54, 56, 57 a 71.

76. Protože Ústavní soud neshledal ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou, ale zároveň ji neshledal ani důvodnou, neboť napadenými rozhodnutími obecných soudů k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele nedošlo, rozhodl o návrhu mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků dle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu tak, že ústavní stížnost zamítl.

Č. 133**Počítání lhůty pro podání stížnosti proti rozhodnutí
o výkonu trestu odnětí svobody
(sp. zn. III. ÚS 1946/22 ze dne 2. listopadu 2022)**

Ústavní soud v nálezech ze dne 5. 1. 2006 sp. zn. III. ÚS 457/05 (N 4/40 SbNU 39), ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787), ze dne 31. 5. 2018 sp. zn. I. ÚS 3842/17 (N 106/89 SbNU 573), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (N 21/92 SbNU 214) či ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3003/19 (N 210/97 SbNU 258) a dalších situoval okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání (instanční) stížnosti v trestních věcech při rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda zaručená čl. 8 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (zejména rozhodnutí o vazbě, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody a rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody) nebo meritum věci (rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení), až na doručení opisu usnesení. Judikatura Ústavního soudu je vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup k soudu druhého stupně a možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti; Ústavní soud tím obviněnému umožňuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení.

Zárukou proti oslabení práva obhajoby na dostatečnou možnost odůvodnění své stížnosti je omezení, které stížnostnímu soudu brání v rozhodnutí o podané stížnosti dříve, než má obviněná osoba možnost se zcela seznámit s odůvodněním napadeného rozhodnutí [srov. nálezy ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 (N 134/53 SbNU 681) a ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09].

V nyní posuzované věci stěžovatele je zřejmé, že Krajský soud v Ústí nad Labem při počítání lhůty pro podání stížnosti proti usnesení Okresního soudu v Chomutově nevezl v úvahu shora citovanou rozsáhlou judikaturu Ústavního soudu a nesprávně tuto stížnost posoudil jako opožděně podanou, ačkoli stěžovatel ji prostřednictvím svého obhájce podal ve lhůtě tří dnů od doručení písemného vyhotovení tohoto usnesení, vyhlášeného dne 25. 3. 2022.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele O. T., právně zastoupeného JUDr. Petrem Jirátem, advokátem, se sídlem Blatenská 1161/46, Chomutov, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. 6. 2022 č. j. 4 To 198/2022-334, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. 6. 2022 č. j. 4 To 198/2022-334 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu

zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. 6. 2022 č. j. 4 To 198/2022-334 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a stížnostní námítky

1. Stěžovatel se v ústavní stížnosti domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí. Namítá, že jím bylo zasaženo do jeho práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z napadeného usnesení, obsahu ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Ústavní soud zjistil, že při veřejném zasedání Okresního soudu v Chomutově (dále též „okresní soud“), které se konalo dne 25. 3. 2022 za účasti stěžovatele i jeho obhájce, bylo vyhlášeno usnesení, kterým tento soud rozhodl tak, že stěžovatel vykoná trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, který mu byl uložen trestním příkazem Okresního soudu v Chomutově ze dne 27. 6. 2016 č. j. 4 T 217/2014-157 za přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, odst. 2 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“), přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku a přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku soud stěžovatele zařadil do věznice s ostrahou. V rámci veřejného zasedání, kde bylo usnesení vyhlášeno, se stěžovatel vyjádřil v tom smyslu, že si ponechává lhůtu pro podání stížnosti.

3. Dne 28. 3. 2022 byl obhájci stěžovatele doručen opis písemného vyhotovení usnesení okresního soudu. Dne 29. 3. 2022 podal stěžovatel prostřednictvím tohoto obhájce proti usnesení stížnost. Krajský soud v Ústí nad Labem (dále též „krajský soud“) však věc nepřezkoumal a stížnost v neveřejném zasedání dne 15. 6. 2022 zamítl podle § 148 odst. 1 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), z důvodu, že byla podána opožděně. V ústavní stížnosti napadeném usnesením konstatoval, že stížnost byla podána opožděně, protože napadené usnesení bylo stěžovateli oznámeno již jeho vyhlášením, nikoliv až doručením jeho opisu, a proto lhůta pro podání stížnosti marně uplynula dne 28. 3. 2022, tedy třetím dnem od jeho vyhlášení u veřejného zasedání dne 25. 3. 2022.

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že krajský soud tím, že zamítl stížnost pro její opožděnost, aniž by ji věcně přezkoumal, ačkoliv tato byla podána ve lhůtě tři dnů ode dne doručení písemného opisu usnesení, proti kterému stížnost směřovala, porušil právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a rovněž jeho právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Odchýlil se totiž od dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu i od své vlastní rozhodovací praxe (byť v jiném senátu), aniž by důvod takového odchýlení odůvodnil jakoukoli právní argumentací.

II. Procesní podmínky řízení

5. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť proti napadenému rozhodnutí není přípustný žádný opravný prostředek.

6. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, Ústavní soud od něj podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu upustil.

7. Ústavní soud si vyžádal k posouzení věci vyjádření účastníka i vedlejšího účastníka řízení. Ani jeden z nich se ve stanovené lhůtě nevyjádřil.

III. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

8. Ústavní soud je dle článku 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti, přičemž v rámci této své pravomoci mj. rozhoduje o ústavních stížnostech proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. článek 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Pravomoc Ústavního soudu je založena toliko k přezkumu z hlediska ústavnosti, tedy ke zkoumání, zda postupem a rozhodováním obecných soudů nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele a zda lze řízení jako celek považovat za spravedlivé.

9. Po přezkoumání napadeného usnesení krajského soudu a jemu předcházejícího procesního postupu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. K správnému a ústavně konformnímu určení okamžiku počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti rozhodnutím, která se týkají omezení osobní svobody, což je i nyní posuzovaný případ, se Ústavní soud již opakovaně v minulosti vyjádřil.

11. Na úrovni podústavního práva podle § 143 odst. 1 trestního řádu platí, že stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení (§ 137 trestního řádu); oznamuje-li se usnesení jak obviněnému, tak i jeho opatrovníku nebo obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději.

12. Z § 137 odst. 1 trestního řádu vyplývá, že usnesení je třeba oznámit osobě, které se přímo dotýká, jakož i osobě, která k němu dala svým návrhem podnět; usnesení soudu se oznámí též státnímu zástupci. Oznámení se děje buď vyhlášením usnesení v přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit, anebo doručením opisu usnesení.

13. Samotný pojem „oznámení“ podle § 143 trestního řádu (resp. § 137) Ústavní soud již vícekrát vysvětlil. Podle nálezu ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 (N 134/53 SbNU 681) je nezbytným předpokladem a účelem práva na spravedlivý proces, a tedy i práva podat opravný prostředek (stížnost), „... reálná možnost seznámit se s rozhodovacími důvody obsaženými v rozhodnutí, jež je podrobena stížností kritice. Pouze za těchto podmínek se stěžovateli dostává i kvalifikované možnosti skutkově a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění, na nichž výrok jím napadeného rozhodnutí spočívá“. Stěžovateli má být příslušné usnesení „... včetně jeho odůvodnění prokazatelně oznámeno takovým způsobem, aby z obsahu oznámení byly seznatelné všechny důvody, o něž se opírá výrok rozhodnutí ... těmto požadavkům lze alternativně vyhovět několika způsoby uvedenými v trestním řádu (§ 136, 137, 55a, 55b)“, a to (1) doručením opisu usnesení, (2) ústním vyhlášením usnesení, jehož plné znění (včetně odůvodnění) bude zapsáno v protokolu o úkonu, případně (3) ústním vyhlášením, jehož plné znění (včetně odůvodnění) bude podchyceno zvukovým záznamem.

14. Ústavní soud v nálezech ze dne 5. 1. 2006 sp. zn. III. ÚS 457/05 (N 4/40 SbNU 39), ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787), ze dne 31. 5. 2018 sp. zn. I. ÚS 3842/17 (N 106/89 SbNU 573), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (N 21/92 SbNU 214) či ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3003/19 (N 210/97 SbNU 258) a dalších situoval okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání (instanční) stížnosti v trestních věcech při rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda zaručená čl. 8 odst. 1 Listiny (zejména rozhodnutí o vazbě, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody a rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody) nebo meritum věci (rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení), až na doručení opisu usnesení. Judikatura

Ústavního soudu je vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup k soudu druhého stupně a možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti; Ústavní soud tím obviněnému umožňuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení.

15. Zárukou proti oslabení práva obhajoby na dostatečnou možnost odůvodnění své stížnosti je omezení, které stížnostnímu soudu brání v rozhodnutí o podané stížnosti dříve, než má obviněná osoba možnost se zcela seznámit s odůvodněním napadeného rozhodnutí (srov. již shora uvedené nálezy ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 a ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09).

16. V nyní posuzované věci stěžovatele je zřejmé, že Krajský soud v Ústí nad Labem při počítání lhůty pro podání stížnosti proti usnesení Okresního soudu v Chomutově nevzal v úvahu shora citovanou rozsáhlou judikaturu Ústavního soudu a nesprávně tuto stížnost posoudil jako opožděně podanou, ačkoli stěžovatel ji prostřednictvím svého obhájce podal ve lhůtě tří dnů od doručení písemného vyhotovení tohoto usnesení, vyhlášeného dne 25. 3. 2022.

17. Podle čl. 90 Ústavy jsou soudy povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům; pravomoc soudu je nezadatelná a obecné soudy se jí nemohou zprostit, obrátil-li se na ně účastník řízení v souladu s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, domáhaje se svých práv stanoveným postupem. Postupuje-li přitom účastník v souladu s právní úpravou a relevantní judikaturou, není možné výklad jednotlivých pojmů zúžit v jeho neprospěch. V daném případě je proto nutno konstatovat, že nesprávným postupem Krajského soudu v Ústí nad Labem bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu, resp. spravedlivý proces.

18. Z uvedených důvodů proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a napadené usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 134

Právo soudního exekutora na náhradu nákladů exekuce při zastavení řízení (sp. zn. I. ÚS 2434/21 ze dne 8. listopadu 2022)

Soudní exekutor má právo na náhradu nákladů exekuce, jejichž součástí je i odměna exekutora [§ 87 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů], i tehdy, byla-li exekuce zastavena, lhostejno však, z jakého důvodu k jejímu zastavení došlo.

Soud zastavující exekuci a současně rozhodující o nákladech exekuce poruší právo na spravedlivý proces i právo na vlastnictví soudního exekutora, dospěje-li v rozporu se skutečností (podávající se z aktuálního exekučního spisu) k závěru, že v rámci předmětné exekuce nedošlo k vymožení jakékoli částky exekutorem, a na tom základě přizná exekutorovi odměnu toliko v základní výši [§ 11 odst. 2 vyhlášky č. 330/2002 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, správce obchodního závodu, správce nemovité věci a plátce mzdy nebo jiného příjmu a o podmínkách pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou soudním exekutorem (exekutorský tarif), ve znění pozdějších předpisů].

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy a soudců Vladimíra Sládečka a Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti Mgr. Davida Koncze, soudního exekutora, Exekutorský úřad Cheb, sídlem 26. dubna 573/10, Cheb, zastoupeného Janem Nekolou, advokátem, sídlem Opletalova 1015/55, Praha, proti výroku pod bodem IV usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2871/2020-518 ze dne 22. 6. 2021, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení, 1. České republiky – Ministerstva financí a 2. obchodní společnosti AKRO investiční společnost, a. s., sídlem Slunná 547/25, Praha, zastoupené Jiřím Voršílkou, advokátem, sídlem Opletalova 1535/4, Praha, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem pod bodem IV usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2871/2020-518 ze dne 22. 6. 2021 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2871/2020-518 ze dne 22. 6. 2021 se ve výroku pod bodem IV ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu původního řízení

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení části v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to

zejména pro porušení čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 36 odst. 1, jakož i čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z napadeného usnesení Nejvyššího soudu, jakož i z exekučního spisu vedeného u stěžovatele pod sp. zn. 074 EX 01559/19 Ústavní soud zjistil, že na základě pověření Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 34 EXE 384/2019-26 ze dne 15. 3. 2019 stěžovatel jako soudní exekutor vedl proti druhé vedlejší účastnici, obchodní společnosti AKRO investiční společnost, a. s., jako povinné exekuci k vymožení pohledávky první vedlejší účastnice České republiky – Ministerstva financí jako oprávněné ve výši 717 164 357,98 Kč (představující úrok z prodlení ve výši 8,05 % ročně z částky 2 080 447 226,12 Kč od 1. 9. 2014 do 12. 12. 2018), k úhradě nákladů exekuce a nákladů oprávněné, a to na základě vykonatelného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 8 C 445/2014-456 ze dne 24. 5. 2018 ve spojení s vykonatelným rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 30 Co 366/2018-524 ze dne 27. 11. 2018.

3. Stěžovatel zaslal povinné výzvu ke splnění vymáhané povinnosti podle § 46 odst. 6 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „ex. ř.“), která jí byla doručena dne 21. 3. 2019. Dle této výzvy měla stěžovateli uhradit částku celkem 721 190 088,48 Kč, v to počítaje náklady oprávněné v exekučním řízení, odměnu stěžovatele sníženou o 50 % podle § 11 odst. 1 vyhlášky č. 330/2002 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, správce obchodního závodu, správce nemovité věci a plátce mzdy nebo jiného příjmu a o podmínkách pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou soudním exekutorem (exekutorský tarif), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „ET“), paušální částku náhrady hotových výdajů stěžovatele i daň z přidané hodnoty (z nákladů oprávněné a nákladů exekuce).

4. Na základě provedených lustrací majetku povinné stěžovatel rozhodl o provedení exekuce příkázáním peněžitých pohledávek z jejích bankovních účtů, resp. příslušných podílových fondů (exekuční příkazy č. j. 074 EX 01559/19-014, 074 EX 01559/19-015, 074 EX 01559/19-016, 074 EX 01559/19-017, 074 EX 01559/19-018 a 074 EX 01559/19-019 ze dne 29. 3. 2019 a exekuční příkaz č. j. 074 EX 01559/19-026 ze dne 1. 4. 2019). Dále stěžovatel rozhodl o provedení exekuce prodejem cenných papírů povinné, resp. příslušných podílových fondů, na bližší specifikovaných majetkových účtech podílových fondů, a to exekučními příkazy č. j. 074 EX 01559/19-012 ze dne 29. 3. 2019 a č. j. 074 EX 01559/19-022 ze dne 1. 4. 2019. Cenné papíry byly stěžovatelem pojaty do soupisu movitých věcí. Dále stěžovatel rozhodl o provedení exekuce plněním veškerých práv na podíl na zisku, včetně výplaty dividend a jiných výnosů spojených s postiženými cennými papíry, a sice exekučními příkazy č. j. 074 EX 01559/19-035 a č. j. 074 EX 01559/19-036 ze dne 3. 4. 2019.

5. Dne 3. 4. 2019 byl stěžovateli doručen návrh povinné na zastavení i odklad exekuce. Návrh na odklad exekuce byl usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 34 EXE 384/2019-69 ze dne 18. 4. 2019 zamítnut. K odvolání povinné Městský soud v Praze usnesením č. j. 72 Co 175/2019-90 ze dne 4. 6. 2019 rozhodnutí exekučního soudu jako věcně správné potvrdil. Návrh na zastavení exekuce po nesouhlasném stanovisku oprávněné stěžovatel předložil exekučnímu soudu k rozhodnutí, který jej zamítl usnesením č. j. 34 EXE 384/2019-215 ze dne 13. 8. 2019. Dále pak povinná dne 18. 4. 2019 doručila stěžovateli návrhy na částečné zastavení exekuce ohledně provádění exekuce příkázáním pohledávek z účtu za každý dotčený podílový fond. Protože ani s těmito návrhy oprávněná nesouhlasila, předložil je stěžovatel k rozhodnutí Obvodnímu soudu pro Prahu 6, jenž je usnesením č. j. 34 EXE 384/2019-218 ze dne 15. 8. 2019 zamítl.

6. Proti shora citovaným rozhodnutím exekučního soudu o zamítnutí návrhů povinné na zastavení, resp. částečné zastavení exekuce podala povinná odvolání, o němž rozhodl Městský soud v Praze usnesením č. j. 72 Co 384,385/2019-310 ze dne 4. 3. 2020 tak, že napadená usnesení exekučního soudu potvrdil jako věcně správná. K následnému dovolání povinné

Nejvyšší soud v záhlaví uvedeným usnesením změnil rozhodnutí odvolacího soudu tak, že obě prvostupňová usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 změnil a exekuci zastavil (výrok pod bodem I). Dále rozhodl o povinnosti oprávněné uhradit povinné náhradu nákladů řízení před soudem prvního i druhého stupně i nákladů dovolacího řízení (výroky pod body II a III). Spolu s tím Nejvyšší soud také rozhodl o náhradě nákladů exekuce, a to tak, že oprávněnou zavázal povinností zaplatit stěžovateli na náhradě těchto nákladů částku ve výši 6 655 Kč do 3 dnů od právní moci tohoto usnesení (stěžovatelem rozporovaný výrok pod bodem IV).

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítl, že Nejvyšší soud rozhodl o nákladech exekuce, tedy o odměně a náhradě nákladů soudního exekutora, vycházející ze skutečnosti, že v exekučním řízení nebylo ničeho vymoženo. Takto zjištěný skutkový stav dle názoru stěžovatele neodpovídá reálnému stavu, neboť ke dni 21. 8. 2020 vymohl částku ve výši 35 642 276,44 Kč včetně nákladů exekuce ve výši 4 012 892,40 Kč, jak vyplývá a pro dovolací soud bylo snadno zjištělné z obsahu samotného exekučního spisu.

8. Stěžovatel se domnívá, že Nejvyšší soud při rozhodování o nákladech exekuce vycházel z elektronického spisu, který mu byl předložen Městským soudem v Praze zřejmě v dubnu 2020, avšak se stavem řízení ke dni 15. 11. 2019. Právě k tomuto dni naposledy (před podáním dovolání) stěžovatel dle svých slov předkládal elektronický spis exekučnímu soudu. Stěžovatel má rovněž za to, že Nejvyšší soud také patrně vycházel pouze z tvrzení povinné (dovolatelky), čímž ovšem porušil ústavní zásadu rovnosti v právech účastníků řízení, neboť mu neumožnil se vyjádřit k výši nákladů exekuce a v době rozhodování (v červnu 2021) nevycházel z aktuálního stavu řízení. Přitom právě v době od podání dovolání do vydání rozhodnutí došlo v řízení k zásadní změně, protože v srpnu 2020 byly pohledávka a náklady exekuce částečně vymoženy.

9. Stěžovatel dále uvedl, že nerozhodl o nákladech exekuce příkazem k úhradě nákladů exekuce, jelikož povinná podala dne 14. 9. 2020 za příslušné podílové fondy insolvenční návrhy. Dříve, než mohlo být v insolvenčním řízení rozhodnuto o úpadku těchto podílových fondů, vzala povinná své insolvenční návrhy v plném rozsahu zpět. O nákladech exekuce pak nemohl rozhodnout ani po skončení insolvenčního řízení, jelikož dne 20. 10. 2020 mu bylo doručeno usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2871/2020-495 ze dne 13. 10. 2020, kterým bylo rozhodnuto o odkladu právní moci usnesení Městského soudu v Praze č. j. 72 Co 384, 385/2019-310 ze dne 4. 3. 2020, kterým byla potvrzena rozhodnutí exekučního soudu o zamítnutí návrhů na zastavení exekuce. V důsledku toho stěžovatel přestal činit další kroky k provedení exekuce, zejména nevyžýval peněžní ústav k vyplacení doposud deponovaných dividend, které dosahovaly výše v řádech desítek milionů českých korun.

III. Vyjádření účastníka a vedlejších účastníků řízení, replika stěžovatele

10. Nejvyšší soud k výzvě Ústavního soudu sdělil, že se k ústavní stížnosti nebude vyjadřovat.

11. První vedlejší účastnice, Česká republika – Ministerstvo financí, ve svém vyjádření k ústavní stížnosti vyjádřila souhlas s většinou stěžovatelem uplatněné argumentace, pouze s tou výhradou, že dovolací soud neměl o věci rozhodnout sám „od stolu“ a dotčené exekuční řízení zastavit, aniž by se byl blíže seznámil se skutečným stavem. Naopak měl postupovat cestou kasace, a tím umožnit účastníkům řízení účinnou obranu. Ústavní soud by proto dle mínění první vedlejší účastnice neměl rušit výrok IV napadeného usnesení dovolacího soudu z důvodu, že byla nesprávně vyčíslena odměna a náklady stěžovatele náležející mu podle práva, nýbrž z toho důvodu, že Nejvyšší soud neměl o odměně a nákladech exekuce v prvé řadě vůbec rozhodovat s přihlédnutím k tomu, že se nemělo jednat o konečné rozhodnutí v dané exekuční věci. V podrobnostech první vedlejší účastnice odkázala na argumentaci, již predestřela ve své

vlastní ústavní stížnosti směřující proti témuž rozhodnutí Nejvyššího soudu, řízení o níž je u Ústavního soudu vedeno pod sp. zn. I. ÚS 2449/21.

12. Druhá vedlejší účastnice, obchodní společnost AKRO investiční společnost, a. s., ve svém vyjádření k ústavní stížnosti nejprve zpochybnila aktivní legitimaci stěžovatele k podání ústavní stížnosti, neboť dle jejího názoru nebyl účastníkem řízení v řízení o zastavení exekuce, což plyne i ze záhlaví napadeného rozhodnutí dovolacího soudu. Pro případ, že by Ústavní soud dospěl k závěru, že stěžovatel byl oprávněn podat ústavní stížnost, druhá vedlejší účastnice navrhl, aby byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, neboť exekutorovi nárok na odměnu v jím uplatňované výši nevznikl. V té souvislosti poukázala na to, že exekuce byla zastavena pro materiální nevykonatelnost exekučního titulu, takže neměla být vůbec vedena. V takovém případě částky, které byly neoprávněně odepsány z účtů podílových fondů, nelze považovat za vymožené plnění ve smyslu ustanovení § 6 odst. 1 a § 11 odst. 3 ET. Nebylo proto zasaženo do ústavních práv stěžovatele, neobdržel-li odměnu za postup, který lze považovat za neoprávněný.

13. Stěžovatel v replice k vyjádření vedlejších účastníků setrval na své dosavadní argumentaci a znovu přestřel svůj náhled na nedostatky, jimiž dle jeho názoru napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu trpí. K argumentaci druhé vedlejší účastnice uvedl, že z ustanovení § 89 věty první exekučního řádu jasně vyplývá zákonný nárok soudního exekutora na náhradu nákladů exekuce, dojde-li k zastavení exekuce. To, z jakého důvodu byla exekuce zastavena, pouze ovlivní určení, který z účastníků řízení tyto náklady ponese. V žádném případě tu není vyloučen nárok soudního exekutora na náklady exekuce. Je tedy na exekučním soudu, aby se zabýval procesním zaviněním na zastavení exekuce a určil, který z účastníků řízení je povinen zmíněné náklady a případně v jaké výši nést, a to právě s ohledem na konkrétní důvod zastavení a aktuální stav řízení.

14. Stěžovatel v replice vyjádřil souhlas s názorem první vedlejší účastnice ohledně postupu Nejvyššího soudu. Uvedl, že po celou dobu rozhodování soudů o procesních návrzích povinné nebyla exekuce odložena a byla prováděna, pročež se Nejvyšší soud nemohl bez dalšího domnívat, že dosavadní výsledky ukazují, že je možné ke dni 22. 6. 2021 o věci rozhodnout konečným způsobem, když mu byl exekučním soudem spis předkládán se stavem exekuce ke dni 15. 11. 2019. Neztotožnil-li se Nejvyšší soud s právním názorem odvolacího soudu, měl podle stěžovatele postupovat v souladu s ustanovením § 243e občanského soudního řádu a využít tzv. kasace.

15. Ústavní soud k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Vlastní přezkum Ústavního soudu

16. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele i vedlejších účastníků řízení, obsah naříkaného soudního rozhodnutí, jakož i příslušný spisový materiál a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

17. Ústavní soud nepřisvědčil námitce nedostatku aktivní legitimace stěžovatele k podání ústavní stížnosti, vznesené druhou vedlejší účastnicí. Stěžovatel sice nebyl účastníkem řízení o jejích návrzích na (dilem částečné) zastavení exekuce, ovšem Nejvyšší soud tím, že přistoupil k vydání konečného rozhodnutí, jímž se exekuce končí (tj. exekuci sám zastavil), současně rozhodl podle § 89 ex. ř. o nákladech exekuce, tedy i o právu stěžovatele na odměnu za jím vykonanou práci. Výrok pod bodem IV napadeného usnesení Nejvyššího soudu se stěžovatele přímo dotýká, neboť jím bylo autoritativním způsobem rozhodnuto o jeho právu plynoucím ze zákona. Vzhledem k tomu, že proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu není přípustný opravný prostředek, byl stěžovatel oprávněn proti němu bezprostředně brojit ústavní stížností, kterou je z těchto důvodů třeba pokládat za přípustnou.

18. Ústavní soud dále pokládá za vhodné podotknout, že pod sp. zn. I. ÚS 2449/21 vede řízení o ústavní stížnosti, již se první vedlejší účastnice domáhá zrušení usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2871/2020-518 ze dne 22. 6. 2021 v celém rozsahu. V průběhu řízení o této ústavní stížnosti první vedlejší účastnice Ústavnímu soudu sdělila, že dne 6. 8. 2021 podala proti rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 6 a Městského soudu v Praze, jež byla napadeným usnesením Nejvyššího soudu změněna, též žalobu pro zmatečnost. S přihlédnutím k této skutečnosti Ústavní soud usnesením sp. zn. I. ÚS 2449/21 ze dne 6. 4. 2022 s ohledem na zásadu subsidiarity ústavní stížnosti řízení o ní přerušil, a to do doby, než bude pravomocně rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost podané první vedlejší účastnicí k Obvodnímu soudu pro Prahu 6. Ústavní soud v nyní projednávané věci krom toho, že stěžovatel ani neměl k dispozici další procesní prostředek k ochraně svého práva, nepostupoval shodným způsobem a řízení nepřerušil i proto, že k závěru o deficitu ústavní konformity výroku o náhradě nákladů exekuce napadeného usnesení dovolacího soudu bylo možné dospět nezávisle na posouzení otázky, jež byla předmětem posouzení ze strany Nejvyššího soudu, a to z následujících důvodů.

19. Dle vzpomenutého ustanovení § 89 ex. ř. obecně platí, že dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků, případně paušálně stanovenou náhradu nákladů plátce mzdy ten, který zastavení zavinil. Tato zákonná úprava našla svůj bližší odraz v dílčích ustanoveních § 11 exekutorského tarifu. Dle § 11 odst. 2 ET mimo jiné platí, že zanikne-li pověření exekutora k vedení exekuce rozhodnutím soudu o zastavení exekuce, činí odměna exekutora 2 000 Kč. Pokud ovšem exekutor před tím, než tímto způsobem zaniklo jeho pověření k vedení exekuce na peněžité plnění, již vymohl část pohledávky, náleží mu odměna stanovená podle § 6 ET z výše vymožené části pohledávky, nejméně však ve výši 2 000 Kč (§ 11 odst. 3 ET). Z právě vyloženého je zřejmé, že soudní exekutor má právo na náhradu nákladů exekuce, jejichž součástí je i odměna exekutora (§ 87 odst. 1 ex. ř.), i tehdy, byla-li exekuce zastavena, lhostejno však, z jakého důvodu k jejímu zastavení došlo. Nelze proto považovat za případnou argumentaci druhé vedlejší účastnice, že byla-li exekuce zastavena pro materiální nevykonatelnost exekučního titulu, nemá exekutor právo na jakoukoli náhradu jejích nákladů. Naopak přílehlavá je zmínka stěžovatele o tom, že konkrétní důvod zastavení exekuce má pouze vliv na to, který z účastníků zavinil, že exekuce musela být zastavena, a proto ponese její náklady, potažmo náklady ostatních účastníků. Předložení materiálně nevykonatelného exekučního titulu oprávněným a zahájení na jeho základě exekučního řízení totiž může být přičítáno k jeho tíži.

20. Nejvyšší soud si v napadeném usnesení byl vědom výše vzpomenuté právní úpravy a rozhodoval za použití ustanovení § 5 odst. 1, § 6 odst. 1 a 3, § 11 odst. 2 a § 13 odst. 1 ET. Vyšel přitom z předpokladu, že v rámci předmětné exekuce do té doby nedošlo k vymožení jakékoli částky, pročez ustanovení § 11 odst. 3 ET na daný případ nepoužil a odměnu exekutora stanovil pevnou částkou 2 000 Kč, zakotvenou ustanovením § 11 odst. 2 ET. Tento závěr ovšem nelze přijmout. Tvrzení Nejvyššího soudu o tom, že stěžovatel v dotčené exekuci nic nevymohl, se nezakládá na skutečnosti.

21. Z obsahu exekučního spisu se podává, že stěžovatel ke dni 25. 9. 2020 v rámci exekuce vymohl celkovou částku 35 642 276,44 Kč, z toho pro oprávněného částku ve výši 31 629 384,04 Kč a na náklady exekuce částku ve výši 4 012 892,40 Kč (srov. sdělení soudního exekutora na č. l. 566 exekučního spisu). Šlo o finanční prostředky, které byly postupně nuceně převedeny z účtů podílových fondů na účet stěžovatele (pro přehled srov. pohyby peněžních prostředků zaznamenané na č. l. 542 exekučního spisu). Druhá vedlejší účastnice se po vydání a nabytí právní moci napadeného usnesení Nejvyššího soudu dožadovala vrácení takto vymožené plnění (srov. přípisy adresované stěžovateli na č. l. 714 a 717 exekučního spisu). Odtud bez pochybností plyne, že stěžovatel vymohl část pohledávky ještě před tím, než z důvodu zastavení exekuce napadeným usnesením Nejvyššího soudu zaniklo jeho pověření k vedení exekuce na dané peněžité plnění (srov. dikci § 11 odst. 3 ET). V tomto směru dovolací

soud pochybil, jestliže v potřebném rozsahu nezjistil skutkový stav, čímž o nákladech exekuce rozhodl za použití nesprávné podzákoné právní úpravy. Ve výsledku pak došlo ke zkrácení odměny stěžovatele, které je s ohledem na výši části vypožité pohledávky, od níž se dle § 11 odst. 3 ET odvíjí právě i výše odměny exekutora, velmi výrazné (srov. výpočet odměny dle § 6 odst. 1 ET). Nesprávné rozhodnutí Nejvyššího soudu o nákladech exekuce tedy působí takovou intenzitou, že to ve svém důsledku vede k zásahu jak do práva stěžovatele na spravedlivý proces, tak i do jeho práva vlastnit majetek, jehož rozmnožení o zákonem předvídanou odměnu bylo stěžovateli upřeno.

22. Ústavní soud nemíní pro účely této ústavní stížnosti řešit v ústavní rovině otázku, zda v této věci byla exekuce vedena na podkladě vskutku materiálně nevykonatelného exekučního titulu, otázku, zda Nejvyšší soud tím, že namísto kasace dovoláním dotčeného rozhodnutí odvolacího soudu, popř. exekučního soudu sám ve věci rozhodl o zastavení exekuce, postupoval ústavně konformním způsobem, stejně tak jako otázku, kdo případně zastavení exekuce zavínil. Jak je patrné ze shora připomenutého řízení o ústavní stížnosti první vedlejší účastnice ve věci sp. zn. I. ÚS 2449/21, tato problematika může být předmětem přezkumu Ústavního soudu teprve v označené věci. Důvod tkví v tom, že jednak nynější stěžovatel neučinil (a ani by nebyl oprávněn učinit) předmětem přezkumu celé usnesení Nejvyššího soudu, nýbrž toliko jeho část, jež se ho dotýká, jednak by Ústavní soud řešením těchto otázek, které jinak s problematikou nákladů exekuce nesouvisejí bezprostředně, fakticky prejudikoval rozhodnutí ve věci ústavní stížnosti první vedlejší účastnice v podmínkách jiné procesní konstelace, což se Ústavnímu soudu jeví být přinejmenším nepatřičným. Uvedené otázky jsou proto z hlediska možného budoucího přezkumu Ústavního soudu nadále otevřené. Podstatné pro rozhodnutí o nynější ústavní stížnosti je pouze zjištění, že rozhodnutí Nejvyššího soudu o nákladech exekuce neobstojí v intencích jím zvoleného procesního postupu (změna rozhodnutí soudů nižších stupňů a zastavení exekuce) a zaujatého právního názoru, aniž by k tomu bylo nutné zkoumat, zda tento postup (právní názor) je, či není ústavně souladný.

23. Ze všech shora uvedených důvodů je třeba uzavřít, že vyústilo-li napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu za výše popsaných okolností v chybné určení nákladů exekuce v nikoli zanedbatelném rozsahu, ocitlo se v rozporu s právem stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i právem na vlastnictví takto odepřených peněžních prostředků dle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť Nejvyšší soud své rozhodnutí zatížil prvkem ústavně zapovězené libovůle.

24. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti, vyslovil porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a přikročil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadeného výroku usnesení Nejvyššího soudu, který je ve svém dalším postupu vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 135
Předvídatelnost soudních rozhodnutí
(sp. zn. IV. ÚS 1132/22 ze dne 15. listopadu 2022)

Rozhodne-li obecný soud v rozporu s ustáleným právním názorem na otázku, na níž spočívá rozhodnutí ve věci samé, aniž na odklon od něj reaguje v odůvodnění svého rozhodnutí, poruší čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod; o hrubé porušení práva na soudní ochranu a rovnosti účastníků řízení jde zejména tehdy, dovolávala-li se takového právního názoru strana žalující a jde-li pouze o jednostupňové rozhodování určité typové věci, kdy je úplný přezkum co do právních otázek v opravných řízeních vyloučen.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Radovana Suchánka a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) o ústavních stížnostech stěžovatelů 1. Lucie Dvořákové, 2. Michala Levého, zastoupených Mgr. Kateřinou Verostovou, LL.M., advokátkou, se sídlem Olomouc, Rokycanova 809/1c, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 27 C 129/2021-46 ze dne 20. 1. 2022, 3. Markéty Machové, zastoupené stejnou advokátkou, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 27 C 206/2021-35 ze dne 20. 1. 2022 a 4. Pavly, 5. Miloslavy a 6. Jana Sekaninových, zastoupených stejnou advokátkou, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 27 C 133/2021-44 ze dne 20. 1. 2022, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníka řízení a společnosti Smartwings, a. s., se sídlem Praha 6, K Letišti 1068/30, zastoupené Mgr. Pavlem Rufferem, advokátem, se sídlem Hostivice, Husovo náměstí 1702, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 129/2021-46 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelů 1 a 2 na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 129/2021-46 se ruší.

III. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 206/2021-35 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelky 3 na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

IV. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 206/2021-35 se ruší.

V. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 133/2021-44 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelů 4, 5 a 6 na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na rovnost v řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

VI. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 20. 1. 2022 č. j. 27 C 133/2021-44 se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení předmětu řízení

1. Ústavními stížnostmi se stěžovatelé domáhají zrušení shora specifikovaných rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“), neboť jimi podle jejich názoru byla porušena jejich ústavně zaručená základní práva podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“).

2. Ústavní soud usnesením sp. zn. IV. ÚS 1132/22 ze dne 24. 5. 2022 rozhodl o spojení ústavních stížností vedených pod sp. zn. IV. ÚS 1132/22, I. ÚS 1135/22 a I. ÚS 1139/22 ke společnému řízení vedenému pod sp. zn. IV. ÚS 1132/22, neboť šlo o skutkově i právně obdobné věci.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

3. Stěžovatelé byli cestujícími letů na trase Tel Aviv – Praha dne 29. 7. 2018, jenž byl opožděn o 5 hodin a 6 minut (stěžovatelka 3), na trase Rhodos–Praha dne 11. 7. 2019, jenž byl zrušen (stěžovatelé 4, 5 a 6), a na trase Tel Aviv – Praha dne 6. 10. 2019, jenž byl opožděn o více než 4 hodiny a 51 minut (stěžovatelé 1 a 2). Stěžovatelé uplatnili u obvodního soudu proti vedlejší účastnici – leteckému přepravci nárok každý ve výši 400 € s příslušenstvím podle čl. 7 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91 (dále jen „nařízení“), a to stěžovatelé 1 a 2 společnou žalobou, stěžovatelka 3 samostatnou žalobou a stěžovatelé 4, 5 a 6 také společnou žalobou. Stěžovatelé tyto své nároky původně postoupili společnosti AirHelp Limited, která jejich nároky vůči vedlejší účastnici uplatnila dne 15. 10. 2018 (stěžovatelka 3), dne 24. 7. 2019 (stěžovatelé 4, 5 a 6) a dne 2. 3. 2020 (stěžovatelé 1 a 2), avšak protože v obdobných případech soudní praxe takové postoupení shledala neplatným, postoupila je zpět na stěžovatele. Stěžovatelé se tedy svých nároků domáhali před obvodním soudem sami. Skutkový stav byl prokázán jednoznačně a strany řízení jej ani nijak nezpochybňovaly, spor se vedl toliko o právní posouzení.

4. Obvodní soud napadenými rozsudky všechny tři žaloby zamítl a uložil stěžovatelům zaplatit vedlejší účastnici na náhradě nákladů řízení v každém řízení částku 900 Kč. Obvodní soud vycházel, stručně řečeno, z toho, že vedlejší účastnice vznesla důvodně námitku promlčení dle § 2553 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, neboť předmětné lety se uskutečnily dne 27. 7. 2018, dne 11. 7. 2019 a dne 6. 10. 2019 a za relevantní okamžik uplatnění práva ve smyslu § 2553 odst. 3 věty druhé občanského zákoníku považoval obvodní soud až dny 22. 1. 2022 (stěžovatelé 1 a 2), 25. 1. 2021 (stěžovatelé 4, 5 a 6) a 10. 3. 2021 (stěžovatelka 3), kdy sami stěžovatelé uplatnili svá práva vůči vedlejší účastnici. S odkazem na kolizní právní úpravu konkludoval, že je namístě věc posoudit podle českého práva, neboť nebyla provedena volba práva, a s odkazy na judikaturu Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) i na judikaturu Soudního dvora Evropské unie vykládající nařízení uzavřel, že promlčecí dobu je třeba posoudit v daném případě podle české právní úpravy. Dospěl tedy k závěru, že stěžovatelé uplatnili svá práva až po uplynutí šestiměsíční promlčecí doby podle odkazovaného ustanovení občanského zákoníku.

5. Uplatnění postoupených nároků společností AirHelp Limited považoval obvodní soud podle § 553 odst. 1 občanského zákoníku za zdánlivé pro neurčitost, neboť předmětný dokument, jímž mělo k postoupení dojít, byl dle obvodního soudu nepřípustně formulován alternativně jako postoupení pohledávky a jako plná moc k zastupování. K platnému postoupení

pohledávky dle názoru obvodního soudu nemohlo dojít rovněž pro absenci projevu vůle postupníka dle § 1740 odst. 1 občanského zákoníku, neboť šlo o dokument formulářového typu, v němž společnost AirHelp Limited nijak svou vůli neprojevovala. Rovněž tento dokument v náhledu obvodního soudu nevyhovoval požadavkům unijního práva na ochranu spotřebitele, neboť v něm nebyly jasně vymezeny podmínky smluvního vztahu, a tedy ze všech těchto důvodů obvodní soud nespojoval s uplatněním nároků společností AirHelp Limited za stěžovatele žádné právní účinky. Jelikož se stěžovatelé domáhali kolizního řešení postoupení ve prospěch německého práva, obvodní soud, ač se s tímto kolizním řešením neztotožnil a za rozhodné považoval české právo, provedl i právní posouzení podle německého práva, avšak rovněž se závěrem, že předmětný dokument ani podle německého právního řádu účinky postoupení pohledávky vyvolat nemohl.

III. Posouzení splnění procesních předpokladů řízení

6. Ústavní stížnosti byly podány v zákonné lhůtě, osobami k tomu oprávněnými a zastoupenými advokátkou na základě plné moci pro zastupování v tomto řízení před Ústavním soudem, proti pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci po vyčerpání všech procesních prostředků k ochraně práv stěžovatelů, které jim zákon poskytuje, neboť odvolání proti napadeným rozsudkům nebylo podle § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“) přípustné a byly k nim připojeny kopie rozhodnutí o posledním procesním prostředku k ochraně práva stěžovatelů. Splňují tedy všechny procesní předpoklady stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), a Ústavní soud se jimi tedy může zabývat z věcného hlediska.

IV. Argumentace stěžovatelů, účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení

7. Stěžovatelé s právním posouzením obvodního soudu nesouhlasí a jsou názoru, že jejich žalobám mělo být vyhověno. Jsou přesvědčeni, že napadená rozhodnutí odporují principu předvídatelnosti soudního rozhodování, jež je nutno považovat za součást práva na soudní a jinou ochranu dle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Tvrdí, že městský soud ve zcela obdobných případech týkajících se nároků z nařízení proti vedlejší účastnici odvoláním žalobců vyhověl a vyslovil právní názor, že neplatnost smlouvy o postoupení nároků na společnost AirHelp Limited byla následně zhojena a že námitka promlčení ze strany vedlejší účastnice byla vznesena v rozporu s dobrými mravy, neboť vedlejší účastnice byla o uplatněných nárocích řádně informována, ale opakované výzvy k úhradě ignorovala. K tomu stěžovatelé odkázali na rozsudky městského soudu ze dne 16. 9. 2021 č. j. 17 Co 212/2021-53, ze dne 16. 9. 2021 č. j. 17 Co 225/2021-71, ze dne 7. 10. 2021 č. j. 25 Co 254/2021-50, ze dne 30. 9. 2021 č. j. 25 Co 224/2021-56 a ze dne 13. 10. 2021 č. j. 19 Co 211/2021-57. Podle stěžovatelů měl tedy stejným způsobem obvodní soud postupovat i v jejich věcech, přičemž na existenci těchto rozhodnutí jej upozornili a argumentovali jimi. Obvodní soud tak nejen, že rozhodl v rozporu s rozhodovací praxí nadřízeného soudu, ale ani tento svůj postup v odůvodnění napadených rozhodnutí nijak nezdůvodnil.

8. Ústavní soud si vyžádal spisový materiál, z nějž ověřil průběh řízení tak, jak byl rekapitulován výše, zejména zjistil, že ve svém vyjádření k odporu proti elektronickému platebnímu rozkazu ze dne 8. 7. 2021 (č. 1. 26 spisu vedeného u obvodního soudu pod sp. zn. 27 C 206/2021) a v jeho doplnění ze dne 19. 1. 2021 (č. 1. 31 téhož spisu) 3. stěžovatelka poukázala na rozsudky obvodního soudu č. j. 18 C 12/2021-28 a ve věci vedené pod sp. zn. 33 C 66/2021, které uplatnění práv z nařízení společností AirHelp Limited v typové obdobných situacích považovaly za vyvolávající účinky včasného uplatnění práva v promlčecí době i vůči cestujícím, jakož i na shora uvedené rozsudky městského soudu sp. zn. 17 Co 225/2021, sp. zn. 17 Co 212/2021 a 25 Co 224/2021. Před vydáním napadených rozsudků tedy obvodní soud byl

upozorněn na svou vlastní rozhodovací praxi i na rozhodovací praxi městského soudu, která v obdobných věcech vyústila v opačný závěr. Ústavní soud rovněž vyzval k vyjádření obvodní soud a vedlejší účastníci.

9. Obvodní soud svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

10. Vedlejší účastnice zastává názor, že postoupení pohledávek bylo ve všech případech stěžovatelů neplatné, což potvrdil v obdobné věci i městský soud rozsudkem sp. zn. 25 Co 221/2020. Argument, že vedlejší účastnice namítla promlčení v rozporu s dobrými mravy, je podle ní nedůvodný, neboť stojí v rozporu s ustálenou judikaturou, podle níž je při výkladu každé výjimky z pravidla namísto restriktivní přístup. Vedlejší účastnice rovněž soudí, že tímto argumentem stěžovatelé nepřímo potvrzují, že k promlčení jejich nároků došlo. Ztotožňuje se tedy se závěrem obvodního soudu, že k promlčení nároků stěžovatelů došlo, má za to, že tento závěr je v souladu s judikaturou městského soudu, a proto navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnosti zamítl.

V. Posouzení Ústavním soudem

11. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je založena čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy jen tehdy, došlo-li tímto rozhodnutím k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavním pořádkem, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu moci jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí, svěřených mu Ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů. Pakliže Ústavní soud dospěje k závěru, že tomu tak není, ústavní stížnost odmítne dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

12. V nynější věci tak však Ústavní soud postupovat nemohl. Stěžovatelé uplatnili v ústavních stížnostech námitku, že obvodní soud v jejich věcech rozhodl v rozporu s právním názorem ustáleně zastávaným vyšším soudem v obdobných věcech, na který jej v průběhu řízení řádně upozornili a který by v případě, že by jej obvodní soud uplatnil i v jejich věcech, vedl k odlišnému, pro ně příznivému rozhodnutí ve věci samé. Takový postup obecného soudu je způsobilý porušit ústavně zaručená základní práva jednotlivců, a proto se touto námitkou Ústavní soud zabýval meritorně.

13. Tomuto závěru nemůže nijak bránit ani skutečnost, že nynější věci mají povahu tzv. bagatelních sporů, do nichž Ústavní soud v zásadě nezasahuje [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 3256/18 ze dne 9. 1. 2019 (U 1/92 SbNU 356)]. Pokud totiž konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu, jehož podstatou je spor o bagatelní částku, celou věc do ústavněprávní roviny posouvají, nemůže Ústavní soud ústavní stížnost odmítnout, a tím i zabránit jejímu věcnému přezkumu [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 2018/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 11/80 SbNU 139)]. Těmito okolnostmi může být i potřeba sjednotit judikaturu [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767), nález sp. zn. II. ÚS 4167/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 192/71 SbNU 289) či nález sp. zn. II. ÚS 1810/13 ze dne 13. 5. 2014 (N 93/73 SbNU 549)] či zakročit proti libovůli obecného soudu [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 544/98 ze dne 4. 8. 1999 (N 109/15 SbNU 75)].

14. Jak ostatně vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), jednou z komponent práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy je předvídatelnost soudního rozhodování, z níž plyne i povinnost smluvních stran Úmluvy

organizovat své soudní soustavy takovým způsobem, aby v nich byly zajištěny mechanismy k sjednocování judikatury a k předcházení rozporů v ní (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 6. 12. 2007 ve věci *Beian proti Rumusku*, stížnost č. 30658/05, bod 39; či rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2009 ve věci *Vrioni a další proti Albánii*, stížnost č. 2141/03, bod 58). Absence takových mechanismů může vést k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 1. 12. 2005 ve věci *Păduraru proti Rumunsku*, stížnost č. 63252/00, bod 98). Zpravidla náleží úloha sjednocovatele judikatury vrcholnému soudu soustavy obecných soudů (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 28. 10. 1999 ve věci *Zielenski, Pradal a Gonzalez a další proti Francii*, stížnosti č. 24846/94 a 34165/96 až 34173/96, bod 59; či rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 2007 ve věci *Pérez Arias proti Španělsku*, stížnost č. 32978/03, bod 25).

15. Vrcholným soudem v soustavě obecných soudů, který je povolán ke sjednocování judikatury v civilních věcech, jakými jsou i věci nyní posuzované, je ve smyslu čl. 92 Ústavy Nejvyšší soud. Jelikož jde však nejen podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu upravujícího přípustnost dovolání, ale i podle § 202 odst. 2 občanského soudního řádu upravujícího přípustnost odvolání o bagatelní věc, ani Nejvyšší soud, ani městský soud, který by jinak byl odvolacím soudem proti rozsudku obvodního soudu, se své úlohy sjednocovatele judikatury zhostit nemohly. Jakkoliv tato skutečnost sama o sobě nezakládá porušení žádného základního práva či svobody zakotvených v Listině či Úmluvě, nemůže vést k odepření ochrany předvídatelnosti práva v individuální věci (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 20. 5. 2008 ve věci *Santo Pinto proti Portugalsku*, stížnost č. 39005/04, bod 44). Aby tak Ústavní soud vyhověl nárokům plynoucím z judikatury ESLP ohledně předvídatelnosti práva, této úlohy se v nynějších věcech ujal sám.

VI. Obecná východiska

16. Ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy uvádí: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“

17. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny stanoví: „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Podle čl. 37 odst. 3 Listiny: „Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.“

18. Ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy uvádí: „Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.“

19. Ustanovení čl. 14 odst. 1 Paktu stanoví: „Všechny osoby jsou si před soudem rovny. Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu. Tisk a veřejnost mohou být vyloučeny z celého řízení nebo z jeho části z důvodů morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti nebo tehdy, když si toho vyžaduje soukromý zájem stran, nebo mohou být vyloučeny v rozsahu, který je podle přísného mínění soudu nutný při zvláštních okolnostech, kdy by zveřejnění prejudikovalo zájmy spravedlnosti; avšak každý rozsudek vynesený v trestní nebo občanskoprávní věci bude zveřejněn s výjimkou případů, kdy zájem mladistvých osob vyžaduje jiný postup nebo kdy se řízení týká manželských sporů nebo opatrovnictví dětí.“

20. Ustanovení § 13 občanského zákoníku uvádí: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“

A) K nerespektování ustálené rozhodovací praxe soudů

21. ESLP ve své rozhodovací praxi považuje možné rozdílnosti v interpretaci a aplikaci právních předpisů za inherentní součást existence soudních soustav založených na rozdělení místní a funkční příslušnosti mezi více nalézacích soudů a soudů pro opravná řízení (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2009 ve věci *Tudor Tudor proti Rumunsku*, stížnost č. 21911/03, bod 29; či rozsudek ESLP ze dne 30. 7. 2015 ve věci *Ferreira Santos Pardal proti Portugalsku*, stížnost č. 30123/10, bod 42). K porušení předvídatelnosti práva tak mohou vést až dlouhodobé a zásadní rozpory v judikatuře vrcholných soudů, neexistence mechanismů k jejich odstranění či jejich nefunkčnost (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 2. 7. 2009 ve věci *Iordan Iordanov proti Bulharsku*, stížnost č. 23530/02, bod 49; rozsudek ESLP ze dne 29. 3. 2011 ve věci *Brezovec proti Chorvatsku*, stížnost č. 13488/07, bod 66; či rozsudek ESLP ze dne 25. 11. 2014 ve věci *Mráz a další proti Slovensku*, stížnost č. 44019/11, bod 51), případně nekonzistentnost v konečných rozhodnutích o různých částečně se překrývajících aspektech stejné věci v různých právních řízeních (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 23. 3. 2010 ve věci *Mullai a další proti Albánii*, stížnost č. 9074/07, bod 86). Porušení požadavku předvídatelnosti práva a současně porušení práva na spravedlivý proces rovněž představuje i izolované rozhodnutí vrcholného soudu bezdůvodně a bez vysvětlení se odchylující od ustálené judikatury (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 27. 1. 2009 ve věci *Štefan a Štef proti Rumunsku*, stížnosti č. 24428/03 a 26977/03, bod 35).

22. Každá rozkolísanost judikatury, byť i vrcholného soudu soustavy obecných soudů, však nutně porušení požadavku na předvídatelnost práva nepředstavuje, dokonce i když takový soud přechodně vydává v obdobných věcech zcela rozdílná rozhodnutí, neboť sjednocení judikatury vyžaduje určitý čas (srov. např. usnesení ESLP ze dne 2. 12. 2008 ve věci *Schwarzkopf a Taussig proti České republice*, stížnost č. 42162/02; usnesení ESLP ze dne 6. 9. 2011 ve věci *Zelca a další proti Rumunsku*, stížnost č. 65161/10, bod 14; rozsudek ESLP ze dne 10. 5. 2012 ve věci *Albu a další proti Rumunsku*, stížnosti č. 34796/09 a 63 dalších, bod 42; či usnesení ESLP ze dne 29. 3. 2011 ve věci *Usnul proti České republice*, stížnost č. 33945/06). Z Úmluvy tedy neplyne právo na konstantní a neměnnou judikaturu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 18. 12. 2008 ve věci *Unédic proti Francii*, stížnost č. 20153/04, bod 74), a ani úplný judikaturní obrat v určité otázce nutně neznamená porušení požadavku na předvídatelnost práva, jestliže je výsledkem vývoje rozhodovací praxe a jestliže se důkladně argumentačně vypořádává s dřívější judikaturou (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2010 ve věci *Atanasovski proti bývalé jugoslávské republice Makedonie*, stížnost č. 36815/03, bod 38). Judikaturní strnulost by totiž bránila změnám a pokroku (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 19. 4. 2007 ve věci *Vilho Eskelinen a další proti Finsku*, stížnost č. 63235/00, bod 56; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 15. 10. 2009 ve věci *Micallef proti Maltě*, stížnost č. 17056/06, bod 81). Stejně tak samozřejmě za porušení principu předvídatelnosti práva nelze považovat ani odlišné právní posouzení dvou sice podobných, ale v právně významných bodech skutkově odlišných věcí (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 9. 2. 2016 ve věci *Çelebi a další proti Turecku*, stížnost č. 582/05, bod 52; či rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 11. 2016 ve věci *Lupeniská řeckokatolická farnost proti Rumunsku*, stížnost č. 76943/11, bod 116).

23. Tyto požadavky na zajištění sjednocené judikatury se především týkají vrcholných soudů, avšak vztahují se na všechny soudy, které rozhodují o určité otázce v posledním stupni,

včetně soudů okresních (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 20. 10. 2011 ve věci *Nejdet Şahin a Perihan Şahin proti Turecku*, stížnost č. 13279/05, bod 54). Jestliže jsou tak určité typové skutkově i právně obdobné věci s konečnou platností rozhodovány rozdílně různými soudy stejného článku soudní soustavy a neexistuje žádný mechanismus, jak zajistit sjednocení rozhodovací praxe, zakládá to takovou míru nepředvídatelnosti práva, že je tím vážně narušena důvěra veřejnosti v soudní systém a dotčeným jednotlivcům to odnímá spravedlivý proces, a tedy jde o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 2. 11. 2010 ve věci *Ştefăniţă a další proti Rumunsku*, stížnost č. 38155/02, bod 38, či rozsudek ESLP ze dne 1. 12. 2009 ve věci *Vinčić a další proti Srbsku*, stížnosti č. 44698/06, 44700/06, 44722/06, 44725/06, 49388/06, 50034/06, 694/07, 757/07, 758/07, 3326/07, 3330/07, 5062/07, 8130/07, 9143/07, 9262/07, 9986/07, 11197/07, 11711/07, 13995/07, 14022/07, 20378/07, 20379/07, 20380/07, 20515/07, 23971/07, 50608/07, 50617/07, 4022/08, 4021/08, 29758/07 a 45249/07, bod 56).

24. Obdobně přistupuje k (ne)předvídatelnosti soudního rozhodování a jejím důsledkům i Ústavní soud. Ten dlouhodobě zastává názor, že požadavek na předvídatelnost soudního rozhodování vyvěrá již z čl. 1 odst. 1 Ústavy [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2174/20 ze dne 5. 10. 2021 (N 174/108 SbNU 120)] a spočívá v důvodném očekávání, že obecné soudy budou rozhodovat v případech srovnatelných po skutkové i právní stránce v konečném důsledku stejně [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.)]. Stejně jako ESLP však ani Ústavní soud nevyžaduje naprostou strnulost judikatury a konzervaci již jednou dosaženého řešení určitých právních otázek [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2170/08 ze dne 12. 5. 2009 (N 117/53 SbNU 473), nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345) či nález sp. zn. II. ÚS 1955/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 208/79 SbNU 373)], avšak ustálenou judikaturu k určité právní otázce považuje z pohledu předvídatelnosti práva a rovnosti účastníků řízení za východisko pro rozhodování všech typově stejných věcí, které sice může být změněno v důsledku vývoje společenských podmínek, avšak taková změna musí být i s ohledem na tento vývoj předvídatelná, příp. musí být alespoň náležitě přesvědčivě a racionálně odůvodněna a musí reflektovat i dosavadní stav [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 2279/19 ze dne 2. 6. 2020 (N 112/100 SbNU 282)].

25. Zvláště opatrně je třeba přistupovat ke změně právního názoru vrcholného soudu, který v dané oblasti právního řádu zajišťuje sjednocování rozhodovací praxe [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539), nález sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 22. 12. 2010 ve znění opravného usnesení ze dne 29. 3. 2011 (N 253/59 SbNU 581), nález sp. zn. II. ÚS 3/10 ze dne 5. 9. 2012 (N 148/66 SbNU 245) či nález sp. zn. IV. ÚS 334/11 ze dne 26. 11. 2012 (N 194/67 SbNU 329)]; na druhou stranu je takový soud povinen svou roli sjednotitele judikatury v případě, že se v ní objeví rozpor, aktivně vykonávat [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 290/03 ze dne 4. 3. 2004 (N 34/32 SbNU 321) či nález sp. zn. I. ÚS 3438/11 ze dne 23. 5. 2012 (N 111/65 SbNU 497)] a využít k tomu zákonem určené postupy [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107) či nález sp. zn. III. ÚS 117/07 ze dne 20. 6. 2007 (N 104/45 SbNU 429)].

26. Za ústavně netolerovatelnou nepředvídatelnost v minulosti považoval Ústavní soud např. odlišné řešení určité otázky civilním soudem oproti opačnému řešení provedenému již dříve pravomocným rozhodnutím správního soudu [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2765/20 ze dne 7. 4. 2022 (N 46/111 SbNU 211)], nepostoupení věci k rozhodnutí velkému senátu v rozporu s § 20 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), či rozhodnutí dvakrát v téže věci diametrálně odlišným způsobem bez odůvodnění takového obratu [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)].

B) K povinnosti soudu vypořádat se s námitkami v řízení

27. Povinnost soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí představuje integrální součást práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jakož i práva na soudní a jinou ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Rozsah povinnosti odůvodnit rozhodnutí je dle judikatury ESLP kontextuálně podmíněn především typem a povahou rozhodnutí, příslušnou procesní úpravou, okolnostmi daného případu atd. (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 9. 12. 1994 ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku*, stížnost č. 18390/91, bod 29; rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 2007 ve věci *Wagner a J. M. W. L. proti Lucembursku*, stížnost č. 76240/01, bod 90). Jakkoliv by se obecný soud měl vypořádat s každou námitkou či argumentem vzneseným v řízení, nemusí na každý z nich reagovat jednotlivě a detailně (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 2. 2004 ve věci *Perez proti Francii*, stížnost č. 47287/99, bod 81; či rozsudek ESLP ze dne 19. 4. 1994 ve věci *Van de Hurk proti Nizozemí*, stížnost č. 16034/90, bod 61).

28. Rozsah odpovědi se může lišit úměrně jejímu významu. Dokonce i úplná rezignace na reagování na konkrétní argument nemusí představovat porušení práva na spravedlivý proces, jde-li o argument, který je zjevně pro posouzení věci bezpředmětný (srov. např. usnesení ESLP ze dne 29. 8. 2000 ve věci *Jahnke a Lenoble proti Francii*, stížnost č. 40490/98), či jestliže jde o argument, který účastník řízení formuloval toliko zcela obecně a nekonkrétně a otázkami podstatnými pro rozhodnutí věci se jinak soud zabýval pečlivě (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 15. 9. 2020 ve věci *Čivinskaité proti Litvě*, stížnost č. 21218/12, bod 143). Naopak námitky uplatňované setrvale a detailně účastníkem řízení jako hlavní musí obecné soudy vypořádat výslovně, specificky (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 5. 2005 ve věci *Buzescu proti Rumunsku*, stížnost č. 61302/00, bod 67; rozsudek ESLP ze dne 7. 3. 2006 ve věci *Donadzé proti Gruzii*, stížnost č. 74644/01, bod 35; rozsudek ESLP ze dne 18. 7. 2006 ve věci *Pronina proti Ukrajině*, stížnost č. 4436/07, bod 25; rozsudek ESLP ze dne 3. 7. 2014 ve věci *Mala proti Ukrajině*, stížnost č. 4436/07, bod 48; rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2021 ve věci *Mont Blanc Trading Ltd a Antares Titanium Trading Ltd proti Ukrajině*, stížnost č. 11161/08, bod 82) a dostatečně podrobně (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 21. 4. 2011 ve věci *Nechiporuk a Yonkalo proti Ukrajině*, stížnost č. 42310/04, body 277 až 281), stejně jako námitky stěžejní pro posouzení podstaty věci (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 9. 12. 1994 ve věci *Hiro Balani proti Španělsku*, stížnost č. 18064/91, bod 28; či rozsudek ESLP ze dne 17. 7. 2018 ve věci *Petrovič a další proti České Hoře*, stížnost č. 18116/15, bod 41).

29. Jestliže se soudní rozhodnutí odchyluje od dřívější ustálené judikatury, nutným požadavkem na legitimizaci průlomu do předvídatelnosti soudního rozhodování je řádné odůvodnění takového přístupu a vypořádání se s dřívější judikaturou (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2010 ve věci *Atanasovski proti bývalé jugoslávské republice Makedonie*, stížnost č. 36815/03, bod 38; či obdobně v trestní věci rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 20. 3. 2009 ve věci *Gorou proti Řecku*, stížnost č. 12686/03, bod 38).

30. I Ústavní soud považuje požadavek umožnit účastníkům řízení účinně předložit soudu svá stanoviska a argumenty způsobilé ovlivnit rozhodnutí, na něž následně navazuje požadavek náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí, za inherentní součást práva na soudní a jinou ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1671/08 ze dne 5. 11. 2008 (N 191/51 SbNU 321), nález sp. zn. I. ÚS 988/08 ze dne 5. 8. 2009 (N 177/54 SbNU 225), nález sp. zn. II. ÚS 2189/09 ze dne 10. 6. 2010 (N 124/57 SbNU 551), nález sp. zn. IV. ÚS 1891/18 ze dne 9. 10. 2018 (N 169/91 SbNU 121) či nález sp. zn. III. ÚS 2667/21 ze dne 16. 11. 2021 (N 201/109 SbNU 165)]. Odůvodnění soudu musí zahrnovat jak skutkové závěry soudu i způsob, jak k nim dospěl, tak právní posouzení věci, jakož i reakci na procesní stanoviska uplatňovaná účastníky řízení [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 89/6 SbNU 151)].

31. Rozsah reakce na každý argument účastníka řízení musí odpovídat jeho závažnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1464/13 ze dne 22. 8. 2013 (N 152/70 SbNU 409) či nález

sp. zn. III. ÚS 1919/20 ze dne 20. 10. 2020 (N 201/102 SbNU 296)] a způsobilosti ovlivnit rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 464/19 ze dne 9. 7. 2019 (N 132/95 SbNU 112) či nález sp. zn. I. ÚS 4212/18 ze dne 18. 2. 2020 (N 28/98 SbNU 329)], jakož i předmětu řízení a druhu rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3050/17 ze dne 10. 1. 2018 (N 6/88 SbNU 85)], ovšem této povinnosti ani povinnosti vytvořit účinný procesní prostor pro uplatňování námitek a argumentů [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3) či nález sp. zn. IV. ÚS 2316/13 ze dne 18. 3. 2015 (N 58/76 SbNU 785)] se obecné soudy nemohou zcela zprostit nikdy, jsou-li jejich rozhodováním dotčena subjektivní práva a povinnosti jednotlivců [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 743/19 ze dne 25. 6. 2019 (N 118/94 SbNU 400)]. Zvýšené požadavky Ústavní soud vznáší také na odůvodnění odlišného právního posouzení stejné věci různými soudy (články soudní soustavy) v průběhu jednoho řízení [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2456/13 ze dne 16. 9. 2014 (N 168/74 SbNU 451) či nález sp. zn. IV. ÚS 2906/18 ze dne 19. 2. 2019 (N 28/92 SbNU 297)].

32. Pokud se obecný soud bez přesvědčivého důvodu odchýlí ve svém právním posouzení od ustálené judikatury či sjednocujících stanovisek Nejvyššího soudu jako vrcholného sjednotitele rozhodovací praxe obecných soudů či Ústavního soudu jako orgánu ochrany ústavnosti [k tomu srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2920/08 ze dne 4. 4. 2011 (N 59/61 SbNU 3) či nález sp. zn. II. ÚS 2658/10 ze dne 5. 1. 2012 (N 3/64 SbNU 29)], porušuje tím podle stabilní judikatury Ústavního soudu princip předvídatelnosti práva vyplývající z čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 885/13 ze dne 25. 3. 2014 (N 41/72 SbNU 479), nález sp. zn. II. ÚS 387/18 ze dne 17. 8. 2018 (N 138/90 SbNU 259) či nález sp. zn. I. ÚS 1343/20 ze dne 6. 4. 2021 (N 70/105 SbNU 244)].

33. Pokud má obecný soud za to, že stěžovatelem uplatňovaná argumentace odkazující na určité závěry rozhodovací praxe je nepřipadná, neboť tyto závěry na danou věc z důvodu její odlišnosti v podstatných rysech vůbec nedopadají, je povinen vysvětlit tento svůj názor v odůvodnění svého rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 119/14 ze dne 12. 1. 2016 (N 3/80 SbNU 35)]. Stejně tak tehdy, jde-li ze strany obecného soudu o cílenou snahu vyvolat judikaturní odklon a vstoupit s nadřízenými soudy do tzv. justičního dialogu (či o překonání vlastního stanoviska soudem, který o určité otázce rozhoduje v posledku), musí transparentně reagovat na dosavadní stav a objektivně vyložit potřebu odlišného řešení [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 795/18 ze dne 21. 5. 2019 (N 85/94 SbNU 131); nález sp. zn. III. ÚS 2279/19 ze dne 2. 6. 2020 (N 112/100 SbNU 282)].

34. Ústavně reprobovaná nepředvídatelnost rozhodování může být založena i tehdy, reaguje-li sice „odchylující se“ soud na předchozí rozhodovací praxi, avšak tato je k dané věci nepřiléhavá či není-li jeho reakce fundovaná [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2728/17 ze dne 12. 11. 2018 (N 184/91 SbNU 279) či nález sp. zn. I. ÚS 2117/18 ze dne 16. 4. 2019 (N 60/93 SbNU 273)]. Judikaturní odklon tedy může být ústavně souladný jen tehdy, jestliže překonává právní názor, který na danou věc skutečně dopadá, který je pro potřeby posouzení důvodnosti odchýlení prezentován správně, úplně a komplexně a vůči němuž je předložena zevrubná a přesvědčivá odborná oponentura. Tak přistupuje Ústavní soud i ke změně své vlastní judikatury [nález sp. zn. IV. ÚS 625/06 ze dne 25. 2. 2008 (N 40/48 SbNU 481)].

35. K porušení požadavku předvídatelnosti práva může rovněž dojít již tehdy, pokud účastník řízení vznesl námitku, že skutkově i právně srovnatelná věc byla pravomocně rozhodnuta v předchozí praxi daného soudu odlišně [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 3324/15 ze dne 14. 6. 2016 (N 113/81 SbNU 771) či nález sp. zn. III. ÚS 1687/17 ze dne 23. 8. 2017 (N 155/86 SbNU 577)] nebo že byla odlišně pravomocně rozhodnuta jiným soudem, než jak ji chce rozhodnout soud v předmětné věci, toto předchozí rozhodnutí v řízení předloží a soud na ně nereaguje vůbec či jen s lakonickým odkazem, že bylo vydáno ve věci jiných účastníků řízení. V takovém případě je naopak povinností soudu se s dřívějším rozhodnutím argumentačně vypořádat; to platí obzvláště tehdy, překrýval-li se alespoň částečně okruh

účastníků řízení v obou věcech [srov. např. nálezu sp. zn. I. ÚS 682/15 ze dne 7. 6. 2016 (N 103/81 SbNU 639)].

VII. Aplikace obecných východisek na případ stěžovatelů

36. Podrobí-li Ústavní soud nynější věci stěžovatelů obecným východiskům uvedeným v části VI tohoto nálezu, nemůže než dospět k závěru, že obvodní soud nedostál ústavněprávním požadavkům ani na tzv. judikaturní odklon, ani na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, resp. vypořádání námitek účastníka řízení. To vyplývá z následujících skutečností:

37. Stěžovatelé ve svých ústavních stížnostech tvrdili, že v řízení před obvodním soudem odkazovali na rozsudky městského soudu individualizované výše sub 7 a Ústavní soud tento fakt ověřil i z vyžádaného spisového materiálu. Byť výslovně tak učinila pouze stěžovatelka 3, vzhledem ke stejnému datu všech tří napadených rozsudků je zřejmé, že obvodní soud si musel být v době jejich vydání existence rozdílné předchozí rozhodovací praxe vědom, nadto by stěžovatelům nebylo možno klást k tíži neznalost obvodního soudu rozhodovací praxe jeho jiných senátů a městského soudu jako odvolacího soudu, ani kdyby na ně výslovně nepoukázali. V těchto rozsudcích městský soud vyjádřil s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2013 sp. zn. 22 Cdo 1087/2012 právní názor, že stěžovatelé sice své pohledávky na společnost AirHelp Limited nepostoupili a tato společnost za stěžovatele jednala bez smlouvy o právním zastoupení v situaci tzv. nezmocněného jednatelství, avšak v takovém případě je zastoupený vázán právním jednáním zástupce, pokud je dodatečně schválen. Podle městského soudu v odkazovaných věcech žalobci schválili konkludentně předchozí jednání společnosti AirHelp Limited tím, že v předžalobních upomínkách i v žalobách přímo odkazovali na výzvu učiněnou touto společností vůči vedlejší účastníci, a s odvoláním na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2019 sp. zn. 27 Cdo 4593/2017 dospěl k závěru, že účinky schválení ve smyslu § 440 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku byly splněny. S oporou o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2020 sp. zn. 21 Cdo 2886/2019 tedy městský soud uzavřel, že žalobci v tamních věcech byli právními jednáními společnosti AirHelp Limited učiněnými v nezmocněném jednatelství kvůli tomuto dodatečnému schválení vázání s účinky *ex tunc* (dále jen „předmětný právní názor“).

38. Z časové posloupnosti zrekapitulované výše v bodě 3 tohoto nálezu se podává, že pokud by i v nynějších věcech měly být účinky uplatnění nároků spojovány s daty, v nichž tak učinila vůči vedlejší účastníci společnost AirHelp Limited, k promlčení dle § 2553 odst. 3 věty druhé občanského zákoníku by nebylo došlo. Jelikož nosným důvodem zamítnutí žalob stěžovatelů napadenými rozsudky obvodním soudem bylo právě úspěšné vznesení námitek promlčení vedlejší účastníci, je zřejmé, že pokud by byl obvodní soud uplatnil předmětný právní názor městského soudu i v nynějších věcech, nemohl by rozhodnout tak, jak rozhodl, resp. přinejmenším by tak nemohl rozhodnout vycházející z nosného důvodu, že práva stěžovatelů byla již promlčena.

39. Ústavní soud zdůrazňuje, že žádným způsobem nenaznačuje, jak by v takovém případě nyní posuzované věci dopadly, neboť mu nepřísluší činit takové závěry, avšak je bez sebemenší pochybnosti, že ve prospěch stěžovatelů svědčila předchozí rozhodovací praxe jiných senátů obvodního soudu i městského soudu, která byla způsobilá zásadním způsobem ovlivnit výsledky řízení. Obvodní soud na existenci této rozhodovací praxe nijak v odůvodnění svých napadených rozsudků nereagoval, a to přesto, že přinejmenším v jedné věci na ni výslovně stěžovatelka 3 odkazovala. Z jejich odůvodnění tedy není zřejmé, proč předmětný právní názor městského soudu neuplatnil i v případech stěžovatelů, tedy zda je považuje za skutkově odlišné v bodech podstatných pro odlišení právní kvalifikace, zda s předmětným právním názorem nesouhlasí a usiluje o jeho revizi, zda jej nepovažuje za výsledek ustálené rozhodovací praxe, zda je v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí vyššího článku soustavy obecných soudů nebo Ústavního soudu či má-li k jeho nerespektování jiný důvod.

40. A priori v nynějších věcech nic takovým závěrům nenasvědčuje, neboť skutkově i právně jsou věci stěžovatelů a věci, v nichž městský soud vyslovil předmětný právní názor, v podstatě shodné, na straně žalované vystupuje stejná vedlejší účastnice, jde typově o stejná práva, stejné průběhy řízení a předsoudních interakcí, jakož i o aplikaci stejných zákonných ustanovení. Za těchto okolností Ústavní soud nemá důvod se domnívat, že by předmětný právní názor byl v nynějších věcech vyloučen, a pokud takový důvod obvodní soud měl, bylo jeho povinností jej uvést jednoznačně, explicitně a podrobně v odůvodnění napadených rozsudků, obzvláště detailně pak v řízení, v němž bylo tímto právním názorem výslovně argumentováno.

41. Tím, že obvodní soud takovou reakci opomněl a neuvedl ani nic, z čeho by alespoň *implicité* vyplývala nepřipadnost předmětného právního názoru nynějším věcem, porušil ústavněprávní požadavek na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí ohledně otázky mající zásadní význam na rozhodnutí ve věci samé a v případě stěžovatelky 3 také na vypořádání závažné a relevantní námitky vznesené jednou stranou řízení. Jelikož, jak stěžovatelé dostatečně demonstrovali, se předmětný právní názor objevuje opakovaně a napříč různými senáty v rozhodovací praxi městského soudu, což nevyvracela ani vedlejší účastnice, která se k ústavním stížnostem jinak vyjádřila, ani sám obvodní soud, který k tomu měl příležitost, již nevyužil, nerespektují napadené rozsudky také bez odůvodnění ustálenou judikaturu nadřízeného soudu, a představují tedy ústavně reprobovanou variantu judikaturního odklonu porušující obecný právní princip rovnosti soudního rozhodování „ve stejných případech stejně, v odlišných odlišně“, vyplývající jak z ústavního pořádku, tak i výslovně provedený v podústavním právu § 13 občanského zákoníku. Tím byla vedlejší účastnice v řízení před obvodním soudem podstatně a neoprávněně zvýhodněna, neboť bezdůvodně těžila z porušení povinnosti řádně odůvodnit rozhodnutí a respektovat ustálenou rozhodovací praxi nadřízeného soudu obvodním soudem. Napadenými rozsudky tak byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatelů tak, jak je uvedeno ve výrocích I, III a V tohoto nálezu.

42. Ústavní soud rovněž konstatuje, že nynější věci představují poměrně vzácnou situaci, v níž soudní řízení začíná a současně končí v typově vymezeném druhu kauz před okresními, resp. zde obvodními soudy, a má tedy co do plné jurisdikce jednoinstanční povahu. Přípustnost odvolání je zde v typově stejných věcech (náhrady dle nařízení) závislá v zásadě nahodile na výši požadované náhrady dle nařízení, přičemž pravidelně tato výše hranici bagatelnosti nepřekročí. Plný přezkum (zejména právních otázek) ve věci samé na podkladě řádných i mimořádných opravných prostředků je tak v podstatě znemožněn a roli jediné další kvaziinstance je tak nucen přebírat Ústavní soud. Právě v takových vzácných typových procesních situacích získává požadavek na respektování ustálené judikatury vyšších soudů obzvláštní důležitost, neboť tzv. justiční dialog [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 2941/17 ze dne 24. 4. 2018 (N 78/89 SbNU 195) či nález sp. zn. II. ÚS 699/18 ze dne 26. 6. 2018 (N 117/89 SbNU 763)] může takový „jednoinstanční“ soud navázat toliko s Ústavním soudem.

43. Tématem tohoto dialogu ovšem z důvodu zvláštního postavení Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti, ne zákonnosti, mohou být toliko právní otázky týkající se výkladu norem ústavního pořádku Ústavním soudem, nikoliv též otázky výkladu podústavního práva. Uplatnění právního názoru odchylovajícího se od ustálené judikatury vyšších soudů v otázkách výkladu podústavního práva takovým „jednoinstančním“ soudem je tak toliko justičním monologem, neboť zde chybí diskusní partner. Z toho plynou specifické důsledky. V první řadě absence přezkumu s plnou jurisdikcí (především právních otázek) v určitých typových věcech nesmí být zneužívána „jednoinstančním“ soudem k nerespektování ustálené judikatury vyšších soudů, s níž subjektivně nesouhlasí, která rozhodování dané věci podle jeho názoru komplikuje atd., neboť vyšší soud nemá v takovém případě možnost na tento nesouhlas reagovat. Takový postup by představoval ústavně nepřipustnou svévoli „jednoinstančního“ soudu.

44. Ústavní soud ovšem zdůrazňuje, že navíc ani neúspěšná strana řízení v případě justičního monologu nemá možnost iniciovat odpověď vyššího soudu. V této souvislosti je třeba doplnit, že sám pojem „justiční dialog“, byť hojně užívaný, je poněkud nešťastný, protože nepřesný, neboť evokuje představu, že disputace o určité právní otázce se v něm účastní toliko dva soudy. Tak tomu však není. Prakticky každá taková disputace se vede na podkladě konkrétních kauz, v nichž je rozhodováno o právech a povinnostech jednotlivců, kteří mají na jejich výsledku zájem. I stranám řízení proto musí být umožněno se takové disputace zúčastnit a mít příležitost ovlivnit její výsledek ve svůj prospěch. To však v situaci „jednoinstančního“ rozhodování v zásadě umožněno není, neboť řízení končí prvostupňovým rozhodnutím, tedy právní názor vyslovený soudem prvního stupně již nemůže být zpochybněn vyšším soudem v soustavě obecných soudů, a tedy ani neúspěšnou stranou řízení v odpovídajícím opravném řízení.

45. Ústavní soud tak uzavírá, že odchýlení se od ustáleného právního názoru vyššího soudu „jednoinstančním“ soudem, dopadá-li na jím rozhodovanou věc, je z ústavněprávního hlediska téměř zcela nepřípustné, tedy i kdyby bylo podloženo propracovaným, vycizelovaným a třeba i objektivně přesvědčivějším odůvodněním a takový soud by nejednal svévolně, ale dle nejlepšího vědomí a svědomí příslušného soudce k dané právní otázce. I v takových případech je totiž neúspěšná strana řízení nemožností zvrátit pro ni nepříznivý právní závěr nedůvodně znevýhodněna oproti úspěšné straně řízení, a to paradoxně přesto, že je to právě neúspěšná strana, která jednala v důvěře v předvídatelnost práva a respektování ustálené judikatury nadřízených soudů. K výjimkám, v nichž by odchýlení se od ustálené judikatury vyšších soudů „jednoinstančním“ soudem bylo ústavně aprobované, je třeba přistupovat velmi restriktivně, avšak absolutně vyloučit je nelze. Může jít např. o situace, v nichž v důsledku změny právní úpravy již očividně dřívější ustálená judikatura ztratila relevanci, v nichž okolnosti případu sice ještě nesvědčí pro skutkovou distinkci, avšak jsou natolik mimořádné, že je při tvorbě ustálené judikatury vyšší soudy nemohly rozumně předvídat atd.

46. Na závěr této části Ústavní soud doplňuje, že ani mimo tyto výjimečné případy neupírá „jednoinstančnímu“ soudu možnost usilovat o změnu ustálené judikatury vyšších soudů, avšak tato nesmí být vedena cestou justičního dialogu, ale cestou odborného diskursu, např. publikováním odborného textu, prezentováním odlišného právního názoru na odborných externích (např. odborný článek, vystoupení na odborných konferencích) či interních (např. gremiální porady) fórech. To platí tam, kde je určitá typová věc vyřizována vždy jen v jediné instanci. V nynějších typových věcech, v nichž je skutečnost, zda bude věc rozhodována v jediné instanci, či zda bude odvolání přípustné, závislá v zásadě nahodile na výši uplatněného nároku, má navíc „jednoinstanční“ soud možnost vyčkat s iniciací ústavně konformního justičního dialogu právě na takovou kauzu, v níž odvolání přípustné bude.

VIII. Závěr

47. Nosné právní závěry tohoto nálezu, které jsou podle čl. 89 odst. 2 Ústavy závazné pro všechny orgány i osoby, jsou vyjádřeny v bodech 41 až 45.

48. Ústavní soud projednal ústavní stížnost bez přítomnosti účastníků mimo ústní jednání dle § 44 zákona o Ústavním soudu *a contrario*, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci a ani v něm nebylo třeba provádět dokazování. Jelikož Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnosti jsou důvodné, podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyslovil, která ústavně zaručená práva stěžovatelů a jaká ustanovení ústavního zákona byla porušena, a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozsudky zrušil.

49. Věci stěžovatelů se tak nyní vrátí k dalšímu řízení před obvodním soudem. Ten se bude muset výslovně zabývat předmětným právním názorem městského soudu v kontextu nynějších věcí a dostatečně své závěry o jeho (ne)uplatnitelnosti na případy stěžovatelů zdůvodnit. Bude přitom vázán závěry tohoto nálezu uvedenými v bodě 47, tedy samotný

případný věcný nesouhlas obvodního soudu jej neopravňuje k jejich nerespektování. Ústavní soud však nijak nepředjímá, jak má obvodní soud meritorně rozhodnout, ani závěry tohoto nálezu nelze interpretovat tak, že by obvodní soud neměl, byť i jen hypotetickou, možnost předmětný právní závěr neuplatnit, např. pokud by v nynějších věcech shledal důvod pro skutkovou distinkci, rozpor s judikaturou Nejvyššího soudu či Ústavního soudu atd. Ani žádnou takovou situaci však Ústavní soud nepředznamenává.

Č. 136**Trestný čin křivé výpovědi ve světle zákazu sebeobviňování
(sp. zn. IV. ÚS 1536/22 ze dne 15. listopadu 2022)**

I. Zákaz nucení k výpovědi, popř. zákaz nucení k sebeobviňování, je třeba vykládat ve smyslu čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod tak, že státní moc nemá zneužívat jeho mezí k neoprávněnému získávání usvědčujících důkazů proti tomu, kdo vypovídá v jiné věci jako svědek, byť mu byla výslovně poskytnuta možnost výpověď odmítnout. Za hrozbu či nucení k výpovědi je nutno považovat i hrozbu následného stíhání za spáchání trestného činu křivé výpovědi podle § 346 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

II. Postihnout za křivou výpověď lze osobu, jejíž výpověď, popisující více skutkových okolností, se v samostatně oddělitelné části netýká její vlastní trestné činnosti. Nezkoumá-li obecný soud souvislost obsahu nepravdivé výpovědi obviněného s povahou jeho trestné činnosti, za kterou byl odsouzen, popř. nezkoumá-li u takto vznesené námítky v řízení o opravném prostředku, zda taková situace nastala, porušuje tím právo obviněného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatele F. K., zastoupeného Mgr. Pavlem Slabým, advokátem, sídlem Riegrova 2668/6c, České Budějovice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2022 č. j. 3 Tdo 53/2022-587, usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. září 2021 č. j. 4 To 358/2021-552 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. června 2021 č. j. 32 T 7/2021-470, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2022 č. j. 3 Tdo 53/2022-587, usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. září 2021 č. j. 4 To 358/2021-552 a rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. června 2021 č. j. 32 T 7/2021-470 bylo porušeno stěžovatelovo právo podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. února 2022 č. j. 3 Tdo 53/2022-587 se zrušuje.

III. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. září 2021 č. j. 4 To 358/2021-552 a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 7. června 2021 č. j. 32 T 7/2021-470 se ve výrocích, které se týkají stěžovatele, zrušují.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv a svobod vyplývajících z čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že v záhlaví uvedeným rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání jednak zločinu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 písm. a) a odst. 4 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění účinném do 31. 5. 2015, a přečinu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 odst. 2 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Prvního z trestných činů se stěžovatel podle okresního soudu dopustil, stručně uvedeno, tak, že vědomě na své bankovní účty přijal částky v celkové výši 47 405 838 Kč z bankovního účtu obchodní společnosti, kterou neoprávněně zastupoval Z. K., ačkoliv byl alespoň srozuměn s tím, že jde o prostředky získané z trestné činnosti. Druhého z trestných činů se podle okresního soudu dopustil, stručně uvedeno, tak, že v trestním řízení vedeném proti uvedenému Z. K. v postavení svědka i přes náležité poučení uvedl nepravdivé informace o povaze jím přijatých prostředků. Za popsané jednání byl stěžovatel odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání třiceti šesti měsíců, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu v trvání čtyřiceti osmi měsíců, a k peněžitému trestu ve výši 1 000 000 Kč. K závěru o stěžovatelově vině dospěl soud zejména na základě hodnocení listin ze spisu v trestní věci vedené proti Z. K. Podle okresního soudu byla vyloučena obhajoba stěžovatele, že přijaté částky byly vratkami z předchozích půjček. Celkovou obhajobu stěžovatele pak označil okresní soud za nelogickou, nevěrohodnou, a až pohádkově fantastickou. U všech zúčastněných osob lze vypozařovat stejný *modus operandi*, a sice přeposílání značného množství finančních prostředků mezi jimi ovládanými obchodními společnostmi, a po zahájení finanční kontroly využití tzv. bílých koní ke zbavení se spojení s těmito obchodními společnostmi. Zúčastněné osoby pak prováděly časté výběry hotovosti z těchto účtů, aniž by původ prostředků byl zřejmý (stěžovatelova obhajoba o „zázračném“ zbohatnutí je podle soudu nevěrohodná). Výběrem v hotovosti dochází ke ztížení vystopování těchto prostředků. Z krátké „životnosti“ některých z těchto účtů je účelovost jednání evidentní. Obhajobou předložené vyjádření svědka Š. bylo podle okresního soudu rovněž nevěrohodné, neboť se bezdůvodně objevuje až po mnoha letech a překvapivě „přesně zapadá“ do konstrukce orgánů činných v trestním řízení, aby ji (nepřesvědčivým způsobem) vyvracelo. Dodatečný výsledek tohoto svědka považoval soud za nadbytečný a s ohledem na deklarované zdravotní potíže i nepravděpodobný.

3. Proti rozsudku okresního soudu podal stěžovatel odvolání, které Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) zamítl napadeným usnesením. Podle krajského soudu napadený rozsudek netrpí žádnými vadami, zejména je dostatečný popis skutku, z jehož spáchání byl stěžovatel obžalován. Ten obsahuje dostatečné vymezení všech znaků skutkové podstaty včetně subjektivní stránky. Popis skutku je navíc dostatečně konkrétní, takže nebylo porušeno ani stěžovatelovo právo na obhajobu. Krajský soud se rovněž ztotožnil s rozsahem provedených důkazů, včetně odmítnutí důkazních návrhů obhajoby. Nově předložené listinné důkazy neprokazují věrohodně žádné nové relevantní skutečnosti. Ve vztahu k deliktu křivé výpovědi stěžovatele krajský soud uvedl, že nelze souhlasit s jeho tvrzením, že byl k výpovědi nucen, neboť měl jako svědek možnost odmítnout vypovídat. Té dobrovolně nevyužil.

4. Proti usnesení krajského soudu podal stěžovatel dovolání, které Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl. Podle Nejvyššího soudu nedošlo k porušení stěžovatelova práva na zákonného soudce. Po napadnutí věci senátu 4 To bylo zjištěno, že jeden ze soudců je bratrem obhájce, proto bylo složení senátu změněno v souladu s rozvrhem práce. Za pochybení lze označit to, že nedošlo ke změně soudce jeho formálním vyloučením z projednávání věci. Nelze však dovodit, že by stěžovatel byl tímto pochybením zkrácen na jakýchkoliv svých právech. Soudy se rovněž velmi pečlivě zabývaly důkazními návrhy obhajoby. Skutková věta rozsudku obsahuje dostatečný popis rozhodujících skutečností. Porušení stěžovatelových práv Nejvyšší soud neshledal ani v odsouzení za trestný čin křivé výpovědi. Stěžovatel v předchozí trestní věci vypovídal jako svědek a byl řádně poučen o svém právu odepřít výpověď.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že soudy řádně neodůvodnily neprovedení obhajobou navržených důkazů. Úvahy nalézacího soudu o účelovosti a zpětném vyhotovení navržených důkazů nebyly ničím podloženy. To považuje stěžovatel za projev libovůle. O některých jeho důkazních návrzích pak soudy nerozhodly vůbec.

6. Dále stěžovatel namítá, že soudy nedostatečně popsaly jednání, které podle nich naplňuje uvedené skutkové podstaty trestných činů. Stěžovateli je vytýkáno přijetí peněžních prostředků na bankovní účet, což však nelze hodnotit jako trestné jednání, neboť k němu dochází bez jakéhokoliv projevu vůle vlastníka účtu (ať již jednání, či opomenutí). Rovněž nelze hovořit o zastření původu věci, neboť celá bankovní transakce byla i s výrazným časovým odstupem snadno identifikovatelná. Soudy se tak vůbec nezabývaly společenskou škodlivostí popsaného jednání. Výrok odsuzujícího rozsudku podle stěžovatele obsahuje pouze formální výčet znaků trestného činu, aniž by pojmenoval konkrétní stěžovatelovo jednání. Tím spíše není z rozhodnutí zřejmé, zda došlo k naplnění kvalifikované skutkové podstaty. Stěžovatelova vina byla navíc nepřijatelně prokázána pouze skutečností, že v souvisejícím trestním řízení soudy nevěřily obhajobě jiného obžalovaného, který se ani řádně nehájil. Vyjádření soudů na mnoha místech napadených rozhodnutí pak svědčí o jejich neobjektivnosti. Některé okolnosti, které soud označuje za nepravděpodobné, jsou hodnoceny jen soudům vlastní a omezenou perspektivou (např. uchovávání peněz v hotovosti). Za naprosto nedostatečné považuje stěžovatel prokázání viny v části týkající se křivé výpovědi. V ní soudy vychází pouze z obsahu jiného soudního rozhodnutí, což je v rozporu s ustálenou judikaturou. Zároveň stěžovatel namítá, že tatáž osoba nemůže být odsouzena za podíl na trestné činnosti a zároveň za křivou výpověď o této trestné činnosti. Trestný čin křivé výpovědi je v zákoně začleněn nepochybně proto, aby svědek nevypovídal nepravdivě s cílem prospět nebo uškodit obviněnému. Nevypovídá-li tedy pravdivě v úmyslu nezpůsobit si trestní stíhání, měl by být zájem na ochraně jeho práv, vyplývající z ústavní zásady zákazu sebeobviňování, nadřazen zájmu společnosti jej za toto jednání potrestat.

7. Konečně stěžovatel namítá, že soudy porušily jeho právo na zákonného soudce, neboť došlo ke změně člena odvolacího senátu, o čemž nebylo řádně procesně rozhodnuto, a stěžovatel nebyl o této skutečnosti informován.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

8. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že s většinou námitek se již obecné soudy vypořádaly v napadených rozhodnutích a odkázal na jejich odůvodnění. Část námitek, která se týká naplnění objektivní a subjektivní stránky zločinu legalizace výnosů z trestné činnosti stěžovatel naopak neuplatnil v dovolání, a Nejvyšší soud se tak k nim nemohl vyjádřit.

Dostatečně se s ní však vypořádaly obecné soudy. Na závěry napadeného rozhodnutí odkázal Nejvyšší soud i v části týkající se naplnění znaků přečinu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku. Totéž platí i pro námitky o porušení práva na zákonného soudce. Z toho důvodu Nejvyšší soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

10. Krajský soud a okresní soud odkázaly na svá napadená rozhodnutí.

11. Nejvyšší státní zastupitelství konstatovalo, že s většinou námitek se pečlivě vypořádaly obecné soudy. Bylo prokázáno, že oběma skutky byly naplněny všechny znaky uvedených skutkových podstat a stěžovatelovo jednání bylo společensky škodlivé. Stěžovatel si byl vědom, že jím přijaté prostředky (sedm plateb) byly získány trestným činem. Zároveň se soudy dostatečně vypořádaly se všemi důkazními návrhy. Vyjádření nepřisvědčilo ani námitkám, že se stěžovatel nemohl dopustit křivé výpovědi. Vypovídal totiž jako svědek a byl poučen o možnosti výpověď odepřít. Nebyl k ní jakkoliv donucován, nýbrž šlo o jeho svobodné rozhodnutí. Přistoupil-li na to, že bude vypovídat, měl podle § 101 odst. 1 trestního řádu povinnost vypovídat úplnou pravdu a nic nezamlčet. Judikatura Nejvyššího soudu, na kterou stěžovatel poukázal, se týká zákazu kriminalizace nepravdivé výpovědi obviněného ve vztahu k trestnému činu, jehož se obviněný sám dopustil. Stěžovatel však vypovídal k predikativnímu trestnému činu spáchanému někým jiným. S námitkou porušení práva na zákonného soudce se řádně vypořádal Nejvyšší soud. Z těchto důvodů by podle vyjádření měla být ústavní stížnost odmítnuta nebo zamítnuta.

12. Ústavní soud zaslal stěžovateli vyjádření ostatních účastníků na vědomí a k případné replice. Této možnosti již stěžovatel nevyužil.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Po zvážení obsahu ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť přisvědčil stěžovatelově námitce o porušení jeho ústavně zaručených práv a svobod, které spočívalo v tom, že jej obecné soudy shledaly vinným ze spáchání křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku při výpovědi o tzv. predikativním trestném činu v jiné trestní věci (viz sub 2).

15. Zásadu zákazu nucení k výpovědi, resp. zákazu nucení k sebeobviňování, je podle Ústavního soudu nutné vykládat extenzivně, aby státní moc neměla možnost mezi jejich aplikace zneužívat k neoprávněnému získávání usvědčujících důkazů. Jinak řečeno, to mimo jiné znamená, že nikdo nemůže být sankcionován za nepravdivou výpověď, kterou o své (nikoli cizí) trestné činnosti učinil v jakémkoliv řízení před orgánem veřejné moci (tato zásada tedy přesahuje jazykové vyjádření skutkové podstaty § 346 odst. 2 trestního zákoníku). Obecně uznávanou výjimkou je možnost potrestání za spáchání trestného činu křivého obvinění podle § 345 trestního zákoníku, neboť jeho chráněným objektem není nerušenost soudního řízení a naplnění účelu trestního řízení, nýbrž ochrana ústavně zaručených práv a svobod třetích osob podle čl. 10 odst. 1 Listiny.

16. Uvedenou zásadu zákazu nucení k výpovědi či k sebeobviňování tak podle Ústavního soudu nelze vykládat úzce, jak činí ve svém vyjádření Nejvyšší státní zastupitelství. Podle něj

je porušena pouze tam, kde je přítomen aktivní nátlak či nucení k výpovědi. Obdobný názor v napadeném rozhodnutí zaujal krajský soud, podle nějž si svědci mohou vybrat mezi výpovědí a mlčením, takže neexistuje „prostřední cesta“, kdy lze vypovídat, ale lhát. Skutečnost, že pachatel má (být v postavení svědka, ovšem vzhledem k okolnostem jde materiálně o postavení potenciálního obviněného) možnost odepřít výpověď o svém trestném jednání (do té doby třeba neznámém), nedává státu možnost jej sankcionovat v případě, že této možnosti nevyužije a uvede na svou obranu výpověď nepravdivou. Je tomu tak mimo jiné proto, že svědek může být při odmítnutí výpovědi donucen k uvedení důvodů svého jednání (viz např. usnesení ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. IV. ÚS 666/19; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Neposoudí-li takovou námitku obviněného soud v odvolacím či dovolacím řízení, poruší tím právo obviněného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Uvedenou zásadu přitom nelze aplikovat ani přehnaně formalisticky. Skutečnost, že pachatel má, byť v postavení svědka, možnost odepřít výpověď o svém, do té doby třeba neznámém trestném jednání, nedává státu možnost jej sankcionovat v případě, že této možnosti nevyužije a uvede výpověď nepravdivou. Není tedy rozhodné, v jakém právním postavení pachatel o své trestné činnosti vypovídá, stejně tak je nerozhodné, v jakém druhu a fázi řízení tak činí. Při posouzení trestní odpovědnosti pachatele za jeho výpověď je tak rozhodujícím kritériem její obsah. Zastírá-li pachatel obsahem výpovědi jiné své trestné jednání, nemůže být shledán vinným ze spáchání křivé výpovědi. Popisuje-li výpověď více skutkových okolností, vztahuje se tato „imunita“ pachatele pouze k těm jejím částem, které se týkají jeho trestné činnosti. Takové pojetí podle Ústavního soudu podporuje jak judikatura, na kterou odkázal stěžovatel (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 1968 sp. zn. 5 Tz 71/68 a ze dne 5. 3. 1970 sp. zn. 8 Tz 31/69 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 2. 2006 sp. zn. 13 To 63/2006), tak komentářová literatura (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. II. díl, § 140–421. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 3243, nebo ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. 2. svazek, § 205 až 421. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 2821). Na ústavní úrovni takový závěr vyplývá ze zvláštního postavení pachatele (resp. obviněného) podle čl. 40 odst. 4 Listiny.

18. Konkrétní pochybení obecných soudů s ústavní relevancí v dané věci spočívá v tom, že nezkoumaly souvislost obsahu stěžovatelovy nepravdivé výpovědi, popř. jejích částí, s povahou stěžovatelovy trestné činnosti, za kterou byl *nota bene* odsouzen týmž napadeným rozsudkem okresního soudu. Za související další závažné pochybení je pak třeba považovat, že se obecné soudy fakticky odchýlily od závěrů judikatury Nejvyššího soudu, aniž by tak učinily výslovně (v otevřeném „justičním dialogu“) nebo řádným zákonným postupem [§ 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)].

19. Souvislost mezi obsahem stěžovatelovy výpovědi v trestní věci vedené proti obviněnému K. a trestnou činností, za niž byl stěžovatel napadenými rozhodnutími odsouzen, se přitom podle Ústavního soudu jeví jako zřejmá, přičemž ji jako související označují i samotné orgány činné v trestním řízení (kupř. Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření k ústavní stížnosti označuje trestnou činnost obviněného K. za predikativní k trestné činnosti stěžovatele, závisející na hlavním trestném činu druhého obviněného, pod bodem 2 napadeného rozsudku okresního soudu uvádí, že stěžovatel vědomě uváděl jako svědek nepravdivé skutečnosti v trestní věci vedené proti obviněnému K., když potvrdil, že jím přijaté prostředky ve výši 47 405 838 Kč, od obchodní společnosti ovládané obviněným K., přijal jakožto splátky půjček. Pod bodem 1 téhož rozsudku se pak uvádí, že stěžovatel přijal od obviněného K. prostředky ve výši 47 405 838 Kč, přestože věděl, že se jedná o finanční prostředky získané trestným činem).

20. Samotnému Ústavnímu soudu jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) při přezkumu napadených soudních rozhodnutí, zda bylo stěžovateli zaručeno právo

na soudní ochranu a řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny, nepřísluší přezkoumávat skutkovou otázku, zda mezi oběma body napadeného rozsudku je taková skutková souvislost, že výpověď popsaná v bodu 2 se týkala činnosti popsané pod bodem 1. Provést takové hodnocení bylo povinností obecných soudů, avšak ty této povinnosti nedostály a spokojily se v rozporu s judikaturou (viz sub 17) s konstatováním, že stěžovatel byl jako svědek poučen o možnosti odmítnout vypovídat. Vzhledem k tomu, že takovou souvislost nelze z výše popsaných důvodů vyloučit (naopak se zdá být nanejvýš pravděpodobná), je namíste napadená rozhodnutí zrušit a soudům věc vrátit k novému posouzení. Shledají-li soudy, že taková souvislost existuje, je za stávající právní úpravy a nepřekonané judikaturní praxe, trestní odpovědnost stěžovatele za křivou výpověď popsanou pod bodem 2 napadeného rozsudku vyloučena, což bude významné pro výsledek znovuotevřeného soudního řízení.

21. Naproti tomu je třeba odmítnout stěžovatelovy námitky týkající se odsouzení za zločin legalizace výnosů z trestné činnosti. V této části ústavní stížnosti stěžovatel zejména opakuje námitky o hodnocení provedených důkazů, aniž by reflektoval obsáhlý způsob, jakým se s těmito námitkami vypořádaly obecné soudy. Na jejich závěry, v nichž Ústavní soud neshledal žádné ústavněprávní pochybení, lze odkázat. Jde zejména o obsáhlé námitky o odmítnutí důkazních návrhů, v jejichž odůvodnění stěžovatel přehlíží rozsáhlou argumentaci o kontextu finančních operací všech zúčastněných osob.

22. Totéž se týká i námitky nejasnosti popisu toho, jakým způsobem mělo dojít k zastření prostředků. V souladu se závěry krajského soudu a Nejvyššího soudu považuje Ústavní soud formulaci tzv. skutkové věty za srozumitelnou a přiměřenou předmětné skutkové podstatě.

23. Stěžovateli nelze rovněž přisvědčit, že by se soudy nezabývaly společenskou škodlivostí jeho jednání, neboť opakovaně označily stíhané jednání za „vysoce společensky škodlivé“ (např. bod 47 rozhodnutí krajského soudu). Stejně tak se soudy zabývaly naplněním znaků kvalifikované skutkové podstaty (např. bod 36 rozhodnutí krajského soudu). Za nepodloženou je třeba považovat námitku, že soudy byly vůči stěžovateli neobjektivní, o čemž mají svědčit jimi zvolené jazykové prostředky. Využité jazykové prostředky považuje Ústavní soud v odsuzujícím rozhodnutí (tedy po učinění definitivního názoru na vinu obžalovaného) za přijatelné v rámci „licence“ nezávislého soudce.

24. Vzhledem k výše uvedeným závěrům již není nutné zabývat se ostatními námitkami, neboť ty mohou být předmětem znovuotevřeného trestního řízení a Ústavní soud do takového rozhodování může zasahovat jen s nejvyšší zdrženlivostí. Úkolem okresního soudu ve znovuotevřeném řízení bude v souladu s výše uvedenými závěry posoudit souvislost mezi oběma trestnými činy, pro jejichž spáchání byl napadeným rozsudkem odsouzen.

25. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu, krajského soudu a okresního soudu. Učinil tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 137**Nezákonná pořádková pokuta telefonnímu operátorovi pro nesplnění výzvy
dle § 8 trestního řádu
(sp. zn. I. ÚS 1670/22 ze dne 15. listopadu 2022)**

Požadavek policejního orgánu na činnost spočívající ve vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty (směřující na telefonního operátora) lze bez výhrad subsumovat pod dožádání ve smyslu § 8 odst. 1 trestního řádu. Současný postup podle § 8 odst. 5 trestního řádu představuje vysoký standard ochrany ústavně zaručených práv dotčených osob v podobě soudního rozhodnutí.

Jestliže však policejní orgán v rámci trestního řízení vedeného proti fyzické osobě uložil stěžovatelce – právnické osobě pořádkovou pokutu podle § 36 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a nikoli podle § 66 trestního řádu, což pro ni mělo přímý negativní důsledek z hlediska výše uložené pokuty, a krajský soud toto pochybení nenapravit, došlo tím k zásahu do práva stěžovatelky na ochranu majetku zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy, soudců Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatelky Vodafone Czech Republic, a. s., se sídlem Praha 5, náměstí Junkových 2808/2, zastoupené Mgr. Martinem Dolečkem, advokátem, se sídlem Praha 4, Na Strži 2102/61a, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 20. 4. 2022 č. j. 31 Nt 1505/2022-14 a usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, ze dne 1. 4. 2022 č. j. KRPL-98362-773/TČ-2021-180070-JT, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci a Policie České republiky a Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, ze dne 1. 4. 2022 č. j. KRPL-98362-773/TČ-2021-180070-JT a usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 20. 4. 2022 č. j. 31 Nt 1505/2022-14 bylo porušeno právo stěžovatelky na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, ze dne 1. 4. 2022 č. j. KRPL-98362-773/TČ-2021-180070-JT a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 20. 4. 2022 č. j. 31 Nt 1505/2022-14 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka navrhuje, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení orgánu policie, kterým jí byla podle § 36 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, (dále jen „TOPO“) uložena pořádková pokuta ve výši 50 000 Kč, a to za nesplnění jeho výzvy ze dne 16. 3. 2022. Dále navrhuje zrušení usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci (dále jen „krajský soud“), kterým byla zamítnuta její stížnost proti uvedenému usnesení.

2. Podle stěžovatelky došlo vydáním napadených rozhodnutí k zásahu do jejích práv podle čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 1 a 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Dodatkový protokol“).

II.

3. Ze spisového materiálu se podává, že stěžovatelka byla žádostí Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Libereckého kraje, Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru obecné kriminality, (dále jen „policejní orgán“) ze dne 3. 2. 2022 č. j. KRPL-98362-631/TČ-2021-180070-JT podle § 8 odst. 1 trestního řádu vyzvána, aby poskytla informace k získání duplicitní SIM karty poškozené Adély Š. (jedná se o pseudonym), případně aby tuto duplicitní SIM kartu vydala. Stěžovatelka se k této žádosti vyjádřila tak, že vytvoření duplicitní SIM karty by bylo v rozporu s jejími povinnostmi vyplývajícími především z ustanovení § 89 zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o elektronických komunikacích“). Soudkyně Okresního soudu v České Lípě (dále též jen „okresní soud“) následně na žádost policejního orgánu usnesením ze dne 1. 3. 2022 č. j. 0 Nt 10003/2022 podle § 8 odst. 5 trestního řádu uložila stěžovatelce, aby policejnímu orgánu vystavila a poskytla duplicitní SIM kartu k telefonnímu číslu, jež měla poškozená v minulosti používat. Policejní orgán poté s odkazem na uvedené usnesení soudkyně Okresního soudu v České Lípě opětovně vyzval stěžovatelku k vyhotovení a předání požadované duplicitní SIM karty. Stěžovatelka svým vyjádřením ze dne 15. 3. 2022 znovu odmítla této výzvě vyhovět. Policejní orgán následně ještě jednou výzvou ze dne 16. 3. 2022 č. j. KRPL-98362-752/TČ-2021-180070-JT ve znění dodatku z téhož dne č. j. KRPL-98362-754/TČ-2021-180070-JT stěžovatelku vyzval k vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty, přičemž stěžovatelka ve svém vyjádření ze dne 23. 3. 2022 i tentokrát odmítla výzvě vyhovět. Policejní orgán uvedené žádosti a výzvy činil v rámci trestního stíhání proti Josefu Š. (jedná se o pseudonym) pro zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i) trestního zákoníku, jehož se měl obviněný dopustit právě vůči poškozené Adéle Š. Napadeným usnesením policejního orgánu byla stěžovatelce uložena pořádková pokuta ve výši 50 000 Kč. Její stížnost krajský soud napadeným usnesením zamítl.

III.

4. Stěžovatelka namítá, že nebyla oprávněna vyhovět žádosti policejního orgánu o vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty, tudíž jí pořádková pokuta byla uložena za nesplnění povinnosti, kterou ani splnit nemohla. Tvrdí, že předmětem dožádání podle § 8 odst. 1 trestního řádu (případně ve spojení s § 8 odst. 5 trestního řádu) nemohou být informace a činnosti, které je orgán činný v trestním řízení povinen získat zvláštním procesním postupem stanoveným např. v § 88, 158d či 82 trestního řádu. Podle ní nelze ustanovení § 8 odst. 1 trestního řádu považovat za „sběrnou kategorii“ pro zásahy do základních práv a svobod.

Z uvedených důvodů má za to, že požadavek policejního orgánu v posuzované věci šel zjevně nad rámec dožádání o poskytnutí informací a součinnosti podle § 8 odst. 1 trestního řádu, neboť aktivní vyhotovení nové SIM karty k již neaktivnímu klientskému účtu mělo policejnímu orgánu umožnit přístup k informacím chráněným podle zvláštních právních předpisů, a to bez využití postupu podle § 88 či 88a trestního řádu.

5. Podle stěžovatelky jí nebylo možno uvedenou povinnost uložit ani s použitím § 8 odst. 5 trestního řádu, neboť toto ustanovení se týká výlučně poskytnutí informací pro účely trestního řízení, o což však v dané věci nešlo. Vyslovení požadavku na výkon činnosti stěžovatelky (v podobě vyhotovení a poskytnutí SIM karty) tak mělo postrádat zákonné zmocnění. Upozorňuje na skutečnost, že soudkyně Okresního soudu v České Lípě ve výše uvedeném usnesení ze dne 1. 3. 2022 uložila stěžovatelce povinnost vystavit a poskytnout duplicitní SIM kartu, aniž by uvedla, že uděluje policejnímu orgánu souhlas se sdělením určitých informací. Z uvedených důvodů je přesvědčena, že se usnesení soudkyně okresního soudu zcela vymyká ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu, což je činí zcela nepřezkoumatelným. Z odůvodnění zmíněného usnesení není podle ní vůbec zřejmé, že soudkyně okresního soudu provedla ústavní test proporcionality ve vztahu k potřebě postupovat podle § 8 odst. 5 trestního řádu. Jelikož podle jejího názoru nelze k řešení potřeby vyhotovení a předání duplicitní SIM karty aplikovat ustanovení § 8 odst. 1 trestního řádu, a to ani ve spojení s § 8 odst. 5 trestního řádu, má za to, že ji nelze zbavit povinností, které pro ni vyplývají ze zákona o elektronických komunikacích. Proto se domnívá, že nemohla vyhovět požadavkům policejního orgánu a soudkyně okresního soudu.

6. Stěžovatelka konečně namítá, že pořádková pokuta jí byla nesprávně uložena podle § 36 odst. 2 TOPO, a nikoli podle § 66 odst. 1 trestního řádu, který podle ní dopadá jak na fyzickou, tak i na právnickou osobu. Uvádí, že postup podle § 36 odst. 2 TOPO lze aplikovat pouze v řízeních vedených proti právnické osobě, což není daný případ.

IV.

7. Policejní orgán ve vyjádření k ústavní stížnosti nejprve podrobně rekapituloval postup vůči stěžovatelce v průběhu daného trestního řízení, který vyústil v uložení pořádkové pokuty stěžovatelce. Sdělil, že na základě opakované výzvy ze dne 27. 4. 2022 stěžovatelka vyhotovila a dne 9. 5. 2022 policejnímu orgánu předala požadovanou SIM kartu. Podle jeho názoru byl postup vůči stěžovatelce věcně správný a zákonný a v podrobnostech odkázal na odůvodnění napadených usnesení.

8. Krajský soud ve vyjádření toliko odkázal na své usnesení.

9. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovatelce k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti, jež by nebyly patrné z trestního spisu, nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

V.

10. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI.

11. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona

o Ústavním soudu], seznámil se s obsahem vyžádané části trestního spisu vztahující se k předmětu ústavní stížnosti a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkol spočívá jen v ochraně ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace a aplikace zákonných a podzákonných právních norem, které nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, pak znamenají porušení základního práva či svobody a právě k tomu v projednávané věci došlo.

13. Ústavní soud se nejprve zabýval základní námitkou stěžovatelky založenou na jejím tvrzení, že nebyla oprávněna vyhovět žádosti policejního orgánu o vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty, neboť předmětem dožádání podle § 8 odst. 1 trestního řádu (případně ve spojení s § 8 odst. 5 trestního řádu) nemohou být informace a činnosti, které je orgán činný v trestním řízení povinen získat zvláštním procesním postupem stanoveným např. v § 88, 158d či 82 trestního řádu. Je třeba připustit, že tento názor stěžovatelky je v souladu se subsidiárním charakterem postupu podle § 8 odst. 5 trestního řádu, který může nastoupit až v případě, kdy zvláštní právní předpis nestanovuje přednostní postup směřující ke zpřístupnění utajované informace či zproštění povinnosti mlčenlivosti (srov. PROVAZNÍK, J. In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 64).

14. V daném případě je stěžovatelka povinna chránit důvěrnost zpráv a s nimi spojených provozních a lokalizačních údajů, které se přenášejí prostřednictvím její veřejné komunikační sítě a veřejně dostupných služeb elektronických komunikací; tyto povinnosti vyplývají z ustanovení § 88 a násl. zákona o elektronických komunikacích. Průlom do této povinnosti představují především postupy podle § 88 a 88a trestního řádu, kdy lze na základě příkazu soudu, resp. soudce nařídít odposlech a záznam telekomunikačního provozu nebo zjišťovat údaje o telekomunikačním provozu.

15. S ohledem na to se pro vyhodnocení uvedené námitky jako klíčový jeví účel, kvůli kterému policejní orgán po stěžovatelce žádal vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty poškozené. Cíl, k němuž policejní orgán tímto postupem směřoval, totiž spočíval v identifikaci a zajištění účtů poškozené, které mohla mít v tzv. kyberprostoru (primárně šlo o tzv. Google účet). Tento účel policejní orgán deklaroval již ve své první žádosti vůči stěžovatelce ze dne 3. 2. 2022.

16. Je tedy zřejmé, že postup policejního orgánu (související s nyní projednávanou ústavní stížností) nesměřoval k odposlechu či záznamu telekomunikačního provozu (kdy by bylo nutno postupovat podle § 88 trestního řádu) ani ke zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu (kdy by muselo být postupováno podle § 88a trestního řádu). Není ostatně bez významu, že v předmětném trestním řízení byl využit postup podle § 88a trestního řádu, když soudkyně okresního soudu vydala dne 4. 11. 2021 pod č. j. 0 Nt 17028/2021-10 příkaz k zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu ve vztahu ke stejnému telefonnímu číslu, jehož se týkaly až následné žádosti policejního orgánu vůči stěžovatelce ohledně vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty.

17. Na základě uvedeného lze konstatovat, že v dané situaci orgány činné v trestním řízení nemohly využít žádný z výše uvedených speciálních postupů představujících průlom do ochrany důvěrnosti komunikace vyplývající z § 89 a násl. zákona o elektronických komunikacích. Z tohoto pohledu tak byly splněny podmínky pro aplikaci subsidiárního postupu podle § 8 odst. 5 trestního řádu.

18. Stěžovatelka dále namítá, že ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu se týká výlučně poskytnutí informací pro účely trestního řízení, o což však v dané věci nešlo, resp. ani v usnesení soudkyně okresního soudu ze dne 1. 3. 2022 sp. zn. 0 Nt 10003/2022 nebylo uvedeno, že se uděluje souhlas se sdělením určitých informací. Podle Ústavního soudu však nelze přehlížet, že žádost policejního orgánu vycházela primárně z ustanovení § 8 odst. 1 trestního řádu, které má výrazně obecnější charakter a zavazuje státní orgány a právnické i fyzické osoby nejen k podávání vyžádaných informací, ale obecně k tomu, aby vyhovovaly dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů. Ústavní soud neshledává důvod k tomu, aby žádost o vystavení a poskytnutí duplicitní SIM karty k určitému telefonnímu číslu nespádala právě do kategorie dožádání orgánu činného v trestním řízení ve smyslu § 8 odst. 1 trestního řádu. K tomuto závěru dospěl i s ohledem na skutečnost, že pro stěžovatelku by vyhovění uvedené žádosti policejního orgánu nemělo být spojeno s výraznými obtížemi či náklady – ostatně sama stěžovatelka v tomto ohledu v ústavní stížnosti ani ničeho nenamítá.

19. Protože však uvedené dožádání policejního orgánu podle § 8 odst. 1 trestního řádu v konečném důsledku směřovalo k získání určité informace (tedy zda poškozená prostřednictvím svého mobilního telefonu v kyberprostoru disponovala určitými uživatelskými účty), přičemž tato informace měla důvěrný charakter, postupovaly orgány činné v trestním řízení i podle ustanovení § 8 odst. 5 trestního řádu. Jak již bylo vysvětleno, toto ustanovení bylo možno v dané situaci využít, neboť nepřicházel v úvahu postup podle jiného, speciálního ustanovení.

20. Námitkou stěžovatelky že soudkyně okresního soudu ve svém usnesení ze dne 1. 3. 2022 sp. zn. 0 Nt 10003/2022 neprovedla ústavní test proporcionality ve vztahu k potřebě postupovat podle § 8 odst. 5 trestního řádu, se Ústavní soud nezabýval, neboť toto rozhodnutí nebylo ústavní stížností napadeno, resp. nebylo v petitu požadováno jeho zrušení.

21. Ústavní soud námitky stěžovatelky týkající se údajné nemožnosti vyhovět žádostem policejního orgánu o vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty uzavírá s tím, že postup orgánů činných v trestním řízení opřený o kombinaci ustanovení § 8 odst. 1 a odst. 5 trestního řádu byl v posuzované věci adekvátní. Požadavek na činnost spočívající ve vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty (směřující na telefonního operátora) lze bez výhrad subsumovat pod dožádání ve smyslu § 8 odst. 1 trestního řádu. Současný postup podle § 8 odst. 5 trestního řádu zajistil vysoký standard ochrany ústavně zaručených práv dotčených osob v podobě soudního rozhodnutí. Ústavní soud proto dospěl k přesvědčení, že orgány činné v trestním řízení nemohly zvolit jiný postup, který by směřoval k dosažení legitimního cíle v podobě objasnění zvláště závažné trestné činnosti a který by účinněji respektoval ústavně zaručená práva a svobody.

22. Jako důvodnou však Ústavní soud vyhodnotil námitku stěžovatelky, že jí byla pořádková pokuta uložena podle § 36 odst. 2 TOPO, a nikoli podle § 66 odst. 1 trestního řádu. Je totiž třeba přisvědčit jejímu názoru, že postup podle § 36 odst. 2 TOPO (resp. podle TOPO obecně) lze aplikovat pouze v řízeních vedených proti právnické osobě, přičemž tato podmínka v posuzované věci nebyla splněna, neboť se trestní řízení vede ve své standardní formě proti fyzické osobě.

23. Uvedené vyplývá z ustanovení § 1 odst. 1 TOPO, podle kterého tento zákon upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám. Krajský soud na č. 1. 4 svého usnesení citované ustanovení vzal v úvahu, avšak komentoval je tak, že „... je evidentní, že uvedený zákon upravuje procesní pravidla pro řízení proti právnickým osobám obecně (nikoli jen proti obviněným či obžalovaným právnickým osobám), čemuž koresponduje rovněž např. ust. § 34 TOPO, jež pojmově v souvislosti s oprávněním činit úkony v trestním řízení za právnickou osobu rozlišuje mezi

obviněnou právnickou osobou a právnickou osobou obecně (srov. § 34 odst. 1 a § 34 odst. 7 TOPO)“.

24. Ústavní soud uvedenou úvahu krajského soudu považuje za nesrozumitelnou. Není totiž jasné, kdy by bylo možné hovořit o „řízení proti právnické osobě“, aniž by se jednalo o situaci, kdy je právnická osoba v postavení osoby obviněné (popř. podezřelé). Je-li totiž v rámci trestního řízení proti fyzické osobě ukládána pořádková pokuta osobě právnické (jak tomu bylo i v nyní posuzované věci), nelze hovořit o tom, že by bylo proti právnické osobě vedeno samostatné řízení, které by spadalo pod jiný procesní režim než celý zbytek daného trestního řízení. I z komentářové literatury ostatně vyplývá, že v části čtvrté TOPO jsou upraveny odchylky trestního řízení vedeného proti právnické osobě (srov. DĚDIČ, J. In ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PŮRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2018, s. 41). Souvislost mezi úpravou obsaženou v § 34 TOPO a tím, v jakých řízeních se tento zákon aplikuje, pak není vůbec zřejmá, neboť i v řízení vedeném proti (obviněné) právnické osobě může samozřejmě vystupovat právnická osoba jiná, v odlišném postavení (např. v postavení zúčastněné osoby).

25. Jako nelogickou musí Ústavní soud označit navazující argumentaci krajského soudu, který na č. 1. 4 svého usnesení dále uvedl, že pokud by ustanovení § 36 odst. 2 TOPO nemělo být aplikovatelné v řízení proti právnickým osobám obecně, stalo by se v konečném důsledku obsoletním, neboť ve vztahu k obviněnému nelze ukládáním pořádkových pokut vyžadovat vyhovění výzvám např. k vydání věci. Krajský soud totiž přehlíží některé podstatné okolnosti. Za prvé, i v trestním řízení proti právnické osobě může být pořádková pokuta ukládána podle § 36 odst. 2 TOPO i jiné právnické osobě, než která v tomto řízení figuruje jako obviněná (např. může jít o již zmiňovanou zúčastněnou osobu). Za druhé, pořádková pokuta obecně může být ukládána i obviněnému, aniž by tím docházelo k porušení zákazu nucení k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*); v řízení proti právnické osobě může jít např. o případy, kdy se fyzická osoba oprávněná jednat za obviněnou právnickou osobu nedostaví na předvolání, chová se urážlivě k soudu, státnímu zástupci či policejnímu orgánu apod.

26. Policejní orgán tedy v posuzované věci pochybil, když stěžovatelce uložil pořádkovou pokutu podle § 36 odst. 2 TOPO, protože tak učinil v rámci trestního stíhání vedeného proti fyzické osobě. Dospěl-li k přesvědčení, že jsou splněny podmínky pro uložení pořádkové pokuty, měl toto rozhodnutí učinit podle obecné úpravy obsažené v trestním řádu, tj. podle § 66 trestního řádu. Policejní orgán tak postupoval v rozporu s principem předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezný sp. zn. II. ÚS 313/14 ze dne 15. 4. 2014 (N 59/73 SbNU 151)].

27. Uvedené pochybení navíc nemělo jen formální charakter, neboť bylo spojeno s věcnými důsledky vyplývajícími pro stěžovatelku. Policejní orgán totiž na č. 1. 4 svého usnesení uvedl, že po důkladném zvážení přistoupil k uložení pokuty na spodní hranici zákonné sazby, konkrétně ve výši 10 % z celkové sazby. Policejní orgán ovšem finální výši pořádkové pokuty odvozoval od maximální výše pořádkové pokuty, jak ji stanoví § 36 odst. 2 TOPO, tedy od hranice 500 000 Kč – proto byla pořádková pokuta vyměřena ve výši 50 000 Kč. Kdyby tedy policejní orgán stejným postupem určoval výši pořádkové pokuty podle správného zákonného ustanovení, tj. podle § 66 trestního řádu, které umožňuje uložit pořádkovou pokutu v maximální výši 50 000 Kč, musela by stěžovatelce být uložena pokuta výrazně nižší, než jak jí byla vyměřena v napadeném usnesení.

28. Ústavní soud tak shrnuje, že policejní orgán postupoval v souladu s trestním řádem, když s oporou o usnesení soudkyně okresního soudu vydané podle § 8 odst. 5 trestního řádu stěžovatelku vyzval k vyhotovení a poskytnutí duplicitní SIM karty k telefonnímu číslu, jež měla v minulosti používat poškozená. Následně ovšem policejní orgán vyměřil stěžovatelce pořádkovou pokutu podle nesprávného zákonného ustanovení (tj. podle § 36 odst. 2 TOPO), což mělo pro ni přímý negativní důsledek z hlediska výše uložené pokuty. Tímto postupem

policejního orgánu, jakož i krajského soudu, který uvedené pochybení nenapravit, tak došlo k zásahu do práva stěžovatelky na ochranu majetku zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 2050/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 53/76 SbNU 731) či IV. ÚS 799/15 ze dne 9. 7. 2015 (N 128/78 SbNU 37)]. Byly tak splněny podmínky pro kasační zásah Ústavního soudu.

VII.

29. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 138

Přístup k dovolacímu soudu v případě, že soud poskytne dovolateli lhůtu k odstranění vad dovolání delší, než je lhůta stanovená zákonem (sp. zn. IV. ÚS 1777/22 ze dne 15. listopadu 2022)

Nepřihlédl-li Nejvyšší soud k tomu, že soud prvního stupně ve výzvě k doplnění dovolání poskytl dovolateli lhůtu delší, než stanoví zákon, a proto dovolání předložené v takto určené lhůtě meritorně neprojednal, porušil tím právo dovolatele na přístup k soudu a právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, ze kterého plyne legitimní očekávání dovolatele, že dovolání bude „projednatelné“, bude-li postupovat podle takového pokynu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelky Bc. Heleny Brožové, zastoupené Mgr. Filipem Hořínkem, advokátem, sídlem Nádražní 879/27, Ostrava, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a obchodní společnosti Intrum Czech, s. r. o., sídlem Prosecká 851/64, Praha 9 – Prosek, zastoupené JUDr. Ervínem Perthenem, advokátem, sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na přístup k soudu a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 1 odst. 1 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2022 č. j. 20 Cdo 921/2022-142 se zrušuje.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jím bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Ostravě (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 50 EXE 11872/2017 se podává, že uvedený soud usnesením ze dne 17. 2. 2020 č. j. 50 EXE 11872/2017-23 zamítl návrh stěžovatelky (jako povinné) ze dne 13. 1. 2020 na

zastavení exekuce vedené k vymožení pohledávky vedlejší účastnice (jako oprávněné) ve výši 89 358,72 Kč s příslušenstvím.

3. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 29. 4. 2021 č. j. 9 Co 618/2020-91 usnesení okresního soudu potvrdil.

4. Proti tomuto usnesení brojila stěžovatelka dovoláním, to však Nejvyšší soud napadeným usnesením podle § 243c odst. 3 věty první ve spojení s § 218a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017, (dále jen „o. s. ř.“) odmítl jako opožděné. Dospěl totiž k závěru, že dvouměsíční lhůta k podání dovolání zakotvená v § 240 odst. 1 o. s. ř. začala podle § 241b odst. 3 o. s. ř. běžet od právní moci usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žádosti stěžovatelky o ustanovení zástupce pro dovolací řízení (tj. od 2. 12. 2021), a uplynula 1. 2. 2022; podala-li stěžovatelka prostřednictvím ustanoveného advokáta dovolání dne 2. 2. 2022, učinila tak opožděně.

II. Stěžovatelčina argumentace

5. Stěžovatelka uvádí, že okresní soud její podání ze dne 6. 6. 2021 ve spojení s podáním došlým dne 12. 7. 2021 (pozn.: a patrně také ze dne 28. 6. 2021 a 14. 10. 2021) posoudil podle jeho obsahu jako dovolání, u něhož však mimo jiné nebyla splněna podmínka právního zastoupení (§ 241 odst. 1 o. s. ř.). V reakci na výzvu okresního soudu požádala dne 14. 10. 2021 o ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení, načež jí byl ustanoven zástupcem advokát Mgr. Filip Hořínek, jemuž bylo usnesení o ustanovení doručeno dne 15. 11. 2021 (pozn.: právní moci nabylo dne 1. 12. 2021).

6. Následně ji okresní soud usnesením ze dne 20. 12. 2021 č. j. 50 EXE 11872/2017-126 vyzval, aby ve lhůtě 30 dnů od doručení tohoto usnesení odstranila ostatní vady dovolání, konkrétně pak aby jednoznačně označila rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, aby uvedla, v jakém rozsahu je napadá, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a čeho se domáhá. Tato výzva jí byla doručena dne 3. 1. 2022, a soudem stanovená lhůta tudíž uplynula dne 2. 2. 2022. Téhož dne své dovolání stěžovatelka prostřednictvím zástupce doplnila a vady odstranila. Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že lhůta podání dovolání uplynula již dnem 1. 2. 2022.

7. Nejvyššímu soudu pak stěžovatelka vytýká, že v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy nerespektoval judikaturu Ústavního soudu, a porušil tak její právo na soudní ochranu. Argumentuje tím, že jednala v dobré víře ve správnost výzvy okresního soudu jako orgánu veřejné moci, přičemž se dovolává judikatury Ústavního soudu [např. nálezu ze dne 3. 12. 2007 sp. zn. I. ÚS 544/06 (N 217/47 SbNU 855)] s tím, že v okresním soudem stanovené lhůtě dovolání řádně doplnila o veškeré požadované náležitosti. Uvedená výzva přitom založila její legitimní očekávání, že když bude postupovat v souladu s pokyny okresního soudu a ve stanovené lhůtě své dovolání doplní, bude považováno za řádné a včas podané a Nejvyšší soud je projedná. Podle stěžovatelky v právním státě je to soud, kdo zná právo, a pochybil-li okresní soud, když stanovil lhůtu, která přesáhla lhůtu zákonnou, nemůže to jít k její tíži. Navíc je postup Nejvyššího soudu podle stěžovatelky formalistický, neboť lhůta okresním soudem stanovená přesáhla lhůtu zákonnou o jediný den.

8. Na podporu svého názoru stěžovatelka cituje z nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 1. 2015 sp. zn. II. ÚS 3157/14 (N 8/76 SbNU 123), podle něhož k odepření přístupu k soudu dochází i v případě, kdy se Nejvyšší soud odmítne zabývat doplněním dovolání (podaným v souladu s výzvou okresního soudu a ve lhůtě jím stanovené), protože má za to, že okresní soud stěžovateli poskytl lhůtu delší, než dovoluje zákon (§ 241b odst. 3 věta druhá o. s. ř.), a upozorňuje, že Ústavní soud opakovaně posoudil takový procesní postup Nejvyššího soudu jako neústavní, přičemž jeho bohatou judikaturu [představovanou např. nálezy ze dne 14. 11. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3042/11 (N 188/67 SbNU 265), ze dne 19. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 363/15 (N 199/79 SbNU 261), ze dne 30. 3. 2016 sp. zn. III. ÚS 3740/15 (N 55/80

SbNU 661) či ze dne 27. 4. 2021 sp. zn. I. ÚS 1636/20 (N 88/105 SbNU 416) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>] v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy ignoruje.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo napadené soudní rozhodnutí vydáno. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadenému rozhodnutí žádný takový prostředek k dispozici neměla.

IV. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

10. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi a vedlejší účastnici řízení.

11. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení s tím, že svou pozornost zaměřil jen na dodržení zákonné lhůty pro podání dovolání podle § 240 odst. 1 o. s. ř., kterou je s ohledem na princip právní jistoty třeba považovat za lhůtu propadnou (§ 240 odst. 2 věta první o. s. ř.), po jejímž marném uplynutí právo účastníka k podání dovolání bez dalšího zaniká, jak legitimně očekává druhá strana řízení. Vzhledem k tomu Ústavnímu soudu navrhl, aby ústavní stížnost odmítl.

12. Vedlejší účastnice s poukazem na právní úpravu dovolání argumentuje tím, že § 241b odst. 3 věta první o. s. ř. má charakter *lex specialis*, a proto je třeba toto ustanovení použít namísto zákonné dvouměsíční lhůty k podání dovolání, která začíná běžet od doručení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu. Priorita tohoto ustanovení ovšem nastupuje i v poměru se soudcovskou lhůtou, která by se podle § 241b odst. 3 věty druhé před středníkem o. s. ř. použila, kdyby dovolatel o ustanovení advokáta nepožádal. I když podle vedlejší účastnice lze mezi jednotlivými skupinami dovolatelů (s právním zastoupením a bez právního zastoupení a mezi nimi ještě mezi těmi, kteří si požádali o ustanovení advokáta, a těmi, kteří tak neučinili) spatřovat určitou nerovnost, vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje mezi důvodnými a nedůvodnými žádostmi o ustanovení zástupce, je třeba trvat na tom, že pravidlo dvouměsíční lhůty, která začíná běžet od právní moci usnesení, kterým bylo o žádosti dovolatele o ustanovení advokáta rozhodnuto, aplikovat vždy. Proto vyhoví-li soud žádosti o ustanovení právního zástupce, je dovolatel v dovolacím řízení zastoupen z titulu soudního rozhodnutí a podle § 241b odst. 3 věty druhé za středníkem o. s. ř. se uplatní pravidlo zákonné dvouměsíční lhůty k podání bezvadného dovolání, která začne běžet od právní moci tohoto rozhodnutí. Jde o lhůtu zákonnou, a nelze ji proto soudem prodloužit; soud má podle § 55 o. s. ř. pravomoc rozhodnout jen o prodloužení lhůty ke zhojení nedostatku povinného právního zastoupení, nikoliv o prodloužení lhůty k doplnění dovolání (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2005 sp. zn. 29 Odo 25/2005). Nedoplní-li zastoupený dovolatel do konce zákonem vymezené lhůty dovolání, nastane právní stav, kdy již nelze vady dovolání odstranit, a dovolací soud je pro vady odmítne. Stejně tak učiní, odstraní-li dovolatel vady dovolání opožděně, protože takovým dovoláním soud nemá pravomoc se zabývat. V posuzované věci k 1. 2. 2022 nastal stav, kdy již nebylo možné vady napravit, resp. zákonem stanovenou lhůtu žádným způsobem prodloužit, a to ani usnesením okresního soudu ze dne 20. 12. 2021 č. j. 50 EXE 11872/2017-126. Vzhledem k tomu vedlejší účastnice navrhla zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné.

13. Ústavní soud zaslal tato vyjádření stěžovatelce na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka uvedla, že Nejvyšší soud trvá na svém rozhodnutí, které záměrně ignoruje

judikaturu Ústavního soudu, na niž odkázala, čímž v obecné rovině porušuje i princip rovnosti a právní jistoty ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy. Vzhledem k takovému vyjádření stěžovatelka nadále s jeho rozhodnutím nesouhlasí, přičemž shrnuje svou argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti. Vyjádření vedlejší účastnice podle stěžovatelky neposkytuje víc než učebnicový výklad zákona popisující různé počátky běhu lhůt pro podání dovolání, kdy odkazy na několik rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle kterých lze dovolání doplňovat jen ve lhůtě k podání dovolání, jen potvrzují, že uvedený soud záměrně přehlíží judikaturu Ústavního soudu dopadající na skutkově totožné situace. Stěžovatelka pak znovu poukázala na to, že jednala v dobré víře ve správnost postupu okresního soudu, a uzavřela, že na podané ústavní stížnosti trvá.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy); vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto je nutno vycházet (mimo jiné) z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho použití na jednotlivý případ jsou v zásadě věci soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je dané rozhodování stiženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

15. Stěžovatelka Nejvyššímu soudu vytýká neústavní výklad a použití příslušných ustanovení občanského soudního řádu a také to, že nerespektoval právní názor Ústavního soudu, který plyne z jeho ustálené nálezné judikatury. Ústavní soud opakovaně uvádí, že proces výkladu a používání podústavního práva bývá stižen kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo dopustí-li se – z hlediska řádného procesu – neakceptovatelné „libovůle“ spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi podáván, resp. který odpovídá všeobecně přijímanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [např. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

16. Jak je patrné ze soudního spisu, stěžovatelka byla prostřednictvím ustanoveného zástupce pro dovolací řízení okresním soudem vyzvána, aby ve lhůtě 30 dnů odstranila vady svého dovolání, k doručení uvedené výzvy došlo dne 3. 1. 2022, a tudíž uvedená lhůta uplynula dnem 2. 2. 2022, přičemž stěžovatelka své dovolání podáním doručeným okresnímu soudu téhož dne (tj. ještě v soudem stanovené lhůtě) doplnila. Stěžovatelka přitom nezpochybňuje, že se tak stalo po uplynutí dvouměsíční lhůty stanovené § 240 odst. 1 o. s. ř., která začala běžet podle § 241b odst. 3 věty druhé za středníkem o. s. ř. od právní moci usnesení, jímž bylo rozhodnuto o ustanovení stěžovatelčina zástupce pro dovolací řízení, která nastala dne 1. 12. 2021, nepovažuje to však za daných okolností (na rozdíl od Nejvyššího soudu) za právně významné.

17. Posuzovaná věc se v relevantních aspektech shoduje s těmi, o nichž již Ústavní soud rozhodl mimo jiné nálezy, kterých se stěžovatelka v ústavní stížnosti dovolává (sp. zn. IV. ÚS 3042/11, III. ÚS 363/15, III. ÚS 3740/15 a I. ÚS 1636/20) a kde s ohledem zejména na princip presumpce správnosti výzvy soudu, odpovědnosti za nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci spočívající ve vadném procesním poučení a legitimní očekávání účastníka řízení dospěl k závěru, že není podstatné, zda soud prvního stupně měl či neměl dovolatele vyzvat

k odstranění vad dovolání, ale že je rozhodující, že tak učinil, přičemž Nejvyšší soud nemůže takový postup pominout a nezohlednit dovolatelovo podání učiněné v souladu s touto výzvou, byť z hlediska zákonné lhůty bylo podáno opožděně; učiní-li to, svévolně odepře dovolateli projednání jeho věci (*denegatio iustitiae*) na základě příliš zužujícího (přepjatě formalistického) výkladu příslušných procesních pravidel podmiňujících přístup jednotlivců k soudu, a poruší tak právo takového účastníka na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. I v tomto případě nastala kolize mezi (zde kratší) zákonnou lhůtou k doplnění původně vadného dovolání (§ 240 odst. 1 a § 241b odst. 3 věta druhá za středníkem o. s. ř.) a (delší) lhůtou, jež byla stěžovatelce stanovena okresním soudem k odstranění vad dovolání a kterou se řídila. Nejvyšší soud tuto kolizi vyřešil ústavně nekonformně, neboť nezohlednil dopad ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky na soudní ochranu, resp. na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Navíc takto Nejvyšší soud postupoval, ačkoliv již byl Ústavním soudem vícekrát náleзовě upozorněn, že jeho právní názor nelze z hlediska ústavnosti přijmout, a dokonce mu bylo vyloučeno porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy [viz i náleze ze dne 6. 2. 2018 sp. zn. III. ÚS 976/17 (N 19/88 SbNU 267)]. Daný postup není možné kvalifikovat jinak než jako z hlediska právního státu nepřijatelný exces v podobě svévole v soudním rozhodování.

19. Dlužno dodat, že právní argumentace obsažená ve vyjádřeních účastníka a vedlejší účastnice řízení nevnaší do případu prakticky nic nového, neboť jde pouze o opakování teze, že při zmíněné kolizi se vždy prosadí zákonná lhůta. Ústavní soud přitom nijak nezpochybňuje právní povahu lhůty zakotvené v § 240 odst. 1 o. s. ř. ani to, že ji soud nemůže prodloužit. Podstata posuzované věci však spočívá v otázce, jak řešit situaci, kdy dovolatel postupuje v souladu s, byť i chybným, poučením soudu prvního stupně při odstraňování vad jím podaného dovolání.

20. Naznačil-li Nejvyšší soud, že je třeba chránit legitimní očekávání druhé strany řízení, pak žádné takové očekávání vedlejší účastnici vzniknout nemohlo již jen proto, že se opírá o výklad a použití podústavního práva, což již bylo Ústavním soudem jako ústavně nesouladné odmítnuto. Nadto platí, že v případě dvou či více výkladových variant jsou orgány veřejné moci povinny volit tu, která konvenuje s relevantním základním právem či svobodou, zde konkrétně právem na přístup k soudu, které stojí na straně dovolatele jako osoby, která se se svou věcí obrací na (dovolací) soud.

21. Ústavní soud tak uzavírá, že v situaci, ve které Nejvyšší soud nepřihlédl k tomu, že okresní soud ve výzvě k doplnění dovolání poskytl stěžovatelce lhůtu delší, než stanoví zákon (§ 240 odst. 1 a § 241b odst. 3 věta druhá za středníkem o. s. ř.), a proto dovolání předložené mu ve lhůtě určené okresním soudem meritorně neprojednal, porušil její ústavně zaručené právo na přístup k soudu a právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení čl. 1 odst. 1 Ústavy, ze kterého plyne její legitimní očekávání, že dovolání bude „projednatelné“, bude-li postupovat v souladu s takovým pokynem. Protože jde o ustálený právní názor Ústavního soudu na ústavně souladný výklad takové situace, není tím porušeno legitimní očekávání druhé strany sporu již proto, že svým postupem Nejvyšší soud nerespektuje čl. 89 odst. 2 Ústavy.

22. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud závěrem konstatuje, že Nejvyšší soud napadeným usnesením porušil ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na přístup k soudu a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 1 odst. 1 a čl. 89 odst. 2 Ústavy, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona toto rozhodnutí zrušil.

23. Ústavní soud takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 139
Zneužití Vojenského zpravodajství
(sp. zn. IV. ÚS 2824/21 ze dne 22. listopadu 2022)

I. Má-li mít činnost zpravodajské služby účinky navenek, musí být v souladu s právním řádem České republiky. Působnost Vojenského zpravodajství je vymezena zákonem č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, nikoli mimo jeho rámec, či dokonce v rozporu s ním (*praeter legem* či *contra legem*) vnitřním předpisem, který povahu právního předpisu nemá a mít nemůže; může proto zavazovat jen po služební či organizační linii, nikoli navenek, takže nemusí (zde ani nesmí) být obecně přístupný a závazný, natožpak pro soudní rozhodování (čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky).

II. Vyjde-li obecný soud z materiální stránky jednání kladeného obviněnému za vinu, nikoli z ustálených obrátů, označení či zvláštní terminologie určitého oboru, jakým je např. činnost zpravodajských služeb, nepostupuje v rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod. Rozhodující je, že takovým jednáním dochází k nezákonnému zásahu do základních práv a svobod jiných osob; to platí tím spíše, děje-li se tak z podnětu soukromé osoby, což je v demokratickém právním státě nepřipustné, ať se takový podnět označí jakýmkoli termínem.

III. Řízení o ústavní stížnosti podané podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, je řízením, jehož předmětem je tvrzený zásah do ústavně zaručených práv a svobod, nikoli prokazování nových skutečností nebo důkazů podle § 278 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Vyplynou-li v jiném řízení nové skutkové okolnosti významné pro rozhodnutí obecného soudu, jde o novou skutečnost, uplatnitelnou v řízení o povolení obnovy řízení.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Josefa Fialy a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaj) a Pavla Šámala o ústavních stížnostech stěžovatelů 1. J. P., zastoupeného JUDr. Michalem Hráským, advokátem, sídlem Ostrovského 911/30, Praha 5 – Smíchov, 2. M. K., zastoupeného JUDr. Jiřím Matznerem, Ph.D., advokátem, sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2 – Vinohrady, 3. O. P., zastoupeného JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem, sídlem Sokolská 1788/60, Praha 2 – Nové Město, a 4. J. N., zastoupené JUDr. Eduardem Brunou, Ph.D., advokátem, sídlem Sokolovská 24/37, Praha 8 – Karlín, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2021 č. j. 5 Tdo 1416/2019-6343, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. března 2019 sp. zn. 7 To 299/2018 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 22. listopadu 2017 sp. zn. 3 T 35/2014, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci – pobočky v Ostravě jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnosti se zamítají.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzovaných věcí a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), evidovanou u Ústavního soudu pod sp. zn. IV. ÚS 2824/21, se první stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozsudků Městského soudu v Praze (dále též jen „městský soud“) a Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále též jen „obvodní soud“) s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 2 odst. 2, čl. 8 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 4, čl. 82 odst. 2, čl. 90 a čl. 95 odst. 1 Ústavy a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Ústavní stížností, zaevidovanou u Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 2910/21, se druhý stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Nejvyššího soudu a rozsudku městského soudu s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

3. Ústavní stížností, zaevidovanou u Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 2914/21, se třetí stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy.

4. Ústavní stížností, zaevidovanou u Ústavního soudu pod sp. zn. I. ÚS 3051/21, se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejích ústavních práv vyplývajících z čl. 2 odst. 2, čl. 7, čl. 8 odst. 2, čl. 10, 12, 36 a čl. 40 odst. 2 Listiny, čl. 5, čl. 6 odst. 1 a 2 a čl. 13 Úmluvy, čl. 48 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 14 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 2 odst. 3 a čl. 95 odst. 1 Ústavy.

5. Usnesením ze dne 30. 11. 2021 č. j. IV. ÚS 2824/21, II. ÚS 2910/21, I. ÚS 2914/21, I. ÚS 3051/21-16 Ústavní soud spojil shora uvedené ústavní stížnosti ke společnému řízení s tím, že řízení o nich bude nadále vedeno pod sp. zn. IV. ÚS 2824/21 a podle rozvrhu práce Ústavního soudu pro rok 2021 č. Org. 1/21 bude soudcem zpravodajem u spojených věcí soudce Jan Filip.

I. a) Napadený rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1

6. Z obsahu ústavních stížností a vyžádaného soudního spisu vedeného pod sp. zn. 3 T 35/2014 Obvodním soudem pro Prahu 1 se podává, že napadeným rozsudkem tohoto soudu byli všichni stěžovatelé uznáni vinnými ze spáchání přečinu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a dále 1. a 2. stěžovatel ze spáchání přečinu porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 odst. 1 trestního zákoníku. Uvedených trestných činů se podle obvodního soudu stěžovatelé dopustili, stručně uvedeno, tak, že stěžovatelka (v rozhodné době vrchní ředitelka Sekce kabinetu předsedy vlády) jako osoba neoprávněná ukládat úkoly Vojenskému zpravodajství zosnovala a usměrňovala použití zpravodajských prostředků ke sledování tehdejší manželky tehdejšího předsedy vlády (dále též „poškozená“) ve snaze získat o ní osobní informace. Za tím účelem dne 23. 10. 2012 požádala 3. stěžovatele (v rozhodné době ředitele Vojenského zpravodajství) o sledování poškozené a o totéž požádala dne 30. 10. 2012 rovněž 2. stěžovatele (od 1. 11. 2012 nového ředitele Vojenského zpravodajství). Stěžovatelé v různých obdobích na žádost stěžovatelky uložili svým podřízeným sledování poškozené, aniž by k tomu měli písemné povolení předsedy senátu příslušného vrchního soudu (Vrchního soudu v Praze) podle § 9 odst. 1 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, a rozhodnutí ministra obrany podle § 15 odst. 2 zákona o Vojenském zpravodajství. Na základě toho byla poškozená sledována příslušníky

Vojenského zpravodajství (včetně pořizování fotografií). Dne 1. 11. 2012 pak stěžovatelka převzala zprávu od 1. a 3. stěžovatele o průběhu sledování poškozené. O výsledcích dalšího sledování stěžovatelku informovali 1. a 2. stěžovatel ve dnech 15. 11. 2012 a 27. 11. 2012. Podobným způsobem stěžovatelka od 11. 3. 2013 do 15. 4. 2013 zosnovala a usměrňovala sledování dvou zaměstnanců Úřadu vlády. Následně 1. stěžovatel předal požadavek na sledování obou zaměstnanců blíže nezjištěné detektivní agentuře. Fotografie získané od Vojenského zpravodajství stěžovatelka vydávala za pořízené novináři a vytkla zaměstnancům jejich chování. Uvedené detektivní agentuře byla poté vyplacena částka 125 300 Kč z prostředků Vojenského zpravodajství. Za uvedené jednání byli 1. a 2. stěžovatel odsouzeni k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu zaměstnání nebo povolání ve zpravodajských službách, ozbrojených silách, bezpečnostních sborech nebo obecní policii v trvání pěti let. Dále mu byla spolu s 2. stěžovatelem uložena povinnost zaplatit poškozenému státu částku 125 300 Kč. Třetí stěžovatel byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu zaměstnání nebo povolání ve zpravodajských službách, ozbrojených silách, bezpečnostních sborech v trvání pěti let. Stěžovatelka byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu v trvání tří let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu vedoucí funkce ve státní správě v trvání pěti let.

7. Obvodní soud rozhodoval v dané věci opakovaně, neboť všechna jeho předchozí rozhodnutí byla zrušena městským soudem, přičemž došlo rovněž k přidělení věci jinému samosoudci podle § 262 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Předchozí procesní vývoj vedoucí k tomuto výsledku v této věci popsal Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 4. 2017 sp. zn. I. ÚS 564/17 (N 60/85 SbNU 101).

8. K závěru o vině stěžovatelů dospěl obvodní soud zejména na základě jejich vlastních výpovědí z přípravného řízení, svědeckých výpovědí, listinných důkazů a záznamů telekomunikačního provozu. Stěžovatelé v hlavním líčení diametrálně změnili (a sjednotili) své výpovědi oproti přípravnému řízení. V něm k prvnímu obžalovanému skutku stěžovatelka uvedla, že získala informace o obklopení poškozené divnými lidmi (snad Jehovisty – viz str. 37, 40 napadeného rozsudku) a požádala 3. stěžovatele o pomoc, přičemž tehdejšímu předsedovi vlády to sdělila až po získání výsledků. K druhému skutku pak uvedla, že se zeptala 2. stěžovatele, zda by uměl vyřešit problém s jejím řidičem a další zaměstnankyní, přičemž tehdejší předseda vlády o tom nevěděl. V hlavním líčení oproti tomu uvedla, že oba skutky vyvolala žádost předsedy vlády. To je však podle soudu vyvráceno ostatními důkazy. Sám tehdejší předseda vlády původně v médiích opakovaně uvedl, že o skutcích, které jsou nyní předmětem obžaloby, nevěděl. Naopak jeho pozdější výpověď podle obvodního soudu postrádá logiku, neboť jejím prostřednictvím mohl nejenom zabránit dopadům dané činnosti na svůj osobní a politický život, ale i vazebnímu stíhání stěžovatelů (včetně stěžovatelky jako jeho osoby blízké). Pravdivost jeho pozdější výpovědi je vyvrácena i obsahem odposlechů, z nichž je zřejmé, v jakém zvláštním osobním vztahu byl tehdejší předseda vlády se stěžovatelkou. Tvrzení o hrozbě pro bezpečnost tehdejšího předsedy vlády a jeho rodiny byla vyvrácena jednak způsobem sledování (končilo vždy příjezdem tehdejšího předsedy vlády domů a předmětem zájmu byla jen jeho manželka, a nikoliv děti či on sám), tak i následným sdělením Vojenského zpravodajství, podle nějž nebyla oficiálně žádná hrozba evidována. Obojí vyplývá rovněž z dalších důkazů, zejména výpovědi zpravodajců na místě (*sc. „z terénu“*), kteří předpokládali, že sledování bylo povoleno.

9. Z obsahu odposlechů pak vyplývá nejen motivace, ale i časová posloupnost jednání stěžovatelky. Obvodní soud se neztotožnil s námitkou obhajoby o nezákonnosti jejich pořízení. Byly nařízeny místně příslušným soudem v řádně odůvodněných rozhodnutích. Nález

Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 4/14 (N 68/81 SbNU 181; 201/2016 Sb.) změnil praxi k určení příslušnosti soudů *pro futuro*. Z odposlechnů vyplývá, že základem obou skutků byla snaha stěžovatelky získat informace pro svou potřebu, u prvního skutku o své „sokyni“, o jejímž milostném poměru s neznámým mužem jí řekla kartářka, a u druhého skutku o údajně neposlušných zaměstnancích. S obojím se v telefonických hovorech stěžovatelka svěřila několika lidem. Snaha zjišťovat především podrobnosti o kontaktech poškozené s „neznámým mužem“ (uvedeným v záznamech o sledování) vyplývá i ze záznamů následných hovorů stěžovatelky se stěžovateli. Rovněž tak je z těchto hovorů zřejmé, že stěžovatelka úkolovala vedoucí pracovníky Vojenského zpravodajství a určovala, na co se mají zaměřit, přičemž ani náznakem nešlo o bezpečí rodiny tehdejšího předsedy vlády. Způsob komunikace se 3. stěžovatelem pak vyvrací, že by o sledování tehdejší předseda vlády věděl. Z komunikace je rovněž zřejmé, že oba ředitelé Vojenského zpravodajství stěžovatelce slíbili vyhovět jejím požadavkům, což následně splnili. Vzhledem k nevysvětleným rozporům mezi výpověďmi stěžovatelů vycházel soud z jejich výpovědí z přípravného řízení, které korespondují s obsahem odposlechnů. Neztotožnil se s námitkou 3. stěžovatele, že v přípravném řízení nemohl pravdivě vypovídat pro nezbavení mlčenlivosti. Jednak nic takového v přípravném řízení nenamítal, a navíc ani případná povinnost mlčenlivosti mu nebránila v uplatnění jeho práva na obhajobu. Konečně nelze přisvědčit ani jeho námitkám o neprofesionálním vedení výslechu (za přítomnosti svého obhájce nevněsł žádné námitky). Z odposlechnů vyplývá, že mezi stěžovatelkou a 3. stěžovatelem byl nadstandardní vztah a „vzájemně si prospívali“ (stěžovatel pro ni zařizoval různé věci a stěžovatelka mu měla pomoci získat novou funkci šéfa Úřadu státních hmotných rezerv a neúspěšně se pokoušela získat pro něj funkci prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu), a to prostřednictvím svého osobního silného vlivu na tehdejšího předsedu vlády.

10. O trestnosti jednání 1. stěžovatele pak svědčí zejména jím vydané záznamy o sledování poškozené, z nichž vyplývá, že stěžovatel si byl vědom povinnosti mít pro takovou činnost povolení. Soud odmítl obhajobu, že na tuto listinu, kterou stěžovatel sám vytiskl a policii vydal, navazuje další listina, která jej vyvíňuje. S touto výpovědí stěžovatel přišel až po několika letech, navíc z obsahu listiny je zřejmé, že je ucelená. Vojenské zpravodajství oficiálně sdělilo, že vydalo k případu vše. Zpravodajci z terénu dále vypověděli, že 1. stěžovatel dal pokyn, aby se věci nedávala spisová značka. Celou akci řídil sám stěžovatel, což se podle výpovědí těchto zpravodajců nikdy v minulosti nestalo. U druhého skutku se pak ze spisu Vojenského zpravodajství podává, že výběr sledovaného objektu soukromou agenturou měl být ponechán na výběru prostředníka. Ze všech ostatních důkazů však vyplývá, že sledované zaměstnance Úřadu vlády vybrala stěžovatelka, která údaje o nich předala 1. a 2. stěžovateli. Jak vyplynulo z výpovědí zpravodajců, nešlo jejich činnosti v souvislosti s prvním žalovaným skutkem hodnotit jako tzv. kontrasledování (činnost, při níž se snaží pracovníci zjistit, zda zájmový objekt není sledován někým třetím). Průběh i výsledky činnosti tomu odporují. Stěžovatel si následně sám přebíral dílčí výstupy a konzultoval se stěžovatelkou další postup.

11. Motivací stěžovatelky byla podle obvodního soudu nenávisť vůči poškozené a její snaha všemožně kontrolovat své zaměstnance (a osoby kolem sebe). U ředitelů Vojenského zpravodajství to byla snaha vyhovět stěžovatelce a udržet s ní nadstandardní vztahy. U 2. stěžovatele pak rovněž snaha vyhovět 3. stěžovateli, s nímž ho poutalo rovněž osobní přátelství. Motivací 1. stěžovatele pak byla jeho snaha vyhovět ve všem 2. a 3. stěžovateli.

12. Nezákonnost předmětného sledování potvrzuje podle obvodního soudu zejména odborné vyjádření Útvaru zvláštních činností Policie České republiky a výpověď jeho zpracovatele. Není přitom faktický rozdíl mezi policejním sledováním a zpravodajským sledováním, resp. ten je jen v cíli sledování. Dokonce i tzv. kontrasledování bez souhlasu sledované osoby je plně podřaditelné pod definici sledování podle § 15 odst. 1 zákona o Vojenském zpravodajství, a podléhá tedy stejným podmínkám schvalování. Poškozená

informována o své údajné ochraně nebyla. Podle uvedeného vyjádření zachycují materiály z této akce výsledky klasického sledování. V záznamech o sledování je popsán sledovaný objekt, jsou popsány předměty, které objekt nese, kde je zanechal, uložil, a obrazová dokumentace, která je přílohou záznamů o sledování, je zaměřena pouze a jen na činnost objektu sledování. Při možném odhalení by bylo sledování okamžitě ukončeno, což napovídá tomu, že smyslem nebylo chránit poškozenou. Listina předložená 1. stěžovatelem pak kromě nutnosti opatření povolení obsahuje rovněž větu, že „by bylo zcela zničující, pokud by vyšlo najevo, kdo, kým a koho nechává sledovat“. Ta sama podle soudu svědčí o vědomé protiprávnosti celé akce, neboť si nelze představit, že by odhalení Vojenského zpravodajství při tom, jak poskytuje ochranu rodině tehdejšího předsedy vlády, mělo být „zcela zničující“. Druhým žalovaným skutkem pak stěžovatelé obešli zákon o Vojenském zpravodajství (a v něm upravený povolovací režim), neboť za peníze Vojenského zpravodajství zaplatili sledování stěžovatelkou určených osob soukromou detektivní agenturou.

13. Obvodní soud dále zamítl návrhy na doplnění dokazování, konkrétně dalším výslechem bývalého předsedy vlády a vyžádáním si vnitřních předpisů Vojenského zpravodajství s tím, že by to bylo nadbytečné. K tomu připomenul, že vnitřní akty Vojenského zpravodajství totiž nemohou (*sc. nesmí*) být v rozporu se zákonem.

I. b) Napadený rozsudek Městského soudu v Praze

14. Proti rozsudku obvodního soudu podali odvolání všichni stěžovatelé, stěžovatelka i státní zástupce. Městský soud z podnětu odvolání státního zástupce zrušil rozsudek obvodního soudu pouze ve výrocích o trestech a ve výroku o náhradě škody a sám nově napadeným rozsudkem odsoudil stěžovatelku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu pěti let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu vedoucí funkce ve státní správě v trvání deseti let, 3. stěžovatele k trestu odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu zaměstnání nebo povolání ve zpravodajských službách, ozbrojených silách, bezpečnostních sborech nebo obecní policii v trvání osmi let, 2. stěžovatele k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří let, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu zaměstnání nebo povolání ve zpravodajských službách, ozbrojených silách, bezpečnostních sborech nebo obecní policii v trvání sedmi let, a 1. stěžovatele k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 20 měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 30 měsíců, a k trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu výkonu zaměstnání nebo povolání ve zpravodajských službách, ozbrojených silách, bezpečnostních sborech nebo obecní policii v trvání šesti let. Zároveň byla 1. a 2. stěžovatelovi uložena přiměřená povinnost během zkušební doby uhradit škodu, kterou trestným činem způsobili. Poškozený stát byl se svým nárokem odkázán na řízení před jiným příslušným orgánem. Odvolání všech stěžovatelů a stěžovatelky byla zamítnuta.

15. Jde-li o skutkové a právní závěry, městský soud se v zásadě ztotožnil s rozsudkem obvodního soudu. Jednání popsané ve výrokové větě rozsudku bylo podle městského soudu obsáhlým důkazním materiálem prokázáno a obsah důkazů nebyl obvodním soudem tzv. deformován, přičemž ten se náležitě zabýval rozpory mezi jednotlivými důkazy (včetně pozměněných výpovědí stěžovatelů). Rovněž nepochybil, neprovedl-li další důkazy pro nadbytečnost.

16. Podle městského soudu tak byla provedeným dokazováním zároveň vyvrácena obhajoba stěžovatelů. Motiv stěžovatelky byl prokázán svědeckými výpověďmi a záznamy o telekomunikačním provozu. Jejím motivu (získání intimních informací o poškozené) odpovídá i způsob činnosti zpravodajců, kteří (v rozporu s proklamovaným účelem) nesledovali poškozenou na veřejných místech, nýbrž pouze v jejím soukromí. Stejně důkazy (včetně

výpovědi stěžovatelky v přípravném řízení) rovněž vyloučily vědomost bývalého předsedy vlády o průběhu sledování a jeho úkolování zpravodajců. Trestnosti svého jednání si mohla být stěžovatelka vědoma bez zřejmých obtíží (§ 19 odst. 2 trestního zákoníku), a to v obou případech. Městský soud dále odmítl, že by ředitel Útvaru zvláštních činností Policie České republiky nebyl dostatečně kompetentní osobou, aby dokázal rozlišit různé druhy sledování. Námitku neexistence přímého důkazu o vydání rozkazu podřízeným zpravodajcům 2. a 3. stěžovatelem odvolací soud zamítl s tím, že existenci tohoto rozkazu lze dovodit z uceleného řetězce důkazů nepřímých. Z nich vyplývá, že oba obžalovaní věděli o průběhu protiprávního sledování poškozené. Podle městského soudu je přitom logické, že žádný z příslušníků Vojenského zpravodajství nepřiznal protiprávnost tohoto sledování, neboť chránili zájmy a pověst této instituce. Zároveň nelze považovat za protiprávní postup, že jedna složka Policie České republiky zpracovává odborné vyjádření pro jinou její složku. Nevyžádání interních předpisů Vojenského zpravodajství, které jsou navíc utajovanou skutečností, není rozhodné pro právní posouzení jednání stěžovatelů, neboť tyto předpisy nemohou odporovat zákonu o Vojenském zpravodajství definujícímu podmínky sledování osob totožně jako trestní řád. Odvolací soud tedy shodně klasifikoval jednání zpravodajců jako nezákonné sledování. Při podezření, že je ohrožen tehdejší předseda vlády (zejména milencem jeho ženy), nespadal úkol jeho ochrany do působnosti Vojenského zpravodajství, nýbrž Policie České republiky. Z provedených důkazů je tak podle městského soudu zřejmé, že Vojenské zpravodajství se tohoto „úkolů“ ujalo, protože jeho vedoucím příslušníkům důvěřovala stěžovatelka, která se naopak snažila „prospívat“ jim.

17. Jednání stěžovatelů je podle městského soudu třeba hodnotit jako neoprávněný zásah do základních práv a svobod poškozené, neboť k němu došlo v rozporu se zákonem. Činnost zpravodajců je nutné hodnotit materiálně, a nikoliv podle jejího formálního označení (samotným Vojenským zpravodajstvím). Totéž se týká i poškozených u druhého skutku. Městský soud potvrdil závěr, že sledování obou poškozených soukromou detektivní agenturou vznikla Vojenskému zpravodajství škoda, neboť šlo o činnost absolutně nepotřebnou z hlediska působnosti této tajné služby. Navíc jde o zjevné obcházení zákona o Vojenském zpravodajství.

I. c) Napadené usnesení Nejvyššího soudu

18. Proti rozhodnutí městského soudu podali stěžovatelé a stěžovatelka dovolání, která Nejvyšší soud odmítl napadeným usnesením. Převážnou část námitek odmítl Nejvyšší soud s odůvodněním, že nespádají pod žádný z dovolacích důvodů. Pro opožděné uplatnění nemohl Nejvyšší soud vyhovět námitce o nezákonnosti porušení odposlechů. Nicméně k nim pro úplnost Nejvyšší soud zaujal v řízení o dovolání vlastní stanovisko (body 108 a násl.), neboť v mezidobí bylo vydáno usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019, kterým bylo podle § 314m trestního řádu rozhodnuto, že příkazem k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu Okresního soudu v Ostravě ze dne 5. 9. 2021 sp. zn. 0 Nt 5908/2012/V (V 24-2/2013), jakož i následnými příkazy byl porušen zákon v části těchto rozhodnutí týkajících se stěžovatelky. Důvodem bylo zejména nedostatečné odůvodnění konkrétních skutečností. V řízení o dovolání Nejvyšší soud uvedl, že s tímto rozhodnutím by bylo možné polemizovat, jak to učinil státní zástupce, na jehož vyjádření lze odkázat zejména v těch pasážích, kde vyjmenovává části spisu, které měly soudy v přípravném řízení k dispozici. K tomu Nejvyšší soud v dané věci uvedl, že zákonodárce (ani podle důvodové zprávy) nikterak neupravil vztah tohoto zvláštního přezkumného řízení a řízení o dovolání. Ve své judikatuře dospěl Nejvyšší soud k závěru, že přezkoumávat zákonnost a použitelnost důkazů přísluší pouze soudům v řízení ve věci samé. Tuto otázku si proto musejí posoudit samy, nikterak nevázané přezkumným rozhodnutím (viz blíže body 109 a násl. napadeného usnesení Nejvyššího soudu). Naopak zvláštní přezkumné řízení podle § 314l a násl. trestního řádu slouží

pouze ke konstatování porušení zákona, přičemž posléze může sloužit jako titul pro přiznání náhrady škody nebo nemajetkové újmy. Nemá tak přímý vliv na řízení o dovolání.

19. Nejvyšší soud v řízení o dovolání v nynější věci dospěl pak k odlišnému závěru, neboť uvedené příkazy posuzoval zejména z hlediska materiálního. Nadto Nejvyšší soud v přezkumném řízení podle Nejvyššího soudu v dovolacím řízení posuzoval náležitosti těchto rozhodnutí příliš přísně („optikou roku 2020“). Předchozí praxe, rozvinutá až v následujících letech, kladla kolem roků 2012 a 2013 na rozhodnutí mnohem mírnější nároky, naopak se preferovala stručnost, zvláště ve věcech, ve kterých šlo o použití utajovaných informací. Teprve později se judikatura rozvinula opačným směrem. Dané příkazy podle Nejvyššího soudu obstojí, jde-li o naplnění podmínek stanovených v judikatuře Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Nejvyšší soud rovněž zohlednil fázi trestního řízení, v níž byly příkazy vydány. Z tohoto hlediska se některé pasáže dřívějšího přezkumného rozhodnutí zdají být až přehnaně formalistické, nezohledňující spisový materiál orgánů činných v trestním řízení ve svém celku. Zapojení stěžovatelky do rozsáhlé trestné činnosti vyplývalo z celé řady důkazů, které Nejvyšší soud neměl k dispozici v řízení podle § 314l a násl. trestního řádu (konkrétně např. vyhodnocení prostorových odposlechů ze schůzky podezřelých). Její činnost sice není popsána v samotném příkazu, je však podrobně popsána v listinách, z nichž soud vycházel. Pro danou věc pak Nejvyšší soud rovněž zdůraznil, že dané příkazy k odposlechu byly vydány příslušným soudem, jak již v minulosti potvrdil rovněž Ústavní soud. Vytkl-li soud příkazům v přezkumném řízení jejich formální nedostatky, neznamená to jejich důkazní nepoužitelnost, neboť z materiálního hlediska bylo jejich vydání namístě. Nadto podle Nejvyššího soudu nešlo o takové vady, aby odůvodňovaly nezákonnost vydaných příkazů. Použití poznatků získaných na základě uvedených příkazů tedy nebylo podle Nejvyššího soudu protiprávní, neboť vady vytknuté usnesením ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019 nebyly podstatné z hlediska dodržení práva na spravedlivý proces a ochranu listovního tajemství. Nadto nelze tyto poznatky označit za rozhodující v dané věci. Pořízené odposlechy nebyly pro usvědčení pachatelů důkazem klíčovým.

20. Jde-li o další námitky, Nejvyšší soud neshledal, že by mezi závěry soudů nižších stupňů a obsahem provedených důkazů byl tzv. extrémní rozpor. Soudy přesvědčivě vysvětlily, proč nemůže obstát pozdější verze obhajoby. Skutkový stav byl v základních rysech objasněn mimo veškerou pochybnost, což stěžovatelé ani nerozporovali. Zpochybňovali však to, jak je nahlíženo na motivy a legálnost (nebezpečí) jejich jednání. Žádný důkaz nenavštěvoval tomu, že by poškozené hrozilo jakékoliv reálné nebezpečí spadající do působnosti Vojenského zpravodajství. Naopak z mnoha důkazů vyplynulo, že zájem o její sledování měla stěžovatelka, která celou akci podle všech důkazů iniciovala. Nedošlo ani k porušení pravidla *in dubio pro reo*, neboť soudy žádné pochybnosti neměly. Rovněž tak byl dostatečný rozsah dokazování a žádné důkazy nebyly tzv. opomenuty. Rovněž Nejvyšší soud dospěl k závěru, že provádění důkazu zněním interních předpisů Vojenského zpravodajství by bylo nadbytečné, neboť stěžovatelům bylo kladeno za vinu porušení zákona.

21. Dále Nejvyšší soud neshledal jako opodstatněné námitky, že by činnost zpravodajců v dané věci nebyla sledováním podle § 15 zákona o Vojenském zpravodajství. Dochází-li k pořizování obrazových, zvukových či obdobných záznamů zasahujících soukromí jednotlivce, je třeba na ně nahlížet jako na sledování s přísnějším režimem povolování. V dané věci nebyl úkol sledovat poškozenou uložen Vojenskému zpravodajství ani vládou, ani prezidentem, ani nebylo vydáno povolení předsedy senátu Vrchního soudu v Praze k použití zpravodajské techniky a o sledování nerozhodl ministr obrany. V působnosti Vojenského zpravodajství nebyl zjištěn ani žádný důvod ke sledování poškozené. Vzhledem k tomu, že při akci byly pořízeny fotografie poškozené, spadá tato činnost do působnosti čl. 8 Úmluvy, jak ji vymezil Evropský soud pro lidská práva. Rovněž tak u druhého skutku stěžovatelé obešli zákon o Vojenském zpravodajství, neboť ke sledování poškozených nebylo vydáno povolení soudu

ani souhlas ministra obrany. Vzhledem k tomu, že cílem mělo být získání soukromých informací poškozených prostřednictvím zpravodajské techniky, je nutné takovou činnost označit za sledování. Oba soudy přesvědčivě vyloučily, že v dané věci by mělo jít o tzv. obranné kontrasedování (sledování za účelem ochrany před sledováním). Takový pojem však právní řád vůbec nezná a není podle Nejvyššího soudu důvod jej režimem povolování odlišovat od sledování, dochází-li k zásahu do základních práv a svobod bez vědomí dotčené osoby.

22. Nejvyšší soud rovněž potvrdil závěr soudů nižších stupňů, že 1. a 2. stěžovatel jednali u druhého skutku (viz sub 6) s úmyslem způsobit škodu, neboť si museli být vědomi protiprávnosti požadavku stěžovatelky na sledování zaměstnanců Úřadu vlády, které nadto nespadlo do působnosti Vojenského zpravodajství.

II. Argumentace stěžovatelů

II. a) Argumentace prvního stěžovatele

23. První stěžovatel namítá, že v dané věci došlo k porušení jeho práva na zákonného soudce. Po opakovaném vydání zprošťujícího rozsudku soudkyní obvodního soudu došlo k její neodůvodněné výměně jen proto, že se její názor na hodnocení důkazů neshodoval s názorem odvolacího soudu. Městský soud tak výměnou zákonné soudkyně porušil závěry ustálené judikatury Ústavního soudu.

24. Dále 1. stěžovatel namítá, že soudy měly provést důkaz zněním vnitřních řídicích aktů Vojenského zpravodajství, což se nestalo. Z vnitřního šetření Vojenského zpravodajství vyplynulo, že nikdo žádné vnitřní předpisy neporušil. Odsouzením stěžovatele tak došlo k porušení zmíněných vnitřních aktů, aniž by byla prohlášena (či řešena) jejich nezákonnost. Podle zákona o Vojenském zpravodajství jsou tyto akty součástí právního řádu České republiky, ačkoliv nemohou být zveřejněny. Neseznámením se s nimi soudy odebraly stěžovateli možnost prokázat své tvrzení o jeho řádném postupu. Bez znalosti těchto dokumentů nelze rozhodnout o vině stěžovatele.

25. Stěžovatel rovněž namítá, že orgány činné v trestním řízení porušily jeho právo na obhajobu nedostatečným (nebo zcela chybějícím) poučením o možnosti nebo povinnosti nevypovídat. Dále prováděly v rozporu s právními předpisy „předvyslechy“ svědků. Svědci tedy nejprve byli předvoláni k podání vysvětlení (bez přítomnosti obhájce) a až posléze k řádné svědecké výpovědi. Takový postup je však podle stěžovatele po zahájení trestního stíhání nepřijatelný, neboť jím jsou omezena práva obhajoby. Žádný ze svědků nebyl rovněž v souladu se zákonem zproštěn mlčenlivosti ministrem obrany, ale pouze jeho náměstkem.

26. Na závěr ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že orgány činné v trestním řízení nesprávně pochopily obdobnou zpravodajskou terminologii. Konkrétně zmiňuje pojem „monitoring“, který je podle jeho názoru širší než pojem „sledování“, jak jej užíly orgány činné v trestním řízení. Podle stěžovatele do tohoto pojmu spadá i pojem „dohlížení“, který se užívá při obraně proti sledování (tzv. kontrasedování). Tento pojem je uveden v terminologickém slovníku NATO.

II. b) Argumentace druhého stěžovatele

27. Druhý stěžovatel ve své ústavní stížnosti rovněž namítá, že v řízení před městským soudem došlo k opomenutí důkazu (zněním vnitřních aktů). Navrhovaný důkaz nebyl bez dostatečného odůvodnění proveden, čímž zůstala nevypořádaná otázka, zda lze uvnitř Vojenského zpravodajství vydat rozkaz konkludentně. Vyřešení této otázky je přitom rozhodné pro posouzení stěžovatelovy viny za to, že údajně vydal rozkaz ke sledování poškozené. Výslovné vydání rozkazu totiž nebylo stěžovateli prokázáno. Naopak stěžovatel namítal, že dne 1. 11. 2012 (tedy v den, kdy měl být rozkaz vydán) se účastnil slavnostního předávání funkce zástupce Spojeneckých sil, a nemohl se tak věnovat přebírání agendy ředitele Vojenského

zpravodajství. Sledování poškozené navíc probíhalo již od 22. 10. 2012, a je tedy nepochybné, že stěžovatel k němu nemohl vydat rozkaz. K možnosti vydání konkludentního rozkazu předložil stěžovatel znalecký posudek a svědeckou výpověď, avšak soudy tyto důkazy (sc. důkazní prostředky) nikterak nehodnotily, protože jsou jejich rozhodnutí jednak nepřezkoumatelná a jednak porušující pravidlo *in dubio pro reo*. Z navržených důkazů pak vyplývá, že rozkaz lze vydat pouze výslovně, což se v dané věci nestalo. Soudy však tuto odbornou otázku nepřijatelně vyřešily po svém. Závěr městského soudu o nerozhodnosti skutečnosti, že stěžovatel při nástupu do funkce neměl možnost zjistit obsah činnosti Vojenského zpravodajství, je v rozporu s povinností prokázat naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu. Závěr o vydání rozkazu nelze dovozovat ani z toho, že stěžovatel údajně přistoupil na žádost stěžovatelky prověřit určité obavy. Soudy tedy nesprávně posuzovaly možnost vydání konkludentního rozkazu jako právní, a nikoliv odbornou otázku, jejíž řešení přísluší znalcům. Opomenutí předloženého znaleckého posudku je tak významnou chybou. Tato pochybení nenapravit ani Nejvyšší soud, který se s uvedenými relevantními námitkami rovněž nevypořádal.

II. c) Argumentace třetího stěžovatele

28. Třetí stěžovatel namítá, že závěry soudů jsou v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů. Žádný z důkazů stěžovatele neusvědčoval z toho, že by vydal rozkaz ke sledování poškozené. K jaké činnosti přistoupili stěžovatelovi podřízení, je z hlediska trestní odpovědnosti stěžovatele irelevantní. Tuto skutečnost soudy ignorují, a nikterak se nezabývaly jeho námitkou, že vydal pokyn k prověření informací o potenciálním bezpečnostním riziku kolem rodiny tehdejšího předsedy vlády. Soudy se dále nezabývaly tím, zda vůbec šlo o sledování ve smyslu interních předpisů Vojenského zpravodajství. K tomu navíc odmítly provést navrhované důkazy. Kdyby totiž interní předpisy uvedenou činnost dovolovaly, jak namítal stěžovatel, nemohlo by jít o úmyslné trestné jednání (spočívající ve vydání pokynu k „nezákonnému“ sledování). Nejenže uvedené jednání nebylo prokázáno, ale soudy ignorovaly celou řadu důkazů, které prokazují, že se nestalo. Měl-li být rozkaz stručný a ústní, je nutné prokázat jeho obsah, k čemuž však nedošlo. Žádným důkazem není tedy zjištěno, jaký údajný úkol měl stěžovatel svým podřízeným uložit. Stěžovatel je toho názoru, že závěry soudů byly ovlivněny neznalostí vnitřních předpisů Vojenského zpravodajství a absencí představy o jeho každodenní činnosti. Mělo-li by Vojenské zpravodajství žádat u prověřování všech informací vždy souhlas prezidenta, vlády či ministra (jak uvádí soudy), byla by jeho činnost ochromena. Teprve operativním šetřením se zjišťuje, zda existuje jakákoliv hrozba a zda její řešení spadá do pravomoci Vojenského zpravodajství. Až následně se zajišťují případné další postupy (např. souhlasy se sledováním).

29. Dále 3. stěžovatel uvádí námitky obhajoby, které soudy v dané věci ignorovaly, ač jsou pro posouzení jeho trestní odpovědnosti klíčové. Především poukazuje na konzistentní výpovědi, z nichž vyplývalo, že nedal pokyn k nezákonnému sledování, nýbrž ke zjištění, zda není poškozená sledována nebo ohrožena. Tyto důkazy byly všechny ignorovány, resp. hodnoceny v extrémním nesouladu s jejich obsahem. Všechny osoby (včetně stěžovatele) vydání rozkazu sledovat poškozenou popřely. Soudy však přesto vydání takového rozkazu vzaly za prokázaný skutkový stav. Odvolací soud nesprávně dovedl „vědomí“ stěžovatele o nezákonném sledování, avšak přehlíží, že v době končícího stěžovatelova působení na Vojenském zpravodajství mu nebylo o činnosti jeho podřízených nic známo. Odvolací soud tím fakticky konstruuje objektivní trestní odpovědnost nadřízeného příslušníka. To je však z ústavního hlediska nepřijatelné, stejně jako nahrazení nedostatku důkazu o stěžovatelově vědomosti (jako prvku subjektivní stránky) faktickou činností jeho podřízených.

30. Zásadním pochybením soudů je podle stěžovatele jejich uvažování v „modu“ zákonné sledování nebo nezákonné sledování. Soudy však přehlíží, že před okamžikem

zahájení sledování musí existovat časový prostor sbírání informací, v němž je zjišťováno, „co se děje“, aby bylo možné posoudit nasazení dalších operativních prostředků. Právě o takovou činnost Vojenského zpravodajství v dané věci šlo. To potvrdili všichni jeho zpravodajci, jejichž výpovědi však soudy deformovaly. Vyplynulo z nich však, že jejich úkolem bylo sledovat bydliště tehdejšího předsedy vlády, a to i ve dny, kdy tam rodina nebyla, a tedy těžko mohlo jít o sledování osob. Takové sledování bylo naopak zakázáno a celá akce nebyla prováděna oddělením určeným ke sledování. Všichni zpravodajci zároveň výslovně vyloučili, že by obdrželi rozkaz sledovat poškozenou. Soudy se s těmito výpověďmi vypořádaly nelogicky s tím, že zpravodajci lhali ze strachu z postihu (za překročení zákonných pravomocí), což však vylučuje právní úprava, jednali-li by na základě rozkazu nadřízeného (sami svědci potvrdili, že se postihu neobávali). Jednali-li by tak bez něj, nemůže být zase postížen stěžovatel. Konečně žádné pochybení zpravodajců nebylo zjištěno ani interním šetřením. Soudy však přesto vykonstruovaly existenci nezákonného rozkazu, o němž neexistuje žádný důkaz. Nadto soudy přehlídí, že prověření informace o možném ohrožení bezpečnosti tehdejšího předsedy vlády a jeho rodiny bylo povinností Vojenského zpravodajství, i kdyby snad motiv poskytnutí této informace měl být (jak naznačovala média) osobní. Důraz, který soudy kladou na tzv. odborné vyjádření a osobní poznámky zpravodajců, není namístě, neboť všichni uvedli, že pojem „sledování“, který se v poznámkách vyskytuje, neodpovídá zákonnému pojmu sledování. Konečně, i kdyby tomu bylo naopak (pro což však neexistuje důkaz), nemohl mít již stěžovatel na činnost zpravodajců v době akce žádný vliv. Soudy však bez jakýchkoliv důkazů označují výpovědi ve prospěch stěžovatele za „úmyslně lživé“ (tedy za hranici trestného jednání). Soudy ostatně deformovaly i obsah údajně usvědčujících důkazů. Například ze záznamu telefonického hovoru mezi stěžovatelem a stěžovatelkou lze dovodit nanejvýš nespokojenost stěžovatelky s činností Vojenského zpravodajství, nikoliv však existenci (tím méně nařízenou) nezákonného sledování.

31. Soudy se dále nevypořádaly s námitkou nezákonnosti některých provedených důkazů. Dané odborné vyjádření, které považuje stěžovatel za nezákonné, se zabývá problematikou sledování z pohledu Policie České republiky. Podle stěžovatele je však nepřijatelné, aby klíčový důkaz vyhotovil jeden policejní útvar pro jiný policejní útvar a soudy jej následně nekriticky přijaly. Jediný argument městského soudu, podle nějž v mnoha trestních řízeních jsou jediným důkazem výpovědi policistů, je nutné odmítnout pro nepřiléhavost. Nadto stěžovatel zdůrazňuje, že Vojenské zpravodajství má vlastní úpravu sledovací činnosti, upravenou v interních předpisech. Tyto interní předpisy soudy odmítly jako důkazní prostředek provést pro nadbytečnost, podle stěžovatele je však jejich zhodnocení klíčové pro prokázání subjektivní stránky trestného činu. Obhajoba přitom tyto dokumenty sama předložit nemohla, neboť podle Vojenského zpravodajství obsahují utajované skutečnosti. Je-li tedy policista připravující odborné vyjádření podřízen stejnému vedení, vylučuje to objektivnost takového důkazu. Konečně stěžovatel poukazuje na to, že zpracovatel odborného vyjádření neměl k dispozici všechny potřebné listiny pro hodnocení činnosti zpravodajců, jak tito potvrdili ve svých výpovědích. Dané odborné vyjádření obsahuje řadu chybných závěrů, založených na domněnkách zpracovatele (a následně soudů). Jako příklad stěžovatel uvádí hypotézu o důvodech, pro které nejsou listiny ze „sledování“ podepsané. Dále stěžovatel upozorňuje na to, že uplatňování standardů platných pro sledování policejními útvary nelze bez dalšího přenést na činnost Vojenského zpravodajství. Dále stěžovatel namítá, že v oblasti sledování osob neexistovala v dané době žádná pevná a jasná pravidla, což ilustruje složitý výklad provedený Nejvyšším soudem. Soudy se tak měly vypořádat s možností právního omylu podle § 19 trestního zákoníku. Bez provedení důkazu zněním interních předpisů Vojenského zpravodajství je podle stěžovatele nemožné vyřešit tuto otázku a posoudit formu zavinění případného nezákonného sledování. Nadto je za nezákonné důkazy nutné považovat i záznamy o odposlechu telekomunikačního provozu. Jejich nezákonnost spočívá jednak v tom, že o jejich

nařízení rozhodoval nepřislušný soud podle závěrů nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 4. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 4/14. Nezákonost těchto důkazů dovozuje stěžovatel rovněž z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019, v němž bylo konstatováno, že rozhodnutími, jimiž došlo k nařízení odposlechů, byl porušen zákon, a to v části týkající se stěžovatelky. Jeho závěry lze však analogicky uplatnit i vůči stěžovateli. Nejvyšší soud však nepřipustně závěry uvedeného rozhodnutí relativizuje a dovozuje, že i přesto lze hovořit o zákonně použitém důkazu. Rozhodnutí o (ne)zákonosti odposlechu se pak musí nutně projevit i v dané konkrétní věci (nejde tedy jen o rozhodnutí sjednocující postup soudů *pro futuro*). K tomu stěžovatel upozorňuje na zdánlivý paradox, kdy na jedné straně je mnohaletý postup (potvrzený interními předpisy) příslušníků Vojenského zpravodajství označen za trestný čin, avšak důkaz, pořízený podle Nejvyššího soudu v rozporu se zákonem, je stále procesně použitelný.

II. d) Argumentace stěžovatelky

32. Mimo námitky uplatněné ostatními stěžovateli stěžovatelka zdůrazňuje, že v dané věci nebylo prokázáno naplnění znaků uvedené skutkové podstaty. Soudy nesprávně posoudily kauzální nexus mezi stěžovatelčím jednáním a údajným následkem. Stěžovatelčino jednání vůbec není trestným činem. Nadto hodnotící závěry soudů jsou v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů. Závěry soudů nerespektují pravidlo *in dubio pro reo*. Důležité důkazy pak soudy neprovedly bez dostatečného odůvodnění. Stěžovatelka uvádí další výsledek bývalého předsedy vlády. Bez doplnění dokazování nebylo prokázáno stěžovatelčino zavinění bez důvodných pochybností. Obvodní soud jej pouze vykonstruoval (ze svých domněnek) v rozporu s ústavními principy. Soudy vyšších stupňů pak tato pochybení vůbec nenapravily a s uplatněnými námitkami se nevypořádaly. Vinu stěžovatelky soudy navíc dovodily z nezákonně pořízených odposlechů, jejichž nezákonnost potvrdil i Vrchní soud v Praze. Soud nařizující odposlechy nijak neodůvodnil naplnění podmínek pro takový postup, navíc jako neodkladného a neopakovatelného úkonu. Tím vyvstává otázka použitelnosti dalších, následně získaných důkazů. Judikatura není v této otázce jednotná. Vina pachatele však musí být podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva prokázána pouze zákonně získanými důkazy. Soudy nikterak neprokázaly naplnění podmínek pro odsouzení stěžovatelky jako organizátorky trestného činu.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

33. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž byla vydána rozhodnutí, která svými ústavními stížnostmi napadají. Ústavní soud je k jejich projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnosti jsou přípustné (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

34. K tomu Ústavní soud upřesňuje, že 1. stěžovatel do petitu své ústavní stížnosti nezahrnuje ostatními stěžovateli napadené usnesení Nejvyššího soudu, jímž bylo odmítnuto rovněž jeho dovolání jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu. Stěžovatel nicméně toto rozhodnutí ve své ústavní stížnosti zmiňuje a rovněž jej k ústavní stížnosti přiložil, z čehož Ústavní soud dovodil, že ústavní stížnost směřuje rovněž proti tomuto rozhodnutí. Ústavní soud tak neshledal důvod k odmítnutí stížnosti, neboť jde o odstranitelnou vadu návrhu (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 4. 2004 ve věci *Bulena proti České republice*, stížnost č. 57567/00). Ústavní soud proto nepovažoval za nutné vyzývat stěžovatele k upřesnění petitu jeho ústavní stížnosti, nýbrž vzal v úvahu všechna jím

předložená tvrzení a přezkoumal ústavní stížností napadená rozhodnutí, včetně rozhodnutí Nejvyššího soudu.

IV. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

35. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

36. Nejvyšší soud ve svém vyjádření plně odkázal na obsah napadeného rozhodnutí, v němž se vypořádal se všemi námitkami stěžovatelů. Ti v ústavních stížnostech tytéž námitky zopakovali, přičemž vycházeli z vlastní (a důkazy nepodložené) skutkové verze.

37. Městský soud se k ústavním stížnostem nevyjádřil.

38. Obvodní soud ve svém vyjádření navrhl, aby ústavní stížnosti byly zamítnuty, neboť k žádnému porušení ústavních práv stěžovatelů nedošlo. Věc byla jinému soudci přidělena v souladu s rozvrhem práce.

39. Nejvyšší státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že v části namítající porušení práva na zákonného soudce stěžovatelé řádně nevyčerpali opravné prostředky. Totéž platí i u námitek protiústavnosti úkonů, které 1. stěžovatel nazývá předvyslechy, jakož i u námitek nezákonnosti odposlechů. Tu vznesl v řízení o dovolání jen 3. stěžovatel, avšak ani on nenámítal, že by pro odposlechy nebyly splněny všechny zákonné podmínky. Jeho námitka spočívala pouze v rozhodování místně nepřislušným soudem. K obsahu této námítky vyjádření zdůraznilo, že soud rozhodující v přezkumném řízení o nezákonnosti odposlechů neměl k dispozici úplný spisový materiál. Dále Nejvyšší státní zastupitelství upozornilo na nekonzistentnost argumentace 3. stěžovatele, který na jedné straně uvádí, že žádný rozkaz nevydal, aby následně uvedl, že jako ředitel Vojenského zpravodajství musel rozkaz vydat (měl-li povědomí o bezpečnostní hrozbě pro rodinu tehdejšího předsedy vlády). Ve zbytku vyjádření odkázalo na obsáhlá vyjádření k podaným dovoláním.

40. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci – pobočka v Ostravě (dále jen „vrchní státní zastupitelství“) uvedlo, že námitku stěžovatelů (pozn. druhého a třetího stěžovatele a stěžovatelky) k porušení práva na zákonného soudce vyřešil již Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 4. 2017 sp. zn. I. ÚS 564/17. S důkazními návrhy obhajoby se soudy vypořádaly v souladu s judikaturou Ústavního soudu. Závěry soudů nejsou podle vrchního státního zastupitelství ani v rozporu s pravidlem *in dubio pro reo*, ani v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů. V této části jsou ústavní stížnosti totožné s podanými dovoláními, protože lze odkázat na způsob, jakým se s těmito námitkami vypořádaly Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství ve vyjádření k dovolání. Totéž platí u námitek týkajících se údajné nezákonnosti pořízených odposlechů.

V. Repliky stěžovatelů

41. Výše uvedená vyjádření byla stěžovatelům zaslána na vědomí a k případné replice. Této možnosti využili první a třetí stěžovatel.

42. První stěžovatel ve své replice odkázal na svou argumentaci v ústavní stížnosti s tím, že proces před obecnými soudy považuje za politický. Především z politických důvodů došlo podle jeho názoru k výměně rozhodující soudkyně obvodního soudu.

43. Třetí stěžovatel k zasláným vyjádřením uvedl, že i nadále trvá na argumentaci uplatněné v ústavní stížnosti. Setrval na názoru, že způsob, jakým se soudy vypořádaly s jeho námitkami, je ústavně nekonformní. Odmítl, že by jeho argumentace byla nekonzistentní, jak uvedlo Nejvyšší státní zastupitelství, přičemž stejně chybně ji vyhodnotily i obecné soudy v napadených rozhodnutích. Stěžovatel znovu uvedl, že nevydal žádný příkaz ke sledování poškozené. Musel nicméně nechat prověřit informace, že okolí tehdejšího předsedy vlády hrozí nebezpečí. Příkaz ke sledování by vydal až v případě potvrzení nějaké hrozby. Při pouhém prověřování rizika nebylo sledování kohokoliv namístě. Argumentace orgánů činných

v trestním řízení svědčí o elementární neznalosti fungování zpravodajských služeb. Dále stěžovatel uvedl, že všechny námitky byly soudům předestřeny včas. Je pravda, že argumentace o nezákonnosti nařízení odposlechu byla doplněna až po lhůtě k podání dovolání, avšak nešlo o rozšíření dovolacích důvodů, nýbrž pouze o doplnění odůvodnění dovolání. Navíc usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019 bylo vydáno až po uplynutí lhůty pro podání dovolání, takže nebylo možné tuto argumentaci dříve předestřít. Nic tedy podle stěžovatele nebrání jejímu uplatnění v řízení o ústavní stížnosti.

VI. Posouzení důvodnosti ústavních stížností

44. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy); vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto je nutno vycházet (mimo jiné) z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě záležitostí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je dané rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu. Proces interpretace a aplikace podústavního práva bývá stížen kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlednil-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc nebo se dopustí – z hlediska řádně vedeného soudního řízení – neakceptovatelné „libovůle“ spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [srov. k tomu např. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

45. Obsáhlé námitky všech stěžovatelů se do značné míry prolínají, pročez nebylo třeba se s nimi vypořádávat u každého stěžovatele zvlášť, jak to učinily městský soud a Nejvyšší soud v napadených rozhodnutích. Z hlediska svého postavení soudního orgánu ochrany ústavnosti se proto Ústavní soud postupně zabýval: 1. obecnými námitkami k hodnocení protiprávnosti jednání, které je stěžovatelům kladeno za vinu v napadených rozhodnutích, 2. následně námitkami týkajícími se porušení procesních ústavních práv stěžovatelů a 3. námitkami, které se týkají konkrétních hmotněprávních a skutkových aspektů posuzované věci.

VI. a) Obecné námitky k posouzení protiprávnosti jednání stěžovatelů

46. V první řadě je třeba zdůraznit, že nyní posuzovaná věc ukázala určitý systémový nedostatek v kontrole respektování (nejen) základních práv a svobod občanů České republiky tajnými službami, konkrétně Vojenským zpravodajstvím. Jednání, za něž byli stěžovatelé odsouzeni, vykazuje znaky zneužití nedostatků v kontrolních mechanismech v zákoně o Vojenském zpravodajství. Podrobně procesní mechanismy používané podle tohoto předpisu popsal Nejvyšší soud v napadeném rozhodnutí, přičemž není podle Ústavního soudu nutné je znovu opakovat (viz zejm. body 168 a násl. napadeného usnesení Nejvyššího soudu).

47. Z ústavněprávního hlediska je však vhodné zdůraznit nepřijatelnost obhajoby prvních tří stěžovatelů, která, stručně řečeno, vycházela z premisy nepostižitelnosti „poslušného vojáka“. V podmínkách demokratického právního státu, respektujícího základní práva a svobody (čl. 1 odst. 1 Ústavy) při vázanosti veškeré státní moci zákonem (čl. 2 odst. 3 Ústavy) není možné, aby ozbrojené složky a tajné služby státu bez řádného zákonného procesu plnily

příkazy jakkoliv vysoce postavených politických činitelů, natožpak osob, které takovými vysoce postavenými politickými činiteli nejsou (ač je mohou z různých důvodů fakticky ovládat). Podle Ústavního soudu tak není pro posouzení trestnosti jednání stěžovatelů (v obecné rovině) vůbec rozhodná otázka, zda o sledování své bývalé manželky věděl (nebo jej nařídil) bývalý předseda vlády. Zpravodajci tajné služby, kteří by toliko na příkaz bývalého předsedy vlády sledovali jeho manželku, aniž by měli v řádném procesu zajištěno dodržování všech zákonných i ústavních pravidel, by jednali rovněž protiprávně. Názory stěžovatelů, že jako vojáci nemohou zpochybňovat osobní příkazy politických představitelů (natož jiných jim nenadřizených osob), neodpovídají principům právního řádu České republiky jako demokratického právního státu. Jediným právně akceptovatelným postupem stěžovatelů proto mohlo být pouze odmítnutí „vykonat“ pokyny či úkoly ke sledování poškozených, *nota bene* (ovšem jak jinak) dané jim pouze ústně.

48. Skutečnost, že všichni stěžovatelé považovali své jednání za legální a ani jeden z jejich podřízených rovněž neoznačil jejich jednání za nezákonné (ostatně Vojenské zpravodajství kárně nikoho nepotrestalo, jak stěžovatelé argumentovali), podle Ústavního soudu nedokládá, že vše proběhlo v souladu s právními předpisy a principy fungování zpravodajských služeb, ale spíše vypovídá o nedostatečně kontrolovaném prostředí Vojenského zpravodajství, v němž nemuselo být podobné jednání vyloučené. Na rozdíl od policejních orgánů, které zpravidla zasahují do základních práv a svobod jednotlivců za účelem získání usvědčujících důkazů, jejichž legalitu následně zkoumá nezávislý státní zástupce a soudce, sleduje činnost Vojenského zpravodajství jiné cíle a plní jiné úkoly, a postrádá proto tento standardní nezávislý kontrolní mechanismus. Povinnost vyžádat si povolení soudu k užití zpravodajské techniky (§ 9 odst. 1 zákona o Vojenském zpravodajství) je, jak ukazuje i daná věc, obtížně vymahatelná. Kontrolu vládou lze pak jen těžko označit za účinnou, má-li jejím předmětem být nelegální činnost ve prospěch některého z jejích členů, či dokonce jejího předsedy. Jediným *ex post* kontrolním mechanismem je tak činnost kontrolního orgánu Poslanecké sněmovny (§ 21 až 24 zákona o Vojenském zpravodajství, dále též § 16m téhož zákona). V takové právní situaci může v podmínkách utajení dojít k odhalení konkrétního, či dokonce trvalejšího porušování právních předpisů vlastně jen shodou okolností, jako tomu bylo v dané věci, v níž byla trestná činnost stěžovatelů odhalena pomocí odposlechů při prověřování podezření ze spáchání úplně jiné trestné činnosti. Část širší (politické) odpovědnosti za jednání všech stěžovatelů tak leží rovněž na kontrolním orgánu Vojenského zpravodajství a na zákonodárci, který takovýto v praxi zneužitelný systém uvedl v život. Zohlednit výše popsání je však nutné rovněž při hodnocení možností právního omylu podle § 19 trestního zákoníku, který se snad měl opírat o dlouhodobou, zdánlivě legitimní praxi, která však nebrala v potaz základní práva a svobody jednotlivce, ač si toho byli stěžovatelé podle provedených důkazních prostředků vědomi. Podle výsledků soudního řízení i jejich obhajoby je však zřejmé, že se rozhodli tento nedostatek ignorovat, či dokonce zneužít. Tento nedostatek se pak rozdílně projevil u obou skutků (viz níže).

VI. b) Námitky týkající se porušení procesních ústavních práv stěžovatelů

49. Za nedůvodné považuje Ústavní soud výslovně vznesené námitky stěžovatelů týkající se porušení jejich ústavně zaručených procesních práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny. V první řadě je nutné odmítnout námitky porušení práva na zákonného soudce. S těmi se již Ústavní soud vypořádal v nálezu ze dne 13. 4. 2017 sp. zn. I. ÚS 564/17 (N 60/85 SbNU 101), kterým byly zamítnuty ústavní stížnosti druhého a třetího stěžovatele a stěžovatelky. V dané věci Ústavní soud neshledal důvod se od zevrubně odůvodněných závěrů jakkoliv odchýlit a postupovat podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Obecné soudy byly v nynější věci naopak těmito právními závěry vázány. Co se týče ostatních námitek, souvisejí s konkrétními námitkami vedení soudního řízení a s hodnocením důkazů obecnými soudy, což

je spojeno s možným porušením čl. 37 odst. 1 a 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 1, 2 a 3 Listiny, jakkoli stěžovatelé porušení těchto ustanovení výslovně nenamítají.

50. Námitku porušení ústavních práv nelze shledat jako důvodnou ve stěžovateli namítaném neprovedení navržených důkazů. Zejména jde o tzv. statuty, popř. vnitřní předpisy Vojenského zpravodajství (srov. § 22 zákona o Vojenském zpravodajství), případně další listiny upravující postupy jeho pracovníků. V tomto směru lze přisvědčit soudům, že obsah těchto dokumentů nemohl mít při posuzování trestní odpovědnosti stěžovatelů žádný význam z hlediska jejich exkulpace. Takové předpisy nemohou být v rozporu se zákonem, který jsou příslušníci Vojenského zpravodajství povinni dodržovat (*lex superior derogat legi inferiori*). Proto argumentace dodržováním vnitřního předpisu, který prý stanovil něco jiného než zákon zmocňující k jeho vydání a předurčující jeho obsah, je nepřijatelná (zde neplatí rčení „košile bližší než kabát“). Nic takového nelze vyvodit ani z § 2 zákona č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o zpravodajských službách“), ani z přílohy č. 18 nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací. Jde o vnitřní organizaci Vojenského zpravodajství schvalovanou vládou.

51. Má-li mít činnost zpravodajské služby účinky navenek, musí být v souladu s právním řádem České republiky. Působnost Vojenského zpravodajství je pak vymezena zákonem o zpravodajských službách (viz jeho § 1, 2, § 5 odst. 3 a násl. ustanovení a § 1 odst. 2 zákona o Vojenském zpravodajství), nikoli mimo jeho rámec, či dokonce v rozporu s ním (*praeter legem* či *contra legem*) nějakým vnitřním předpisem. Jinak zákony o zpravodajských službách důsledně uvádějí obrat jiný „právní“ předpis, nikoli odkaz na zvláštní vnitřní předpis, který povahu právního předpisu nemá; může zavazovat jen po služební či organizační linii, nikoli navenek, takže nemusí (zde ani nesmí) být obecně přístupný a závazný, natožpak pro soudní rozhodování (čl. 95 odst. 1 Ústavy). Vyhlášení ve Sbírce zákonů není podmínkou jejich platnosti, nehledě na utajení jejich obsahu již z povahy věci, stejně jako to, že na zpravodajské služby se nevztahují ustanovení zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, [§ 1 odst. 2 písm. b), § 5 odst. 6 tohoto zákona]. Tím má být vyjádřeno, že:

a) subjekty (osoby) stojící mimo organizační strukturu Vojenského zpravodajství nepodléhají jeho vnitřním předpisům či statutu,

b) tyto vnitřní předpisy či statuty (bez ohledu na schválení vládou) nemohou opravňovat orgány Vojenského zpravodajství k zásahům do právní pozice někoho, kdo stojí mimo jeho organizační strukturu, a

c) že za těchto okolností je třeba klást zvýšený důraz na dodržování zákonnosti uvnitř samotné zpravodajské služby, tj. z povahy věci samé zvýšenými nároky na výkon řídicích oprávnění vedoucích pracovníků zpravodajských služeb, konkrétně v nynější věci vedoucích příslušníků Vojenského zpravodajství a jejich odpovědnost za nezákonné omezení či poškození práv a svobod osob (viz k tomu § 23 zákona o Vojenském zpravodajství).

52. Všichni tři stěžovatelé byli vedoucími příslušníky Vojenského zpravodajství, jejichž úkolem bylo mimo jiné zajistit výkon činností této instituce v souladu se zákonem, proto nelze uvažovat ani o jejich právním omylu podle § 19 trestního zákoníku. Stejně tak není rozhodující, jaké činnosti byly těmito dokumenty označovány jako sledování, kontrasledování či užití zpravodajské techniky. Soudy zde vyšly z materiální stránky jednání kladeného jim za vinu, nikoli z ustálených obrátů, slovníku, výraziva či zvláštní terminologie používané v oboru zpravodajské činnosti, jak ji stěžovatelé ve své obhajobě označovali a jak se na ni odvolávali, což není v rozporu s čl. 39 Listiny. Obdobně je pro hodnocení skutku soudem rozhodující následek (např. ublížení na zdraví), i když se pachatel brání, že došlo jen k „fyzické interakci“ apod. Ústavní soud již v nálezu ze dne 5. 11. 2018 sp. zn. IV. ÚS 4072/17 (N 178/91 SbNU 217) uvedl jako příklad abdukce známé rčení o něčem, co se projevuje či chová jako kachna,

tak jí také zpravidla je. Jak již bylo uvedeno (viz sub 20), skutkový stav byl v základních rysech objasněn mimo veškerou pochybnost, což stěžovatelé ani nerozporovali. Zpochybňovali však své motivy, legálnost svého jednání, popř. jeho terminologické vymezení podle vnitřních předpisů této zpravodajské služby.

53. To se týká obou skutků, za jejichž spáchání byli stěžovatelé shledáni vinnými a odsouzeni. Třeba též zdůraznit, že ve věci stěžovatelů nešlo o posouzení odmítnutí rozkazu, kterým by se někdo zřejmě dopustil trestného činu. Ten jim stěžovatelka, která byla v rozhodné době vrchní ředitelkou Sekce kabinetu předsedy vlády, ani nemohla vydat. Šlo naopak o to, že takový rozkaz vydali v rozporu se zákonem.

54. Rovněž nebylo namístě z těchto dokumentů zjišťovat, jakou předepsanou formu má mít rozkaz uvnitř Vojenského zpravodajství, neboť i to je skutečnost z hlediska trestní odpovědnosti nerozhodná, *nota bene* za skutek spočívající ve vydání (tedy nikoli neuposlechnutí) rozkazu, jehož nezákonnosti si museli být stěžovatelé vědomi. Zda šlo, či nešlo o platný rozkaz (z hlediska pravidel Vojenského zpravodajství či vojenské hierarchie obecně), je rovněž z pohledu naplnění podmínek trestní odpovědnosti nerozhodné. Z toho důvodu je třeba jako irelevantní důkazní návrhy odmítnout i různé znalecké posudky (či vyjádření), které měly dát odpověď na otázku, jakou nutnou formu má mít rozkaz vydávaný uvnitř Vojenského zpravodajství. Takový důkaz by z pochopitelných důvodů mohl být relevantní pouze tehdy, zkoumal-li by soud, zda nějaký rozkaz byl vydán v souladu se zákonem, kterým je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy vázán. Soudy však řešily pravý opak, tedy zda stěžovatelé vydali rozkaz porušující dokonce předpisy trestního práva. Jeho forma je tak nerozhodná, přičemž nejde o odbornou mimoprávní otázku, jak namítal 2. stěžovatel, nýbrž o otázku ryze trestněprávní.

55. Ústavní soud nepřisvědčil ani námitce nezákonnosti nařízení nebo provedení některých důkazů. Jde-li o nařízení a provedení odposlechnů v posuzované věci, je namístě většinu námitek odmítnout, neboť nebyly řádně a včas uplatněny v řízení před obecnými soudy, jak vyplývá z výše uvedeného. V takové situaci Ústavní soud zásadně nemůže takovým námitkám vyhovět [viz např. bod 23 nálezu ze dne 8. 4. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3418/18 (N 75/105 SbNU 279)]. Stěžovatelům nic nebránilo tyto námitky (jde zejména o ty z nich, které byly předmětem řízení podle § 314l trestního řádu) uplatňovat od počátku trestního řízení. V takové procesní situaci nemůže Ústavní soud vytýkat obecným soudům, že porušily ústavní práva stěžovatelů, neboť nedostaly kvalifikovanou možnost se s těmito námitkami předtím vypořádat.

56. Výjimku z této zásady představují v nynější věci dvě námitky.

57. První z nich je nedůvodná námitka, že příkazy k odposlechnům byly vydány místně nepřislušným soudem. S tou se beze zbytku vypořádal Nejvyšší soud (viz podrobně body 108 a násl. napadeného usnesení), přičemž k jeho přílehlavým závěrům, opírajícím se o ustálenou judikaturu Ústavního soudu (viz též sub 40), není třeba dalšího doplnění.

58. Druhou námitkou předestřenou Ústavnímu soudu bylo tvrzení, že Nejvyšší soud, rozhodující v řízení o dovolání, byl (ať již *ex lege*, nebo toliko materiálně) vázán usnesením ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019, ve kterém dospěl k závěru, že vůči stěžovatelce došlo při nařízení odposlechnů k porušení zákona. Viz k tomu např. námitku třetího vedlejšího účastníka sub 31 *in fine*, podle kterého je paradoxem, kdy na jedné straně je mnohaletý postup (potvrzený interními předpisy) příslušníků Vojenského zpravodajství označen za trestný čin, avšak důkaz, pořízený podle Nejvyššího soudu v rozporu se zákonem, je stále procesně použitelný. Tuto námitku nemohli stěžovatelé uplatnit v řízení před obecnými soudy, neboť toto rozhodnutí bylo vydáno až po právní moci odsuzujících rozsudků (a uplynutí lhůty k podání dovolání).

59. Nejvyšší soud přesto na tuto později doplněnou námitku obsáhle reagoval. Z jeho obecných závěrů se Ústavní soud nemůže ztotožnit s tvrzením, že soudy rozhodující ve věci samé nejsou vázány rozhodnutím Nejvyššího soudu v řízení podle § 314l trestního řádu. Jde-li o soudy prvního a druhého stupně, pro ty je takové rozhodnutí skutečností, kterou musí vzít

v potaz a vypořádat se s ní prostřednictvím tzv. justičního dialogu, dospějí-li k odlišnému závěru. Avšak samotný Nejvyšší soud jako strukturovaný orgán je podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, zavázán následovat právní názor vyjádřený v rozhodnutí jiného senátu Nejvyššího soudu, anebo předložit svůj odlišný názor k posouzení tzv. velkému senátu. Ze znění a smyslu tohoto ustanovení nevyplývá podle Ústavního soudu důvod, pro nějž by se toto ustanovení nemělo uplatnit v situaci, kdy senát rozhodující o dovolání dospěje k jinému právnímu názoru než senát rozhodující o přezkumu příkazu k odposlechu. Nelze tedy přisvědčit obecnému názoru, že by mezi oběma rozhodnutími nebyl žádný vztah závaznosti.

60. Uvedený chybný právní závěr však není podle Ústavního soudu zároveň dostatečným důvodem pro zrušení napadených rozhodnutí. Jak je ze srovnání odůvodnění obou rozhodnutí Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019 a nynější ústavní stížností napadeného usnesení ze dne 26. 5. 2021 č. j. 5 Tdo 1416/2019-6343) patrné, jádro rozdílnosti názorů obou senátů spočívá v hodnocení skutkových okolností daného případu. Ústavní soud nepovažuje za nutné již výše uvedené rozdíly na tomto místě znovu podrobně popisovat. Je však podle něj zřejmé, že rozdílnost názorů jednotlivých senátů vychází částečně z odlišné širé zkoumaného spisového materiálu (viz argumentaci Nejvyššího soudu a poznámku Nejvyššího státního zastupitelství k úplnosti soudního spisu sub 39), a především pak z názoru na dostatečnou prokázanost konkrétního zapojení stěžovatelky do tehdy prověřované trestné činnosti. Jde tedy o rozdílné hodnocení skutkového stavu, nikoliv rozdílný výklad ustanovení právních předpisů. Ústavní soud nemůže spekulovat, k jakému právnímu názoru by různé senáty Nejvyššího soudu došly v situaci, ve které by měly k dispozici spisový materiál (k této okolnosti viz blíže i bod 125 napadeného usnesení Nejvyššího soudu) se stejným obsahem a rozhodovaly ve stejné době, což však není tento případ.

61. Rovněž je třeba přisvědčit názoru Nejvyššího soudu, že nikoliv každé porušení zákona musí nutně vést k nepoužitelnosti daného důkazu jako celku. Ani ze závěrů usnesení ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019 nevyplývá, že by orgány činné v trestním řízení postupovaly jakkoliv svévolně či porušily nějakou kogentní normu. Možností použít získané důkazy v dané trestní věci se pak zabývaly všechny trestní soudy, a Ústavní soud neshledal v jejich závěrech žádné ústavně relevantní pochybení.

62. Toliko pro úplnost lze dodat, že vyplynuly-li by z usnesení ze dne 27. 5. 2020 sp. zn. 4 Pzo 9/2019 jakékoliv nové skutkové okolnosti o nedostacích při nařizování či provádění odposlechů, šlo by o novou skutečnost uplatnitelnou v řízení o povolení obnovy řízení (za splnění podmínek § 278 trestního řádu), nikoliv v řízení o dovolání nebo v řízení před Ústavním soudem o následné ústavní stížnosti. Řízení o ústavní stížnosti podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je řízením, jehož předmětem je tvrzený zásah do ústavně zaručených práv a svobod, nikoli prokazování nových skutečností nebo důkazů podle § 278 odst. 2 trestního řádu jako důvod pro povolení obnovy řízení.

63. Není možné přisvědčit ani námitce 1. stěžovatele, že „předvyslechy“ svědků byly provedeny nezákonným způsobem. Jednak jde o námitku povšechnou (ústavní stížnost neuvádí žádné konkrétní svědky, kteří by byli takto „vyslýcháni“). Především je ale prvotní „vytěžení“ potenciálního svědka (při tzv. podání vysvětlení) nutným důsledkem postupu v situaci, kdy není zřejmé, že vypovídající osoba může sdělit jakékoliv podstatné skutečnosti. Nadto, konkrétně v dané věci, takový postup může rovněž sledovat legitimní cíl ochrany utajované identity příslušníků Vojenského zpravodajství a utajovaných informací, jejichž relevantnost pro trestní řízení nebyla v dané době postavena najisto. Ostatně podaná vysvětlení nemohla být následně provedena jako procesně použitelný důkaz bez souhlasu obhajoby. Konečně přisvědčit nelze ani tomu, že by svědci nebyli zákonným způsobem zbaveni mlčenlivosti (podle stěžovatele zbavení mlčenlivosti nepodepsal ministr obrany, nýbrž pouze jeho náměstek). I tato námitka je obecná a neuvádí žádné konkrétní svědky. Ve spise obvodního soudu jsou pak založeny listiny

podepsané ministrem obrany (viz např. č. 1. 1891, 1908 nebo 2104). Vzhledem k uvedenému tak Ústavní soud nepovažoval za nutné zkoumat, zda byly v dané věci splněny podmínky delegace pravomoci zproštění mlčenlivosti na náměstka ministra obrany.

64. Zproštěním mlčenlivosti stěžovatelů (v postavení obžalovaných) se zabývaly dostatečně obecné soudy a jejich závěrům (že obvinění nemohou být nuceni k výpovědi a zároveň se mohou libovolně hájit) nelze z ústavněprávního hlediska nic vytknout (čl. 37 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny).

65. Za nezákonný nelze považovat ani důkaz odborným vyjádřením Útvaru zvláštních činností Policie České republiky, které, stručně řečeno, hodnotilo zpravodajskou kvalitu práce zaměstnanců Vojenského zpravodajství (viz k tomu zejména rekapitulaci výpovědi ředitele Útvaru zvláštních činností Policie České republiky na str. 59 a násl. rozsudku obvodního soudu). Nelze přisvědčit tomu, že by takové vyjádření bylo z podstaty věci nezákonné, protože jej vypracovává na žádost jednoho policejního útvaru (vyšetřujícího trestnou činnost a zahajujícího trestní stíhání) jiný policejní útvar či jeden policista pro druhého policistu (námitka 3. stěžovatele). Takový postup žádný právní předpis nezapovídá. Přijetím takového právního názoru by kromě případů, které uvádí městský soud (viz str. 55 jeho rozsudku), byla rovněž ochromena např. činnost Kriminalistického ústavu Policie České republiky, kde jde o podobné postupy a situace. Skutečnost, že všechny policejní složky mají jednotné policejní i politické vedení, není podle Ústavního soudu v obecné rovině natolik důležitá, že by tím byla zpochybněna věrohodnost práce policejních orgánů v každé konkrétní trestní věci. Obhajoba má vždy možnost závěry práce policejních pracovníků zpochybnit, což v posuzované věci opakovaně využívala.

66. Pro úplnost je třeba dodat, že policejní orgán sám důkazy autoritativně v řízení před soudem nehodnotí, to je úkolem nezávislého soudu. Nezákonnost tohoto vyjádření nezpůsobuje ani to, že jeho zpracovatel neměl k dispozici všechny listiny, které jsou podle obhajoby nezbytné. To může mít vliv na důkazní sílu tohoto vyjádření, nikoliv jeho (ne)zákonnost. Skutečnost, že vyjádření obsahuje „domněnky“ zpracovatele, je rovněž v souladu s obvyklou praxí zpracování odborných vyjádření a znaleckých posudků. Obhajoba má následně možnost tyto přiznané domněnky vyvrátit, resp. poukázat na jejich irelevanci. Konečné hodnocení je pak podle čl. 40 odst. 1 Listiny na soudu samotném (*iudex peritus peritorum*). Proto ani porušení tohoto ústavního požadavku Ústavní soud neshledal.

VI. c) Námitky konkrétního porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů

67. Dále Ústavní soud posoudil důvodnost obsáhlých námitek stěžovatelů, které se týkaly způsobu, jakým soudy provedené důkazy hodnotily. K tomu je třeba v první řadě připomenout, že Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší přezkoumávat správnost hodnocení důkazů a výkladu podústavního práva. Zasáhnout proti postupu obecných soudů může pouze tehdy, překročí-li ústavní meze výkonu jejich pravomocí. V souvislosti s hodnocením důkazů dojde k takové situaci zejména tehdy, jsou-li závěry soudů v tzv. extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů, tedy nelze-li k takovým závěrům dospět při žádném rozumném výkladu obsahu důkazů. Žádné takové pochybení Ústavní soud v dané věci neshledal.

68. Obsáhlé závěry obecných soudů v odůvodnění jejich rozhodnutí (rozsudek obvodního soudu 106 stran, rozsudek městského soudu 69 stran a usnesení Nejvyššího soudu 62 stran textu) Ústavní soud nepovažuje za nutné na tomto místě znovu opakovat či reprodukovat (pro jejich stručné shrnutí lze odkázat na část I tohoto nálezu). Z ústavněprávního hlediska však považuje Ústavní soud za nutné doplnit, že soudy velmi podrobně a důkladně obsah všech provedených důkazů rozebraly a dospěly k odůvodněným a ústavně přijatelným závěrům. Žádná část napadených rozhodnutí není v rozporu s pravidlem *in dubio pro reo*, dovozovaným z čl. 40 odst. 2 Listiny, neboť žádné důvodné pochybnosti (relevantní pro trestní odpovědnost stěžovatelů) soudy neměly, čemuž odpovídá obsah důkazů.

69. Vyřešení „běžných“ rozporů mezi důkazními prostředky (např. mezi dvěma svědeckými výpověďmi) nespadá do kompetence Ústavního soudu. Skutečnost, že k některým závěrům soudy dospěly na základě nepřímých důkazů, není porušením žádného ústavního ani zákonného pravidla. To se týká zejména námitky tvrzeného nevydání rozkazu k nezákonnému sledování žádným ze stěžovatelů. Z ostatních nepřímých důkazů (výpovědi v přípravném řízení, záznamy telekomunikačního provozu a výsledky sledování) soudy ústavně konformním způsobem dovedly, že všichni tři stěžovatelé vědomě postupovali v rozporu se zákonem, nařídili-li svým podřízeným provádět „monitoring“ poškozené (fakticky nedovolené sledování jejího pohybu a styků). S konkrétními námitkami [např. že 2. stěžovatel byl v den nástupu do funkce mimo budovu Vojenského zpravodajství (viz blíže sub 27) nebo že 3. stěžovatel neměl možnost povahu jednání zpravodajců v terénu kontrolovat] se rovněž dostatečně vypořádaly obecné soudy. Z nestandardního jednání stěžovatelů (zejména vůči stěžovatelce, a naopak stěžovatelky vůči nim) je zřejmá jejich vědomost o skutečné povaze porušení práv poškozené.

70. Těžištěm námitek všech stěžovatelů bylo tvrzení, že u prvního z popsaných skutků neprovádělo Vojenské zpravodajství sledování (případně použití zpravodajské techniky), k němuž by bylo zapotřebí povolení soudu. Ani s touto námitkou není možné se ztotožnit. Soudy (zejména Nejvyšší soud) přesvědčivě popsaly důvod, pro který je nutné činnost popsanou zpravodajci hodnotit jako sledování ve smyslu všech závazných zákonných předpisů. Nešlo tedy, obrazně řečeno, o volnočasovou aktivitu zpravodajců. Stěžovatelé přitom v průběhu celého řízení nepředložili žádný dostatečný argument, z něž by bylo možné dovést, že ze znění zákonů nemohli charakter dané činnosti rozpoznat.

71. Ústavní soud nepřisvědčil ani nepřijatelnému a rozporuplnému tvrzení v ústavních stížnostech a replice, že Vojenské zpravodajství musí dříve, než přistoupí k vlastnímu sledování určité osoby podle zákonných předpisů (s povolením soudu), ještě operativně nasbírat informace. To by v rozporu s požadavkem ochrany (nejen) základních práv a svobod vlastně umožňovalo nezákonné „předsledování“ či přípravu půdy pro vlastní „zákonné“ sledování bez povolení soudu, popř. jiného příslušného orgánu (viz k těmto též sub 50 a násl., dále § 9 zákona o zpravodajských službách, § 7 až 9, 15, popř. § 23 zákona o Vojenském zpravodajství). Není od věci na tomto místě poukázat na námitku Nejvyššího státního zastupitelství, které v této souvislosti upozornilo na nekonzistentnost argumentace třetího stěžovatele, který na jedné straně namítá, že žádný rozkaz nevydal, avšak následně uvádí, že jako ředitel Vojenského zpravodajství rozkaz vydat musel. Naopak zákon o Vojenském zpravodajství je v tomto směru z hlediska souhlasu s použitím zpravodajských prostředků jednoznačný, takže takový nezákonný postup nelze obhajovat tím, že jde o střet v oblasti odborné terminologie (viz k tomu též sub 52). Vzhledem k tomu, že poškozená byla pod dlouhodobým „dohledem“ příslušníků Vojenského zpravodajství, aniž by o tom byla (z neuvedeného důvodu) informována, šlo zjevně o intenzivní zásah do jejích základních práv a svobod, jehož „výsledky“ byly navíc předávány *de facto* soukromé osobě (stěžovatelce), která celé sledování iniciovala a nepřímo řídila a vlastně outsourcingovala služby Vojenského zpravodajství, což je v podmínkách demokratického právního státu nepřijatelné a trestné.

72. O nezákonnou činnost by podle Ústavního soudu šlo i v tom případě, v němž by cílem jednání zpravodajců skutečně byla ochrana poškozené (což však důkazy vyloučily, neboť stěžovatelčino jednání rozhodně nevykazuje snahu o ochranu zájmů poškozené), poněvadž k takovéto dlouhodobé „ochraně“ nemá Vojenské zpravodajství bez vědomí dotčené osoby nebo povolení příslušného nezávislého orgánu pravomoc, a to z pochopitelného důvodu, kterým je snadná zneužitelnost takového jednání.

73. Stejný závěr platí i pro stěžovatele „dovozovanou“ pravomoc nechat jimi vybrané osoby sledovat soukromou detektivní agenturou. Pro Ústavní soud je nepřijatelnost takové obecné úvahy zdůrazněna ještě způsobem jejího konkrétního provedení v posuzované věci, kdy neznámou osobou docházelo ke sledování vládního automobilu, užívaného blízkou osobou

tehdejšího předsedy vlády, přičemž žádná ze zapojených osob nemohla s jistotou vědět, kde všechny získané informace mohly skončit a k čemu by mohly být použity, jelikož je pořídila neznámá osoba, tedy jak uvádí rozsudek obvodního soudu (odůvodnění na str. 89), „dosud nezjištěná“ detektivní agentura. Jedinou jistotou tak snad mohlo být, že u této agentury končily prostředky z veřejných rozpočtů (druhý skutek – viz blíže sub 6).

74. Stěžovatelé sice poukazovali na dlouhodobou praxi (při sledování) Vojenského zpravodajství, ta je však, jak Ústavní soud uvedl výše, okolností usvědčující stěžovatele z nedostatku respektu k principům právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), legalitě jednání veřejné moci (čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny) a úcty k základním právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Rozhodně nemůže taková námitka být účinnou obhajobou, exkulpující stěžovatele (jakožto vedoucí pracovníky Vojenského zpravodajství či vedoucí pracovníci Úřadu vlády) z jimi dobrovolně zvoleného způsobu zásahu do soukromí poškozených. Třeba dodat, že žádosti stěžovatelky nelze považovat za závazné pokyny pro stěžovatele.

75. Soudy se rovněž dostatečně vypořádaly s možností právního omylu podle § 19 trestního zákoníku, která je v dané věci zjevně vyloučena. Jak již bylo uvedeno výše, není k takovému závěru nutné znát obsah interních předpisů Vojenského zpravodajství, neboť ty – i kdyby stanovily cokoli v jejich prospěch – nemohly stěžovatele vyvinut z jejich nezákonného jednání (viz též sub 48 a 52). Na závěry obecných soudů lze tak beze zbytku odkázat.

76. Další skupina námitek se týkala prokázání subjektivní stránky jednotlivých stěžovatelů u prvního ze stíhaných skutků. K tomu se již Ústavní soud vyjádřil částečně výše, přičemž ve zbytku může odkázat na napadená rozhodnutí. Naplnění subjektivní stránky bylo přesvědčivě dovozeno zejména z obsahu výpovědí stěžovatelů v přípravném řízení a obsahu záznamů telekomunikačního provozu jako souboru nepřímých důkazů. Tvrzení (zejména 3. stěžovatele), že soudy se nezabývaly naplněním subjektivní stránky, tedy neobstojí. Z provedených důkazů jasně vyplývá nedůvodnost obhajoby uplatněné v trestním řízení, neboť všichni stěžovatelé zjevně jednali v rozporu se zákonem (bez povolení soudu), a z obsahu komunikace je navíc zřejmé, že ani nemohli být v „dobré víře“ ohledně ohrožení bezpečnosti rodiny tehdejšího předsedy vlády. Podobná situace je pak rovněž u druhého skutku (s výjimkou 3. stěžovatele, který se na tomto jednání nepodílel).

77. Zbývající části ústavních stížností obsahují pouze konkrétní dílčí námitky, s nimiž se obecné soudy vypořádaly a které nejsou ústavně relevantní. I u nich lze tedy odkázat na napadená rozhodnutí.

78. Ústavní soud tak uzavírá, že posoudil ústavní stížnosti stěžovatelů z hlediska kompetencí daných mu Ústavou a dospěl k závěru, že nejsou důvodné. Proto je podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

79. Ústavní soud na základě vyžádaného soudního spisu, ústavních stížností, vyjádření účastníků a vedlejších účastníků dospěl k závěru, že od ústního jednání již nebylo možné očekávat další objasnění věci, proto rozhodl ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho nařízení.

Č. 140**Otázky práva Evropské unie v řízení o dovolání a právo dovolatele
na soudní ochranu
(sp. zn. I. ÚS 2839/21 ze dne 22. listopadu 2022)**

Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod není porušeno, nepředloží-li Nejvyšší soud podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie Soudnímu dvoru Evropské unie předběžnou otázku týkající se merita věci, shledá-li, že je dovolání vadné či nepřípustné podle pravidel občanského soudního řádu bez ohledu na případnou odpověď Soudního dvora.

Namítá-li dovolatel v dovolání, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku práva Evropské unie, a vymezí-li zároveň, v čem spatřuje splnění předpokladu přípustnosti v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu, Nejvyšší soud poruší právo dovolatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, odmítne-li dovolání bez dalšího jako vadné.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy jako soudce zpravodaje a soudců Tomáše Lichovníka a Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatelky Solar CD, s. r. o., se sídlem v Brně, Příkop 843/4, zastoupené JUDr. Ing. Petrem Petržílkem, Ph.D., advokátem, se sídlem v Úvalech, Dvořákova 1624, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 1272/2021-420 ze dne 27. 7. 2021, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 305/2020-378 ze dne 12. 11. 2020, rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. 25 C 153/2019-325 ze dne 24. 4. 2020 a rozhodnutí Energetického regulačního úřadu č. j. 09302-22/2017-ERU ze dne 22. 2. 2018 ve spojení s rozhodnutím Rady Energetického regulačního úřadu č. j. 09302-33/2017-ERU ze dne 25. 9. 2018, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu 8 a Energetického regulačního úřadu jako účastníků řízení a OTE, a. s., se sídlem v Praze 8, Sokolovská 192/79, zastoupené JUDr. Martinem Klímplem, advokátem, se sídlem v Praze 1, U Prašné brány 1078/1, jako vedlejší účastnice řízení, spojené s návrhem na zrušení cenového rozhodnutí Energetického regulačního úřadu č. 2/2010 ze dne 8. 11. 2010, kterým se stanovuje podpora pro výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, kombinované výroby elektřiny a tepla a druhotných energetických zdrojů, publikovaného v č. 8/2010 Energetického regulačního věstníku, a s návrhem na položení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 1272/2021-420 ze dne 27. 7. 2021 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 1272/2021-420 ze dne 27. 7. 2021 se zrušuje.

III. Zbývající návrhy stěžovatelky spojené s ústavní stížností se odmítají.

IV. Návrh vedlejší účastnice na uložení povinnosti stěžovatelce, aby vedlejší účastnici zcela nahradila její náklady řízení o ústavní stížnosti, se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení napadených rozhodnutí, neboť je přesvědčena, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva garantovaná v čl. 10, čl. 11 odst. 1, čl. 26 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“); zároveň namítá porušení čl. 2 odst. 2 Listiny, čl. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 95 Ústavy České republiky a čl. 5, 6, 7, 8 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Stěžovatelka navrhuje, aby Ústavní soud podle § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zrušil v záhlaví citované cenové rozhodnutí Energetického regulačního úřadu (dále též „ERÚ“) a aby Ústavní soud položil Soudnímu dvoru Evropské unie (dále též „SDEU“) předběžnou otázku podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“).

2. Klíčovou otázkou ve věci projednávané u obecných soudů je, zda stěžovatelce vznikl nárok na podporu výroby elektřiny z obnovitelného zdroje (slunečního záření) i přesto, že jí původně udělená licence z roku 2010 byla zrušena v důsledku trestné činnosti třetích osob. V řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud primárně zkoumal, zda Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces, nezabýval-li se stěžovatelkou tvrzeným rozporem národní úpravy s právem Evropské unie a jejím návrhem na položení předběžné otázky SDEU.

II. Rekapitulace procesního vývoje a obsah napadených rozhodnutí

3. Energetický regulační úřad udělil stěžovatelce rozhodnutím č. j. 13863-14/2010-ERU ze dne 31. 12. 2010 na dobu 25 let licenci na výrobu elektřiny v provozovně umístěné v katastrálním území Český Dub. Uvedené rozhodnutí napadl nejvyšší státní zástupce správní žalobou, neboť k jejímu podání shledal závažný veřejný zájem. Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 31 A 32/2012-316 ze dne 13. 6. 2014 citované rozhodnutí o udělení licence zrušil a věc vrátil ERÚ k dalšímu řízení. Krajský soud v odůvodnění odkázal na skutkový stav zjištěný v trestním řízení, na základě něhož trestní soudy odsoudily tři fyzické osoby spojené s obchodní korporací LUMEN ENERGETICKÝ DEVELOPMENT, s. r. o., (dále jen „společnost LUMEN“) k trestu odnětí svobody za zločin podplacení. Odsouzení nabídli zaměstnanci ERÚ úplatek za to, že vyhotoví v rozporu se skutečným závadným stavem předmětné fotovoltaické elektrárny kladně vyznívající protokol o zajištění důkazu ohledáním věci jakožto nutný doklad o splnění technických náležitostí k uvedení výroby do provozu a ke splnění podmínek pro udělení licence. Tímto jednáním měl zaměstnanec ERÚ umožnit, aby stěžovatelka získala ještě v roce 2010 licenci nutnou k získání nároku na přiznání podpory, aniž by pro její vydání existovaly zákonné podmínky. Nejvyšší správní soud kasační stížnost stěžovatelky rozsudkem č. j. 6 As 173/2014-186 ze dne 28. 5. 2015 jako nedůvodnou zamítl. Energetický regulační úřad následně zamítl původní žádost stěžovatelky o udělení licence.

4. Stěžovatelka licenci na výrobu elektřiny pro předmětnou provozovnu získala až na základě rozhodnutí ERÚ č. j. 11278-46/2016-ERU ze dne 8. 3. 2017. Následně se návrhem ze dne 25. 8. 2017 u stejného úřadu domáhala jednak přiznání práva na podporu elektřiny ve výši platné pro zdroje uvedené do provozu mezi 1. 1. 2011 a 31. 12. 2011, dále uložení povinnosti vedlejší účastníci poskytovat tuto podporu v podobě „zelených bonusů“ a stanovení, že tato práva a povinnosti trvají po dobu životnosti energetického zařízení. Energetický regulační úřad ústavní stížností napadeným rozhodnutím návrhy stěžovatelky zamítl; Rada ERÚ poté k rozkladu stěžovatelky prvostupňové rozhodnutí potvrdila.

5. Žalobou podle části páté občanského soudního řádu se stěžovatelka domáhala, aby Obvodní soud pro Prahu 8 (dále jen „nalézací soud“) nahradil posledně uvedená rozhodnutí ERÚ. Nalézací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem žalobu zamítl; dospěl k závěru, že z rozhodnutí trestních soudů vyplývá, že původní licence v roce 2010 byla zrušena, neboť byla vydána v důsledku trestné činnosti osob spojených se stěžovatelkou a jednajícími jejím jménem. S ohledem na trestnou činnost nelze podle nalézacího soudu dovozovat na straně stěžovatelky dobrou víru, naopak podle ustálené rozhodovací praxe byla v takovém případě licence zrušena s účinností *ex tunc*, tj. od samého počátku. Vyráběla-li stěžovatelka elektřinu v období před vydáním zákonné licence, jde o elektřinu vyrobenou neoprávněně, za kterou podpora nepřísluší. Podle nalézacího soudu nelze hovořit o uvedení výroby do provozu ve smyslu zákonné úpravy dříve, než provozovna získá v souladu s právem potřebnou licenci.

6. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) k odvolání stěžovatelky ústavní stížností napadeným rozsudkem prvostupňové rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil. Aby podle odvolacího soudu byla výroba uvedena do provozu a vznikl nárok na podporu ve smyslu zákona č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů), v rozhodném znění, bylo podle bodu 1.10 cenového rozhodnutí ERÚ č. 2/2010 ze dne 8. 11. 2010 nezbytné, aby byla pravomocně udělena licence na výrobu elektřiny a bylo provedeno první paralelní připojení výroby k distribuční nebo přenosové soustavě ze strany provozovatele soustavy. Odvolací soud dospěl k závěru, že účinky rozhodnutí o zrušení původně udělené licence rozsudkem krajského soudu nastaly *ex tunc*. Podle odvolacího soudu se zřetelem k okolnostem věci stěžovatelka nemohla být v dobré víře ohledně správnosti a zákonnosti původního rozhodnutí o udělení licence z roku 2010, což vyplývá i z rozhodnutí správních soudů v dané věci. Podmínka existence pravomocného rozhodnutí o udělení licence pro uvedení výroby elektřiny do provozu proto v roce 2011 splněna nebyla a stěžovatelce nárok na podporu nevznikl. Odvolací soud dále neshledal nezákonnost cenového rozhodnutí ERÚ ani jeho rozpornost s unijním právem; požadavek stěžovatelky, aby byla SDEU položena předběžná otázka, je podle něj nedůvodný. Odvolací soud odkázal na zásadu, že ochranu lze poskytovat pouze subjektivním právům nabytým zákonným způsobem a nikdo nesmí těžit z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad nímž má kontrolu.

7. Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením dovolání stěžovatelky odmítl částečně jako vadné, neboť stěžovatelka nevymezila, pro řešení jakých právních otázek a v čem konkrétně spatřuje naplnění některého z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. Stěžovatelka se podle Nejvyššího soudu omezila pouze na rekapitulaci průběhu řízení a kritiku postupu odvolacího soudu; tvrdila, že odvolací soud chybně aplikoval zákonnou úpravu a použil nepřiléhavou judikaturu, zároveň nesprávně posoudil účinky rozsudku krajského soudu a otázku dobré víry stěžovatelky. Obdobně se stěžovatelka v této vadné části dovolání omezila na návrh na položení předběžných otázek SDEU. Nejvyšší soud dovodil, že předpoklad přípustnosti byl v dovolání vymezen pouze v části, v níž stěžovatelka kladla – coby dovolacím soudem dosud neřešenou – otázku existence licence jako předpokladu uvedení výroby do provozu. V této části Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl jako nepřípustné, neboť dospěl k závěru, že nejde o otázku dovolacím soudem dosud neřešenou. Dovodil-li odvolací soud, že podmínkou pro (legální) výrobu elektřiny je získání licence a že před jejím (legálním) získáním výrobcí elektřiny podpora nepřísluší, od judikatury Nejvyššího soudu se neodchýlil. Z důvodu výsledku dovolacího řízení se Nejvyšší soud návrhem stěžovatelky na položení předběžných otázek SDEU nezabýval; bylo-li dovolání shledáno zčásti vadným a zčásti nepřípustným, pak podle Nejvyššího soudu bez dalšího není dána potřeba zajištění správného a jednotného výkladu unijního práva pro výchozí řízení před soudem členského státu ve věci samé.

III. Shrnutí argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka zaprvé tvrdí, že předmětná licence na výrobu elektřiny z roku 2010 byla zrušena s účinky *ex nunc*, což výslovně vyplývá i z odůvodnění zrušujícího rozsudku krajského soudu (str. 14), kterým byly obecné soudy vázány. Stěžovatelka zároveň uvádí, že z trestních rozsudků ani ze správních rozsudků nelze dovodit, že by nebyla v dobré víře ohledně zákonnosti předmětné licence. Nepoctivost stěžovatelky podle ní nelze dovozovat z trestného činu, který měly spáchat osoby spojené se společností LUMEN, již stěžovatelka vystavila plnou moc; stěžovatelka sama prokazatelně nezákonnost vydání licence nezpůsobila. Byť stěžovatelka poukazovala na skutečnost, že její statutární orgán byl obvinění zproštěn, obecné soudy svůj závěr o absenci dobré víry stěžovatelky řádně neodůvodnily. Případ stěžovatelky je odlišný od modelové situace nedostatku dobré víry zmíněné v nálezu sp. zn. I. ÚS 946/16 ze dne 30. 5. 2018 (N 105/89 SbNU 543).

9. Zadruhé stěžovatelka uvádí, že na základě rozhodnutí správních soudů lze pouze dovodit, že zákonné podmínky pro udělení licence nebyly splněny ke dni jejího vydání (31. 12. 2010). Stěžovatelka nicméně tvrdí, že podmínky byly splněny nejpozději v únoru 2011, a proto nárokovala podporu za rok 2011. V tomto smyslu znovu odkazuje na závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 946/16 (body 68 a 69), podle kterých platí, že byť by nemusela licence z hlediska zákonnosti obstát, je třeba zjistit datum skutečného splnění požadavků pro její vydání, i kdyby se tak stalo na základě volného soudcovského hodnocení více či méně určitých důkazů, a to za účelem závěru o tom, pro jaké období nelze udělenou licenci akceptovat. Zjištění o technickém a právním stavu výroby z trestního řízení pak mají vést k úvaze soudu, zda by licence byla vydána bezvadně, byť s pozdějším datem.

10. Zatřetí stěžovatelka rozporuje závěr Nejvyššího soudu ohledně nepřípustnosti jejího dovolání; tvrdí, že ani jeden z judikátů, na které dovolací soud ve svém odůvodnění odkázal, neřeší otázku účinků zrušení licence, tj. zda byla licence zrušená rozhodnutím krajského soudu s účinky *ex nunc*, nebo *ex tunc*. Rozhodnutí Nejvyššího soudu je podle stěžovatelky arbitrární a neodůvodněné, neboť uvedená otázka nikdy dovolacím soudem řešena nebyla; obdobně se měl dovolací soud zabývat existencí její dobré víry, o které věděl ze své úřední činnosti.

11. V další části stížnosti stěžovatelka rozsáhle brojí proti cenovému rozhodnutí ERÚ č. 8/2010 ze dne 8. 11. 2010 (zejména jeho bodu 1.10), které je podle ní v rozporu s § 5 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, a § 6 zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů; uvedené rozhodnutí je podle stěžovatelky zároveň v rozporu s výše citovanými ustanoveními Listiny, Ústavy a Úmluvy. Klíčovým argumentem stěžovatelky je, že v příslušné zákonné úpravě není vznik nároku na podporu získáním příslušné licence podmíněn a praxe ERÚ se v tomto smyslu neslučuje s povahou licenčního řízení. Při splnění zákonem stanovených podmínek musí správní orgán licenci udělit a nemá volbu, zda tak učiní, či nikoliv; úkolem ERÚ není, aby v řízení o vydání licence nahrazoval činnost stavebního úřadu, v jehož pravomoci je povolení provozu předmětného zařízení. Požadavek § 5 odst. 3 energetického zákona, podle kterého platilo, že „[e]nergetické zařízení musí mít technickou úroveň odpovídající právním předpisům a technickým normám“, je naplněn požadavkem § 122 odst. 3 stavebního zákona (zákon č. 183/2006 Sb.), podle něhož „skutečné provedení stavby nebo její užívání nebude ohrožovat život a veřejné zdraví, život nebo zdraví zvířat, bezpečnost anebo životní prostředí“. Licence podle stěžovatelky slouží jako speciální živnostenský list (oprávnění) a nemá charakter dokladu, jenž by prokazoval nárok na podporu. V tomto smyslu stěžovatelka namítá, že obecné soudy (ani Ústavní soud) předmětnou podzákonnou úpravu neměly podle čl. 95 odst. 1 Ústavy aplikovat. Stěžovatelka alternativně navrhuje, aby Ústavní soud předmětné cenové rozhodnutí z uvedených důvodů zrušil.

12. Dále stěžovatelka tvrdí, že obecné soudy porušily její právo na spravedlivý proces, protože nepoložily předběžnou otázku SDEU a svůj postup řádně neodůvodnily.

Stěžovatelka v tomto ohledu namítá rozpor národní úpravy se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/28/ES ze dne 23. 4. 2009 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů a o změně a následném zrušení směrnic 2001/77/ES a 2003/30/ES (zejména čl. 13) – dále jen „směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů“. Stěžovatelka navrhuje, aby Ústavní soud položil předběžné otázky SDEU sám.

13. Stěžovatelka konečně uvádí, že v důsledku chybné a formalistické aplikace předmětného cenového rozhodnutí a nesprávného posouzení účinků rozhodnutí krajského soudu čelí nároku České republiky na vrácení celé (již vyplacené) podpory, což má pro ni likvidační efekt s výsledným porušením jejího práva vlastnit majetek (to vše v rozporu s jejím legitimním očekáváním). Rozhodnutí obecných soudů jsou podle stěžovatelky rovněž nepřezkoumatelná.

IV. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika

14. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníky řízení a vedlejší účastníci řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Nalézací soud uvedl, že podle něho nebyla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky a v zásadě odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí. Odvolací soud se ve stanovené lhůtě nevyjádřil.

15. Nejvyšší soud považuje ústavní stížnost stěžovatelky v části směřující proti jeho rozhodnutí za nedůvodnou. Podle Nejvyššího soudu stěžovatelka v dovolání zpochybňovala více právních závěrů odvolacího soudu, ale pouze ve vztahu k jednomu z nich – posouzení existence licence jako podmínky pro čerpání podpory – byl zřejmý její názor, že uvedená otázka dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu řešena. Nejvyšší soud dále uvedl, že povinnost předložit předběžnou otázku SDEU by mohla nastat pouze v případě řádného dovolání, které by bylo shledáno Nejvyšším soudem jako přípustné, což se ve věci stěžovatelky nestalo.

16. Energetický regulační úřad uvedl, že správní soudy se ve svých rozhodnutích přezkoumatelným způsobem zabývaly silným propojením stěžovatelky a společnosti LUMEN, pročež nelze uvažovat o dobré víře stěžovatelky. Podle ERÚ zároveň nejde o situaci, kdy by se správní orgán na vydání nezákonného správního rozhodnutí aktivně podílel v takové míře, že by v účastníkovi řízení mohl vyvolat přesvědčení o správnosti a zákonnosti takového rozhodnutí. Je-li dobrá víra adresáta správního aktu vyloučena, neboť podmínky pro jeho vydání vytvořil trestnou činností, není nutno takový akt rušit s účinky *ex nunc*. ERÚ dále uvádí, že legitimní očekávání se vztahuje pouze k nárokům, které mají legitimní základ. Podmínka udělení licence na výrobu elektřiny je podle ERÚ odvoditelná z energetického zákona, neboť výroba elektřiny v tomto rozsahu je podnikáním, které bez udělené licence legálně vykonávat nelze. K namítanému rozporu s unijní úpravou ERÚ uvedl, že povinnost energetického zařízení mít technickou úroveň odpovídající právním předpisům a technickým normám vyplývala transparentně z § 5 odst. 3 energetického zákona, a to nehledě na úpravu stavebního práva, která nespadá do působnosti ERÚ.

17. Vedlejší účastnice navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, případně zamítl. Podle vedlejší účastnice je ústavní stížnost nepřípustná, neboť stěžovatelka podala ve věci vadné dovolání. K otázce dobré víry vedlejší účastnice uvádí, že z usnesení Nejvyššího soudu č. j. 6 Tdo 1018/2014-171 ze dne 30. 10. 2014 (jež bylo vydáno v trestní větvi případu) vyplývá, že mezi stěžovatelkou a společností LUMEN byla uzavřena smlouva o zhotovení fotovoltaické elektrárny stěžovatelky, která zároveň udělila plnou moc zaměstnanci společnosti LUMEN k jednáním nezbytným pro udělení nezákonné licence. Stěžovatelka měla podle vedlejší účastnice jednání této osoby s péčí řádného hospodáře kontrolovat a nespoléhat na to, že zmocněnec jedná v souladu se zákonem; je zřejmé, že stěžovatelka musela, nebo alespoň měla a mohla vědět, že stav její elektrárny není v souladu se zákonnými podmínkami pro udělení licence. Vedlejší účastnice konečně navrhla, aby Ústavní soud podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu stěžovatelce uložil, aby jí nahradila náklady řízení.

18. Dne 26. 11. 2021 Ústavní soud obdržel nevyžádané vyjádření (tzv. *amicus curiae brief*) od spolku Solární asociace, se sídlem v Praze 5, Drtinova 557/10, ve kterém tento spolek podpořil návrh stěžovatelky (která je jeho členkou). Podle spolku může mít projednávaná věc významný dopad na celé odvětví solární energetiky a obnovitelných zdrojů energie, jelikož jde o první z řady obdobných případů týkajících se povinnosti orgánů veřejné moci dodržovat zásady vyjádřené v nález sp. zn. I. ÚS 946/16. K tomuto podání je třeba uvést následující: Je na uvážení Ústavního soudu, zda k nevyžádanému vyjádření třetí osoby přihlédne, či nikoliv [viz nález sp. zn. II. ÚS 4235/18 ze dne 13. 9. 2019 (N 159/96 SbNU 56), bod 22, či nález sp. zn. Pl. ÚS 32/17 ze dne 22. 1. 2019 (N 9/92 SbNU 86; 71/2019 Sb.), bod 54]. Jelikož se předmětné vyjádření Solární asociace týkalo výhradně otázky dobré víry, a nikoliv otázky povinnosti soudů vypořádat se s návrhem stěžovatelky na položení předběžné otázky SDEU, která je pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti klíčová (jak bude vysvětleno níže), Ústavní soud k vyjádření spolku nepřihlédl, a proto je ani neposlal k vyjádření a blíže je zde neshruje.

19. V replice k vyjádřením stěžovatelka předně uvádí, že předpoklady přípustnosti dovolání vymežila, a to v části IV dovolání nazvané „K účinku rozsudku KS“. Tvrdí-li Nejvyšší soud, že stěžovatelka nedostatečně zdůraznila, že jde o otázku dosud neřešenou, pak tím není popřena jeho povinnost posoudit přezkoumatelnost rozhodnutí odvolacího soudu. K tvrzení nalézacího soudu, podle kterého je pro něj rozhodující stav v době vyhlášení rozhodnutí, stěžovatelka uvádí, že odmítnutí řešení otázky platnosti původní licence pouze z důvodu, že v době rozhodování nalézacího soudu platila již nová licence z roku 2017, představuje porušení jejího práva na soudní ochranu. Stěžovatelka mohla podat žádost vedlejší účastnici o registraci podpory až po vydání nové licence. Stěžovatelka v tomto ohledu uvádí, že obecné soudy měly v souladu s nálezem sp. zn. I. ÚS 946/16 posoudit, k jakému datu by stěžovatelka oprávněná z licence splnila požadavky pro její vydání. Dále uvádí, že ERÚ předmětnou licenci vědomě vydal na základě nepravdivých dokumentů a nemůže se zprostit své odpovědnosti za posuzovaný stav ve smyslu bodů 58 a 59 nález sp. zn. I. ÚS 946/16. Podle stěžovatelky nebylo naopak prokázáno, že by od ní kdokoliv z odsouzených dostal jakékoliv pokyny k protiprávnímu jednání; primárním motivem odsouzených byl zároveň majetkový profit společnosti LUMEN, nikoliv stěžovatelky.

20. Podle stěžovatelky Nejvyšší soud také porušil ústavně zaručená práva stěžovatelky na soudní ochranu a zákonného soudce, odmítl-li se bez dalšího zabývat jejím návrhem na položení předběžných otázek SDEU s tím, že potřeba vyložit unijní právo není dána s ohledem na nepřípustnost a vadnost dovolání; uvedený postup je v rozporu se závěry nález sp. zn. II. ÚS 2522/19 ze dne 10. 12. 2020 (N 228/103 SbNU 318). Dovolací soud se nijak nezabýval vztahem navrhovaných předběžných otázek k meritu souzené věci a v rozporu s judikaturou SDEU neodůvodnil, proč je v předmětné věci dána výjimka z jeho povinnosti položit předběžnou otázku. Nejvyšší soud podle stěžovatelky nepřípustně formalisticky interpretuje stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (ST 45/87 SbNU 905; 460/2017 Sb.). Stěžovatelka konečně uvádí, že předmětná věc přesahuje její vlastní zájem, proto je její ústavní stížnost přípustná a otázka její dobré víry a legitimního očekávání by podle ní měla být posouzena meritorně (tak jako měla být posouzena v dovolacím řízení).

V. Upuštění od ústního jednání

21. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání; dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného soudního spisu a podání účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

22. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou, neboť stěžovatelka byla účastnicí v řízení u obecných soudů [srov. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]; je zároveň včasná, protože byla podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení napadeného usnesení Nejvyššího soudu (§ 72 odst. 3 téhož zákona). Stěžovatelka je řádně zastoupena advokátem (§ 30 odst. 1 téhož zákona) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. V části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu je ústavní stížnost přípustná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona (stran zbývajících částí viz níže).

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti a návrhů s ní spojených

23. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je (pouze) v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu důvodná.

24. Stěžovatelka ve svém dovolání namítala rozpor vnitrostátních právních předpisů s unijní legislativou a výslovně žádala Nejvyšší soud, aby za účelem vyřešení tohoto rozporu podal předběžnou otázku SDEU. Nejvyšší soud se touto argumentací nezabýval s tím, že stěžovatelka v této části dovolání řádně nevymezila, v čem spatřuje splnění předpokladu přípustnosti; dále uvedl, že bylo-li dovolání stěžovatelky shledáno zčásti vadným a zčásti nepřipustným, není bez dalšího potřeba zajistit správný a jednotný výklad unijního práva. Stěžovatelka v uvedeném postupu spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces a zákonného soudce. Rozhodnutí dovolacího soudu je třeba hodnotit primárně, protože odmítnutí zabývat se tvrzeným rozporem unijního práva a návrhem na položení předběžné otázky SDEU značí, že Nejvyšší soud tyto námítky stěžovatelky věcně neposoudil. Je-li takové odmítnutí vadné, jde o neústavní zamezení v přístupu stěžovatelky k soudu, jehož nápravou je vrácení věci Nejvyššímu soudu, aby se s argumenty stěžovatelky znovu vypořádal (srov. bod 62 stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16).

25. Ústavní soud nejprve předestře obecná východiska týkající se jednak problematiky řádného odůvodnění rozhodnutí o odmítnutí dovolání (VII. 1), jednak rozporu práva EU s národním právem a institutu položení předběžné otázky SDEU (VII. 2). Dále se bude zabývat ústavněprávní dimenzí povinnosti Nejvyššího soudu posoudit „unijní“ námítky v rozhodnutí o odmítnutí dovolání (VII. 3). Konečně Ústavní soud vysvětlí, proč v nyní projednávané věci Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu (VII. 4).

VII. 1 K rozhodování o odmítnutí dovolání pro vady obecně

26. Právo na přístup k soudu zaručené v článku 36 odst. 1 Listiny i v článku 6 odst. 1 Úmluvy není absolutní a podléhá některým omezením, jež jsou vtělena do procesních předpisů v zájmu efektivitivy řízení. Žádné z legitimních omezení však nesmí být nepřiměřené a nesmí narušovat podstatu chráněného základního práva [viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 23. 6. 2016 ve věci *Baka proti Maďarsku*, č. stížnosti 20261/12, § 120].

27. Zákonodárce v § 241a odst. 2 o. s. ř. stanovil mimo jiné požadavek, že v dovolání musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti. Ustanovení § 237 o. s. ř. vyjmenovává situace, za nichž je dovolání přípustné. Dovolání je přípustné, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené praxe Nejvyššího soudu nebo která v jeho rozhodování nebyla dosud řešena, případně je řešena rozdílně (nejednotně); je přípustné také tehdy, je-li rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, ovšem ta by se měla změnit.

28. Ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 plénum Ústavního soudu dospělo k jednoznačnému závěru, že § 241a odst. 2 o. s. ř. stanoví srozumitelný, legitimní a přiměřený požadavek na obsah podaného dovolání. Není v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, odmítne-li

Nejvyšší soud podané dovolání jako vadné v případě, že dovolatelé tento požadavek nesplní. Základní práva dovolatele nicméně mohou být porušena, postupuje-li Nejvyšší soud příliš formalisticky při posuzování obsahu dovolání, tj. hodnocení, zda dovolatel vymezil, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti (viz bod 42 stanoviska).

29. Obdobně jako u ostatních soudních rozhodnutí musí být i rozhodnutí Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání pro vady v souladu s právem na soudní ochranu řádně odůvodněno. Účelem odůvodnění odmítavého rozhodnutí je především seznámit dovolatele s úvahami, proč Nejvyšší soud dovodil, že dovolatel řádně nevymezil, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 3754/19 ze dne 12. 5. 2020 (N 95/100 SbNU 130), bod 10]. Porušením práva na spravedlivý proces pak může být zejména stereotypní či automatizované odůvodnění odmítnutí dovolání pro vady (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 1. 2017 ve věci *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, stížnost č. 25358/12, § 210) či nereagování soudu na argumentaci dovolatele, která pro výsledek řízení – tedy posouzení, zda je dovolání vadné, či přípustné – může být rozhodující (srov. rozsudek ESLP ze dne 11. 7. 2017 ve věci *Moreira Ferreira proti Portugalsku* č. 2, stížnost č. 19867/12, § 84).

VII. 2 K rozporu národní úpravy s unijním právem a institutu položení předběžné otázky SDEU obecně

30. Ustanovení čl. 10a Ústavy otevírá vnitrostátní právní řád pro působení unijního práva, včetně pravidel týkajících se jeho účinků uvnitř právního řádu České republiky. Obsah čl. 1 odst. 2 Ústavy ve vztahu k právu Evropské unie Ústavní soud vyložil tak, že domácí právní předpisy, včetně Ústavy, mají být interpretovány souladně s principy evropské integrace a spolupráce unijních orgánů a orgánů členského státu; existuje-li několik interpretací právního pořádku a jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika v souvislosti se svým členstvím, je nutno volit eurokonformní výklad podporující realizaci závazku, nikoli výklad, jenž realizaci znemožňuje [viz např. nález sp. zn. Pl. ÚS 45/17 ze dne 14. 5. 2019 (N 76/94 SbNU 19; 161/2019 Sb.), body 53 a 54].

31. Pro moc soudní z výše uvedeného plyne povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo „eurokonformním“ způsobem, tzn. při více výkladových variantách volit variantu, jež bude v souladu s právem EU [viz nález sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 130/78 SbNU 57)]. Z judikatury SDEU přitom jasně vyplývá, že vnitrostátní soudce má povinnost zajistit plný účinek unijních norem podle potřeby i tak, že ponechá nepoužité odporující ustanovení vnitrostátního zákonodárství, byť by bylo pozdějšího data, aniž by musel žádat nebo čekat na předchozí odstranění tohoto ustanovení legislativní cestou nebo jiným ústavním postupem (viz rozsudek SDEU ze dne 9. 3. 1978 ve věci 106/77 Simmenthal).

32. Způsob aplikace unijního práva jako bezprostředně použitelného (a rovněž případná „neaplikace“ národních předpisů, které jsou s unijní úpravou v rozporu) je primárně v kompetenci obecných soudů, které mají v případě pochybností možnost, případně i povinnost obrátit se na Soudní dvůr s předběžnou otázkou podle čl. 267 SFEU [viz bod 48 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.)]. Byť úkolem Ústavního soudu není autoritativně vykládat unijní právo ani bezprostředně kontrolovat jeho dodržování, neznamená to, že by z ochrany, kterou poskytuje ústavně zaručeným základním právům a svobodám, byly vyloučeny všechny případy aplikace práva EU.

33. Porušení povinnosti posoudit tvrzený rozpor národní úpravy s právem EU či položit předběžnou otázku SDEU, která je obecným soudům uložena unijním právem, může znamenat porušení práva na soudní ochranu či zákonného soudce [nález sp. zn. III. ÚS 2857/15 ze dne 24. 5. 2017 (N 88/85 SbNU 495), nález sp. zn. II. ÚS 2390/15 ze dne 8. 12. 2015 (N 209/79 SbNU 389)]. Přestože Listina ani Úmluva negarantují jednotlivcům absolutní právo na předložení předběžné otázky SDEU, je to právě arbitrární či nedostatečně odůvodněné rozhodnutí o nepoložení otázky, které může vést k porušení pravidel spravedlivého procesu

(rozsudek ESLP ze dne 20. 9. 2011 ve věci *Ullens de Schooten a Rezabek proti Belgii*, č. stížností 3989/07 a 38353/07, § 59).

34. Ústavní soud standard odůvodnění obecných soudů ve své judikatuře v zásadě posuzuje s ohledem na tzv. CILFIT výjimky z povinnosti položit předběžnou otázku tak, jak je formuluje judikatura SDEU [viz rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 1982 ve věci 283/81 CILFIT a další; srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 1009/08 ze dne 8. 1. 2009 (N 6/52 SbNU 57) či nález sp. zn. III. ÚS 3808/14 ze dne 26. 2. 2015 (N 46/76 SbNU 637)]. Podle této (dosud nepřekonané) judikatury obecně platí, že vnitrostátní soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, může být povinnosti podat předběžnou otázku zproštěn pouze v případě, že vznesená otázka není relevantní, nebo že dotčené ustanovení unijního práva již bylo předmětem výkladu SDEU (*acte éclairé*), případně že výklad unijního práva je natolik zřejmý, že není ponechán prostor pro žádnou rozumnou pochybnost (*acte clair*) (viz např. rozsudek SDEU ze dne 4. 10. 2018 ve věci C-416/17 Komise proti Francii; srov. čl. 99 Jednacího řádu Soudního dvora).

35. Ústavní soud na základě uvedených výjimek dále specifikoval kritéria, která je obecný soud povinen při nepoložení předběžné otázky zohlednit, aby mohlo jeho rozhodnutí v tomto směru při ústavním přezkumu obstát: 1. obecný soud má dostatečně odůvodnit, proč nepoložil předběžnou otázku, ačkoliv to účastník navrhoval; 2. obecný soud se nesmí úmyslně odchýlit od ustáleného výkladu práva EU, který již Soudní dvůr v souvislosti s jinou předběžnou otázkou učinil; 3. obecný soud nesmí vykládat či uplatňovat unijní právo svévolným či neudržitelným způsobem; 4. obecným soudem posuzovaná záležitost nemá být bezvýznamná z hlediska jednoty, soudržnosti a vývoje práva EU [viz nález sp. zn. II. ÚS 1608/19 ze dne 5. 9. 2019 (N 158/96 SbNU 47) či nález sp. zn. II. ÚS 3432/17 ze dne 11. 9. 2018 (N 153/90 SbNU 483)].

36. Navrhne-li tedy účastník řízení předložení předběžné otázky a soud posledního stupně jeho návrhu nevyhoví, musí pečlivě vysvětlit, v souladu s kterou výjimkou formulovanou v judikatuře SDEU tak učinil [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 2607/17 ze dne 4. 9. 2018 (N 149/90 SbNU 433); rozsudek ESLP ze dne 28. 8. 2018 ve věci *Somorjai proti Maďarsku*, stížnost č. 60934/13, § 57; rozsudek ESLP ze dne 8. 4. 2014 ve věci *Dhabi proti Itálii*, stížnost č. 17120/09, § 31]. Rozsah a kvalita odůvodnění pak mají odrážet relevanci předběžné otázky pro správné rozhodnutí ve věci; vyloučeno není ani stručné odůvodnění odkazem na právní úpravu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 24. 4. 2018 ve věci *Baydar proti Nizozemí*, stížnost č. 55385/14, § 42).

37. Stručné odůvodnění je přípustné kupříkladu v případech, v nichž je návrh na položení předběžné otázky formulován zcela nedostatečně (např. rozsudek ESLP ze dne 20. 6. 2013 ve věci *Wallishausser proti Rakousku*, stížnost č. 14497/06, § 85) či je-li řešení předběžné otázky v dané věci nadbytečné, tzn. že by odpověď na ni nemohla mít žádný vliv na řešení sporu (srov. např. usnesení ESLP ze dne 11. 6. 2013 ve věci *Stichting Mothers of Srebrenica a další proti Nizozemí*, stížnost č. 65542/12, § 173, a rozsudek SDEU ze dne 18. 7. 2013 ve věci C-136/12 Consiglio nazionale dei geologi a Autorità garante della concorrenza e del mercato, bod 26).

VII. 3 K povinnosti Nejvyššího soudu vypořádat se s „unijními“ námitkami při rozhodování o odmítnutí dovolání

38. První CILFIT výjimka vychází z premisy, že předběžná otázka nesměruje k získání poradních stanovisek k obecným nebo hypotetickým otázkám, ale je odůvodněna potřebou skutečného vyřešení sporu (rozsudek SDEU ze dne 2. 4. 2009 ve věci C-459/07 Elshani, bod 42). Z tohoto důvodu platí, že vnitrostátní soud rozhodující v posledním stupni nemusí předkládat předběžnou otázku, jsou-li dány důvody nepřipustnosti, které souvisejí s řízením před vnitrostátním soudem (viz rozsudek SDEU ze dne 15. 3. 2017 ve věci C-3/16 Aquino, bod 56). Jinými slovy, nejsou-li v řízení u soudů posledního stupně splněny procesní podmínky

pro meritorní posouzení věci, odpověď na předběžnou otázku týkající se právě meritorního posouzení věci by nemohla mít žádný vliv na řešení sporu, a předběžná otázka sama je proto irelevantní.

39. Pro popsany postup soudu posledního stupně je nicméně klíčové, že od předložení předběžné otázky z důvodu existence procesní překážky, jež brání vydání meritorního rozhodnutí, může upustit pouze s výhradou dodržení zásad rovnocennosti a efektivity (viz rozsudek SDEU ve věci C-3/16 Aquino, bod 49). Zásada rovnocennosti přitom vyžaduje, aby se všechna procesní pravidla používala bez rozdílu na žaloby pro porušení unijního práva, stejně jako na obdobné žaloby pro porušení práva vnitrostátního (viz např. rozsudek SDEU ze dne 20. 10. 2016 ve věci C-429/15 Danqua, bod 30). Podle zásady efektivity nesmí být vnitrostátní procesní pravidla takové povahy, aby v praxi znemožňovala nebo nadměrně ztěžovala výkon práv přiznaných právem EU; při jejich posuzování je třeba zohlednit základní zásady vnitrostátního právního systému jako například zásadu právní jistoty a řádný průběh řízení (rozsudek SDEU ze dne 21. 2. 2008 ve věci C-429/15 Tele2 Telecommunication, bod 55).

40. Na základě uvedených východisek Soudní dvůr v minulosti dovedl, že vnitrostátní procesní pravidla zavádějící určitou formu koncentrace řízení jsou slučitelná se zásadou efektivity, jelikož zajišťují řádný průběh řízení – zejména tím, že brání průtahům spojeným s posouzením nových žalobních důvodů (viz rozsudek SDEU ze dne 6. 10. 2021 ve věci C-561/19 Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi a Catania Multiservizi). Obdobně kladně zhodnotil lucemburský soud i vnitrostátní úpravu, podle níž příslušný kasační soud rozhodl o nepřipustnosti opravného prostředku, aniž by podal předběžnou otázku, z důvodu, že ačkoli navrhovatel kasačními námitkami zpochybnil jednu ze zákonných podmínek, na základě kterých byla zamítnuta jeho žádost o podmíněné propuštění, ostatní zákonné podmínky nerozporoval, byť mohly takové zamítnutí založit samy o sobě (rozsudek SDEU ve věci Aquino, bod 54).

41. Na tomto místě lze citovanou judikaturu SDEU přiměřeně použít i na povinnost Nejvyššího soudu vypořádat se ústavně konformním způsobem s tvrzeným rozporem unijní a národní úpravy a návrhem na položení předběžné otázky při rozhodování o odmítnutí dovolání. Předně je třeba uvést, že zákonem stanovené procesní podmínky dovolacího řízení obecně nejsou v rozporu se zásadami rovnocennosti a efektivity.

42. Povinnost vymezit v dovolání předpoklad přípustnosti se uplatní shodně u dovolání směřujícího proti rozhodnutí odvolacího soudu z důvodu nesprávného posouzení věci jak vnitrostátního, tak i unijního práva (zásada rovnocennosti). Namítá-li tedy dovolatel v dovolání, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku práva EU, musí stejně jako v případě otázky vnitrostátního práva vymezit, proč je dovolání v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu přípustné. Jinými slovy, dovolatel v takovém případě musí řádně vymezit, proč se odvolací soud při řešení předmětné otázky práva EU odchýlil od ustálené praxe Nejvyššího soudu, nebo že uvedená otázka práva EU v rozhodování Nejvyššího soudu nebyla dosud řešena, případně je jím řešena rozdílně (nejednotně). Dovolání zároveň může být přípustné, je-li posouzení otázky práva EU odvolacím soudem v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, avšak ta by se měla změnit. Obdobně i posouzení naplnění předpokladů přípustnosti shodně závisí na uvážení Nejvyššího soudu jak v případě dovolání týkajícího se otázky práva EU, tak práva vnitrostátního.

43. Zákonná úprava dovolání zároveň není takové povahy, že by v praxi znemožňovala nebo nadměrně ztěžovala výkon práv přiznaných unijním právním řádem (zásada efektivity). Legitimním a přiměřeným účelem požadavku řádně vymezit podmínky přípustnosti ve vztahu k otázce práva EU je, aby se zástupce dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu a Soudního dvora a aby zvážil, zda námitky týkající se práva EU mají šanci na úspěch. Obdobně pak zákonná možnost Nejvyššího soudu posoudit

naplnění předpokladů přípustnosti sleduje legitimní a přiměřený účel zajistit, aby Nejvyšší soud mohl efektivně sjednocovat judikaturu nižších soudů a přispívat k vyšší kvalitě jejich rozhodování, a to i ve věcech týkajících se aplikace práva EU (srov. bod 30 stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16).

44. Procesní pravidla dovolacího řízení efektivitu práva EU zvyšují, umožňují-li Nejvyššímu soudu zaměřit se na důležité a sporné výkladové otázky práva EU, které nejsou příliš specifické a mohou mít obecnější dopad na vnitrostátní a unijní právní řád (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3432/17, bod 30). Účelem zákonné povinnosti vymezení a naplnění předpokladů přípustnosti je, aby Nejvyšší soud mohl řešit strukturální problémy výkladu a aplikace práva EU, stejně tak i jeho vývoje, nikoliv pouze individuální pochybení odvolacích soudů v konkrétních případech. Taková procesní úprava dovolacímu soudu umožňuje plnit roli „privilegovaného“ partnera Soudního dvora při identifikaci a řešení zobecnitelných otázek, které mají pro Evropskou unii systémový význam (k této roli viz zejména stanovisko generálního advokáta Bobka ve věci C-561/19 týkající se tzv. CILFIT výjimky).

45. V souladu se zásadami rovnocennosti a efektivity unijního práva lze dospět k dílčímu závěru, že právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny není porušeno, nepředloží-li Nejvyšší soud podle čl. 267 SFEU Soudnímu dvoru předběžnou otázku týkající se merita věci, shledá-li, že je dovolání vadné či nepřipustné podle pravidel občanského soudního řádu bez ohledu na případnou odpověď SDEU.

46. Základní práva dovolatele nicméně (stejně jako v případě posouzení otázky vnitrostátního práva) mohou být porušena, hodnotí-li se dovolání týkající se právního posouzení otázky práva EU příliš formalisticky; takovým případem se podrobně zabýval např. nález sp. zn. II. ÚS 2522/19. V právě citované věci stěžovatel v dovolání namítal, že je úprava zákoníku práce – podle které mělo být v souladu se závěrem odvolacího soudu právo na dovolenou podmíněno reálným výkonem práce – v rozporu s příslušnou unijní směrnicí, která byla Soudním dvorem vyložena opačně tak, že právo na dovolenou podmíněno být nesmí. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatele jako nepřipustné, neboť dospěl k závěru, že posouzení bylo v souladu s jeho dřívější judikaturou; zároveň bez dalšího uvedl, že odkazy stěžovatele na směrnici a příslušný rozsudek SDEU jsou „zcela mimo dosah“ projednávané věci.

47. Ústavní soud v nálezu citovaném v předchozím odstavci dospěl k závěru, že dovést absenci povinnosti adekvátně reagovat na kardinální námitku rozporu unijní úpravy a národní úpravy ze skutečnosti, že Nejvyšší soud odmítl dovolání pro nepřipustnost, by znamenalo poskytnout ochranu nepřipustně přepjatému formalismu. Domáhá-li se dovolatel v řízení o dovolání závěrů rozhodovací praxe SDEU, je dovolací soud povinen tyto závěry, nejsou-li zcela zjevně pro danou věc bez relevance, při rozhodnutí zohlednit a v odůvodnění se vypořádat s tím, jakým způsobem se do jeho rozhodnutí promítly.

48. Nejvyšší soud tedy musí vysvětlit (zejména jako sjednocovatel judikatury a nejvyšší soudní instance v rámci justiční soustavy), zda a proč lze či nelze závěry SDEU na danou věc vztáhnout; neučiní-li tak, dopouští se tím porušení základního práva dovolatele na soudní ochranu. Ústavně konformní výklad § 237 o. s. ř. vyžaduje, aby za přípustné bylo považováno i dovolání směřující proti rozhodnutí, které závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Soudního dvora. I kdyby pak nebylo možno uvažovat o analogickém výkladu § 237 o. s. ř., musela by být situace, v níž je judikatura Nejvyššího soudu v rozporu s judikaturou SDEU, zahrnuta pod předpoklad přípustnosti spočívající v tom, že předmětná právní otázka má být vyřešena jinak.

49. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že v nálezu sp. zn. II. ÚS 2522/19 Ústavní soud výslovně dospěl k závěru, že Nejvyšší soud chybně posoudil dovolání stěžovatele jako nepřipustné, neboť zkoumaný právní závěr s namítanou judikaturou SDEU v rozporu skutečně byl. Obecnější východisko uvedeného nálezu je nicméně zřejmé: Namítaný rozpor posouzení

odvolacího soudu s judikaturou SDEU je relevantní pro posouzení otázky přípustnosti dovolání, a má-li Nejvyšší soud dovolání odmítnout jako nepřipustné, musí se s ním řádně vypořádat.

VII. 4 Aplikace obecných východisek na případ stěžovatelky

50. V nyní projednávané věci Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí dovedl, že v části dovolání, ve které stěžovatelka podala svůj podrobně zdůvodněný návrh na položení předběžných otázek SDEU, nevymezila, pro řešení jakých právních otázek a v čem konkrétně spatřuje naplnění některého z předpokladů přípustnosti (str. 2 napadeného usnesení). S takovým závěrem se Ústavní soud neztotožňuje.

51. Stěžovatelka v dovolání výslovně namítala, že národní úprava energetického zákona a zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů je v rozporu se směrnicí o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Podle stěžovatelky z uvedené směrnice (zejména jejího čl. 13) vyplývá, že pravidla týkající se schvalování a vydávání zákonné licence pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů musí být transparentní – takovému požadavku však národní úprava neodpovídá. Stěžovatelka v dovolání dále namítala, že byť bylo v § 5 odst. 3 energetického zákona uvedeno, že „[e]nergetické zařízení musí mít technickou úroveň odpovídající právním předpisům a technickým normám“, z uvedeného ustanovení v rozporu s unijním požadavkem transparentnosti nevyplývá, jakou technickou úroveň konkrétně musí energetické zařízení mít. Stěžovatelka v dovolání argumentovala i tím, že požadovanému standardu transparentnosti neodpovídá ani soudní praxe dovozující, že energetické zařízení pro výrobu elektrické energie ze slunečního záření musí mít v době provedení revize technickou úroveň, která vyplývá z konkrétních českých technických norem ČSN. Uvedené normy nejsou v zákonné úpravě identifikované a neurčují požadovanou technickou úroveň srozumitelným způsobem. Stěžovatelka dále namítala, že v rozporu s unijní úpravou je i skutečnost, že cenovým rozhodnutím ERÚ byly nepřipustně sníženy výkupní ceny, jejichž účelem bylo zaručit návratnost investic do obnovitelných zdrojů. Stěžovatelka konečně v dovolání uvedla, že v rozporu s právem EU je i to, že soukromá osoba nemůže dosáhnout soudního přezkumu cenových rozhodnutí ERÚ.

52. Ústavní soud dospěl k závěru, že výše uvedenými námitkami stěžovatelka v dovolání řádně formulovala právní otázky práva EU, resp. rozporu národní úpravy a unijní úpravy, na kterých podle jejího názoru rozhodnutí odvolacího soudu záviselo.

53. Z argumentace stěžovatelky lze dovést, že předpoklad přípustnosti dovolání spatřovala v tom, že předmětné otázky v rozhodování Nejvyššího soudu nebyly dosud řešeny. Stěžovatelka na str. 9 svého dovolání výslovně uvedla, že podmínka existence zákonné licence jako předpokladu „uvedení výroby do provozu“, resp. přiznání práva na podporu (ve smyslu zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů a energetického zákona) je otázkou dovolacím soudem dosud neřešená. Stěžovatelka v dovolání zároveň namítala, že licence představuje pouze institut umožňující podnikat v energetických odvětvích; nelze jí přiřazovat větší význam, než jí určil zákonodárce. Předmětem licenčního řízení je pouze povolení k podnikatelské činnosti – licence je obdoba živnostenského oprávnění – rozhodnutí o jejím udělení nepředstavuje rozhodnutí opravňující uvést energetické zařízení do provozu a nelze ji vnímat jako podmínku udělení podpory.

54. Stěžovatelka tedy na jedné straně namítala, že ERÚ v bodě 1.10 cenového rozhodnutí stanovil neoprávněně další podmínku vzniku nároku na podporu, neboť k tomu nebyl zákonem zmocněn. Jinými slovy, stěžovatelka v dovolání rozporovala, že by posouzení technického stavu výroby v rámci řízení o udělení licence mělo být podmínkou pro udělení podpory. Na druhé straně požadovala, aby se Nejvyšší soud zabýval souladem bodu 1.10 cenového rozhodnutí s unijní úpravou (viz str. 8 dovolání), protože ze zákonné úpravy v rozporu s unijním požadavkem transparentnosti nevyplývá, jakou konkrétní technickou úroveň a jaké podmínky má výrobní za účelem udělení této licence a přiznání podpory splňovat. Jelikož spolu uvedené

námítky přímo souvisí, lze z dovolání stěžovatelky logicky dovodit, že naplnění předpokladu přípustnosti dovolání vůči otázkám rozporu vnitrostátní a unijní úpravy spatřovala rovněž ve skutečnosti, že tyto otázky v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nebyly řešeny.

55. Skutečnost, že stěžovatelka spatřovala naplnění předpokladu přípustnosti v tom, že otázka rozporu národní úpravy s právem EU dosud nebyla řešena v judikatuře dovolacího soudu, je zřejmá i ze samotného návrhu na podání předběžných otázek. Byl-li by tvrzený rozpor národní úpravy s právem EU již v judikatuře Nejvyššího soudu řešen, návrh na podání předběžných otázek by stěžovatelka musela zdůvodňovat potřebou překonání této judikatury, což však neučinila.

VIII. Závěr

56. Lze uzavřít, že odmítl-li Nejvyšší soud jako vadnou část dovolání týkající se rozporu práva EU a národní úpravy, včetně návrhu na položení předběžných otázek, postupoval formalisticky, neboť z dovolání stěžovatelky je zřejmé, v čem spatřovala splnění předpokladu přípustnosti i ve vztahu k otázkám práva EU. Nejvyšší soud měl posoudit, zda stěžovatelka svým dovoláním naplňuje vymezený předpoklad přípustnosti, tedy zda byl namítaný rozpor práva EU a vnitrostátních pravidel v judikatuře dovolacího soudu řešen, a svůj závěr řádně odůvodnit. V této souvislosti se pak měl dovolací soud ústavně konformním způsobem vypořádat s návrhem na předložení otázek Soudnímu dvoru.

57. Ústavní soud dospěl k závěru, že Nejvyšší soud svým postupem porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu této části ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

58. V dalším řízení bude na Nejvyšším soudu, aby se dovolacími námitkami stěžovatelky řádně zabýval. Na tomto místě Ústavní soud zdůrazňuje, že nepředjímá, jakým způsobem bude o samotné přípustnosti dovolání rozhodnuto ani zda by Nejvyšší soud měl položit předběžnou otázku SDEU, či nikoliv. Nejvyšší soud však bude muset zhodnotit, zda rozhodnutí odvolacího soudu na vyřešení formulovaných otázek práva EU skutečně záviselo a zda tyto otázky v rozhodovací praxi dovolacího soudu již byly řešeny.

59. Ve zbytku Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako nepřipustnou pro předčasnost [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu], protože je nejprve na Nejvyšším soudu, aby se vypořádal s námitkami stěžovatelky, a teprve poté je na úvaze stěžovatelky, zda proti novému rozhodnutí dovolacího soudu (resp. i proti rozhodnutím předchozím) v závislosti na celkovém výsledku řízení případně podá ústavní stížnost.

60. Ústavní soud nevyhověl návrhu vedlejší účastnice na úhradu jejích nákladů spojených s právním zastoupením v řízení před Ústavním soudem. Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu si hradí vzniklé náklady účastníci a vedlejší účastníci sami. K postupu podle odstavce 4 tohoto ustanovení, podle kterého Ústavní soud může v odůvodněných případech podle výsledků řízení uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela, nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení, neshledal v posuzované věci důvod.

Č. 141

Rozhodování o nákladech řízení dle průběhu sporu a výroku ve věci (sp. zn. III. ÚS 1844/22 ze dne 22. listopadu 2022)

Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být vzhledem k nezbytné ochraně legitimního očekávání účastníků zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení. Pokud proto obecné soudy rozhodnou o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem sporu a s výrokem ve věci, poruší tím právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele P. M., zastoupeného Mgr. Kateřinou Bitterovou Mayerovou, advokátkou, se sídlem Revoluční 206/8, Ústí nad Labem, směřující proti výrokové části II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 2. 2022 č. j. 39 Co 347/2019-290, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva práce a sociálních věcí jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Výrokovou částí II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. 2. 2022 č. j. 39 Co 347/2019-290 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroková část II tohoto rozsudku se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení výroku II rozsudku Městského soudu v Praze (dále též jen jako „odvolací soud“). Tvrdí totiž, že mu odvolací soud kvůli chybně aplikovanému právnímu názoru Nejvyššího soudu svévolně výrazně snížil náhradu nákladů soudního řízení.

2. Z ústavní stížnosti, k ní přiložených soudních rozhodnutí a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 26 C 186/2014 zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti.

3. Stěžovatele od jeho narození fakticky vychovávala jeho babička. V roce 2001 byla jeho matka zbavena rodičovské odpovědnosti, a jelikož otec stěžovatele nebyl znám, ten se ocitl bez zákonného zástupce, ačkoliv jej podle zákona mít musel. Řízení o ustanovení zákonného zástupce (poručníka) měl za těchto podmínek z úřední povinnosti zahájit soud. Žádné takové řízení ale započato nebylo. Obdobně byl povinen za daných okolností faktického vychovatele stěžovatele (tj. babičku) kontaktovat příslušný odbor sociálně-právní ochrany dětí a situaci s ní řešit, přičemž však ani k takovému kroku nedošlo. Skutečnost, že stěžovatel postrádá

zákonného zástupce, proto vyšla najevo teprve v roce 2011. Babičku ustanovil poručníkem stěžovatele až o rok později rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Labem.

4. Z uvedeného se podává, že po celé období let 2001–2011 byl stěžovatel v rozporu se zákonem ponechán bez jakékoliv státní sociální podpory. Stěžovatel proto v roce 2013 uplatnil u Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen jako „MPSV“) nárok na náhradu škody ve výši 534 000 Kč. Tato částka představuje součet nevyplacených příspěvků na úhradu potřeb dítěte podle § 36 písm. a) a § 37 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a to za výše vymezené období. Stěžovatel namítal nesprávný úřední postup obou orgánů státní správy. Ve vztahu k Ministerstvu spravedlnosti se jej měl dopustit místně příslušný soud, který nezahájil řízení o ustanovení poručníka, ve vztahu k MPSV pak místně příslušný odbor sociálně-právní ochrany dětí, který rovněž na situaci nijak nereagoval. Ani u jednoho z ministerstev však stěžovatel s nárokem neuspěl.

5. Stěžovatel se proto stejné náhrady škody domáhal žalobou podanou k Obvodnímu soudu pro Prahu 2. Ten shledal v neustanovení poručníka stěžovateli obecným soudem nesprávný úřední postup a uložil Ministerstvu spravedlnosti nahradit stěžovateli škodu v jím požadované výši. Žalobu proti MPSV nalézací soud zamítl, byť rovněž na jeho straně konstatoval pochybení. K odvolání stěžovatele i Ministerstva spravedlnosti odvolací soud prvostupňový rozsudek změnil tak, že nesprávný úřední postup a povinnost náhrady škody přičetl MPSV a zároveň mu nařídil stěžovateli zaplatit celé náklady řízení. Proti tomuto rozsudku podali dovolání stěžovatel (požadoval odpovědnost obou ministerstev) a MPSV.

6. Nejvyšší soud obě dovolání shledal jako důvodná. V rozsudku ze dne 29. 10. 2021 č. j. 30 Cdo 2108/2020-264 dospěl k závěru, že odvolací soud stanovil odpovědnost MPSV na základě skutečností, které stěžovatel v žalobě ani netvrdil, a uložil odvolacímu soudu znovu posoudit podmínky odpovědnosti obou ministerstev, přičemž naznačil, že odpovědnost nesou obě ministerstva. Podotkl rovněž, že dítě, u kterého připadala v úvahu (budoucí) péče poručníka, bylo až do přijetí zákona č. 315/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, znevýhodněno oproti dítěti v (budoucí) pěstounské péči. Teprve touto novelou byla do § 43 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře doplněna věta: „Dávky uvedené v § 37 až 42 náleží rovněž osobě, která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte.“ Tento právní názor měl odvolací soud při opětovném posouzení věci zohlednit.

7. Věc se vrátila zpět k odvolacímu soudu. Stěžovatel jej informoval, že MPSV mu již po prvním rozsudku odvolacího soudu celou nárokovanou škodu vyplatilo; žalobu ovšem nemůže s ohledem na znění § 96 odst. 6 o. s. ř. vzít zpět. Odvolací soud proto „formálně“ žalobu stěžovatele jako celek zamítl z důvodu předchozího plného uspokojení nároku. Přesto odvolací soud přistoupil též k věcnému přezkumu sporu a dovedl odpovědnost obou ministerstev za způsobenou škodu. Výši škody ovšem stanovil na 423 000 Kč, neboť v návaznosti na právní názor dovolacího soudu měl za to, že – na rozdíl od nezletilého v budoucí pěstounské péči – mělo dítě, u kterého připadala v úvahu péče poručníka, nárok na předmětné sociální dávky až s účinností zákona č. 315/2004 Sb. (konkrétně od 27. 5. 2004), a nikoliv již od roku 2001, jak požadoval stěžovatel (tehdy se ocitl bez zákonného zástupce). Uvedený výklad sice neměl žádný dopad na reálnou výši vyplacené škody (tu již dříve obdržel stěžovatel v plné výši), ale promítl se do výpočtu náhrady nákladů řízení. Stěžovatel proto byl sice úspěšný (k zamítnutí žaloby došlo jen z procesních důvodů), avšak jen ze 79 % (423 000 Kč z 534 000 Kč); ve výsledku tedy měl podle odvolacího soudu stěžovatel nárok pouze na 58% náhradu nákladů, konkrétně mu měla ministerstva uhradit 79 889 Kč z celkových požadovaných 137 740 Kč.

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti plně respektuje zamítnutí žaloby ve věci samé odvolacím soudem; ostatně jinak ani s ohledem na plné uspokojení žalobního nároku nemohl odvolací soud postupovat. Souhlasně stěžovatel vnímá rovněž právní názor odvolacího soudu dovozující odpovědnost obou ministerstev za škodu.

9. Naprosto však odmítá stanovení výše škody odvolacím soudem, neboť je považuje za rozporné s právní úpravou i s názorem dovolacího soudu. Ten upozornil na novelu provedenou zákonem č. 315/2004 Sb. sjednocující postavení nezletilých v budoucí poručnické a pěstounské péči. Odvolací soud nicméně přehlédl, že předchozí znevýhodnění první skupiny dětí se dotýkalo jen doby, po kterou probíhalo soudní řízení o ustanovení poručníkem – novela tedy zakotvila nárok na dávky státní sociální podpory na dobu soudního řízení o ustanovení poručníkem. Nárok dítěte v poručnické péči na dávky státní sociální podpory od okamžiku ustanovení poručníka byl tedy v zákoně zakotven i před novelou (včetně roku 2001). Nelze tudíž dojít k závěru, že by stěžovatel měl nárok na předmětné dávky až od května 2004.

10. Je pravda, že situace před novelou na stěžovatele dopadala, neboť v jeho případě mělo samozřejmě na začátku proběhnout soudní řízení o ustanovení opatrovníka, po jehož trvání by mu dávky nenáležely. S ohledem na jednoduchost takového řízení by ale šlo maximálně o několik měsíců, nikoliv téměř o tři roky. Stěžovatel dodává, že Nejvyšší soud obecnému soudu nedal žádný závazný pokyn k pokrácení nároku stěžovatele v souvislosti s právní úpravou platnou před účinností citované novely zákona o státní sociální podpoře. Navíc výše způsobené škody nebyla po celou dobu řízení rozporována ani jedním z ministerstev. Předmětný právní názor odvolacího soudu měl přitom přímý dopad na výpočet náhrady nákladů řízení – ve výsledku totiž došlo k jejímu snížení o téměř 60 000 Kč. Nesprávné právní zhodnocení se navíc může dotknout stěžovatele též jinak, neboť je vystaven hrozbě, že se po něm MPSV může domáhat bezdůvodného obohacení ve výši „problematické“ části nároku. Tento postup odvolacího soudu nese znaky svévole a v kontextu celého řízení je překvapivý.

11. Celkově stěžovatel považuje za vrcholně nespravedlivé, aby poté, co jej státní orgány v důsledku jejich protizákonného postupu ponechaly jako faktického sirotka více než 10 let bez jakékoliv podpory a on se musel kvůli vzájemnému přehazování odpovědnosti mezi těmito orgány dalších mnoho let soudit o náhradu škody, byl nakonec ještě protiprávně připraven o nárok na náhradu nákladů řízení odpovídající jeho (plnému) úspěchu ve sporu a byl vystaven právní nejistotě.

III. Splnění podmínek řízení

12. Ústavní soud nejprve přistoupil k posouzení otázky přípustnosti ústavní stížnosti. Jak totiž upozorňují ve svých vyjádřeních odvolací soud a MPSV (srov. níže), stěžovatel se v jádru vymezuje především proti právnímu názoru odvolacího soudu obsaženému v odůvodnění napadeného rozhodnutí, který se však nijak nepromítl do (věcného) výroku I napadeného rozsudku. Proti (části) odůvodnění rozsudku stěžovatel nebyl oprávněn podat dovolání (§ 236 odst. 2 o. s. ř.) a ustálená judikatura Ústavního soudu odůvodnění soudního rozhodnutí neumožňuje napadnout ani ústavní stížností (srov. např. usnesení ze dne 8. 9. 2020 sp. zn. III. ÚS 1398/19; veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Jakkoliv by to teoreticky bylo přípustné, z logiky věci pro stěžovatele postrádalo rovněž smysl bránit se dovoláním proti výroku I rozsudku městského soudu, neboť s tímto výrokem zaprvé souhlasil, zadruhé by takovému dovolání Nejvyšší soud nemohl pro věcnou správnost výroku vyhovět. Bylo by proto ze strany Ústavního soudu výrazem přepjatého formalismu, podmiňoval-li by za dané situace přípustnost podání ústavní stížnosti nutností podání zjevně neúspěšného dovolání.

13. Úvahy v předchozím odstavci odrážejí komplexnost procesní situace v přezkoumávaném řízení, jsou však nicméně ve vztahu k posouzení přípustnosti ústavní stížnosti v podstatě akademického rázu.

14. Jakkoliv se totiž zmíněný právní názor odvolacího soudu nepromítl do výroku I (ve věci samé), bezprostředně ovlivnil výrok II (o nákladech řízení). Přitom je to právě (a pouze) tento výrok, který byl stěžovatelem v petitu ústavní stížnosti napaden. Jelikož proti nákladovému výroku nadepsaného rozsudku nebylo možné podat žádný opravný prostředek [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.], je ústavní stížnost přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

15. Ústavní stížnost byla rovněž podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

IV. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

16. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

17. Městský soud namítá, že stěžovatel ve skutečnosti nesouhlasí s rozhodnutím ve věci samé, nicméně proti tomuto výroku ústavní stížnost nepodal. Na svém právním názoru vyjádřeném v odůvodnění trvá, vycházel ostatně ze závazného pokynu dovolacího soudu. S ohledem na to má za správný též výrok o nákladech řízení. Jelikož došlo k zamítnutí žaloby, právo na náhradu nákladů řízení by formálně náleželo vedlejším účastníkům. Odvolací soud se ale snažil za přiměřeného použití § 142 odst. 2 o. s. ř. ve spojení s § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř. o spravedlivé uspořádání vztahů, a proto nebyla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele.

18. MPSV se domnívá, že stěžovatel v podstatě žádá Ústavní soud o přezkum jeho nároku ve věci samé (obsažený v odůvodnění napadeného rozsudku), což ale nemá žádnou souvislost s napadeným výrokiem týkajícím se nákladů řízení. Podle MPSV výrok ve věci nákladů odpovídá úvaze odvolacího soudu o věci samé a není dán důvod, aby Ústavní soud přezkoumával zákonnost rozsudku.

19. Ministerstvo spravedlnosti se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, a proto Ústavní soud v souladu s poučením, které poskytl tomuto ministerstvu, konstatuje, že se postavení vedlejšího účastníka v tomto řízení vzdalo.

20. Protože obdržená vyjádření neobsahovala žádné nové skutečnosti, Ústavní soud je nezasílal stěžovateli k replice. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

21. Po zvážení argumentace stěžovatele a obsahu napadeného rozsudku dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

22. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Proto platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů [srov. např. nález ze dne 4. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 996/18 (N 105/94 SbNU 282)].

23. Ve své rozhodovací praxi se Ústavní soud problematikou nákladů řízení zabýval opakovaně, přičemž se k této otázce obecně staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému

ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoli totiž i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků, samotný spor o náklady řízení většinou nedosahuje intenzity způsobilé poruší jejich základní práva a svobody. Na druhou stranu však Ústavní soud zdůrazňuje, že též rozhodování o nákladech tvoří integrální součást soudního řízení jako celku, a proto i na něj dopadají základní zásady spravedlivého procesu, mezi které náleží zákaz svévolného rozhodování, ochrana legitimního očekávání účastníků či předvídatelnost soudních rozhodnutí [za všechny srov. např. shrnutí obsažené v nálezu ze dne 24. 2. 2021 sp. zn. I. ÚS 2890/20 (N 40/104 SbNU 412)].

24. Přestože je podle ustálené judikatury Ústavního soudu výlučně v pravomoci obecných soudů posoudit úspěch stran v řízení a na základě toho rozhodnout o přiznání náhrady nákladů řízení a jejich výši, Ústavní soud již v dřívějších rozhodnutích mimo jiné konstatoval, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být vzhledem k nezbytné ochraně legitimního očekávání účastníků zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz náleze ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75)]. Pokud proto obecné soudy rozhodnou o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem sporu a s výrokem ve věci, je to nutno označit za postup, který porušuje v předchozím bodě vymezené mantinely práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny [k tomu např. již náleze ze dne 2. 5. 2002 sp. zn. III. ÚS 455/01 (N 57/26 SbNU 113)].

25. K takové vadě došlo rovněž v nyní přezkoumávané věci, přičemž pochybení odvolacího soudu lze shledat hned ve dvou rovinách. Zaprvé nepřihlédl k faktickému úspěchu jednotlivých stran sporu ve věci, zadruhé přistoupil ke snížení náhrady nákladů řízení stěžovatele na základě excesivního výkladu podústavního práva.

V. a) Chybné posouzení faktického úspěchu stran sporu ve věci

26. Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je princip úspěchu ve věci vyjádřený v § 142 odst. 1 o. s. ř. V něm se totiž promítá zásada, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti vynaložil, a to proti účastníkovi, který do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval [viz náleze ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. III. ÚS 292/07 (N 133/53 SbNU 669)].

27. Městský soud v nyní napadeném rozsudku rozhodoval po kasačním zásahu Nejvyššího soudu. Správně dovodil, že ačkoliv byl nucen žalobu stěžovatele ve věci samé formálně zamítnout, stalo se tak pouze z procesních důvodů a z materiálního hlediska byl stěžovatel v řízení úspěšný, měl tedy nárok na náhradu nákladů řízení. Zároveň ale přistoupil ke snížení výše náhrady s tím, že stěžovatel byl v řízení úspěšný pouze ze 79 %.

28. Tento závěr však neodpovídá reálnému vývoji situace. Ve svém prvním rozsudku totiž odvolací soud přikázal MPSV nahradit stěžovateli celou nárokovanou náhradu škody ve výši 534 000 Kč a spolu s tím 100 % jím požadovaných nákladů řízení, neboť mu přičetl plný úspěch v řízení. MPSV poté stěžovateli náhradu škody v plné výši skutečně vyplatilo. Ani po rozhodnutí dovolacího soudu se na této skutečnosti nic nezměnilo: MPSV nijak nerozporovalo již vyplacenou částku, nenárokovalo po stěžovateli cokoli z ní zpět. Jestliže proto faktická pozice stěžovatele ve věci samé zůstala shodná a ten nadále disponoval celou náhradou škody, nejví se jako logické a spravedlivé, aby – zcela překvapivě – došlo k proměně posouzení míry úspěchu stran v řízení a tím se zároveň výrazně ovlivnil subsidiární nákladový výrok.

29. Nelze navíc přehlédnout, že stěžovatel ve výsledku obdržel v druhém rozsudku odvolacího soudu nižší náhradu nákladů než v prvním rozsudku téhož soudu (79 000 Kč oproti 105 000 Kč), ačkoliv paradoxně dovolací námítka MPSV vůbec nenapadaly výši náhrady škody, neboť jejich cílem bylo primárně převedení odpovědnosti za škodu na Ministerstvo spravedlnosti. V pokračování sporu tedy šlo především o řešení neshody mezi dvěma státními orgány a stěžovatel v předmětném řízení již nemohl dosáhnout většího úspěchu ve smyslu

obdržení vyšší náhrady škody. Jinak vyjádřeno, prodloužení řízení je možné přičítat zejména oběma ministerstvům a hlavním výsledkem podaných dovolání byl závěr, že „nově“ jsou za způsobenou škodu odpovědna obě ministerstva, což přirozeně spíše indikuje posílení úspěchu stěžovatele, které se nutně má projevit i ve vyšší přiznaných nákladů řízení.

V. b) Snížení náhrady nákladů řízení stěžovateli na základě excesivního výkladu podústavního práva

30. Výše již bylo předestřeno, že výklad a použití podústavního práva přísluší obecným soudům. Tyto jsou ale při tom povinny chránit základní práva a svobody a vyvarovat se excesů [např. náleží zdejšího soudu ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 1287/14 (N 159/78 SbNU 401)]. Ve vztahu k výkladu a použití podústavního práva obecnými soudy lze za příklady takových vybočení považovat svévolné postupy obecného soudu spočívající typicky buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném porušení standardů výkladu, který odpovídá všeobecně uznávanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů. Zásah do základního práva může nastat též v důsledku výkladu, který je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [srov. ve vztahu k nákladům řízení náleží ze dne 30. 9. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1664/21 (N 168/108 SbNU 83)].

31. Městský soud v nyní posuzované věci namísto Ústavním soudem shora naznačeného ústavně konformního posouzení úspěchu stran v řízení přistoupil k podstatnému snížení náhrady nákladů řízení stěžovateli. Svůj postup založil na výkladu podústavního práva, podle kterého měl stěžovatel nárok jen na část z jím požadované výše náhrady škody, a tudíž v řízení nebyl zcela úspěšný. Předmětný výklad se výslovně odkazoval na právní názor dovolacího soudu.

32. Nejvyšší soud v bodě 46 citovaného rozsudku č. j. 30 Cdo 2108/2020-264 uvedl: „V dalším řízení odvolací soud znovu posoudí podmínky odpovědnosti obou žalovaných ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. (srov. předchozí usnesení Nejvyššího soudu v této věci), a pokud dospěje k závěru, že je dána odpovědnost jedné nebo obou žalovaných v intencích žalobcem tvrzené nečinnosti, neopomene, že dítě nacházející se v tzv. předpěstounské péči i budoucí pěstoun měli nárok na dávky podle § 37 až 42 zákona o státní sociální podpoře zakotven již v roce 2001. Jestliže však faktická situace odpovídala podmínkám § 78 a § 79 zákona o rodině, tedy jestliže připadala v úvahu péče poručníka, bylo dítě, nacházející se v jeho faktické péči, jakož i tento budoucí poručník, ve srovnání s pěstounskou péčí handicapováni, neboť jejich nároky nikde zakotveny nebyly. Teprve zákonem č. 315/2004 Sb. došlo k novelizaci zákona o státní sociální podpoře, dle něhož se do § 43 odst. 3 doplnila věta ‚Dávky uvedené v § 37 až 42 náleží rovněž osobě, která má v osobní péči dítě, k němuž nemá vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte.‘ Tím došlo ke sjednocení právního postavení budoucích pěstounů a budoucích poručníků, jakož i dětí v jejich péči (viz Holub, M., Nová, H., Ptáček, L., Sladká Hyklová, J. Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 303. ISBN 978-80-87212-96-7). Možnost žádat dávky již za dobu od podání návrhu na zahájení řízení o ustanovení poručníkem dítěte pak zůstala zachována až do konce období, za které je nárok na náhradu škody uplatňován.“ Daný pokyn odvolací soud v bodě 33 napadeného rozsudku aplikoval následovně: „K otázce vzniku nároku dovolací soud ve svém zrušujícím usnesení uvedl, že ačkoliv dítě v předpěstounské péči i budoucí pěstoun měli nárok na dávky podle § 37 až 42 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, již v roce 2001, připadala-li v úvahu péče poručníka, dítěti, nacházejícímu se v jeho faktické péči, vznikl nárok na uvedené dávky teprve v souvislosti s novelou tohoto zákona, provedenou zákonem č. 315/2004 Sb. (§ 43 odst. 3), účinnou teprve od 27. 5. 2004. Žalobce proto nemá nárok na celou žalovanou částku, ale pouze 423 013.“ Bod 34 téhož rozsudku poté rozebírá, jak odvolací soud došel k dané částce, přičemž nárok očividně počítá ode dne 27. 5. 2004.

33. Základní problém předestřené úvahy Nejvyššího soudu spočívá ve skutečnosti, že na jednu stranu sice upozornila na pro věc relevantní znění právní úpravy, na druhou ale nijak nenaznačila, jakým konkrétním způsobem má tato úprava na přezkoumávaný případ dopadat. Odůvodnění odvolacího soudu poté v zásadě pouze odkazuje na dovolací soud a bez podrobnějších vodítek rovnou uzavírá, že stěžovatel měl na sociální dávky nárok až od května 2004. Bohužel zmíněná úspornost obou odůvodnění, nijak nezvedená ani ve vyjádření městského soudu k ústavní stížnosti, vede k tomu, že Ústavní soud je níže nucen se vymezovat proti důvodům učiněným především odvolacím soudem, aniž by ovšem bylo možné z napadeného rozsudku logiku jeho rozhodování zcela přesvědčivě dovodit.

34. Ústavní soud zdůrazňuje, že citovaná novela odstranila nerovnost (ve vztahu k nárokům na sociální podporu) pouze mezi nezletilým v péči budoucího poručníka a nezletilým v péči budoucího pěstouna, a to v době probíhajícího soudního řízení (o ustanovení poručníka nebo pěstouna). Jednalo se tedy o situaci nastalou toliko předtím, než bylo o poručnictví nebo pěstounství soudem rozhodnuto. Jakmile se tak stalo, postavení obou skupin nezletilých se nelišilo a nezletilý s poručníkem i nezletilý s pěstounem měli shodný nárok na sociální dávky. Již od přijetí novely provedené zákonem č. 91/1998 Sb. (s účinností 1. 8. 1998) totiž zákon o státní sociální podpoře v § 43 odst. 2 uváděl: „Jestliže poručník o dítě osobně pečuje, náleží poručníkovi a dítěti dávky podle § 37 až 42.“ Toto pravidlo platilo po celé období let 2001 až 2011, za které stěžovatel nárokoval náhradu škody.

35. Odvolací soud na základě diskutované právní úpravy rozlišuje mezi dvěma pozicemi stěžovatele: 1. do účinnosti novely č. 315/2004 Sb.: šlo o dítě ve faktické péči možného opatrovníka, tzn. nemělo dle zákona nárok na sociální dávky; 2. po účinnosti novely č. 315/2004 Sb., tzn. šlo o dítě ve faktické péči možného opatrovníka, a proto mělo dle zákona nárok na sociální dávky. Tento právní výklad nicméně nemůže obstát. Jak bude totiž dále vysvětleno, buď je v rozporu s kogentním ustanovením zákona, nebo v kontextu přezkoumávané věci vede k extrémnímu rozporu s principy spravedlnosti.

36. Je vhodné připomenout, že podstata žaloby stěžovatele pro nesprávný úřední postup byla založena na námitce nečinnosti orgánů veřejné moci: soud nezahájil řízení o stanovení opatrovníka stěžovatele, ačkoliv tak měl z úřední povinnosti učinit, a rovněž odbor sociálně-právní ochrany dětí situaci stěžovatele nijak neřešil. Odvolací soud ve své úvaze opomněl, že ustanovení § 43 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře, doplněné citovanou novelou, kromě faktické péče (budoucího) opatrovníka obsahuje rovněž kritérium, že sociální dávky náleží dítěti „po dobu, po kterou probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte“. Jak ale bylo právě zdůrazněno, v případě stěžovatele samozřejmě žádné soudní řízení o určení opatrovníka po celé období 2001 až 2011 neprobíhalo.

37. Z hlediska gramatického výkladu zákona proto citovaná novela na reálném postavení stěžovatele nic nezměnila, neboť ani s její účinností by na něj nedopadala a nárok na sociální dávky mu nevznikl. Avšak městský soud pravděpodobně nezamýšlel aplikovat výhradně gramatický a s ohledem na situaci přepjatě formalistický výklad. Pokoušel se místo toho dle všeho vytvořit konstrukci, v jejímž rámci v zásadě míru nároku stěžovatele na sociální dávky „odstupňoval“. Nárok založený na § 43 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře stěžovateli nepřiznal, protože mu žádný opatrovník nebyl soudem stanoven. Úprava po účinnosti novely však už jako by podle odvolacího soudu poskytovala dostatečný základ pro nárok, neboť u ní postačovala faktická péče (formálně neustanoveného) opatrovníka; podmínku existence probíhajícího soudního řízení již s ohledem na okolnosti nepovažoval za určující. Ve výsledku ale tento pokus městského soudu o implementaci pokynu dovolacího soudu trpí nekonzistentností. Na jednu stranu totiž jako by hodlal zákonnou úpravu bezprostředně aplikovat na reálnou situaci stěžovatele jako dítěte bez stanového opatrovníka, na druhou mu to zřejmě přišlo přísné, a tak se pokusil o jakýsi kompromis. Ten ale neodpovídá kogentnímu znění zákona, trpí svévolí a navíc vyznívá ve vztahu ke stěžovateli extrémně nespravedlivě.

38. Ve skutečnosti přitom odvolací soud jím nastolené dilema vůbec řešit nemusel. Výsledek řízení totiž nezávisel na zpětné aplikaci zákonné úpravy na skutečnou situaci stěžovatele, ale na posouzení hypotetického průběhu událostí, pokud by orgány veřejné moci postupovaly vůči stěžovateli ve své době správně.

39. Rozsudek zbavující matku stěžovatele rodičovské odpovědnosti nabyl právní moci dne 6. 9. 2001. Soud měl proto obratem z úřední povinnosti zahájit řízení o ustanovení opatrovníka stěžovateli. Nejvyšší soud upozornil (nově – v předchozích fázích soudního řízení tuto otázku obecné soudy ani účastníci nebrali v potaz) na tehdejší znění právní úpravy, podle které by po dobu soudního řízení o určení opatrovníka stěžovatel nárok na sociální dávky neměl (novela provedená zákonem č. 315/2004 Sb. ještě nebyla účinná). Jak ale Ústavní soud vysvětlil, po stanovení opatrovníka soudem by již stěžovatel na základě § 43 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře oprávnění pobírat sociální dávky získal.

40. Ústavní soud je proto přesvědčen, že za takových podmínek jediná logická a ústavně konformní aplikace relevantních zákonných ustanovení na případ stěžovatele vede k závěru, aby se okamžik vzniku nároku stěžovatele na sociální dávky (a s tím související výše náhrady škody) odvozoval od data, kdy by z úřední povinnosti postupující soud babičku býval ustanovil opatrovníkem stěžovatele. Toto řešení se přitom v žádném směru neprotiví závaznému pokynu, který dovolací soud adresoval odvolacímu soudu ve zrušujícím rozsudku.

VI. Závěr

41. Ve světle výše uvedeného Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení výroku II napadeného rozsudku odvolacího soudu.

42. V dalším řízení je městský soud právním názorem vysloveným v tomto nálezu vázán (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky). Ústavní soud však v tomto směru pro vysvětlení doplňuje, že *ratio decidendi* nálezu pouze vymezuje rámec pro posouzení výše náhrady nákladů řízení a nezbavuje odvolací soud povinnosti stanovit a odůvodnit přesnou výši předmětných nákladů. Úvahy Ústavního soudu v částech V. a) a V. b) se vzájemně nutně nevylučují a ani jeden z přístupů ozřejmených v daných částech nemá před druhým přednost. Ostatně zejména § 142 odst. 3 o. s. ř. dává obecnému soudu relativně široký prostor pro vlastní uvážení a umožňuje mu dokonce do jisté míry „oddělit“ míru úspěchu účastníka ve věci od přiznané náhrady nákladů řízení. Odvolací soud je tedy oprávněn zohlednit při zvážení míry úspěchu stěžovatele ve věci právní názor Nejvyššího soudu, musí tak ovšem učinit ústavně konformním způsobem.

Č. 142

Zveřejňování majetkových přiznání zastupitelů obcí a krajů po zrušujícím nálezů Ústavního soudu s odloženou vykonatelností (sp. zn. IV. ÚS 2296/22 ze dne 22. listopadu 2022)

I. V odkladu vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezů Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 1 Ústavy České republiky a § 58 odst. 1 *in fine* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, nelze spatřovat příkaz orgánům veřejné moci, aby pokračovaly v porušování ústavně zaručených základních práv a svobod osob dotčených nálezem zrušenými ustanoveními.

II. Přestože jsou zrušený právní předpis nebo jeho ustanovení až do vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezů Ústavního soudu stále platnou a účinnou součástí právního řádu, byla již konstatována její neústavnost. Byl-li tímto důvodem její materiální rozpor se základními právy a svobodami, jsou orgány veřejné moci povinny tento právní předpis nebo jeho ustanovení v konkrétní věci nepoužít, popřípadě je použít nanejvýš zdrženlivým způsobem tak, aby nedošlo k dalšímu porušování ústavně zaručených základních práv a svobod.

III. Z čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky, jakož i z § 13 a 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vyplývá, že Ústavní soud je vázán svou vlastní nálezovou judikaturou, resp. právními názory v ní obsaženými. Stejně tak každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích (viz § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jde o projev předvídatelnosti soudního rozhodování a zásady legitimního očekávání účastníků řízení. Vzhledem k tomu, že co do skutkových okolností i právního posouzení jsou věci stěžovatelů vedené pod sp. zn. IV. ÚS 2296/22 plně srovnatelné s věcmi, o nichž bylo rozhodnuto nálezem sp. zn. IV. ÚS 579/22 ze dne 18. 10. 2022 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208), je Ústavní soud právními závěry uvedenými v tomto nálezů vázán.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Josefa Fialy a soudců Jana Filipa a Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) o ústavních stížnostech stěžovatelů Jana Gabrhela proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 2. června 2022 č. j. 53 Co 122/2022-100, Petry Peřinové proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. června 2022 č. j. 30 Co 167/2022-100, Aleše Pažouta proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. července 2022 č. j. 20 Co 164/2022-115, Radka Lukáče proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 143/2022-107, Jiřího Štěpánka proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 144/2022-100, Miroslava Ocetky proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. června 2022 č. j. 11 Co 128/2022-114, Lenky Kadlecové proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. června 2022 č. j. 62 Co 169/2022-102, Jany Lopatové proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. července 2022 č. j. 23 Co 163/2022-98, Lenky Valešové proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 167/2022-130, Aleny Hostašové proti rozsudku

Městského soudu v Praze ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 131/2022-117, Jiřího Kohouta proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. července 2022 č. j. 36 Co 180/2022-102, Antonína Okénky proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. července 2022 č. j. 13 Co 103/2022-95, Jindřicha Turka proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. srpna 2022 č. j. 28 Co 195/2022-124, Jiřího Kaplana proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. července 2022 č. j. 29 Co 125/2022-91 a Miroslava Marinčiče proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. července 2022 č. j. 91 Co 171/2022-117, všech zastoupených Mgr. Lucií Tycovou Rambouskovou, advokátkou, sídlem Národní 973/41, Praha 1 – Staré Město, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Výrokem I rozsudků Městského soudu v Praze ze dne 2. června 2022 č. j. 53 Co 122/2022-100, ze dne 7. června 2022 č. j. 30 Co 167/2022-100, ze dne 16. července 2022 č. j. 20 Co 164/2022-115, ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 143/2022-107, ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 144/2022-100, ze dne 22. června 2022 č. j. 11 Co 128/2022-114, ze dne 22. června 2022 č. j. 62 Co 169/2022-102, ze dne 13. července 2022 č. j. 23 Co 163/2022-98, ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 167/2022-130, ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 131/2022-117, ze dne 21. července 2022 č. j. 36 Co 180/2022-102, ze dne 20. července 2022 č. j. 13 Co 103/2022-95, ze dne 3. srpna 2022 č. j. 28 Co 195/2022-124, ze dne 28. července 2022 č. j. 29 Co 125/2022-91 a ze dne 20. července 2022 č. j. 91 Co 171/2022-117 v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení odvoláním napadených rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 2 zamítajících žaloby stěžovatelů na zaplacení náhrady nemajetkové újmy, bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I rozsudků Městského soudu v Praze ze dne 2. června 2022 č. j. 53 Co 122/2022-100, ze dne 7. června 2022 č. j. 30 Co 167/2022-100, ze dne 16. července 2022 č. j. 20 Co 164/2022-115, ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 143/2022-107, ze dne 31. května 2022 č. j. 54 Co 144/2022-100, ze dne 22. června 2022 č. j. 11 Co 128/2022-114, ze dne 22. června 2022 č. j. 62 Co 169/2022-102, ze dne 13. července 2022 č. j. 23 Co 163/2022-98, ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 167/2022-130, ze dne 22. června 2022 č. j. 21 Co 131/2022-117, ze dne 21. července 2022 č. j. 36 Co 180/2022-102, ze dne 20. července 2022 č. j. 13 Co 103/2022-95, ze dne 3. srpna 2022 č. j. 28 Co 195/2022-124, ze dne 28. července 2022 č. j. 29 Co 125/2022-91 a ze dne 20. července 2022 č. j. 91 Co 171/2022-117 se v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 2 zamítajících žaloby stěžovatelů na zaplacení náhrady nemajetkové újmy, zrušuje.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnosti odmítají.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věcí a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavními stížnostmi podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), které byly podle § 63 téhož zákona, ve spojení s § 112 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“), spojeny ke společnému řízení a nyní jsou vedeny pod sp. zn. IV. ÚS 2296/22, se stěžovatelé domáhají zrušení části shora uvedených rozsudků Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) s tvrzením, že jí bylo porušeno jejich právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen

„Listina“), resp. právo na ochranu před neoprávněným zveřejňováním údajů o své osobě podle čl. 10 odst. 3 Listiny (právo na informační sebeurčení) a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Všichni stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud zrušil napadené rozsudky městského soudu co do potvrzujících výroků v části „týkající se finančního zadostiučinění“ ve vztahu k rozsudkům Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“). Stěžovatelé Jan Gabrhel, Petra Peřinová, Aleš Pažout, Jiří Štěpánek, Miroslav Ocetek, Lenka Kadlecová, Radek Lukáč, Jiří Kohout, Jiří Kaplan a Miroslav Marinčič se nadto domáhají zrušení jimi napadených rozsudků městského soudu rovněž v části, již byl potvrzen rozsudek obvodního soudu co do nákladů řízení. Stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud projednal jejich ústavní stížnosti přednostně podle § 39 zákona o Ústavním soudu.

2. Z ústavních stížností, napadených rozhodnutí a přiložených prvostupňových rozhodnutí obvodního soudu se podává, že stěžovatelé se jako neuvolnění funkcionáři obcí domáhali žalobami podanými u obvodního soudu po České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“) zaplacení náhrady nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o odpovědnosti veřejné moci za škodu“), a to v částce vždy nižší než 50 000 Kč. Tato újma jim měla vzniknout v důsledku zveřejnění oznámení o jejich osobním zájmu, o činnostech, majetku, příjmech a závazcích (dále jen „oznámení“) podle zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění účinném do 31. 12. 2020, (dále jen „zákon o střetu zájmů“). Současně se po ministerstvu domáhali omluvy za porušení jejich práva na ochranu soukromí podle čl. 7 odst. 1 a čl. 10 Listiny, které spatřovali právě v plošném zveřejnění oznámení o jejich osobě až do listopadu 2020, a to navzdory nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 38/17 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.), kterým došlo ke zrušení § 14b odst. 1 písm. a), b) a c) zákona o střetu zájmů v tehdy účinném znění. Podle stěžovatelů na protiprávnosti postupu ministerstva nic nemění ani skutečnost, že Ústavní soud odložil vykonatelnost nálezu až k uplynutí dne 31. 12. 2020. Stěžovatelé zdůraznili, že ministerstvo od svého protiprávního postupu upustilo až v listopadu 2020 na základě předžalobní výzvy a tlaku organizací hájících zájmy samospráv.

3. Obvodní soud svými rozsudky žaloby všech stěžovatelů zamítl jako nedůvodné. V odůvodnění, které je u všech rozsudků obdobné, zdůraznil, že ve věcech stěžovatelů nejde o nesprávný úřední postup ministerstva, neboť to postupovalo podle § 14b zákona o střetu zájmů v tehdy účinném znění. Ustanovení § 14b odst. 1 písm. a), b) a c), na jejichž základě byla v registru, který spravuje ministerstvo, oznámení stěžovatelů zveřejněna, bylo sice dotčeno zrušujícím výrokem nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 38/17, ten byl však vykonatelný až uplynutím dne 31. 12. 2020. Když tedy ještě v listopadu 2020 ministerstvo zveřejňovalo oznámení stěžovatelů v jím spravovaném informačním systému veřejné správy, postupovalo v souladu se zákonem. Nebyla tak splněna ani první podmínka pro přiznání zadostiučinění za nesprávný úřední postup.

4. Proti rozsudkům obvodního soudu podali všichni stěžovatelé odvolání, o nichž rozhodl městský soud shora uvedenými rozsudky. Městský soud I. výrokem svých rozsudků vždy v plném rozsahu potvrdil odvoláním napadené rozsudky obvodního soudu jako věcně správné a dalším výrokem pak rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Z rozsudků městského soudu, jejichž odůvodnění jsou s ohledem na skutkovou i právní totožnost věcí velmi podobné, vyplývá, že ve věci byl řádně zjištěn skutkový stav věci a obvodní soud žaloby stěžovatelů posoudil věcně správně, neboť osobnostních nároků proti státu se nelze domáhat jinak než v režimu zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu. Žaloby stěžovatelů se vztahují k použití právní úpravy zákona o střetu zájmů ve znění účinném od 1. 9. 2017 do 31. 12. 2020. Stěžovateli kritizovaná ustanovení zákona o střetu zájmů umožňující neomezený anonymní

přístup k obsahu majetkových příznání funkcionářů definovaných v § 2 odst. 1 zákona byla zrušena Ústavním soudem nálezem ze dne 11. 2. 2020, vyhlášeným dne 11. 3. 2020. Tento nálezh měl však vykonatelnost odloženou až do 31. 12. 2020. Po dobu odložené vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezu Ústavního soudu je podle městského soudu nutné považovat předmětnou právní úpravu za ústavně souladnou. Jelikož ministerstvo postupovalo v souladu s ní, nelze jeho jednání označit za nesprávný úřední postup, za který by mělo stěžovatěluh náležet zadostiučiněni.

II. Argumentace stěžovatěluh

5. Stěžovatěluh v ústavních stížnostech rekapitulují průběh řízení před soudy, obsah napadených rozsudků i nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 a namítají porušení svých výše uvedených základních práv a svobod (viz bod 1). Zákon o střetu zájmů, ve znění zákona č. 14/2017 Sb., přinesl podle stěžovatěluh zásadní změnu do té doby účinné právní úpravy, již byl umožněn anonymní přístup k podaným oznámením, která obsahují vysoce privátní informace o soukromí, majetkových poměrech a jejichž šíření stát nijak neomezoval. Tuto změnu zákona o střetu zájmů podrobil kritice rovněž Ústavní soud, který jeho tehdejší § 14b odst. 1 písm. a), b) a c) zrušil jako neústavní. Podle stěžovatěluh „je zcela nepřijatelné odvolávat se v této věci na odloženou vykonatelnost nálezu Ústavního soudu. Pakliže je shledána určitá zákonná úprava za protiústavní, která má zásadní důsledky na individuálně zaručená lidská práva a svobody, jichž se v konkrétních věcech fyzické osoby dovolávají, není možné jim vlastně vysílat vzkaz, „ještě musíte strpět porušování vašich ústavně zaručených práv“. Stěžovatěluh jsou přesvědčeni, že odložená účinnost nálezu byla stanovena pro Parlament, aby protiústavní úpravu nahradil ve lhůtě stanovené Ústavním soudem, nikoli pro stát, aby mohl porušovat ústavně zaručená práva až do posledního dne odložené vykonatelnosti nálezu Ústavního soudu“.

6. Zásadní je podle stěžovatěluh i to, že ministerstvo přijalo opatření za účelem znemožněni „automatického“ a anonymního přístupu k oznámením až 6. 11. 2020 po obdrženi předžalobni výzvy. Bylo-li ministerstvo podle stěžovatěluh schopno „učinit opatření k umožněni přístupu k podaným oznámením na základě individuální žádosti k datu 6. 11. 2020, proč tak neučinilo bez zbytečného odkladu již po vydání nálezu Ústavního soudu“? Stěžovatěluh jsou toho názoru, že „ke zrušení právního předpisu Ústavním soudem je nutno přihlédnout vždy, a to bez ohledu na prospektivní účinek derogačního nálezu“. Jelikož tak městský soud neučinil, porušil jejich ústavně zaručená základní práva a svobody. Stěžovatěluh v té souvislosti poukazují na řadu rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu.

III. Vyjádření k ústavním stížnostem

7. Ústavní soud vyzval městský soud jako účastníka řízení a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových (dále jen „Úřad“), jednající za ministerstvo, aby se vyjádřily k ústavním stížnostem.

8. Městský soud ve svém vyjádření pouze uvedl, že se seznámil s obsahem nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2022 (pozn. Ústavního soudu: správně 18. 10. 2022) sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usneseni ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208), který se týkal skutkově i právně shodné problematiky, a s ohledem na to „rozhodnutí v této věci si dovoluje ponechat na Ústavním soudem, aniž by činil konkrétní návrh, jak má být o této ústavní stížnosti rozhodnuto“.

9. Ministerstvo, resp. Úřad, se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, v důsledku čehož se na základě jemu poskytnutého poučení má za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

10. S ohledem na výrok tohoto nálezu, obsah vyjádření účastníka řízení, žádost stěžovatěluh o přednostní projednání a skutečnost, že totožnou věcí jiných stěžovatěluh, kteří byli

zastoupeni stejnou advokátkou jako v nyní posuzované věci, se Ústavní soud již zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22, nezasílal stěžovatelům shora uvedené vyjádření na vědomí a k případné replice.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil procesní předpoklady řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v nichž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejich projednání příslušný. Stěžovatelé jsou zastoupeni advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

12. Někteří stěžovatelé (Jan Gabrhel, Petra Peřinová, Aleš Pažout, Jiří Štěpánek, Miroslav Ocetek, Lenka Kadlecová, Radek Lukáč, Jiří Kohout, Jiří Kaplan a Miroslav Marinčič) se vedle zrušení potvrzujících výroků rozsudků městského soudu v části „týkající se finančního zadostiučinění“ domáhají i zrušení rozhodnutí městského soudu v části, jíž byl potvrzen rozsudek obvodního soudu co do nákladů řízení. Jelikož však bylo obvodním soudem a posléze městským soudem rozhodováno o nárocích stěžovatelů jednak na náhradu nemajetkové újmy (peněžitě zadostiučinění) v částce vždy nižší než 50 000 Kč a jednak na omluvu za porušení osobnostních práv stěžovatelů, resp. za nesprávný úřední postup, přičemž v rozsahu nároku na omluvu bylo dovolání stěžovatelů přípustné (viz nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 17 odůvodnění), nelze vyloučit, že zejména v návaznosti na toto rozhodnutí Ústavního soudu a jemu předcházející nález sp. zn. IV. ÚS 579/22 mohou být nákladové výroky vydané v řízení před obvodním soudem i městským soudem v konečném důsledku změněny, resp. že o nákladech řízení bude znovu rozhodnuto po vrácení věci Nejvyšším soudem [přiměřeně srov. také § 243e odst. 2 o. s. ř. a usnesení ze dne 30. 5. 2019 sp. zn. III. ÚS 941/19 (U 8/94 SbNU 435)]. S ohledem na zásadu subsidiarity ústavní stížnosti, která se po stránce materiální projevuje v požadavku, aby Ústavní soud přistoupil k zásahu na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až tehdy, kdy příslušné orgány veřejné moci nejsou schopny neústavní stav napravit, ústavní stížnosti shora uvedených stěžovatelů v částech směřujících proti potvrzení nákladových výroků odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrhy nepřipustné.

V. Posouzení důvodnosti ústavních stížností

13. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) není součástí soustavy soudů a není jim instančně nadřazen. Výklad a použití běžných zákonů proto zásadně náleží obecným soudům, nevybočují-li ovšem z ústavních záruk řádného procesu. Těm by neodpovídal výklad (a použití) podústavního práva, jenž by nezohlednil dopad některého ústavně zaručeného práva nebo svobody na posuzovanou věc nebo by nerespektoval jednoznačně znějící kogentní normu nebo by zjevně a neodůvodněně vybočoval ze standardů výkladu, který je v soudní praxi uznáván, resp. který odpovídá všeobecně přijímanému chápání dotčených právních institutů, případně by popíral smysl a účel těchto institutů. Rozhodnutí, jehož nosné důvody by byly výsledkem takto nesprávně provedeného výkladu, by z ústavněprávního hlediska nemohlo obstát.

14. Skutkově i právně totožnou věcí, jako je věc stěžovatelů, se Ústavní soud zabýval ve svém nedávném nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22, v němž zčásti vyhověl shodně koncipovaným ústavním stížnostem stěžovatelů, zastoupených stejnou advokátkou jako nynější stěžovatelé. Ústavní soud v právní větě k tomuto nálezu zdůraznil, že „v odkladu vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezu Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 1 Ústavy a § 58 odst. 1 *in fine* zákona o Ústavním soudu nelze spatřovat příkaz orgánům veřejné moci, aby pokračovaly v porušování ústavně zaručených základních práv a svobod dotčených osob ... Přestože jsou zrušený právní předpis nebo jeho ustanovení až do vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezu Ústavního soudu stále platnou a účinnou součástí právního řádu, byla již konstatována její neústavnost. Byl-li

tímto důvodem její materiální rozpor se základními právy a svobodami, jsou orgány veřejné moci povinny tento právní předpis či jeho ustanovení v konkrétní věci nepoužít, popřípadě je použit nanejvýš zdrženlivým způsobem tak, aby nedošlo k dalšímu porušování ústavně zaručených základních práv a svobod.“ Ústavní soud přitom konstatoval, že napadenými rozhodnutími městského soudu v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení odvoláním napadených rozsudků obvodního soudu zamítajících žaloby stěžovatelů na zaplacení náhrady nemajetkové újmy, bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a v této části proto napadené rozsudky zrušil.

15. Z čl. 89 odst. 2 Ústavy, jakož i z § 13 a 23 zákona o Ústavním soudu vyplývá, že Ústavní soud je vázán svou vlastní nálezovou judikaturou, resp. právními názory v ní obsaženými. Stejně tak každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích (viz § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jde o projev předvídatelnosti soudního rozhodování a zásady legitimního očekávání účastníků řízení. Vzhledem k tomu, že co do skutkových okolností i právního posouzení je věc stěžovatelů plně srovnatelná s věcmi, o nichž bylo rozhodnuto nálezem sp. zn. IV. ÚS 579/22, je Ústavní soud právními závěry uvedenými v tomto nálezu vázán. Jinými slovy, nález sp. zn. IV. ÚS 579/22 předurčuje výrok rozhodnutí o ústavních stížnostech v nyníjších věcech.

16. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 38/17 Ústavní soud zrušil § 14b odst. 1 písm. a), b) a c) zákona o střetu zájmů v tehdy účinném znění pro rozpor s právem na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny. Ústavní soud sice dospěl k závěru, že povinnost podávat oznámení v rozsahu vymezeném zákonem o střetu zájmů není sama o sobě neústavní a představuje přiměřený zásah do práva na soukromí i u veřejných funkcionářů podle § 2 odst. 1 písm. q) zákona o střetu zájmů (včetně neuvolněných funkcionářů malých obcí), současně však zdůraznil, že následné „automatické“ zveřejnění těchto informací prostřednictvím internetu bez jakékoli žádosti třetí osoby již neprojde testem přiměřenosti. Vykonatelnost zrušujícího výroku nálezu přitom Ústavní soud odložil a ten se stal vykonatelným až uplynutím dne 31. 12. 2020. Tento postup byl odůvodněn tím, aby se „vytvořil zákonodárci dostatečný časový prostor pro přijetí zákonné úpravy, která bude již ústavně souladná. Jak se totiž podává ze shora uvedeného, neústavnost shledal Ústavní soud výhradně v neanonymním a zcela nediferencovaném elektronickém zpřístupnění majetkových oznámení u všech politiků, nikoliv v rozsahu poskytovaných informací. Dospěl totiž k závěru, že z hlediska práva na informační sebeurčení není dán žádný přesvědčivý důvod pro rozlišení mezi jednotlivými skupinami veřejných funkcionářů, vymezenými v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů“ (bod 158 nálezu).

17. V nálezu ze dne 10. 1. 2013 sp. zn. II. ÚS 1882/09 (N 8/68 SbNU 141) Ústavní soud zdůraznil, že výjimkou z oprávnění (povinnosti) orgánů veřejné moci použít právní předpis nebo jeho ustanovení zrušená nálezem Ústavního soudu s odloženou vykonatelností je mimo jiné situace, kdy „Ústavní soud konstatuje ve svém nálezu, že příslušný zákon je v rozporu s ústavním pořádkem, a aplikace zákona by v konkrétní věci znamenala porušení ústavně garantovaného základního práva jednotlivce. Musí se tedy jednat o zásah do ústavně garantovaných základních práv jednotlivce takové intenzity, jenž by odůvodňoval zrušení příslušného rozhodnutí v řízení o ústavní stížnosti. Řízení o ústavní stížnosti by totiž ztratilo svůj význam, pokud by v případě, že Ústavní soud dospěje k závěru o porušení ústavně garantovaného základního práva stěžovatele v důsledku aplikace protiústavního zákona, orgány veřejné moci tento zákon opětovně aplikovaly a způsobily tím znova zásah do základních práv a svobod“. V témže nálezu Ústavní soud ve vazbě na čl. 4 Ústavy dovedl, že soudy musejí vždy zohlednit důvody zrušujícího výroku nálezu [viz také nález ze dne 13. 11. 2007 sp. zn. IV. ÚS 301/05 (N 190/47 SbNU 465)] a právní předpis či jeho ustanovení zrušená nálezem

Ústavního soudu po dobu odkladu vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezu použit pouze tehdy, nedojde-li jejich použitím k porušení základních práv a svobod. K obdobným závěrům dospěl Ústavní soud i v dřívějším nálezu ze dne 18. 12. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983), v bodech 17 až 19 odůvodnění.

18. Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 zdůraznil, že „ustanovení § 14b odst. 1 písm. a), b) a c) zákona o střetu zájmů Ústavní soud zrušil z důvodu jejich materiální neústavnosti, neboť vůči svým adresátům (včetně všech stěžovatelů) vyvolávala porušení jejich práva na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny, resp. zásah do ústavně zaručeného základního práva takové intenzity, který by i v řízení o ústavní stížnosti mohl odůvodňovat kasační zásah Ústavního soudu ... Ve věcech stěžovatelů šlo přitom o to, že vedlejší účastnice vůči nim použila mimo jiné ustanovení zákona o střetu zájmů, jež v důsledku odložení vykonatelnosti zrušujícího výroku nálezu Ústavního soudu sice stále formálně byla součástí právního řádu, avšak ta z nich, jež Ústavní soud shledal materiálně neústavními pro rozpor s právem na ochranu před neoprávněným zveřejňováním nebo jiným zneužíváním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny, byla vedlejší účastnice povinna nepoužít, popřípadě je použít nanejvýš zdrženlivým způsobem tak, aby nedošlo k dalšímu porušování ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelů. Obvodní soud a městský soud proto měly podrobně zkoumat, zda vedlejší účastnice tomuto požadavku, plynoucímu z ustálené judikatury Ústavního soudu i odborné literatury ... dostála a zda nepostupovala i po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů [§ 57 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] neústavně. V návaznosti na to bylo úlohou městského soudu vyložit, zda tento postup v konkrétním případě naplnil kritéria nesprávného úředního postupu podle § 13 zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu. Zveřejňování informací správním orgánem při výkonu vrchnostenské veřejné správy (veřejné moci) je přitom neregulativním (informačním) úkonem, přičemž porušení právních povinností a nezákonný, nebo dokonce neústavní zásah do práv osob v souvislosti s touto formou činnosti veřejné správy může být v obecné rovině nesprávným úředním postupem (srov. STAŠA, J. In HENDRYCH, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 195–196), neboť ve věci není vydáváno rozhodnutí ve smyslu § 7 a násl. zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu“.

19. Rovněž v nyní posuzovaných věcech městský soud nedostal požadavkům vyplývajícím z čl. 36 odst. 1 Listiny, když v rozporu se shora uvedenou judikaturou neposkytl ochranu základnímu právu stěžovatelů. Nadto nelze přehlédnout, že městský soud, jehož rozhodnutí jsou ústavními stížnostmi napadena, rozhodoval o odvolání stěžovatelů v době, kdy byl zrušující výrok nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 již vykonatelný. Podle judikatury Ústavního soudu je přitom namístě „neaplikování právního předpisu na skutečnosti, jež nastaly v době jeho účinnosti, pokud Ústavní soud konstatoval rozpor takového právního předpisu s ústavním pořádkem a aplikace tohoto právního předpisu ve vertikálním právním vztahu, tedy právním vztahu mezi státem a jednotlivcem, příp. výjimečně ve vztazích horizontálních, by vedla k porušení základního práva jednotlivce“ [viz náleze ze dne 19. 4. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.), dále srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 1777/07 a náleze ze dne 8. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.)]. Také odborná literatura v této souvislosti zdůrazňuje specifičnost případů, „které sice mají svůj původ v době, kdy protiústavní předpis ještě platil, ovšem obecné soudy rozhodují tyto kauzy v době, kdy již nastaly účinky derogačního nálezu Ústavního soudu, tedy daný zákon přestal být součástí právního řádu. V takovém případě není zpravidla možné, aby byl zrušený (protiústavní) zákon na věc aplikován“ (KÜHN, Z. Intertemporální dopady zrušení právního předpisu Ústavním soudem. *Jurisprudence*, 2011, č. 4, s. 13). Jinými slovy, úřední postup činěný na základě zákona, který Ústavní soud prohlásil za neústavní, musí jít nutně k tíži veřejné moci, nikoliv k tíži adresátů tohoto postupu či aktu.

20. Ústavní soud proto napadené rozsudky městského soudu v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení výroků rozsudků obvodního soudu zamítajících žaloby stěžovatelů na zaplacení náhrady nemajetkové újmy, zrušil. Plně tak vyhověl ústavním stížnostem stěžovatelů Jany Lopatové, Lenky Valešové, Aleny Hostašové, Antonína Okénky a Jindřicha Turka, kteří se domáhali zrušení napadených rozhodnutí pouze v této části. Ostatní ústavní stížnosti pak Ústavní soud odmítl (toliko) v části, v níž se stěžovatelé domáhali zrušení napadených rozsudků městského soudu v rozsahu potvrzení výroků rozsudků obvodního soudu o náhradě nákladů řízení (viz bod 12 výše).

21. Ústavní soud zdůrazňuje, že se v tomto nálezu nezabýval otázkou, jaká konkrétní forma případného zadostiučinění je přiměřená, tj. zda postačuje konstatování porušení práva a omluva, nebo je třeba již přistoupit k peněžitě náhradě. Stejně tak se Ústavní soud nevyjadřuje k případné výši tohoto peněžitého zadostiučinění. Ústavní soud však zpochybnil základ napadených rozhodnutí městského soudu, podle nichž ministerstvo jednalo v souladu s právním řádem, protože stěžovatelům nepřísluší přiměřené zadostiučinění za nesprávný úřední postup. Napadená rozhodnutí totiž pomíjejí, že postupem ministerstva mohlo dojít k porušení práva stěžovatelů na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny. Jen pro úplnost Ústavní soud dodává, že budou-li mít soudy za to, že stěžovatelé neprokázali újmu způsobenou nesprávným úředním postupem, bude jejich povinností stěžovatele v souladu s ústavním principem zákazu vydávání překvapivých rozhodnutí a podle § 118a odst. 1 o. s. ř. poučit o hrozícím neúspěchu v řízení.

22. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno. V dalším řízení bude městský soud podle čl. 89 odst. 2 Ústavy vázán právními závěry vyslovenými Ústavním soudem v tomto nálezu. Takto Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Návrhu stěžovatelů na přednostní projednání věci Ústavní soud vyhověl fakticky, neboť ve věci rozhodl – po odstranění vad ústavních stížností – bezodkladně.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa

V záhlaví uvedeným nálezem IV. senátu byly zrušeny výroky I celkem v patnácti rozsudcích Městského soudu v Praze s odůvodněním, že jimi došlo k porušení práva v záhlaví tohoto nálezu uvedených stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stejně jako u nálezu ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208) jsem nemohl s výrokem ani s odůvodněním nálezu souhlasit, a to z následujících důvodů.

1. Podle mého názoru ani tento (dále též „druhý“) nález nadále nerespektuje předchozí judikaturu Ústavního soudu a je i z dalších důvodů nesprávný, a to:

a) jak ve věci zveřejňování oznámení o majetku jedné ze skupin veřejných funkcionářů podle zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů, [nález ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 38/17 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.)], tak

b) ve věci právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného ve stanovisku pléna ze dne 14. 12. 2010 sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.), kterým bylo stejně jako ve věci sp. zn. Pl. ÚS 38/17 vysloveno, že účinky odložené vykonatelnosti nálezu tohoto typu a obsahu nastávají až datem vykonatelnosti takového nálezu.

2. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 byla zrušena ustanovení § 14b odst. 1 písm. a), b) a c) zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů, a to uplynutím dne 31. 12. 2020 proto, že jiným způsobem Ústavní soud nemohl uplatnit svůj právní názor, že sice

zveřejňování těchto údajů bez předchozí žádosti o nahlédnutí do registru oznámení představuje zásah do soukromí a do práva na informační sebeurčení funkcionářů uvedených v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů v tehdy účinném znění, avšak nikoli z důvodu zveřejnění, nýbrž proto, že registr oznámení je volně přístupný a lze do něj nahlížet bez žádosti (na rozdíl od jiné skupiny veřejných funkcionářů).

3. Samotné zveřejňování oznámení o majetku je sice zásahem do právní pozice uvedených funkcionářů, avšak podle Ústavního soudu sledujícím legitimní cíl, kterým je zajištění důvěry ve výkon veřejných funkcí tam uvedených ve veřejném, a nikoli soukromém zájmu. Tvrdím, že nálezy byly dostatečně odůvodněny a bylo v něm jasně vyloženo, proč je zvolena právě taková cesta, aby bylo možno návrhu dvou skupin senátorů vyhovět (jinak zajímavá věc i z hlediska toho, kolik návrhů může jeden senátor podepsat v téže věci a jak s nimi naložit). Jako neústavní bylo shledáno a obsáhle vyloženo, že přístup k těmto údajům je otevřený, aniž by k tomu bylo třeba žádosti jako v případě funkcionářů uvedených v § 2 odst. 2 zákona o střetu zájmů, tedy že z hlediska testu proporcionality lze najít mírnější prostředek k dosažení legitimního cíle. Neústavním byl shledán právě § 13 odst. 3 zákona o střetu zájmů, který takové plošné zpřístupnění bez žádosti umožňoval. V petitu ani jednoho z obou návrhů na zrušení některých ustanovení zákona o střetu zájmů však nebylo ustanovení § 13 odst. 3 zákona o střetu zájmů výslovně napadeno. To se nakonec dalo pochopit, protože obě skupiny senátorů považovaly za neústavní již samotné zpřístupnění, ať již se souhlasem, a tím spíše bez něj. Protože Ústavní soud je petitem návrhu vázán, pokusil se Ústavní soud dosáhnout nápravy neústavního stavu i přes toto pochybení navrhovatelek tím, že zrušil ustanovení § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, které vymezovalo rozsah nahlížení do registru oznámení u funkcionářů uvedených v § 2 odst. 1 téhož zákona. Jak vždy tvrdím, právní texty je třeba číst až do konce, zde po bod 158 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17, ve kterém se výslovně shrnuje jádro celého problému – „... protiústavnost shledal Ústavní soud **výhradně** (pozn. – zdůraznil Jan Filip) v neanonymním a zcela nediferencovaném elektronickém zpřístupnění majetkových oznámení u všech ‚politiků‘, nikoliv v rozsahu poskytovaných informací. Dospěl totiž k závěru, že z hlediska práva na informační sebeurčení není dán žádný přesvědčivý důvod pro rozlišení mezi jednotlivými skupinami veřejných funkcionářů, vymezenými v ustanovení § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů.“

4. Tím však vznikla řada nejasností. Především to bylo dotčenou skupinou funkcionářů uvedených v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů, v rozporu s tím, co je zdůrazněno v bodu 158 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 (viz sub 3), pochopeno zjevně tak, že samotná povinnost uvádět údaje podle § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů je v rozporu s ústavním pořádkem. Tento názor zřejmě přetrvává i nyní, byť byla zrušená ustanovení novelou (zákonem č. 180/2022 Sb.) do zákona o střetu zájmů zase vrácena zpět. Protože však Ústavní soud odložil vykonatelnost nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 do konce roku 2020, vznikl v návaznosti na to spor o to, jaké to vlastně má důsledky. S tím se podle mého názoru nevypořádali ani stěžovatelé, ale ani nynější (druhý v pořadí) nálezy. I když se v něm sice některé problematické pasáže z prvního nálezu již výslovně neopakují, je to ale jen zdánlivé. Výsledek je stále stejný, navíc je ještě zesílen tím, že nynější nálezy se již odvolávají na předchozí nálezy sp. zn. IV. ÚS 579/22 jako na závaznou judikaturu, které se IV. senát musí držet („... nálezy sp. zn. IV. ÚS 579/22 předurčují výrok rozhodnutí o ústavních stížnostech v nynějších věcech“).

5. Nyní jsem již v jiné pozici než v případě odlišného stanoviska k nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22, kde jsem vyslovil naději, že další rozhodnutí Ústavního soudu, tedy jeho dalších senátů, nebudou sledovat linii a argumentaci tehdejšího nálezu (viz tam). Dnešního dne již byl koncept stanoviska pléna podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, kterým by měl být tento nesoulad v judikatuře Ústavního soudu odklizen, předložen k projednání plénem Ústavního soudu. Nicméně do rozhodnutí o tomto návrhu stanoviska bude stále určující právní

stav zjednaný nejen tehdejšími, nýbrž i nyníššími nálezy IV. senátu (viz výslovně v bodu 15 odůvodnění druhého nálezu).

6. Stále tak hrozí, že tyto dva nálezy mohou vytvořit skupinu stěžovatelů, kteří se svou ústavní stížností budou úspěšní, zatímco značně větší část stěžovatelů, jejichž návrhy již spojeny k projednání ve IV. senátu nebyly, úspěš nemusejí, protože právní názor v těchto senátech bude následně překonán již předloženým stanoviskem pléna Ústavního soudu. Lze očekávat, že obecné soudy vyčkají, jak budou další senáty Ústavního soudu v této věci postupovat, takže budou rozhodovat až s vědomím, zda právní názor, který považují za nesprávný, se uplatní, či nikoli (viz k tomu níže sub 29 až 33).

7. Znovu přitom upozorňuji, že novela zákona o střetu zájmů (zákon č. 180/2022 Sb.) beze změny zrušená ustanovení do § 14b vrací. Samotný rozsah údajů tak zůstává přesně tak, jak to bylo v intencích nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17. Ani nyníšší nálezy na tuto novelizaci nereaguje, což by ale bylo daleko vhodnější při projednání v plénu a při vyjádření právního názoru, o který by se již mohly obecné soudy bez obav opřít.

8. Nadále tedy setrvávám na tom, co jsem uvedl v předchozím odlišném stanovisku, nyní ale i s dovětkem, že to může být i poučením pro většinu v plénu Ústavního soudu a příležitostí k vyjasnění procesních postupů pro takové situace.

9. Především je třeba uvést, že senát odchylojící se od právního názoru Ústavního soudu musí pečlivě vyložit, proč postupuje jinak a proč v jeho věci ve skutečnosti o odklon od právního názoru nejde, takže není třeba podle § 23 zákona o Ústavním soudu postupovat a tuto povinnost dodržet. Jinak se musí obrátit na plénum, které ve stanovisku podle § 23 zákona o Ústavním soudu má dvě možnosti. Buď (kvalifikovanou většinou hlasů podle § 13 zákona o Ústavním soudu) důkladně vysvětlí, proč Ústavní soud mění svůj právní názor a judikaturu a proč to v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 náležitě neodůvodnil, čímž znejistil obecné soudy, které již v desítkách případů musely o této věci rozhodnout, a to podle mě správně, byť v obou nálezech IV. senátu je to posouzeno jinak. V případě, že plénum Ústavního soudu v řízení podle § 23 zákona o Ústavním soudu potvrdí dosavadní právní názor (k tomu stačí prostá většina), postačí potvrdit dosavadní stav, zejména pak to, z čeho Ústavní soud vyšel v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17.

10. Dokud se tak ale nestalo, bylo povinností většiny IV. senátu vypořádat se s možností (či nutností) postupovat podle § 23 zákona o Ústavním soudu. Nesouhlasím s tím, že je možno se této povinností vyhnout, jak se stalo ve výroku I druhého nálezu konstatováním, že v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení odvoláním napadených rozsudků Obvodního soudu pro Prahu 2 zamítajících žaloby stěžovatelů na zaplacení náhrady nemajetkové újmy, bylo porušeno pouze právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a že tudíž nelze postupovat jinak, neboť by tím byl porušen čl. 89 odst. 2 Ústavy. Ovšem ve více než stovce těchto rozhodnutí nedošlo k tomu, že by někdo neměl zajištěn přístup k soudu nebo že by řízení neproběhlo podle stanovených pravidel. Podstatné bylo, o čem se tam vlastně rozhodovalo, tedy o tom, co bylo možno požadovat po adresátech (zejména funkcionáři, ministerstvo, zákonodárce), tedy povinnostech plynoucích ze zrušených ustanovení zákona o střetu zájmů po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17, popř. po uplynutí dne 31. 12. 2020, kdy se tento nálezy stal vykonatelným. Nebylo-li tedy zasaženo do jiných základních práv či svobod stěžovatelů (a to podle mého názoru v souladu s pravým smyslem nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 nebylo), visí to konstatování „ve vzduchu“.

11. Aby tomu tak nebylo, musela by většina IV. senátu nejen jinak vyložit, co vlastně je v uvedeném plenárním nálezu stanoveno a proč, ale musela by též vyvrátit základy, na kterých je rozhodování našeho Ústavního soudu založeno. K tomu by muselo být uspokojivě odpovězeno na desítky otázek, které jsem již uvedl v předchozím nálezu a na které jsem stále nedostal odpověď.

12. Na prvním místě považuji za nedostatečné odůvodnění významu možnosti odkladu vykonatelnosti, který má ústavní základ již v čl. 89 odst. 1 Ústavy, kde je stanoveno, že Ústavní soud může stanovit vykonatelnost svého rozhodnutí (nálezu) i jiným dnem a jiným způsobem, než stanoví zákon o Ústavním soudu (viz blíže Filip, J. Komentář k čl. 89 Ústavy ČR. In: Bahýřová, L. a kol. Ústava České republiky. Komentář. Praha: Linde 2010, s. 1218, 1226 a násl.). K čemu na základě tohoto nálezu bude odklad vykonatelnosti, když všichni funkcionáři dotčení odkladem vykonatelnosti tvrdí s dodatečnou podporou IV. senátu před obecnými soudy, že se to na ně nemůže vztahovat, tedy jako by to již neplatilo, nikoli tak, že to nadále platí, ale je zde jen nová okolnost? Jaký význam má ještě § 57 odst. 1 písm. a) a § 58 odst. 1 zákona o Ústavním soudu? Mají tedy napříště obecné soudy postupovat podle svého uvážení? Má tedy ještě nějaký smysl nejen odklad vykonatelnosti, nýbrž i jeho zakotvení, když je bez odůvodnění (čl. 89 odst. 2 Ústavy nestačí) vlastně popřen?

13. Je sice imponující dovolávat se odborné literatury (zejména v prvním nálezu, nyní se to již zřejmě nejevilo jako potřebné, druhý náleze se od prvního v tomto směru ale nedistancuje, naopak se jej dovolává), jenže náš zákon o Ústavním soudu i Ústava stojí na stanovisku tzv. teorie zrušitelnosti a právní jistoty. Proto právní úprava platí, dokud není zrušena uplynutím dne, který je ve zrušujícím nálezu stanoven. Něco jiného může v takovém nálezu výjimečně stanovit pouze Ústavní soud, nikoli si to bez zmocnění posoudit každý soudce podle své úvahy (k čemu by pak byl i čl. 95 odst. 2 Ústavy). Zde se sice v literatuře (viz odůvodnění obou nálezů IV. senátu) též odvážně uvádí, že možnost aplikace ustanovení, které je zrušeno s odkladem vykonatelnosti (nikoli prohlášeno neústavním), si může každý zvážit sám (známe z doby po přijetí tzv. lustračního zákona, o výkladu mezinárodního práva některými státy nemluvě) nebo soud případ od případu. To se ale spíše hodí jako ukázka postmoderního chápání práva. K tomu jen dodávám, že to dokonce uváděl i jeden z autorů rakouské ústavy, ze které čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) a čl. 89 odst. 1 vycházejí, tedy Hans Kelsen, který je rovněž považován za autora konstrukce zrušitelnosti (a ne nicotnosti) v rakouské ústavě (výslovně to uvádí např. Haller, H. H. Zur Fristenbemessung des VfGH nach Art 1929 Abs 2 und Art 140 Abs 3 B-VG. Österreichische Steuerzeitung, č. 7, roč. 1975, s. 175–176, a tam uvedené další zdroje). Kelsen i později při zvažování různých stupňů zrušitelnosti tvrdil v polemice s americkým pojetím „void and null“, že nicotnost právního předpisu je krajním případem jeho zrušitelnosti a že právní řád může zmocnit každý subjekt, nejen specializovaný orgán ke zrušení normy (viz jeho General Theory of Law and State. Cambridge: Harvard University Press, 1945, repr. 2006, s. 159–160); avšak dodává, že je to spojeno s rizikem, že specializovaný orgán to následně prohlásí za porušení práva a bude jej volat k odpovědnosti. Stále jsem přesvědčen a doufám, že na jeho slova i v nynější věci dojde.

14. Ústava a zákon o Ústavním soudu nestojí na stanovisku teorie nicotnosti, podle které je neústavní předpis nulitním, tudíž nicotným od samého počátku (podle Kelsena pak vlastně nebyl nikdy součástí práva), a důsledky je třeba stanovit v nálezu. Ustanovení čl. 87 Ústavy jasně stanoví, že Ústavní soud neústavní právní předpisy „zrušuje“, nikoli že něco „zjišťuje“ nebo „prohlašuje“ za neústavní (nelze zrušit něco, co právně nikdy neplatilo). Jinak by se tomu naše procesní předpisy musely přizpůsobit. Proto je nutno při jejich výkladu a aplikaci vycházet z toho, že stále platí rozdíly obou konstrukcí. V případě teorie nicotnosti se musí určit, že zákon *ab initio* neplatný, nebo v případě tzv. zneústavnění [viz např. nálezy ze dne 24. 7. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 34/10 (N 130/66 SbNU 19; 284/2012 Sb.) nebo ze dne 18. 9. 2014 sp. zn. III. ÚS 3101/13 (N 171/74 SbNU 481) a tam uvedenou judikaturu] „již neplatný“, vlastně nemohl vyvolat následky, takže v zájmu právní jistoty je to třeba řešit pomocí prohlášení jeho ustanovení za použitelná (nikoli platná, jsou přece od počátku nicotná, tedy „void and null“) pro určité období. Kdežto u zrušitelnosti právního předpisu, u nás nejpозději od roku 1811, kdy § 9 obecného občanského zákoníku v dobovém překladu stanovil, že „zákonové tak dlouho zachovávají svou moc, dokud jich zákonodárce nezmění, aneb výslovně nezruší“. V takové situaci lze naopak

stanovit výjimky, kdy se platný a účinný zákon už naopak nepoužije. Vykonatelnost je spjata s konstitutivní povahou zrušení. Bylo-li v prvním nálezu uvedeno (bod 25 jeho odůvodnění), že není „bez dalšího“ přípustné vědomě používat neústavní právní předpis, pak bylo třeba vyložit, co pro obecné soudy to „bez dalšího“ bude konkrétně při potřebě vyrovnat se s dalšími odkládacími nálezy znamenat. K čemu je potom tzv. privilegium prospěchu či tzv. Anlaßfall v rakouské judikatuře a rakouské ústavě (tzv. B-VG), odkud jsme toto pojetí převzali a dosud používali (viz stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10). Viz její čl. 140 odst. 5 *in fine* „[z]rušení nabývá účinnosti uplynutím dne vyhlášení, nestanoví-li Ústavní soudní dvůr lhůtu zrušení (eine Frist für das Außewkrafttreten). Tato lhůta nesmí přesáhnout 18 měsíců“ a čl. 140 odst. 7 *in fine* „[s]tanovil-li Ústavní soud ve svém zrušujícím nálezu lhůtu podle odstavce 5, použije se zákon na všechny skutečnosti, které nastaly do konce této lhůty, s výjimkou původního případu“. Jen dodávám, že by nás neměla mást zásada označovaná jako incidentní retrospektivita judikaturního odklonu, kterou by bylo třeba uplatnit na všechny dosud nerozhodnuté případy se stejným návrhovým žádáním. Konečně obdobně v praxi postupuje i rakouský Ústavní soudní dvůr, který za takové jím dosud nerozhodnuté případy považuje rovněž jakoby incidentní případy (tzv. Quasi-Anlassfälle), takže v rozhodnutí uvádí, které napadené návrhy za ně považuje, a které ne. To platí i pro možnost odkladu vykonatelnosti v případě shledání rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“), která je v Rakousku součástí ústavních předpisů. Např. v rozsudku z 22. 7. 2010 ve věci *P. B. a J. S. proti Rakousku*, stížnost č. 18984/02, Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že se zárukami Evropské úmluvy je slučitelné, zůstává-li zákonné ustanovení, které bylo shledáno v rozporu s Evropskou úmluvou, po přechodné období v platnosti, protože Ústavní soud poskytl zákonodárci lhůtu k přijetí nových pravidel [„... the Court notes its case-law according to which the principle of legal certainty, which is necessarily inherent in the law of the Convention, may dispense States from questioning legal acts or situations that antedate judgments of the Court declaring domestic legislation incompatible with the Convention. The same considerations apply where a constitutional court annuls domestic legislation as being unconstitutional (see *Marckx v. Belgium*, 13 June 1979, § 58, Series A no. 31). Moreover, it has also been accepted, in view of the principle of legal certainty that a constitutional court may set a time-limit for the legislator to enact new legislation with the effect that an unconstitutional provision remains applicable for a transitional period (see *Walden v. Liechtenstein* (dec.), no. 33916/96, 16 March 2000; and *J. R. v. Germany* (dec.), no. 22651/93, Decisions and Reports 83-A)“].

15. Stručně řečeno, nejde ani tak o různé teorie, nýbrž o praktické důsledky legislativního řešení, což je již problémem dogmatiky, ne teorie. To dokazuje i praxe jiných států Evropské unie, kde dvě třetiny mají konstrukci jako naše Ústava, čtvrtina jako Německo (viz např. Verstraelen, S. The Temporal Limitation of Judicial Decisions: The Need for Flexibility Versus the Quest for Uniformity. *German Law Journal*, č. 9, roč. 2013, zejm. str. 1690 a násl., autorka poukazuje i na praxi Soudního dvora Evropské unie) a zbytek umožňuje řešení případ od případu. Zatímco v konstrukci nicotnosti neústavního právního předpisu (*ex tunc, ab initio*) je přirozeně nezbytné vyrovnat se s faktem, že na základě neústavního předpisu, a tudíž neplatného od počátku z důvodu neústavnosti, vzniklo množství právních vztahů a bylo vydáno množství právních rozhodnutí. Vzpomeňme zde na známý školský příklad důsledků odvozené neplatnosti, nakonec řešené soudem nad mrtvolou papeže Formosa v roce 897 a posléze zavražděním strůjce onoho procesu nad mrtvolou. U konstrukce zrušitelnosti neústavního právního předpisu je naopak posuzování možné použitelnosti takového předpisu nikoli pravidlem, nýbrž praktickou výjimkou.

16. Nelze tvrdit, že s odkladem zrušené ustanovení zákona je sice platné, leč neústavní. Ono je totiž stále i účinné (a použitelné), a to je právě problém pro rozhodování nejen soudů, nýbrž všech orgánů veřejné moci v režimu čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, a nakonec i pro rozhodování občanů (zde funkcionářů podle § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů,

zda vloží informace do registru). Viz obdobně § 6 ústavního zákona č. 23/1991 Sb.: „Zákony a jiné právní předpisy musí být uvedeny do souladu s Listinou základních práv a svobod nejpozději do 31. prosince 1991. Tímto dnem pozbývají účinnosti ustanovení, která s Listinou základních práv a svobod nejsou v souladu.“ Nejsme přece v roce 1968 a neplatí čl. 90 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, nejsme ani v roce 1991 a neplatí čl. 3 ústavního zákona č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky, podle kterých přestával být právní předpis účinný, ale zůstával platný. Tehdy však byl uplatňován princip jednoty státní moci a s ním spjatá forma vlády shromáždění. Kdyby zákonodárce v roce 2020 hned přijal zmíněnou novelu, tak již k žádné vykonatelnosti nálezu nedošlo, nešlo by jako v roce 1968 o realizaci deklarování či konstatování neústavnosti, nýbrž o běžnou zákonodárnou aktivitu jako v případě každého jiného zákona bez ohledu na rozhodnutí o odkladu vykonatelnosti. Dnes to již není nějaká skrytá forma, jak zákonodárci ukládat úkoly. V obou nálezech tak nejde o problém ústavního pořádku a stanovení účinků vykonatelnosti *ex tunc*, *ex nunc* nebo *pro futuro* (viz pro Českou republiku § 71 zákona o Ústavním soudu respektující zvláštnosti deliktálních aspektů teorie zrušitelnosti), nýbrž projev soudcovského aktivismu. Neurčuje se zde nic jiného, než že ustanovení shledané Ústavním soudem jako neústavní se stane vykonatelným od nějakého budoucího data, nikoli ale, že jeho účinky nastanou v budoucnosti (to je právě výrok s účinky *pro futuro*, což se plete). Nic to ale neříká, jaké budou jeho účinky pro minulost či budoucnost (retroaktivní, retrospektivní nebo nastanou v budoucnosti), jen se posunuje datum vykonatelnosti, jak to umožňuje čl. 89 odst. 1 Ústavy.

17. V každém případě nelze přijmout odůvodnění nálezu, který jedním dechem konstatuje obsah stanoviska Ústavního soudu (stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10) a současně s odkazem na odbornou literaturu (jen tu se hodící a vycházející z judikatury států, které mají zakotvenu jinou právní úpravu) tvrdí něco opačného, aniž to dostatečně vyloží a zejména – aniž se obrátí na plénum Ústavního soudu podle § 23 zákona o Ústavním soudu.

18. Znovu připomínám (viz předchozí odlišné stanovisko), že v této situaci mělo být vyloženo, kdo a co vlastně zveřejňuje? Ministerstvo spravedlnosti nebo funkcionář uvedený v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů? Je to v této situaci sankcionovatelné, jestliže takový funkcionář povinnost podat požadované údaje nesplní? Ministerstva nebo funkcionáře? Šlo alespoň o jiný zásah do základního práva nebo svobody? Skutečně bylo narušeno informační sebeurčení? Sbíralo neoprávněně ministerstvo nějaké údaje v rozporu se zákonem a vkládalo je do informačního systému? Nebo je tam vkládal funkcionář, ačkoli se konstatovalo, že kdyby tak neučinil, je za dané situace nepostižitelný? Přesto se ale nyní domáhá nápravy, kterou předtím v nějakém řízení bezvýsledně nepožadoval (tzv. subsidiarita ústavní stížnosti snad ještě platí). Kdyby se vyložila tato praktická stránka posuzované věci, staly by se zbytečnými i různé teoretické dispute a kličky.

19. Zdá se mi, že jediný, kdo věc pochopil, byl Nejvyšší správní soud (rozsudek ze dne 29. 10. 2020 sp. zn. 9 As 173/2020), který to vyjasnil tak, že ten, kdo informace vkládá, je funkcionář, ale za této situace jej nelze trestat, když tuto povinnost nesplní, protože by byl porušen čl. 39 Listiny základních práv a svobod, jak uvedl, „mocenské oprávnění státu trestat nelze využít proti jednotlivci, který by byl trestán za porušení povinnosti, jejímž nutným následkem by bylo porušení jeho základního práva. Takové protiprávní jednání totiž není možné považovat za společensky škodlivé“. Přesto to tak jednoduché pro více než sto ústavních stížností není. Samozřejmě by se musely vyložit všechny časové souvislosti od 1. 9. 2017 (viz níže, ale prosím ne podle cizí právní úpravy založené na teorii nicotnosti nebo postmoderních výkladech práva) a hlavně dopady pro principy trestání (srov. § 71 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ve vazbě na čl. 39 Listiny základních práv a svobod).

20. K tomu jen dodávám, že chybí odpověď na otázku významné z hlediska aplikace konstrukce zrušitelnosti a právní jistoty – od kdy to tedy bylo neústavní? Od 1. 9. 2017, kdy

došlo k přijetí neústavních ustanovení, od 11. 2. 2020, kdy Ústavní soud rozhodl (to těžko, to by si mohl začít každý ústavnost posuzovat sám, vzpomeňme na lustrační zákon do nálezu Ústavního soudu ČSFR nebo mezinárodní právo), od 11. 3. 2020, kdy Ústavní soud nález veřejně vyhlásil [ale to ještě účinky nemělo – Ústavní soud zde nestanovil jinak, jak mu to Ústava umožňuje – např. nález sp. zn. Pl. ÚS 13/05 ze dne 22. 6. 2005 (N 127/37 SbNU 593; 283/2005 Sb.), navíc ne zpětně, to bychom mohli bez další procesní úpravy dopadnout velice špatně], nebo to bylo od 8. 4. 2020, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce (k čemu pak ovšem odklad)?

21. Stále také není odpovězeno na další otázky, které jsem kladl – věděli tedy funkcionáři od 1. 9. 2017 do čeho při přijetí funkce jdou? Že je to neústavní? Vznikl jim tedy nárok na odškodnění již od 1. 9. 2017, 11. 3. 2020 nebo 8. 4. 2020? Kdy tedy byla zrušená ustanovení zákona o střetu zájmů materiálně neústavní (viz bod 18 druhého nálezu)? Již 1. 9. 2017, přestože formálně byla součástí právního řádu až do 31. 12. 2020? Věděli tito funkcionáři (nejen neuvolnění starostové), co mají dělat k 30. 6. 2020? Nebo to bylo jen těch několik funkcionářů zvolených v šesti nových volbách do zastupitelstev od května do září 2020? Jen ti totiž zahájili výkon funkce podle § 7 písm. c) zákona o střetu zájmů. Jaké to má důsledky? Co když se bude taková situace opakovat v jiných podmínkách, např. při návratu protipandemických opatření? Nebude tedy třeba dosáhnout rozhodnutí a bude stačit, že je zde neústavní stav?

22. Místo odpovědi tak ve druhém nálezu máme tyto otázky „přehozeny“ na obecné soudy v podobě výtky, že měly „podrobně zkoumat, zda vedlejší účastnice tomuto požadavku, plynoucímu z ustálené judikatury Ústavního soudu i odborné literatury ... dostála a zda nepostupovala i po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů [§ 57 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] neústavně. V návaznosti na to bylo úlohou městského soudu vyložit, zda tento postup v konkrétním případě naplnil kritéria nesprávného úředního postupu podle § 13 zákona o odpovědnosti veřejné moci za škodu“ (bod 18 odůvodnění druhého nálezu). Protože to neučinily, tak tedy porušily čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Jenže obecné soudy z ustálené judikatury (a jiné literatury než odborné) vycházely, a proto rozhodly tak, jak rozhodly.

23. Uvádí-li navíc tato literatura případ, kdy „ústavní stížností napadeno rozhodnutí orgánu veřejné moci, které bylo vydáno poté, co Ústavní soud zrušil aplikované ustanovení právního předpisu, vykonatelnost nálezu však byla odložena“, pak se ptám, kde ono rozhodnutí je, když stěžovatelé jen namítají nesprávný úřední postup, který ovšem podle ustálené judikatury v případě existence rozhodnutí ustupuje do pozadí a zkoumá se škoda vzniklá rozhodnutím. Byly tedy vyčerpány procesní prostředky, jak to zákon o Ústavním soudu vyžaduje? Přece odškodnění lze žádat po neúspěchu v předchozím řízení. Nelze přece jen z konstatování neústavní situace, jejíž řešení se ale v právním řádu projeví až vykonatelností nálezu, vyvodit, že mám právo na odškodnění, aniž jsem vyvolal řízení, ve kterém jsem neuspěl a nedosáhl nápravy.

24. Vždyť o tom je právě ústavní stížnost. I proti jinému zásahu je možno se bránit a vyčerpat potřebné prostředky. Když nejsou, kde je to uvedeno? Kde je v nich (ne až po dvou letech) řečeno, že se mělo postupovat jinak a že respektování nálezu je ve skutečnosti špatně? Od kdy běží pak lhůta k podání ústavní stížnosti? Tak stačí si vyhledat takovou situaci při zaváhání zákonodárce a jít hned k soudu podle zákona č. 82/1998 Sb.? Ale vždyť jich bylo v době covidu-19 plno, a jak na napadení tvrzeného neústavního stavu reagoval Ústavní soud? Je třeba konkretizovaný zásah a obrana proti němu (srov. usnesení sp. zn. Pl. ÚS 9/21 ze dne 2. 3. 2021, body 15 až 18). Nevšiml jsem se, že by změnil svůj názor. Ale tak se k tomu minimálně schyluje. Pro stěžovatele pak jen půjde o to, najít „mezeru“ na trhu ústavních stížností.

25. Znovu opakuji, je třeba vyjasnit, zda se někdo bránil, v jakém řízení a s jakým výsledkem se postupovalo s ohledem na to, že od 8. 4. 2020 byl zveřejněn předmětný nález.

Anebo vyjasnit, kdo vlastně sbírá či podává informace, za jakých podmínek je povinen je vkládat do nějakého informačního systému, co se stane, když je tam nevloží v situaci, kdy to může vést k neústavnímu „jinému zásahu“. Jinak se znejistí celá judikatura o vztahu řízení, ze kterého vzešlo nezákonné rozhodnutí orgánu veřejné moci, k civilnímu řízení o náhradě škody.

26. Jen na okraj si znovu nemohu odpustit poznámku. V minulosti bylo namítáno, že Ústavní soud neodložil vykonatelnost zrušujícího „volebního“ nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. 2. 2021 (N 20/104 SbNU 191; 49/2021 Sb.), a tím „ohrozil“ konání již vyhlášených voleb. Proti tomu bylo argumentováno právě tím, o co se nyní hraje, tedy že by Nejvyšší správní soud mohl podle tohoto nálezu, který by zrušoval ona neústavní ustanovení v § 48 až 51 zákona o volbách do Poslanecké sněmovny, vyjít z toho (jak konečně nyní žadatelé o odklad pro obecné soudy bez dalšího požadují), že volby do Poslanecké sněmovny byly v říjnu 2021 provedeny podle neústavního zákona. Tedy že je zde materiální neústavnost, nelze to nevidět a je třeba rozhodnout o jejich neplatnosti. Nyní to nevadí, nebo to vadí jen někdy a někde?

27. To, že již druhý nález neobsahuje výtky vůči vedlejší účastníci (České republice – Ministerstvu spravedlnosti), která již v případě druhého nálezu v řízení nevystupuje, stejně jako v případě další argumentace, která již ve druhém nálezu obsažena není, neznačí, že nejsou nadále v podobě odkazů na závaznost prvního nálezu v argumentaci většiny senátu obsaženy. Nicméně již na to jen odkazují.

28. Navíc považuji za potřebné ke druhému nálezu, který je proto jen zdánlivě méně kontroverzní, uvést několik závěrečných poznámek *pro futuro*.

29. Posuzovaná věc poněkud připomíná tradiční rozhodování (udělování milosti spolupracovníkům, jmenování do funkcí) ve funkci končících amerických prezidentů, což obvykle činí i dopoledne 20. ledna povolebního roku, než předají funkci svému nově zvolenému nástupci. V minulosti tak byly tímto vznikajícím zvykem vytvořeny podmínky pro vytvoření konstrukce obecného ústavního soudnictví v USA, což se stalo rovněž i shodou okolností díky snaze rychle ještě něco důležitého na konci funkčního období prezidenta rozhodnout. Šlo o rozhodnutí ve věci *Marbury v. Madison* z roku 1803, ve které Nejvyšší soud musel rozhodnout ve věci nedoručení jmenovacích dekretů novým soudcům, které na poslední chvíli jmenoval prezident Adams, který ve funkci v březnu 1801 končil.

30. V nynější situaci vzniklé před obecnými soudy v Praze a uvnitř Ústavního soudu takové urychlené rozhodnutí může – než bude, jak doufám, překonáno – posloužit přece jen k posunutí výkladu některých sporných pasáží v zákoně o Ústavním soudu. Půjde alespoň o vyjasnění toho, co v případě množství ústavních stížností s obdobným předmětem a obsahem znamená obrat „v souvislosti se svou rozhodovací činností“ v § 23 zákona o Ústavním soudu (viz k jednotlivým aspektům tohoto pojmu Filip/Holländer/Šimíček. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2007, s. 100 a násl.), tedy že senát nemusí podat návrh podle § 23 téhož zákona ve všech obdobných věcech, které mu napadly, takže stačí jedna z nich, je-li připravena k rozhodnutí. Přitom na rozdíl od příslušného senátu není plénum při rozhodování o návrhu podle § 23 zákona o Ústavním soudu vázáno zpětvzetím ústavní stížnosti, na kterou je navázán návrh senátu k zaujetí stanoviska. Stačí, je-li dána ona „souvislost“ a řízení v této věci při podání návrhu na zaujetí stanoviska ještě neskončilo zpětvzetím. Je tak třeba rozlišovat zpětvzetí ústavní stížnosti jako projev zásady dispozitivní (na rozdíl od řízení ve věcech kompetenčních sporů, kde se posuzuje i veřejný zájem – srov. § 120 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) a řízení o stanovisku k právnímu názoru, které je řízením o návrhu senátu, nikoli o ústavní stížnosti. Předmět řízení podle § 23 ve spojení s § 13 zákona o Ústavním soudu není vymezen pro plénum jako rozhodnutí o ústavní stížnosti, nýbrž o vytvoření podmínek k rozhodnutí o ní, to je ona „souvislost s řízením“ a důsledek toho, že se řízení o ústavní stížnosti samotné přerušuje, byť to výslovně zákon o Ústavním soudu nestanoví [viz ale jeho § 63 a subsidiární použití § 109 odst. 1 písm. b), popř. odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu]. Je na výkladu (obdobně jako u kompetenčních sporů), zda má předkládající senát

možnost vzít svůj návrh zpět, nebo zde bude platit zásada oficiality anebo význam jeho návrhu z hlediska veřejného zájmu jako u kompetenčních sporů.

31. Ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu neříká nic jiného, než že je povinností senátu tak učinit a pak se přijatým stanoviskem „v dalším řízení“ řídit. To však neznamená, že se jím nebude řídit v dalších obdobných řízeních, ve kterých rozhoduje, stejně jako to bude povinností všech dalších senátů i soudců zpravodajů již vzhledem k požadavku § 13 zákona o Ústavním soudu. Ač takové rozhodnutí nepůsobí navenek (viz Filip/Holländer/Šimíček, citované dílo, s. 103) a není vykonatelné, působí prostřednictvím nálezu senátu, ve kterém je stanovisko pléna obsaženo. V tom je význam obratu „v souvislosti se svou rozhodovací činností“, tedy nikoli pouze při rozhodování konkrétní věci, kterou mohou „souvislosti“ přesahovat. Protože zavazuje všechny senáty i soudce zpravodaje (Filip/Holländer/Šimíček, citované dílo, s. 100–101), nebude-li překonáno dalším stanoviskem, nelze jeho průniku navenek zabránit, nebudou-li všechny návrhy s tím spojené vzaty zpět. Ale to zase jen znamená, že bude na své uplatnění čekat, až se další obdobný návrh v řízení před Ústavním soudem objeví.

32. Případné (taktické) zpětvzetí návrhu, který vedl senát k předložení stanoviska, proto neznamená, že tím zaniká závaznost právního názoru obsaženého ve stanovisku podle § 23 zákona o Ústavním soudu.

33. Současně pochopitelně dopadá nejen na konkrétní případ, který byl nosičem pro vydání stanoviska, ale na všechny další takové dosud Ústavním soudem nerozhodnuté případy podle zásady tzv. incidentní retrospektivity judikaturního odklonu (respektování vývoje judikatury při výkladu a používání právních předpisů Ústavním soudem a uvnitř Ústavního soudu), což se následně promítne i do rozhodování těchto dosud neskončených věcí u obecných soudů, tak jak na to podle čl. 89 odst. 2 Ústavy většina senátu v jiném „gardu“ poukazuje.

Č. 143**Rozhodování o umístění nezletilého dítěte do zařízení ochranné výchovy
dle nejlepšího zájmu dítěte
(sp. zn. IV. ÚS 412/22 ze dne 29. listopadu 2022)**

Rozhoduje-li soud o umístění nezletilého dítěte do zařízení ochranné výchovy, je povinen zkoumat jak zákonné předpoklady, tak jeho nejlepší zájem; v opačném případě dojde k porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, ve spojení s právy na ochranu rodinného života a výchovu dětí zaručenými v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatele M. R., zastoupeného Mgr. Petrem Nesporým, advokátem, sídlem Puklicova 1069/52, České Budějovice, proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. listopadu 2021 č. j. 6 Co 1074/2021-679, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a nezletilého Š. R., zastoupeného Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, sídlem Šilingrovo náměstí 257/3, Brno, kolizním opatrovníkem, a A. S., zastoupené Mgr. Tomášem Čermákem, advokátem, sídlem Na Sadech 2033/21, České Budějovice, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. listopadu 2021 č. j. 6 Co 1074/2021-679 v části, kterou byl potvrzen I. výrok a změněn III. výrok rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. července 2021 č. j. 29 P 74/2015-625, 11 P a Nc 136/2020, byla porušena základní práva stěžovatele a nezletilého Š. R. na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve spojení s právy na ochranu rodinného života a výchovu dětí zaručenými v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

II. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. listopadu 2021 č. j. 6 Co 1074/2021-679 se v části, kterou byl potvrzen I. výrok a změněn III. výrok rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. července 2021 č. j. 29 P 74/2015-625, 11 P a Nc 136/2020, zrušuje.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností (po jejím doplnění na základě výzvy Ústavního soudu k odstranění vad) podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon

o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení specifikovaných částí v záhlaví uvedeného rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) s tvrzením, že bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Po podání ústavní stížnosti stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozsudku.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 29 P 74/2015 se podává, že o úpravě styku rodičů (stěžovatele a vedlejší účastnice) s nezletilým synem (vedlejším účastníkem, dále též „nezletilý“) rozhodovaly obecné soudy opakovaně, naposledy byl rozsudkem okresního soudu ze dne 21. 12. 2018 č. j. 29 P 74/2015-268 s účinností od 1. 9. 2018 nezletilý svěřen do péče matky poté, co soud shledal střídavou péči rodičů jako nevyhovující, otcí bylo stanoveno výživné ve výši 3 000 Kč měsíčně od 1. 9. 2018, byl upraven jeho styk s nezletilým tzv. širokým způsobem a byl stanoven dohled nad výchovou nezletilého. Stěžovatel podal v reakci na toto rozhodnutí dne 11. 5. 2020 žádost o vydání předběžného opatření, kterou okresní soud zamítl, proto stěžovatel podal dne 12. 6. 2020 návrh na změnu úpravy poměrů k nezletilému a žádal o svěřeni nezletilého do své péče.

3. Okresní soud rozsudkem ze dne 16. 7. 2021 č. j. 29 P 74/2015-625, 11 P a Nc 136/2020 návrh stěžovatele na změnu úpravy poměrů k nezletilému zamítl (I. výrok), nařídil výkon rozhodnutí uložením pokuty stěžovateli ve výši 20 000 Kč (II. výrok), návrh kolizního opatrovníka na umístění nezletilého do neutrálního a stabilního prostředí v Dětském diagnostickém ústavu X (dále též jen „DDÚ“) zamítl (III. výrok) a rozhodl o nákladech řízení (IV. až VI. výrok). Okresní soud návrhu stěžovatele nevyhověl, neboť zjistil, že nedošlo k zásadní změně poměrů od poslední úpravy péče o nezletilého. Po provedeném dokazování konstatoval, že díky problematickým osobnostním prvkům obou rodičů, nefunkční vzájemné komunikaci mezi rodiči a neochotě podrobit se vykonatelnému rozsudku, kdy vzájemně brání druhému rodiči styku s nezletilým, považoval za nejlepší, bude-li nadále svěřen do výlučné péče matky a otcí zůstane upraven tzv. široký styk, který zahrnuje podrobnou úpravu jak běžného styku, tak styku v době prázdnin. Jelikož stěžovatel dlouhodobě nerespektoval soudem upravený styk s nezletilým a bránil jeho výkonu, uložil mu soud pokutu. Dále okresní soud nevyhověl návrhu původního kolizního opatrovníka, tj. orgánu sociálně-právní ochrany dětí statutárního města X, (dále jen „původní kolizní opatrovník“) na umístění nezletilého do neutrálního a stabilního prostředí za účelem provedení diagnostiky v DDÚ, neboť měl za to, že pro jeho umístění nejsou splněny zákonné předpoklady a neodpovídá to zájmu nezletilého, naopak by šlo o nepřiměřený zásah do jeho práv a psychické stability.

4. K odvolání otce, matky a původního kolizního opatrovníka krajský soud napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek okresního soudu v I., II. a IV. výroku a ve III. výroku ho změnil tak, že se nezletilý umístí do DDÚ. Otcí uložil, aby na výzvu DDÚ nezletilého do tohoto zařízení předal. Rodičům uložil, aby se po dobu pobytu nezletilého v DDÚ řídili pokyny tohoto ústavu. Současně rozhodl o nákladech řízení. Krajský soud vyšel ze skutkových zjištění okresního soudu, považoval je za dostačující a další doplnění dokazování zamítl. Shodně s okresním soudem uzavřel, že neshledal zásadní změnu poměrů umožňující rozhodnout o svěřeni nezletilého do péče stěžovatele. Nesouhlasil s námitkou, že okresní soud upřednostnil znalecký posudek PhDr. Mgr. Libora Pytla (dále též jen „znalecký posudek“), ani s tím, že bezdůvodně nepřihlédl k přání nezletilého zůstat v péči otce. K návrhu původního kolizního opatrovníka změnil rozsudek okresního soudu a rozhodl o umístění nezletilého do DDÚ, neboť dospěl k závěru, že oba rodiče trvale nerespektují soudní rozhodnutí a nezletilý, ač je pravomocným rozhodnutím soudu svěřen do péče matky, je fakticky od dubna 2021 v péči stěžovatele a doposud nebyl uskutečněn jediný styk matky s nezletilým. Krajský soud rozhodl s ohledem na chování rodičů, kteří nejsou schopni vzájemně se domluvit, a nezbývá než

nezletilého umístit do neutrálního prostředí, kde nebude ovlivňován a stresován jejich konfliktem.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel spatřuje porušení svých základních práv v pochybeních krajského soudu, která činí jeho rozsudek pro vady nepřezkoumatelným. Má za to, že zde existují důkazy, o nichž nebylo v řízení před krajským soudem bez adekvátního odůvodnění rozhodnuto a které jsou v přímém rozporu se znaleckým posudkem, ze kterého krajský soud vycházel. Konkrétně namítá, že zprávu statutárního města X (psychologické vyšetření PhDr. Skálové) a lékařskou zprávu MUDr. Lenky Valhové ze dne 12. 8. 2021 sice krajský soud ve svém odůvodnění zmiňuje, ale neuvádí, zda jde o důkazy pro odvolací řízení relevantní či nikoliv. Krajský soud podle stěžovatele pouze odkázal na závěry obsažené v rozsudku okresního soudu, aniž by uvedl vlastní relevantní argumenty svědčící o nevhodnosti střídavé péče. Znalecký posudek PhDr. Mgr. Pytla považuje za vnitřně rozporný, znalec své závěry nezdůvodňuje, místý pouze teoretizuje a činí celý posudek nepřezkoumatelným. Výše uvedené podpořil odkazem na judikaturu Ústavního soudu [nálezy ze dne 28. 6. 2011 sp. zn. II. ÚS 1235/11 (N 126/61 SbNU 831) a ze dne 24. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 2588/16 (N 223/83 SbNU 481), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z <https://nalus.usoud.cz>] s tím, že elementární součástí práva na soudní ochranu je právo na řádné odůvodnění rozhodnutí orgánu ochrany práva.

6. Návrh na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku předložil stěžovatel s odůvodněním, že by pobyt nezletilého v DDÚ znamenal zcela zásadní zásah do jeho soukromého života a osobní svobody. Tvrdí, že krajský soud rozhodl, aniž by zkoumal, jaká jsou rizika umístění nezletilého do diagnostického ústavu, například, zda takový pobyt nestigmatizuje nezletilého v kolektivu základní školy.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byl vydán rozsudek napadený ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Průběh řízení, vyjádření obecných soudů a vedlejších účastníků

8. Usnesením ze dne 18. 2. 2022 č. j. IV. ÚS 412/22-31 Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozsudku do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

9. Usnesením ze dne 6. 9. 2022 č. j. IV. ÚS 412/22-58 Ústavní soud jmenoval opatrovníkem nezletilého pro řízení o ústavní stížnosti Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

10. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření obecných soudů a vedlejších účastníků k ústavní stížnosti.

11. Okresní soud uvádí, že plně akceptuje rozhodnutí krajského soudu a domnívá se, že nebylo jeho rozhodnutím porušeno žádné zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu, spravedlivý proces či jakékoli jiné. Z obsahu soudního spisu je zřejmé, že je to stěžovatel, kdo neplní pravomocné a vykonatelné rozhodnutí soudu a neprojevuje úctu k právům a oprávněným zájmům jiných osob. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti neformuloval.

12. Krajský soud ve svém vyjádření odkazuje na právní závěry plynoucí z odůvodnění napadeného rozsudku a má za to, že se se všemi námitkami stěžovatele (i opatrovníka)

vypořádal a dostatečně své rozhodnutí odůvodnil. Nesouhlasí, že by napadené rozhodnutí bylo v rozporu s právem na soudní ochranu, a navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

13. Matka nezletilého považuje ústavní stížnost stěžovatele za částečně důvodnou (v rozsahu, ve kterém je napadán výrok, jímž byl změněn III. výrok rozsudku okresního soudu) a za přínosnou v tom smyslu, pokud by v jejím důsledku nebyl nezletilý umístěn do DDÚ. Fakticky navrhuje, aby bylo zamezeno umístění nezletilého v diagnostickém ústavu. Vyslovila rovněž přání, aby Ústavní soud uvedl svůj názor na vhodnost navrácení nezletilého do její péče, na kterou má dle dřívějších soudních rozhodnutí nárok. Naopak za nedůvodné a nepodložené označila námitky stěžovatele proti závěrům znaleckého posudku. V rozsahu, ve kterém se stěžovatel domáhá zrušení potvrzujícího výroku týkajícího se zamítnutí návrhu stěžovatele na změnu péče o nezletilého, potvrzujícího výroku o nařízení výkonu rozhodnutí uložením pokuty a potvrzujícího výroku o povinnosti stěžovatele nahradit státu náklady řízení (znalečné) považuje jeho ústavní stížnost za zjevně nedůvodnou a navrhla její odmítnutí nebo zamítnutí (pozn.: vedlejší účastnice řádně nezohlednila rozsah, v němž stěžovatel napadl rozsudek krajského soudu).

14. Matka nezletilého dále konstatovala, že ústavní stížnost podal stěžovatel dne 10. 2. 2022, následně Ústavní soud vydal usnesení o odložení vykonatelnosti, přičemž o tomto vývoji byla informována až přípisem Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2022, který jí byl následně doručen. Žádný soud ji v mezidobí po dobu několika měsíců neinformoval o odložení vykonatelnosti napadeného rozsudku krajského soudu. Pozastavuje se nad tím, proč byla o vyjádření k podané ústavní stížnosti požádána až cca půl roku poté, co se Ústavní soud rozhodl odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí.

15. Kolizní opatrovník (zastupující vedlejšího účastníka) vyslovil názor, že rozsudek krajského soudu sice splňuje požadavek zákonnosti a nezbytnosti, a to s ohledem na dlouhodobé nestabilní rodinné prostředí, avšak absentuje proporcionalita zásahu do základních práv nezletilého. Konstatuje proto porušení základních práv stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny a dovozuje, že bylo „zprostředkovaně“ porušeno právo nezletilého na ochranu rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny. Ve vyjádření uvádí vybranou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a Ústavního soudu týkající se ochrany rodinných vazeb. K posuzované věci konstatuje, že krajský soud porušil základní princip, že dítě nemůže být odděleno od svých rodičů, nejsou-li k tomu závažné důvody, které je soud povinen zkoumat (např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Strand Lobben* ze dne 10. 9. 2019, stížnost č. 37283/13). Zejména je povinen (se zohledněním věku nezletilého, který k právní moci rozsudku dovršil věk 11 let) zjistit nejlepší zájem dítěte a jeho názor na prožívání celé věci. Má za to, že krajský soud pochybil a neučinil vše pro ochranu nezletilého, když nevyužil možnosti donucovacího prostředku v podobě nařízené rodinné terapie, psychoterapie či nařízeného asistovaného setkání. Kolizní opatrovník vyjadřuje svůj názor také k soudněznaleckému posudku, který považuje za problematický a který podle odborného posouzení nesplňuje požadavky na korektní psychodiagnostický postup a neutralitu, kterou je nutné zachovat, zejména jde-li o rodičovský spor. Z uvedených důvodů navrhuje, aby usnesení (správně „rozsudek“) krajského soudu Ústavní soud zrušil.

16. Obdržená vyjádření Ústavní soud nezasílal stěžovateli na vědomí a k případné replice, neboť nevňuje do posuzované věci zásadně nové skutečnosti ani právní úvahy, které by byly stěžovateli – vzhledem k obsahu jeho podání i obsahu napadeného rozhodnutí – neznámé. Nadto nelze přehlédnout, že ústavní stížnosti je vyhověno.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud není součástí soustavy soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy), není proto povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena

výlučně k přezkumu toho, zda v řízení nebo rozhodnutím v něm vydaným nebyla porušena ústavně chráněná práva nebo svobody stěžovatele. Skutečnost, že se krajský soud opřel o takový výklad práva, s nímž stěžovatel nesouhlasí, sama o sobě důvodnost ústavní stížnosti nezakládá. Na straně druhé však platí, že výklad a použití právních předpisů obecnými soudy mohou být vybočující z mezí daných hlavou pátou Listiny, jakož i z principů ovládajících demokratický právní stát, a zasáhnou tak do práva na soudní ochranu, což odůvodňuje kasační zásah Ústavního soudu [náleze ze dne 19. 10. 2021 sp. zn. III. ÚS 2208/21 (N 182/108 SbNU 221)].

18. Důvodem podání ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s rozhodnutím krajského soudu v opatrovnické věci, přičemž tímto rozhodnutím mělo dojít k porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

19. Po seznámení se s ústavní stížností, vyjádřeními a vyžádaným spisem okresního soudu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud shledal porušení ústavně zaručených práv stěžovatele a zprostředkovaně také porušení ústavně zaručených práv nezletilého (viz níže).

20. Ústavní soud, obdobně jako ESLP, ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůrazňuje význam práva na ochranu rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, jehož základním prvkem je soužití rodičů a dětí, v jehož rámci se má uskutečňovat péče o děti a jejich výchova rodiči, na což mají jak děti, tak i rodiče právo podle čl. 32 odst. 4 Listiny [nálezy ze dne 10. 10. 2007 sp. zn. II. ÚS 838/07 (N 157/47 SbNU 53) či ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. III. ÚS 3363/10 (N 131/62 SbNU 59)]. Jakékoliv opatření státu znamenající rozdělení rodiny a vzájemných vazeb, respektive soužití rodičů a dětí, představuje zásah do práva na ochranu rodinného života (rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *K. a T. proti Finsku* ze dne 12. 7. 2001 č. 25702/94). Tento zásah musí být opodstatněný, ale zejména musí být přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

21. Ústavní soud ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte ve svých rozhodnutích trvale konstatuje, že v řízeních, jejichž účelem je upravit přímo práva či povinnosti dítěte, mezi které bezpochyby náleží řízení o odnětí dítěte z péče rodičů a jeho umístění do zařízení ochranné výchovy, je esenciálním kritériem nejlepší zájem dítěte, který je soud povinen zkoumat [srov. nálezy ze dne 14. 4. 2020 sp. zn. IV. ÚS 950/19 (N 70/99 SbNU 362), ze dne 10. 10. 2007 sp. zn. II. ÚS 838/07 (N 157/47 SbNU 53) a ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. III. ÚS 3363/10 (N 131/62 SbNU 59) odkazující na rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Scozzsri a Giunta proti Itálii* ze dne 13. 7. 2000 č. 39221/98 a 41963/98]. Nejlepší zájem dítěte se může v čase měnit a měl by vždy být posuzován individuálně se zohledněním konkrétní situace, v níž se dítě nachází, přičemž pozornost je třeba věnovat jeho osobním poměrům a potřebám. Důvodem pro odnětí dítěte z péče rodičů nemůže být pouze skutečnost, že by dítě bylo možno umístit do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu [viz např. náleze ze dne 19. 6. 2018 sp. zn. III. ÚS 1265/16 (N 114/89 SbNU 723)]. Oddělení rodičů a dětí je chápáno jako krajní možnost, k níž by mělo být přistoupeno až po náležitém zvážení, že jiná – mírnější – alternativní opatření na podporu rodiny by nebyla dostatečná [náleze ze dne 20. 7. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (N 146/58 SbNU 227)].

22. Ústavní soud se zabýval naplněním zákonných předpokladů pro umístění nezletilého do výchovného ústavu a jeho držení v něm.

23. Podle § 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu, ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byl-li narušen (k procesnímu aspektu umístění dítěte do výchovného zařízení srov. § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních). Konkrétní typy jednotlivých zařízení upravuje zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně

výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého je účelem zařízení (v tomto případě diagnostický ústav) zajišťovat nezletilé osobě, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání (§ 1).

24. Ústavní soud po zvážení výše uvedených východisek konstatuje, že v nyní posuzované věci krajský soud nedostal výše popsáním ústavněprávním požadavkům. Především nesprávně aplikoval § 924 občanského zákoníku, rozhodl-li o umístění nezletilého do zařízení ochranné výchovy – diagnostického ústavu, aniž by prokazoval, že je nezletilý ve stavu nedostatku řádné péče nebo je jeho vývoj vážně ohrožen. Podle zákonné úpravy takové rozhodnutí představuje krajní situaci, neboť umístění nezletilého do diagnostického ústavu znamená faktickou separaci dítěte od rodičů (byť mají právo se s nezletilým stýkat) a citelný zásah do osobního a rodinného života nezletilého. Lze říci, že umístění do diagnostického ústavu determinuje nezletilého v jeho dalším sociálním životě nevratným způsobem. Dochází-li k zatímní úpravě výchovných poměrů nezletilých dětí, je zapotřebí, aby řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu nezletilého dítěte. Ústavní soud shledal, že krajský soud neprokazoval, co lze považovat za nejlepší zájem nezletilého, a to minimálně proto, že neprovedl ani nezjišťoval pohled nezletilého na posuzovanou věc. V odůvodnění rozsudku pouze uvedl, že názor nezletilého je snadno ovlivnitelný rodičem, u kterého v ten daný čas dlouhodobě pobývá, a nelze se jím proto objektivně řídit. Ústavní soud připomíná, že s ohledem na věk nezletilého nelze pro účely rozhodování o odnětí dítěte z péče rodičů a jeho umístění do zařízení ústavního typu nahradit výslech nezletilého zprostředkovaným zjištěním jeho názoru, například prostřednictvím školského zařízení [srov. náleze ze dne 19. 6. 2018 sp. zn. III. ÚS 1265/16 (N 114/89 SbNU 723)]. Soud má rovněž povinnost nezletilého poučit o všech aspektech řízení.

25. Podle Ústavního soudu krajský soud dostatečně neusiloval o zlepšení vzájemné komunikace mezi rodiči nezletilého a vztahů v rodině obecně. Jak podotkl kolizní opatrovník ve vyjádření, krajský soud mohl nařídít rodinnou terapii, psychoterapii či asistovaná setkání. Oproti tomu rozhodl o faktickém odloučení dítěte od rodičů, které by znamenalo zásah do základního práva stěžovatele a nezletilého na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a práva na ochranu dětí a zákaz jejich odloučení od rodičů podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

26. Tím, že krajský soud řádně neposoudil, zda je v nejlepším zájmu nezletilého vedlejšího účastníka jeho umístění do DDÚ, a tím i zachování dosavadního svěření do péče, ani jeho názor na danou situaci a nevěnoval pozornost vhodnému poučení, porušil právo stěžovatele i nezletilého vedlejšího účastníka na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy) ve spojení s právem na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života a na výchovu dětí (čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte).

VI. Závěr

27. Ústavní soud – s ohledem na princip minimalizace jeho zásahů do činnosti (pravomoci) jiných orgánů – nikterak nepředjímá výsledek řízení o úpravě péče o nezletilého syna. Jak již bylo uvedeno, je povinností krajského soudu, aby zkoumal nejlepší zájem dítěte a aby si opatřil s ohledem na jeho věk a kognitivní vlastnosti vlastní vyjádření nezletilého v této věci, stejně jako neutrální znalecký posudek, který naplní zákonné a odborné požadavky.

28. Námitku vedlejší účastnice o její nedostatečné informovanosti (bod 14) považuje Ústavní soud za nekorektní. Usnesení ze dne 18. 2. 2022 zasílal Ústavní soud jak účastníkům řízení, okresnímu soudu a původnímu koliznímu opatrovníkovi, tak i vedlejší účastnici na adresu jejího místa trvalého pobytu, vedlejší účastnice si ji však v úložní době nevyzvedla.

Poučen jejím přístupem zasílal Ústavní soud zásilku s výzvou k vyjádření jednak na adresu uvedenou v rozsudku okresního soudu jako adresu, na které fakticky bydlí, ani na této adrese si ji vedlejší účastnice nevyzvedla, a jednak na adresu uvedenou v obou rozsudcích, jakou je adresa trvalého pobytu nezletilého vedlejšího účastníka, přičemž až na této adrese si ji vedlejší účastnice dne 26. 7. 2022 převzala.

29. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že specifikovanými částmi rozsudku krajského soudu byla porušena základní práva stěžovatele a vedlejšího účastníka, proto ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek krajského soudu zrušil v části, ve které byl potvrzen I. výrok rozsudku okresního soudu, a v části, ve které byl změněn III. výrok tohoto rozsudku a rozhodnuto o umístění vedlejšího účastníka do DDÚ, neboť zjištěné vady dosahují ústavní úrovně dotýkající se obou těchto výroků. Takto Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 144

Autonomie vůle smluvních stran a nepřipustné soudcovské dotváření práva (sp. zn. I. ÚS 550/22 ze dne 29. listopadu 2022)

Jde o nepřipustnou formu soudcovského dotváření práva a tím o porušení principu autonomie vůle podle čl. 2 odst. 4 v návaznosti na čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, nerespektuje-li obecný soud shodné tvrzení smluvních stran o zamýšleném obsahu ujednání (který neodporuje zákonu, dobrým mravům atp.) a zaujme-li výklad vlastní, který vede ke smluvními stranami nezamýšleným důsledkům.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Sládečka a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti obchodní společnosti Salabka, s. r. o., sídlem Chlumova 313/6, Praha 3 – Žižkov, zastoupené JUDr. Klárou Kořínkovou, Ph.D., LL.M., advokátkou, sídlem Fügnerovo náměstí 1808/3, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2021 č. j. 23 Cdo 1222/2020-420 a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. prosince 2019 č. j. 47 Co 172/2019-341, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení a dále obchodní společnosti Stavební firma JANDA, s. r. o., sídlem Jablonec nad Jizerou č. p. 322, zastoupené JUDr. Miloslavem Noskem, advokátem, sídlem Nádražní 24, Semily, a obchodní společnosti Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group, sídlem Pobřežní 665/21, Praha 8 – Karlín, jako vedlejších účastnic řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2021 č. j. 23 Cdo 1222/2020-420 a rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. prosince 2019 č. j. 47 Co 172/2019-341 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu vlastnického práva podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a byl porušen princip autonomie vůle zakotvený v čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 4 v návaznosti na čl. 1 odst. 1 Ústavy.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. listopadu 2021 č. j. 23 Cdo 1222/2020-420 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 3. prosince 2019 č. j. 47 Co 172/2019-341 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, jimiž byla zamítnuta její žaloba proti vedlejším účastnicím na náhradu škody (vzniklé vyhořením dřevěného srubu v Krkonoších), pro porušení čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a jim odpovídajících čl. 6 odst. 1 Úmluvy

o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

2. Z ústavní stížnosti, z napadených rozhodnutí a z vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil, že dne 8. 9. 2014 vyhořel v Bedřichově u Špindlerova Mlýna dřevěný srub, který procházel rekonstrukcí. Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy domáhala proti vedlejším účastnicím zaplacení 3 978 945 Kč jako rozdílu mezi vyplaceným pojistným plněním ve výši 9 885 546 Kč (od pojišťovny zhotovitele díla, obchodní společnosti 3AE, s. r. o.) a zbytkem investic vložených do objednaného díla.

3. Okresní soud v Semilech (dále jen „okresní soud“) po podrobném dokazování a několikerém znaleckém zkoumání dospěl k závěru, že prokázanou příčinou vzniku požáru byla neodborná manipulace zaměstnance první vedlejší účastnice, která byla subdodavatelem díla (výstavba garáží ve spodní části stavby), s tepelným spotřebičem (navarování lepenky propan-butanovým hořákem na terase rozestavěného domu); druhá vedlejší účastnice je pak její pojišťovnou. Dospěl tedy k závěru o pasivní legitimaci první vedlejší účastnice, která za činnost svého zaměstnance, jehož k určené práci řádně neproškolila na úseku požární ochrany, odpovídá.

4. Sporná byla mezi účastníky rovněž aktivní legitimace stěžovatelky, která nebyla původním účastníkem smlouvy o dílo ze dne 16. 7. 2013 uzavřené s obchodní společností 3AE, s. r. o., jako zhotovitelem. Na základě trojstranného dodatku uzavřeného dne 3. 12. 2013 vyrovnala stěžovatelka závazky původního objednatele, obchodní společnosti Albacon Systems, a. s. (se stěžovatelkou personálně propojené prostřednictvím fyzické osoby doc. RNDr. Ing. Jaroslava Bartáka, CSc.), a vstoupila do všech práv a povinností objednatele smlouvy o dílo namísto ní (před účinností § 1895 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v podobě inominátní smlouvy).

5. Okresní soud v tomto ohledu uzavřel, že ačkoli stěžovatelka nebyla vlastníkem rozestavěné stavby, která již byla v době uzavření dodatku samostatnou věcí zapsanou v katastru nemovitostí a která nebyla samostatnými úkony převedena (vlastníkem tedy navzdory převedení všech práv a povinností objednatele na stěžovatelku byla v době škodní události obchodní společnost Albacon Systems, a. s.), z uzavřeného dodatku (i řady dalších provedených důkazů) plyne, že vůlí stran bylo, „aby se žalobkyně [stěžovatelka] stala novým objednatelem, investorem a konečně i vlastníkem hotového díla“. Disponovala proto v tomto smyslu pohledávkou spočívající v povinnosti původní objednatelky vlastnické právo ke stavbě převést. Stěžovatelka je aktivně legitimovanou osobou bez ohledu na to, že v době požáru nebyla vlastníkem stavby, neboť to byla ona, kdo zničením stavby utrpěl ztrátu; původní objednatel naopak sice věc vlastnil, ale vzhledem k závazku vlastnické právo převést stěžovatelce hodnota jeho jmění jako celku nebyla požárem dotčena.

6. Okresní soud proto dospěl k závěru o důvodnosti podané žaloby, neztotožnil se pouze s výší uplatněné částky a stěžovatelce přiznal rozsudkem ze dne 29. 3. 2019 č. j. 3 C 117/2016-267 proti první vedlejší účastnici částku 1 252 320 Kč se zákonným úrokem z prodlení. Ve zbytku žalobu zamítl a o nákladech rozhodl poměrně podle § 142 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“).

7. K odvolání první vedlejší účastnice změnil Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) uvedený rozsudek okresního soudu napadeným rozsudkem tak, že žalobu zamítl, a to pro nedostatek aktivní legitimace stěžovatelky, a zavázal ji k náhradě nákladů řízení. Dospěl totiž k závěru, že z dokazování nevyplývala povinnost obchodní společnosti Albacon Systems, a. s., převést stěžovatelce vlastnické právo k poškozené stavbě; o této povinnosti podle krajského soudu nesvědčila ani skutečnost, že cenu díla hradila stěžovatelka. I kdyby však byla neprojevená vůle vlastníka stavbu převést dovozena, právo na převod vlastnictví rozestavěné stavby nemá podle krajského soudu (bez bližšího odůvodnění) hodnotu finančních prostředků do stavby investovaných.

8. Současně krajský soud uzavřel, že škodu stěžovatelky v daném sporu nelze dovodit ani z prokázané investice, neboť její náhrady se mohla domáhat proti obchodní společnosti 3AE, s. r. o., jako zhotovitelce díla, která podle smlouvy o dílo nesla nebezpečí škod do doby jeho dokončení (ke kterému nedošlo, protože srub musel být v důsledku poničení požárem stržen a byl následně vystavěn nově na jiném smluvním základě – pozn. Ústavního soudu). Uvedl k tomu (bod 19 rozsudku), že „[z]ánik díla před jeho předáním ve vztahu k finančním prostředkům zaplaceným do té doby na cenu díla by představovalo pohledávku žalobkyně [stěžovatelky] vůči zhotovitelce díla 3AE, s. r. o. Zhotovitelka 3AE, s. r. o., by měla povinnost tyto finanční prostředky žalobkyni [stěžovatelce] jako objednatelce vrátit, neboť nesplnila svou povinnost předat dílo. Zánikem díla před jeho předáním způsobeným požárem dřevostavby by tak byla poškozena právě zhotovitelka 3AE, s. r. o., která by za provedené práce a materiál nedostala zaplacenou“.

9. V závěru odůvodnění krajský soud podotkl, že vůle personálně propojených osob – stěžovatelky a obchodní společnosti Albacon Systems, a. s., jako součásti obchodní společnosti Albacon Holding, a. s., a zmíněného doc. Bartáka – je sice zřejmě jednotná, ekonomický důvod takto nastavených obchodních vztahů však není krajskému soudu zřejmý a ani z jednotné vůle podle něj nelze dovodit, že poškozeným subjektem v důsledku požáru rozestavěné dřevostavby byla právě stěžovatelka.

10. Proti rozsudku krajského soudu podala stěžovatelka dovolání. V dovolání definovala mimo jiné právní otázku v praxi Nejvyššího soudu dosud neřešenou, zda může škoda vzniknout i nevlastníku poškozené věci, je-li současně stranou smlouvy o dílo. Nejvyšší soud ji (jako i celé dovolání) odmítl s odůvodněním, že takovou otázku krajský soud neřešil, neboť nezjistil, že by stěžovatelka utrpěla újmu na svém jmění, jak formulovaná otázka předpokládá. Krajský soud vyšel podle Nejvyššího soudu ze zjištění, že stěžovatelce svědčí pohledávka vůči zhotovitelce (obchodní společnosti 3AE, s. r. o.), která nesplnila svou povinnost předat dílo za prostředky, které na jeho zhotovení od stěžovatelky obdržela. K dalším námitkám stěžovatelky dodal, že „[v] posuzované věci dovolací soud neshledal extrémní rozpor skutkových zjištění krajského soudu s obsahem důkazů provedených v řízení, neboť zjištění krajského soudu o absenci projevu vůle v dodatku ke smlouvě o dílo (či v dalších listinných důkazech) o povinnosti objednatele převést vlastnické právo k rozestavěné stavbě na žalobkyni [stěžovatelku] není v extrémním rozporu s obsahem tohoto dodatku ani s obsahem jiných listinných důkazů. Nenastala tedy situace předvídaná v žalobkyni [stěžovatelkou] zmíněných rozhodnutích a námitky žalobkyně [stěžovatelky] jsou fakticky pouhou polemikou s hodnocením důkazů krajským soudem, která přípustnost dovolání založit nemůže ...“.

II. Argumentace stěžovatelky

11. Stěžovatelka stejně jako v řízení před obecnými soudy trvá na svém, že je jediným subjektem, který od počátku pocítuje vzniklou újmu jako vlastní a který se náhrady škody domáhá. Současně bylo v řízení prokázáno, že žalovaná první vedlejší účastnice nese za vznik škody odpovědnost. V otázce existence závazku převést vlastnické právo ke stavbě spatřuje extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a právním posouzením obecných soudů, za excesivní označuje stěžovatelka vůbec míru pozornosti, kterou obecné soudy otázce vlastnictví stavby věnovaly (např. bod 21 rozsudku krajského soudu), bez vlivu na předmět sporu (zjištění, komu vznikla v důsledku škodní události újma na jmění). Stěžovatelka ve shodě s názorem okresního soudu trvá jako na jediném správném na výkladu, podle kterého „poškozeným, a tedy i osobou, které může vzniknout nárok na náhradu škody na věci, nemusí být nutně vlastníkem věci, nýbrž jakákoliv osoba, které byl v důsledku škodní události způsoben úbytek na jmění ... Skutečnost, že by poškozeným mohl být pouze a výlučně vlastníkem věci nevyplývá z žádného právního předpisu ani dosavadní judikatury českých soudů“ (body 37 a 39 stížnosti). Byla to stěžovatelka, kdo nesl následky požáru a investoval do nápravy vzniklých škod. Stěžovatelka

doplňuje, že od roku 2013 veškeré majetkové úpravy směřovaly k jedinému cíli, aby výsledným vlastníkem byla právě ona. Završením toho bylo úspěšné kolaudační řízení a zápis stěžovatelky jako vlastníka nově vystavěného srubu do katastru nemovitostí (čemuž odpovídala i vůle stran při převodu uzavřené smlouvy o dílo).

12. Co do výsledku řízení proto stěžovatelka označuje odůvodnění napadených rozhodnutí v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy za svévolná [nález ze dne 24. 11. 2004 sp. zn. III. ÚS 351/04 (N 178/35 SbNU 375), všechna rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>] a nepřezkoumatelná, neboť jejich důsledkem je navozen stav, kdy osoba škůdce (resp. odpovědného subjektu) je známá, neexistuje však subjekt (jiný než stěžovatelka), který by se vzniklé škody domáhal. Naznačují-li obecné soudy, že stěžovatelka se měla se svým nárokem obrátit na zhotovitele stavby – obchodní společnost 3AE, s. r. o. (která by se následně měla zřejmě obrátit na žalovanou první vedlejší účastnici) – pak k tomu stěžovatelka uvádí, že s obchodní společností 3AE, s. r. o., se (prostřednictvím pojistného plnění – pozn. Ústavního soudu) vypořádala bez nutnosti soudního sporu. Podobně se o škodu nebude brát ani obchodní společnost Albacon Systems, a. s., jako tehdejší formální vlastník zničené stavby, neboť zamýšlenou součástí smluvních ujednání (navzdory dovozenému výkladu obecných soudů) byl převod vlastnictví stavby na stěžovatelku, která jediná byla v předmětné době investorem prováděné stavby. Nelogickým výkladem, který vyústil v naznačený výsledek řízení, proto obecné soudy podle jejího přesvědčení porušily také její majetková práva zaručená čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě [k tomu srov. náleze ze dne 12. 10. 1995 sp. zn. III. ÚS 55/95 (N 61/4 SbNU 109)], kterým obecné soudy neposkytly potřebnou ochranu [nález ze dne 7. 9. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 34/09 (N 187/58 SbNU 647) anebo náleze ze dne 25. 11. 2014 sp. zn. I. ÚS 2472/13 (N 214/75 SbNU 403)]. Obecné soudy zaujaly v napadených rozhodnutích výklad jdoucí proti smyslu a účelu právní úpravy náhrady škody, což je judikaturou Ústavního soudu rovněž zapovězeno [nález ze dne 16. 4. 2013 sp. zn. I. ÚS 3206/10 (N 54/69 SbNU 81)].

13. Kromě uvedeného ještě stěžovatelka namítá vady procesního charakteru, jako jsou porušení principu koncentrace řízení, odlišná skutková zjištění krajského soudu bez zopakování důkazů, překvapivost a nepředvídatelnost jeho rozhodnutí v návaznosti na absenci poučení stěžovatelky podle § 118a o. s. ř. či nedostatky odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu podpořené odkazy na rozsudek téhož soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 30 Cdo 1238/2013 či nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2009 sp. zn. II. ÚS 435/09 (N 129/53 SbNU 623), ze dne 15. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 1966/16 (N 45/84 SbNU 527) aj.

III. Vyjádření účastníků řízení a první vedlejší účastnice řízení

14. V souladu s § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon Ústavním soudu“) vyzval soudce zpravodaj účastníky řízení a vedlejší účastnice řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

15. Krajský soud sdělil, že ve svém rozhodnutí dostatečně odůvodnil závěr o tom, že stěžovatelka není poškozená. Na rozdíl od okresního soudu nedovodil, že by měla právo na převod vlastnického práva, a i kdyby měla, jeho hodnota by se nerovнала realizovaným investicím do stavby. Znovu také poukázal na nesrozumitelnost ekonomických vztahů propojených osob (bod 22 odůvodnění napadeného rozsudku).

16. Podle Nejvyššího soudu stěžovatelka přehlíží, že sama odvozovala svůj nárok od vlastnictví stavby a učiněných investic, což je důvod, proč se obecné soudy otázkou vlastnictví zabývaly. V závěrech krajského soudu o obsahu smluvních ujednání tvrzený extrémní rozpor nespátroval. Dále dovolací soud uvádí, že závěrem, na němž rozhodnutí krajského soudu stojí a podle kterého je poškozenou obchodní společnost 3AE, s. r. o., jako zhotovitel díla, vůči které má stěžovatelka pohledávku ve výši prostředků vynaložených na cenu nedokončeného díla, se nemohl zabývat, neboť nebyl v dovolání relevantně zpochybněn.

17. Vyjádření první vedlejší účastnice není třeba rozvádět, neboť se jím pouze připojuje k posouzení obecných soudů, které jí z hlediska výsledku sporu konvenuje. Druhá vedlejší účastnice na výzvu Ústavního soudu nereagovala.

18. Stěžovatelka ve své replice opakuje, že v důsledku napadených rozhodnutí je škůdce své prokázané odpovědnosti zproštěn, neboť stěžovatelka je jedinou osobou, které se požár dotkl ve smyslu úbytku na jmění. Žádný jiný takový subjekt neexistoval a neexistuje. Krajský soud se nadto nedůvodně soustředil na zjištění osoby vlastníka stavby (či dokonce jejích dílčích konstrukcí) namísto osoby, která byla jejím zničením poškozena a která ani podle zákonné definice nemusí být (byť zpravidla bývá) s osobou vlastníka totožná.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud po seznámení se zaslanými podáními a obsahem zapůjčeného spisu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. V dané věci vyvstávají následující aspekty ochrany práv jednotlivce, jež Ústavní soud identifikoval: extrémní rozpor mezi učiněnými skutkovými zjištěními a právním posouzením věci, úzce související s požadavky náležitosti odůvodnění soudního rozhodování, to vše pod záštitou čl. 36 odst. 1 Listiny pro ochranu vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, a dále princip autonomie vůle zakotvený v čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 v návaznosti na čl. 1 odst. 1 Ústavy – aspekt stěžovatelkou výslovně nezmiňovaný, přesto Ústavním soudem nad rámec odůvodnění ústavní stížnosti [srov. např. bod 17 nálezu ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 3552/19 (N 151/101 SbNU 58) či bod 20 nálezu ze dne 24. 6. 2020 sp. zn. II. ÚS 2404/19 (N 137/100 SbNU 508)] nejen identifikovaný, ale i klíčový (viz dále).

V. a) Obecná východiska

22. Ústavní soud jako orgán ochrany ústavnosti v souladu s čl. 83 Ústavy není součástí systému obecné justice (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy); nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů ani právo znovu hodnotit jejich skutková zjištění a právní závěry [viz již náleze ze dne 25. 6. 1997 sp. zn. II. ÚS 341/96 (N 84/8 SbNU 281)]. Jeho posláním je především ochrana lidských práv a svobod; k doзору či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze v situaci, kdy obecné soudy svými rozhodnutími nelegitimním způsobem zasáhnou do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce, vybočí z ústavních limitů své činnosti a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný ústavním pořádkem.

23. Jedním z principů, představujících součást práva na řádný proces (čl. 36 odst. 1 Listiny), jakož i pojmu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) a vylučujících svévoli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky náležitě odůvodnit (§ 157 odst. 1 o. s. ř.), a to způsobem zakotveným v § 157 odst. 2 o. s. ř. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. Jsou-li právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je takové rozhodnutí nutno považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny i s čl. 1 odst. 1 Ústavy [viz shodně náleze ze dne 26. 6. 1997 sp. zn. III. ÚS 94/97 (N 85/8 SbNU 287) či náleze ze dne 17. 5. 2000 sp. zn. II. ÚS 215/99 (N 69/18 SbNU 115)].

24. Z ustálené judikatury Ústavního soudu dále plyne, že respektují-li obecné soudy při svém rozhodování stanovené zásady pro hodnocení důkazů, nespadá do pravomoci Ústavního soudu „přehodnocovat“ hodnocení důkazů jimi provedené. K „přehodnocení“ je oprávněn přistoupit pouze tehdy, jsou-li skutková zjištění, o něž se opírají vydaná rozhodnutí, v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy, takže výsledek dokazování se jeví jako věcně neudržitelný a v konečném důsledku i nespravedlivý [bod 27 nálezu ze dne 18. 1. 2022 sp. zn. III. ÚS 2049/21 (N 6/110 SbNU 61)].

25. Autonomie vůle je elementární podmínkou fungování právního státu, jde o jeden z projevů vázanosti státní moci zákonem podle čl. 2 odst. 3 Listiny a podle čl. 2 odst. 4 Ústavy. Má dvě strukturální dimenze: 1. státní mocí lze do autonomní sféry jednotlivce (včetně jeho autonomních volných projevů) zasahovat jen v rámci daném výslovným svolením (pokynem) zákonodárce a 2. jednotlivec může v rámci své volní autonomie činit vše, co mu zákon nezakazuje (nebo v čem ho neomezuje). V této druhé dimenzi je autonomie vůle vůči státní moci přímo vykonatelná. Její bezprostřední aplikovatelnost se pak projevuje v tom, že interpretuje-li soud v řízení mezi účastníky uzavřenou smlouvu, musí k ní přistupovat nikoliv tak, že má být bezvadná, ale že v ní jednotlivec vyjádřil, čeho chce (chtěl) dosáhnout. Jednotlivec tedy činí, co mu zákon nezakazuje, a soud jej výkladem jeho právního jednání (např. interpretací jím uzavřené smlouvy) nesmí nutit k tomu, co mu zákon výslovně neukládá. Prioritu musí mít výklad smlouvy, který nezakládá její neplatnost, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá [srov. body 24 až 26 nálezu ze dne 10. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 392/20 (N 52/99 SbNU 133)].

26. Naznačenému principu je nutno rozumět nikoliv (jen) tak, že by měl bránit zásahům veřejné (v tomto případně soudní) moci do smluvní volnosti, ale i tak, že při řešení sporů musí soud identifikovat ekonomický účel právního jednání (smlouvy) a tuto hospodářskou funkci se snažit zachovat (samozřejmě za předpokladu, že takový hospodářský účel smlouvy neodporuje zákonu, dobrým mravům atp.).

27. Ústavní soud proto opakovaně judikoval, že při výkladu právního jednání je třeba dát přednost skutečné vůli účastníků smlouvy nad formálním projevem této vůle [např. náleze ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 770/11 (N 59/64 SbNU 711) či náleze ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. III. ÚS 3033/17 (N 222/87 SbNU 543)]. Formalismus spočívající toliko ve výkladu smluvního textu z něj samotného bez ohledu na vůli účastníků smluvního vztahu představuje neústavní zásah do základních práv jednotlivce, neboť právě vůle účastníků hraje při vytváření smlouvy a její interpretaci zásadní roli; takový zásah představuje porušení čl. 2 odst. 4 Ústavy a korespondujícího čl. 2 odst. 3 Listiny [naposledy náleze ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. I. ÚS 2337/21 (N 87/113 SbNU 58) vycházející např. z nálezu ze dne 11. 7. 2017 sp. zn. IV. ÚS 3168/16 (N 121/86 SbNU 85)]. Jednotlivci totiž musí mít v materiálním právním státě zachovánu prioritu svého svobodného jednání [viz náleze ze dne 21. 5. 2021 sp. zn. II. ÚS 1889/19 (N 103/106 SbNU 164) a v jeho bodech 20 až 24 shrnutou další judikaturu]. Jedinečná specifika konkrétního případu, pro něž třeba nemusí obstát běžně zaužívané úvahové a aplikační mechanismy, obecné soudy nezavazují odpovědnosti za nalezení spravedlivého řešení [srov. bod 31 nálezu sp. zn. III. ÚS 392/20 anebo náleze ze dne 25. 7. 2017 sp. zn. I. ÚS 34/17 (N 132/86 SbNU 247)].

28. Soudcovské dotváření práva, které *prima facie* směřuje proti principu autonomie vůle a smluvní svobody jednotlivců podle čl. 2 odst. 3 Listiny, je proto ústavně konformní pouze za splnění dvou kumulativních podmínek. Zaprvé, je-li vyžadováno účelem a podstatou zákona, historií jeho vzniku, systematickými souvislostmi nebo některým z principů, jenž má svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku; zadruhé, předloží-li obecný soud mimořádně přesvědčivé argumenty svědčící o nutnosti soudcovského dotváření práva v konkrétní věci. Je proto nutno podrobit takové soudcovské dotváření práva obzvláště přísnému ústavnímu přezkumu, neboť jím mohou být porušena nejen základní práva jednotlivce

a princip autonomie vůle a smluvní svobody plynoucí z čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy, ale ve své podstatě i princip dělby moci jako nedílné součásti materiálního právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy (body 34 až 35 nálezu sp. zn. II. ÚS 1889/19 a v podrobnostech tam citovaná judikatura).

V. b) Aplikace obecných východisek na projednávaný případ

29. K vyhovění stěžovatelce byl Ústavní soud veden v zásadě jednoduchou úvahou: Posláním obecných soudů v občanskoprávních věcech je usilovat o to, aby se právním a soudním sporům předcházelo, nikoli je svou rozhodovací praxí vytvářet (srov. např. povinnost vést účastníky soudního řízení ke smíru, zakotvenou v § 99 odst. 1 a § 100 odst. 2 o. s. ř.).

30. V projednávané věci přitom nelze než přisvědčit argumentu stěžovatelky, že obecné soudy v napadených rozhodnutích vyvodily ze zjištěného skutkového stavu extrémně nelogické právní závěry, trvaly-li za pomoci vlastního výkladu smluvního ujednání, s nímž se žádná ze smluvních stran neztotožnila (zaujímal je pouze první vedlejší účastnice jako deliktně odpovědný škůdce a jako třetí osoba stojící mimo posuzovaný smluvní vztah), na závěru, že poškozeným subjektem je někdo, kdo se zjevně poškozen být necítí. Zhotovitelka díla by se hypoteticky mohla cítit poškozena, kdyby stěžovatelka zvolila obecnými soudy naznačenou cestu a obrátila se s nárokem na náhradu úbytku na svém jmění na ni; pak by se zřejmě zhotovitelka díla ocitla v postavení poškozené a byla by nucena náhradu škody vymáhat po subjektu odpovědném za její vznik, tedy po první vedlejší účastnici. Co již však obecné soudy stěžovatelce nevysvětlily, je otázka, proč právě jimi naznačený postup mohl být ve věci jediný správný a jediný vymahatelný a jaký smysl dává požadavek vtahovat do zahájené pře další subjekt jako prostředníka. Pominuly přitom smysl a účel právní úpravy náhrady škody, v souladu s nímž má mít poškozený, který se o vznik majetkového sporu nijak nezasloužil, co nejvýhodnější postavení z hlediska šancí na uspokojení; přichází-li do úvahy více subjektů odpovědných ze vzniklé škodní události, musí být poškozenému umožněno zvolit si, na kom se zhojí. V zásadě tak zbavily stěžovatelku šance vyrovnat ztrátu na svém jmění, neboť obecnými soudy identifikovaná pohledávka stěžovatelky za obchodní společností 3AE, s. r. o., bude vlivem plynutí času velmi pravděpodobně promlčena (§ 106 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s § 3036 občanského zákoníku).

31. Okresní soud ve svém rozhodnutí, jímž žalobě stěžovatelky co do důvodu vyhověl, výslovně uvedl: „Vůli stran zjevně bylo, aby se žalobkyně stala novým objednatelem, investorem a konečně i vlastníkem hotového díla, to ostatně neplyne izolovaně pouze z tohoto dodatku smlouvy o dílo, ale je zcela konzistentní s ostatními provedenými důkazy – koncem roku 2013 nejen že žalobkyně vstoupila jako nový objednatel do smlouvy o dílo, ale též opatřila pozemek, od Ing. Jaroslava Bartáka převzala projekty a další přípravné práce, které mu i uhradila, počátkem roku 2014 pak již vůči stavebnímu úřadu vystupovala jako nový stavebník, řídila jako investor činnost zhotovitele dřevostavby i ostatních dodavatelů působících na stavbě a tyto práce hradila. Jak smlouvu chápali sami její účastníci, je zachyceno též v zápisu o prohlídce ze dne 16. 9. 2016, kde je ‚koupě‘ předmětu pojištění žalobkyně od spol. Albacon Systems, a. s., potvrzena zhotovitelem díla a shodně s tím v podání vysvětlení na PČR doc. Jaroslav Barták (jakožto statutární zástupce jak žalobkyně, tak spol. Albacon Systems, a. s.) popsal ‚prodej‘ předmětné nemovitosti.“ Krajský soud naopak uzavřel, že z dodatku ke smlouvě o dílo žádná taková vůle explicitně neplyne a „nenasvědčují jí ani jiné důkazy“, to však uvedl, aniž by se vypořádal s právě citovaným hodnocením okresního soudu a blíže rozvedl, proč tvrzená vůle smluvních stran ani z jiných důkazů neplyne. To vše za situace, kdy sám krajský soud uznal, že vůle stěžovatelky a původní objednatelky je vzhledem k personálnímu propojení možné považovat za jednotnou; třetí smluvní strana, která jediná by mohla výklad smluvních ujednání relevantně zpochybnit (obchodní společnost 3AE, s. r. o.), přitom v řízení nevystupovala.

32. Krajský soud konstruuje hypotetický řetězec závazkových vztahů, který v obecné rovině není vyloučen. Jím naznačený přístup by nicméně vyžadoval, aby se stěžovatelka se svou pohledávkou obrátila na obchodní společnost 3AE, s. r. o., která by se následně (kdyby pohledávku uplatněnou stěžovatelkou splnila, a ocitla se tak v postavení poškozené) musela domáhat náhrady škody na škůdci, tedy první vedlejší účastníci. Z posouzení a odůvodnění krajského soudu přitom současně neplyne, proč by stěžovatelka měla být povinna vydat se naznačenou cestou a neměla by mít možnost zhojit se na škůdci přímo. Krajský soud ani nevysvětlil, proč musí smluvní odpovědnost zhotovitelky díla za nebezpečí škod nutně předcházet delikt ní odpovědnosti škůdce a proč si stěžovatelka jako jediný subjekt, který vzniklou újmu pocítuje jako vlastní, nemohla mezi povinnými subjekty vybrat.

33. Stěžovatelka v řízení před obecnými soudy konzistentně uváděla, jaký obsah smluvního ujednání byl mezi stranami zamýšlen. Zpočátku sice svůj škodní nárok odvozovala přímo od vlastnictví stavby, které jí podle jejího názoru v době požáru již svědčilo, tato argumentace jí však nemůže jít k tíži, neboť jako účastník řízení není povinna svůj nárok právně kvalifikovat. Povinností účastníka je tvrdit a prokazovat rozhodné skutečnosti, aplikace právních norem na skutkový stav takto zjištěný je již úlohou soudu. Okresní soud se jí zhostil z pohledu Ústavního soudu nejpřesvědčivějším a nejlogičtější způsobem, odmítl-li vlastnické právo stěžovatelky, její aktivní legitimaci však přesto dovodil právě na základě zjištěné vůle smluvních stran, jíž podle jeho slov korespondovaly i další provedené důkazy.

34. Krajský soud následně, aniž by měl relevantní zpochybňující informace od dalších smluvních stran, dovodil, že jejich vůle musela být jiná. Z pohledu Ústavního soudu tak skutečně (na rozdíl od výkladu okresního soudu) neučinil přesvědčivým způsobem a Nejvyšší soud jeho pochybení nenapravit. V již zmiňovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2337/21 (bod 20) se mimo jiné uvádí, že směřuje-li vůle stran k jinému než smluvním textem zachycenému významu (který představuje toliko prvotní přiblížení se k úmyslu jednajících) a podaří-li se tuto vůli procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy. Ústavní soud si je vědom, že další smluvní partneři stěžovatelky, obchodní společnosti Albacon Systems, a. s., a 3AE, s. r. o., nebyly účastníky předmětného řízení. Tím méně však může být zpochybňován a odmítán výklad, který stěžovatelka jako jediná v řízení zastoupená smluvní strana prosazuje. K tomu, aby bylo tvrzené smluvní ujednání shledáno neplatným (či neexistujícím) pro nedostatek projevené vůle stran je třeba, aby je rozporovala některá ze smluvních stran [bod 22 nálezu ze dne 15. 2. 2021 sp. zn. II. ÚS 3314/20 (N 30/104 SbNU 353)]. K relevantnímu zpochybnění tvrzeného ujednání nestačí jeho napadení třetí osobou (první vedlejší účastníci), která sleduje vlastní zájmy.

35. Ústavní soud nesdílí přesvědčení krajského soudu, že by na úvahu o důvodnosti žaloby mohla mít jakýkoli vliv ekonomická a personální propojenost stěžovatelky jako nové objednatelky a obchodní společnosti Albacon Systems, a. s., jako původní objednatelky díla. Krajský soud dovodil, že stěžovatelka není poškozenou, mimo jiné s odkazem na nesrozumitelnost vzniku jednotlivých propojených osob a neznalost důvodu k převodu dosavadních závazků. Není však zřejmé, jak by posouzení věci rozklíčování těchto vztahů pomohlo a co by na úsudku krajského soudu změnilo (považoval-li ostatně krajský soud uvedený aspekt za natolik podstatný pro posouzení věci, mohl stěžovatelku v tomto směru poučit). Jinými slovy, Ústavnímu soudu není zřejmé, jak by se znalost důvodu k postoupení smlouvy o dílo mezi dvěma právními osobami (byť se v konečném důsledku sbíhají u jedné fyzické osoby doc. Ing. Bartáka) mohla promítnout do posouzení, zda požárem srubu, za který je delikt ně odpovědná první vedlejší účastnice (minimálně podle posouzení okresního soudu, další soudy se již touto otázkou nezabývaly), vznikla škoda právě stěžovatelce, která prokazatelně do stavby před požárem investovala a která jediná se jí domáhá. Naopak, má-li personální propojenost zmíněných subjektů pro posouzení předmětu řízení nějakou roli, pak

jedině stěžovatelce příznivou, neboť z jednoty vůle její a obchodní společnosti Albacon Systems, a. s. (kterou uznal i krajský soud) lze dovodit, že stěžovatelkou tvrzený obsah projevu vůle (byť třeba z pohledu vnějšího pozorovatele formulačně neurčitěho, současně však neodporujícího zákonu, dobrým mravům atp.) bude mezi smluvními stranami nespornou skutečností, tedy skutečností, kterou mimosmluvní subjekt není s to zpochybnit.

36. Zřejmé je, že vlastníkem stavby stěžovatelka v době požáru nebyla, neboť pro převod vlastnického práva k nemovité věci, kterou již rozestavěný srub podle zjištění obecných soudů před postoupením smlouvy samostatně byl, zákon tehdy (jako i dnes) předepisoval zvláštní formu (zejména zápis do katastru nemovitostí), která dodržena nebyla. Z navazujících úvah krajského soudu, kterým Nejvyšší soud přisvědčil, resp. nepovažoval je za nijak extrémní, však z pohledu Ústavního soudu není zřejmé, proč by z tehdy inominátní smlouvy (terminologií dnešního občanského zákoníku analogicky smlouvy o postoupení smlouvy o dílo ve smyslu § 1895 a násl. občanského zákoníku) nemohla plynout povinnost původní objednatelky převést stěžovatelce jako nové objednatelce kromě všech práv a povinností ze smlouvy o dílo plynoucích také (z postupované smlouvy o dílo) již nabyté vlastnické právo, které (jako jediné) nebylo dodatkem převedeno jen proto, že k tomu právní úprava vyžaduje zvláštní formální kroky. Liknavost smluvních stran v tomto směru lze sice označit za neopatrnost (mezi uzavřením dodatku ke smlouvě o dílo a škodní událostí uplynulo deset měsíců), není však důvod, aby se stala překážkou odškodnění vzniklé újmy. Je navíc ničím nepodložená a v zásadě nepotřebná úvaha krajského soudu o „hodnotě“ práva na převod vlastnictví, jehož existenci z dodatku ke smlouvě o dílo dovodil okresní soud, „i kdyby stěžovatelce svědčilo“. Z pohledu Ústavního soudu není třeba právo na budoucí převod vlastnického práva (minimálně v daném případě) jakkoli ohodnocovat, jeho existence je otázka rozhodná pro posouzení žaloby co do důvodu, následná úvaha co do výše vzniklé škody se pak již opírá o prokázanou výši zmařených investic, jak s ní ostatně pracoval okresní soud.

37. Poměrně nelogickým výsledkem napadeného výkladu obecných soudů, které navrhují několik variant, kdo koho mohl a měl žalovat tak, aby byly majetkové vztahy způsobené požárem narovnány, a vysvětlují stěžovatelce, že uzavřenou smlouvu nemyslela tak, jak tvrdí, že myslela, přestože podle všeho ona i její právní předchůdkyně díky své personální propojenosti disponují jednotnou vůlí (viz výše body 31 a 35), to vše aniž by logicky a přesvědčivě vyložily, proč právě stěžovatelkou zvolená cesta nemohla být vedle jimi navrhovaných variant stejně účinná, je zaprvé vyvázání odpovědného subjektu (první vedlejší účastnice) z jeho povinnosti škodu nahradit a zadruhé neposkytnutí ochrany vlastnickému právu stěžovatelky, která jediná se subjektivně (a vcelku prokazatelně) cítí být poškozena. Ústavní soud dospěl s ohledem na uvedené shrnutí k závěru, že v projednávané věci se krajský soud dopustil nepřipustného dotváření práva, neboť nebylo pro výklad smluvního ujednání a z něj plynoucího posouzení věci nezbytné (viz druhou z podmínek předestřených v bodě 28 nálezu).

VI. Závěr

38. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť jimi byla porušena ústavní práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny a princip autonomie vůle vyjádřený v čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 v návaznosti na čl. 1 odst. 1 Ústavy. Za této situace nebylo nezbytné výslovně reagovat na další námitky stěžovatelky (procesní vady řízení – viz bod 13 nálezu), neboť právě interpretace dodatku ke smlouvě o dílo je pro věc klíčová, z čehož ostatně vycházela i samotná stěžovatelka.

39. Na krajském soudu nyní bude, aby nelpěl na doslovném textu zkoumaného smluvního ujednání, respektoval projevenou a v řízení relevantně nezpochybněnou vůli smluvních stran a znovu přezkoumal odvolání první vedlejší účastnice proti rozsudku okresního

soudu ve světle závěrů tohoto nálezu. Pakliže se od posouzení okresního soudu bude chtít znovu odchýlit, zdůvodní logicky a přesvědčivě, proč má stěžovatelce jí zvolená cesta, jak se náhrady své škody domoci, zůstat definitivně zapovězena.

Č. 145
Porušení zákazu dvojího přičítání při rozhodování soudů
o podmíněném propuštění
(sp. zn. III. ÚS 2878/22 ze dne 29. listopadu 2022)

1. Podmíněné propuštění je mimořádný zákonný institut, a proto soud má možnost, a nikoli povinnost odsouzeného podmíněně propustit; neexistuje tedy ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

2. Obecné soudy však nemohou svůj závěr o nedostatku prognózy vedení řádného života založit výhradně na předchozím jednání stěžovatele, které už nelze změnit. Ústavní soud nezpochybňuje, že i faktor trestní minulosti odsouzeného je relevantní. Trestní minulost odsouzeného však nelze hodnotit zcela mechanicky, tedy například sledovat jen počty minulých odsouzení či nevyužitých šancí podmíněného propuštění. Bez zasazení do kontextu kriminální minulosti a života odsouzeného totiž není samo o sobě určující pouze to, kolikrát byl odsouzený trestán, kolikrát byl ve výkonu trestu odnětí svobody či kolikrát se neosvědčil po podmíněném propuštění. Žádná z těchto skutečností totiž ještě nemůže sama o sobě zcela vyloučit možnost podmíněného propuštění, pokud odsouzený opravdově změnil svůj život.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele B. J., t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Rapotice, zastoupeného Mgr. Radslavem Janečkem, advokátem, se sídlem Bubeníčкова 44, Brno, směřující proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 6. 9. 2022 č. j. 8 To 258/2022-53 a usnesení Okresního soudu v Třebíči ze dne 30. 6. 2022 č. j. 3 PP 93/2022-45, za účasti Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Třebíči jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 6. 9. 2022 č. j. 8 To 258/2022-53 a usnesením Okresního soudu v Třebíči ze dne 30. 6. 2022 č. j. 3 PP 93/2022-45 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a zákaz dvojího přičítání podle čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Včas podanou ústavní stížností, která splňuje podmínky řízení dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Krajského soudu v Brně

(dále též jen „krajský soud“) a usnesení Okresního soudu v Třebíči (dále též jen „okresní soud“) s tvrzením, že jimi byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti, připojených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že v řízení, předcházejícím podání nyní posuzované ústavní stížnosti, okresní soud napadeným usnesením podle § 88 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „tr. zákoník“), za použití § 331 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. řád“), zamítl žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Okresní soud seznal, že limitujícím faktorem pro vyhovění žádosti je trestní minulost stěžovatele, kdy vzhledem k jeho osobě nelze očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Okresní soud poukázal na nevyužití benefitu podmíněného propuštění stěžovatelem z roku 2004, kdy byl stěžovatel následně 5x soudně trestán, a je tedy evidentní, že k jeho nápravě nedošlo. Ani výchovné, ani alternativní tresty nevedly k nápravě stěžovatele; nadto s ohledem na počet záznamů v rejstříku trestů je stěžovatel osobou s výraznými sklony k nedodržování zákona a k páchání trestné činnosti. Je proto zapotřebí, aby trest vykonal, jelikož riziko v případě podmíněného propuštění je stále příliš vysoké. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu okresní soud uvedl, že podmíněné propuštění je mimořádným benefitem, který dává soudu možnost, a nikoliv povinnost odsouzeného z výkonu trestu propustit, neboť neexistuje základní právo na vyhovění takové žádosti odsouzeného. Okresní soud rovněž uvedl, že Ústavní soud ustáleně zdůrazňuje nutnost zohlednění trestní minulosti odsouzených.

3. Nyní rovněž napadeným usnesením krajského soudu byla stížnost stěžovatele proti usnesení okresního soudu podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítnuta, neboť ani krajský soud nepovažoval za splněnou podmínku prognózy řádného života. Dle krajského soudu nemůže s ohledem na osobu stěžovatele žádný reálně uvažující soudce dospět k závěru, že lze očekávat, že v budoucnu povede řádný život. U stěžovatele, který je recidivistou a trestné činnosti se dopouští vzdor tomu, že mu byly dávány opakovaně šance k nápravě ukládáním podmíněných či alternativních trestů, proto soud upřednostnil nutnost ochrany společnosti.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel předložil Ústavnímu soudu velmi stručnou ústavní stížnost, ve které se omezil pouze na konstatování, že okresnímu soudu předestřel konkrétní důvody, které svědčí ve prospěch splnění třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění a dokládají stěžovatelův úmysl vést řádný život, okresní soud se jimi však vůbec nezabýval, a naopak zohlednil pouze jeho trestní minulost. Současně namítá, že ačkoliv v navazující stížnosti žádal stížnostní soud, aby mu jasně a srozumitelně vysvětlil, jakým způsobem má jednat, aby prokázal polepšení a rovněž, že je možno od něj očekávat, že povede řádný život, takový návod mu krajský soud neposkytl a ani se nevyjádřil k námitce stěžovatele v tom smyslu, že je ve výkonu trestu odnětí svobody de facto teprve podruhé a první odsouzení proběhlo před více než 20 lety. Stěžovatel připomenul, že jeho předchozí odsouzení již byla zahlazena, a braly-li soudy při svém rozhodování zahlazená odsouzení v potaz, porušovaly tím § 106 trestního zákona.

III. Vyjádření k ústavní stížnosti

5. K výzvě Ústavního soudu Okresní soud v Třebíči uvedl, že stěžovatel pouze polemizuje se skutkovými zjištěními soudu. Zopakoval, že důvodem nevyhovění stěžovatelově žádosti je nenaplnění třetí zákonné podmínky pro podmíněné propuštění, a dále plně odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

6. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření pouze odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

7. Krajské státní zastupitelství v Brně a Okresní státní zastupitelství v Třebíči svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužily, a konkludentně se tak postavení vedlejšího účastníka v řízení vzdaly.

8. S ohledem na obsah vyjádření účastníků řízení je Ústavní soud nezasílal stěžovateli k případné replice, jelikož by to bylo zjevně neúčelné.

IV. Splnění podmínek řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posuzoval splnění procesních podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je rovněž právně zastoupen advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

10. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

11. Ústavní soud zvážil obsah ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí i průběh řízení, které mu předcházelo, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Podmíněné propuštění upravené v § 88 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku stanoví tři kumulativní podmínky, při jejichž splnění soud odsouzeného podmíněně propustí na svobodu. První, objektivně lehce zjistitelnou podmínkou je, že odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého trestu; soudy přitom nesmí při splnění dalších podmínek vyžadovat výkon delšího trestu, byly-li ostatní podmínky naplněny. Druhá a třetí podmínka se vztahuje k osobě odsouzeného. Ten má prokázat polepšení v důsledku výkonu trestu odnětí svobody (druhá podmínka) a je namístež od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného (třetí podmínka). Ustanovení § 88 odst. 3 tr. zákoníku přidává k těmto třem základním (obligatorním) podmínkám tři další podmínky v případě osob odsouzených za zločin: zda odsouzený včas nastoupil do výkonu trestu, zda se pokusil odčinit následky svého činu a jak přistupoval k výkonu ochranného léčení, pokud je vykonával.

13. Ústavní soud se ve svých četných nálezech opakovaně vyjádřil v tom ohledu, že podmíněné propuštění je mimořádný zákonný institut [srov. např. náleze ze dne 15. 5. 2014 sp. zn. III. ÚS 4851/12 (N 97/73 SbNU 589), bod 7; náleze ze dne 5. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207), bod 8; usnesení ze dne 7. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 2018/18; náleze ze dne 1. 12. 2005 sp. zn. II. ÚS 715/04 (N 219/39 SbNU 323)]; veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná z <http://nalus.usoud.cz>]. Tato mimořádnost spočívá v tom, že soud má možnost, a nikoli povinnost odsouzeného podmíněně propustit; neexistuje tedy ústavně zaručené právo na to, aby bylo vyhověno žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. To ovšem neimplikuje, že by snad soudy měly možnost libovolného rozhodování či že by se na toto rozhodování nevztahovala povinnost rozhodovat předvídatelně a přesvědčivě. Český právní systém nezná automatické podmíněné propuštění, ale pouze jeho diskreční variantu; to však neznamená, že soud nemá povinnost odsouzeného podmíněně propustit, splnil-li odsouzený všechny zákonné podmínky, což bez dalšího vyplývá z požadavku právního státu.

14. Posouzení splnění zákonných podmínek je věcí soudcovské úvahy a je na obecných soudech, aby zkoumaly a posoudily, zda podmínky pro aplikaci tohoto institutu jsou dány, a aby své úvahy v tomto směru přiměřeným způsobem odůvodnily. Ústavní soud zásadně respektuje takové nezávislé rozhodnutí obecných soudů; je povolán zasáhnout pouze v případě, vybočuje-li výklad obecných soudů ze zásad spravedlivého procesu [srov. náleze ze dne

5. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 599/14 (N 194/79 SbNU 207), náleze ze dne 15. 5. 2014 sp. zn. III. ÚS 4851/12 (N 97/73 SbNU 589), náleze ze dne 1. 12. 2005 sp. zn. II. ÚS 715/04 (N 219/39 SbNU 323) nebo náleze ze dne 3. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16 (N 4/84 SbNU 69)].

15. Ústavní soud tak v minulosti přikročil k vydání kasačního nálezu například tehdy, pokud obecné soudy rozhodovaly o podmíněném propuštění na základě zcela nedostatečně zjištěného skutkového stavu věci a opíraly se toliko o informace z doby odsouzení stěžovatele [náleze ze dne 22. 3. 2001 sp. zn. III. ÚS 611/2000 (N 51/21 SbNU 439)], pokud své závěry řádně a přesvědčivě neodůvodnily, jestliže zákonnou podmínku prognózy vedení řádného života na svobodě posuzovaly pouze na základě minulého chování stěžovatele, respektive okolností vztahujících se k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, čímž porušily zákaz dvojího přičítání v rozporu s čl. 40 odst. 5 Listiny, či nerespektovaly při rozhodování o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění princip kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní dle čl. 38 odst. 2 Listiny [náleze ze dne 12. 5. 2011 sp. zn. III. ÚS 1735/10 (N 90/61 SbNU 405) a náleze ze dne 4. 10. 2016 sp. zn. II. ÚS 2503/16 (N 185/83 SbNU 37)]. Ačkoliv se Ústavní soud k neústavnosti takového postupu obecných soudů vyjadřuje dlouhodobě, konzistentně a opakovaně byl rovněž nucen přikročit ke zrušení rozhodnutí trpících popsány vadami, lze vyzorovat, že některé z obecných soudů k právním závěrům zdejšího soudu k hodnocení plnění podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dostatečně nepřihlížejí.

16. Ústavní soud při svém rozhodování vychází z pojetí trestu jako sankce, která pokud možno postihuje pachatele jen v nezbytné míře (§ 38 odst. 2 trestního zákoníku), tedy bylo-li dosud odpykanou částí trestu odnětí svobody již dosaženo nápravy pachatele a ochrany společnosti, a další výkon tohoto trestu je proto nepotřebný a také neodůvodněný. I když soud při ukládání trestu přihlíží k možnosti nápravy pachatele, nelze vždy přesně předvídat, jak se u jednotlivých pachatelů projeví jeho účinek. Z chování odsouzeného a z jeho postoje k plnění povinností v době výkonu trestu odnětí svobody může být patrná taková změna, že k tomu, aby vedl řádný život, již není třeba dalšího výkonu tohoto trestu a že může být propuštěn na svobodu. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je významným prostředkem k dovršení nápravy a resocializace odsouzeného, a neznamená tedy ukončení tohoto procesu, ale pokračování působení na pachatele v jiných podmínkách (na svobodě) a jinými prostředky než vlastním výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody (srov. Šámal, P. a kol. Trestní zákoník: komentář. I, § 1–139. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1078). Možnost podmíněného propuštění má jednak motivovat odsouzeného k nápravě a poskytnout mu perspektivu v průběhu výkonu trestu, jednak – je-li toto nařízeno – umožňuje, spolu s doprovodnou postpenitenciární péčí, pozitivně usměrňovat přechod odsouzeného na svobodu a příznivě ovlivnit dovršení jeho nápravy a resocializace v normálních společenských podmínkách.

17. Podmínky podmíněného propuštění je přitom vždy třeba interpretovat tak, že nelze judikatorně zcela vyloučit možnost podmíněného propuštění pro jakkoli definovanou skupinu odsouzených, a to ani u chronických recidivistů či pachatelů velmi závažné kriminality, pokud zákonodárce obecně připustil možnost podmíněného propuštění u všech odsouzených. Každý případ je třeba hodnotit individuálně a rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného a neopomíjet též jeho možný vývoj a nápravu v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a další relevantní aktuální informace [srov. náleze ze dne 3. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 2201/16 (N 4/84 SbNU 69)].

18. Podstatou nyní posuzované ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatele s výkladem a aplikací třetí zákonné podmínky podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku, tj. podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu.

19. Určitý problém v aplikaci posuzovaného zákonného ustanovení spočívá ve značné neurčitosti pojmů užívaných zákonnou úpravou u jednotlivých podmínek a z toho vyplývající nevyjasněnosti konkrétních podmínek a kritérií pro podmíněné propuštění. Ústavní soud proto v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018 (N 195/91 SbNU 411) blíže rozpracoval kritéria, která by soudy měly zkoumat při posuzování naplnění podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Přitom podmínka prognózy řádného života je úzce svázána s podmínkou polepšení, neboť na ni navazuje. Očekávání vedení řádného života, respektive dovršení nápravy odsouzeného v budoucnu, je ze své podstaty předpokladem pravděpodobnostním, a proto není nezbytné požadovat jednoznačné přesvědčení soudce (bod 36 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18). Pojem „řádny život“ je třeba chápat jako minimální rámec, tedy jako předpoklad nepáchání další trestné činnosti. Soudy při rozhodování o podmíněném propuštění primárně zkoumají, zda bude mít odsouzený po případném propuštění zajištěné zaměstnání (či jiný zdroj příjmů) a ubytování, zda udržoval kontakt s rodinou či jinými blízkými a jaká je jeho širší trestní minulost. Tyto okolnosti, vztahující se k materiálnímu a sociálnímu zázemí odsouzeného, ovlivňují možnost reintegrace odsouzeného do společnosti (bod 40 nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18).

20. Z předloženého soudního spisu Ústavní soud zjistil, že v žádosti o podmíněné propuštění uvedl stěžovatel ke splnění podmínky prognózy řádného života, že si pro případ propuštění z výkonu trestu sjednal zaměstnání, což doložil potvrzením potenciálního zaměstnavatele, a sdělil rovněž, kde bude mít zajištěno ubytování. Stěžovatel jako jednu z okolností, která by měla být vzata do úvahy, uvedl i narození dcery, což jej mělo změnit. Skutky, za které je nyní ve výkonu trestu, totiž spáchal před narozením dcery. S tou se snaží udržovat kontakt i v průběhu výkonu trestu, ale rád by byl s ní v tomto období jejího života. Dcera by měla být i jeho motivací k překonání období po návratu z výkonu trestu. Stěžovatel přiložil rovněž vyjádření své družky – matky dcery, která vzájemný vztah stěžovatele a dcery popisuje.

21. Okresní soud konstatoval, že stěžovatel kromě objektivně zjistitelné podmínky vykonání stanovené délky trestu naplnil i podmínku polepšení, avšak nenaplnil podmínku prognózy řádného života. Přitom však tento závěr – mimo uvedení obecných judikatorních závěrů – okresní soud odůvodnil pouze tak, že stěžovatel nevyužil benefitu podmíněného propuštění v roce 2004, kdy byl následně 5x soudně trestán, a že ani výchovné, ani alternativní tresty nevedly k nápravě stěžovatele, který je s ohledem na počet záznamů v rejstříku trestů osobou s výraznými sklony k nedodržování zákona a k páčání trestné činnosti. Obdobně krajský soud plně odkázal na odůvodnění okresního soudu, zopakoval trestní minulost stěžovatele a uvedl, že za těchto okolností „žádný reálně uvažující soudce s ohledem na osobu odsouzeného nemůže dospět k závěru, že u něj lze očekávat, že řádný život povede“.

22. Z uvedeného tak vyplývá, že svůj závěr o nedostatku prognózy vedení řádného života založily obecné soudy výhradně na předchozím jednání stěžovatele, které už nelze změnit. Jedinými konkrétními okolnostmi, které podle napadeného usnesení okresní soud vzal do úvahy (a krajský soud jeho závěry plně převzal), jsou předchozí trestní minulost stěžovatele a jeho opakovaná selhání, aniž by se komplexně vypořádal i s jinými okolnostmi, které zde mohou případně rovněž hrát určitou roli.

23. Z rozhodovací praxe Ústavního soudu přitom vyplývá požadavek, aby o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody soudy rozhodovaly vždy na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu, tedy komplexních informací o odsouzeném vztahujících se nejen k jeho minulosti, ale také k aktuálnímu stavu nápravy. Je nutné přihlídnout zejména ke konkrétní situaci stěžovatele či aktuálním podmínkám jeho návratu na svobodu (viz shora zmíněný příslib zaměstnání, možnost ubytování), jeho rodinným poměrům – například narození dcery, vztahu s ní a také k časovému aspektu (vliv délky pobytu ve výkonu trestu na stěžovatele).

24. Ústavní soud nezpochybňuje, že i faktor trestní minulosti odsouzeného je rovněž relevantní. Jak Ústavní soud vysvětlil v již uvedeném nálezu sp. zn. I. ÚS 2201/16 (bod 32), trestní minulost odsouzeného obecně představuje důležité hledisko při posuzování splnění podmínek podmíněného propuštění, nicméně dle nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18 ani trestní minulost odsouzeného nelze hodnotit zcela mechanicky, tedy například sledovat jen počty minulých odsouzení či nevyužitých šancí podmíněného propuštění. Bez zasazení do kontextu kriminální minulosti a života odsouzeného totiž není samo o sobě určující pouze to, kolikrát byl odsouzený trestán, kolikrát byl ve výkonu trestu odnětí svobody či kolikrát se neosvědčil po podmíněném propuštění. Žádná z těchto skutečností totiž ještě nemůže sama o sobě zcela vyloučit možnost podmíněného propuštění, pokud odsouzený opravdově změnil svůj život. Kritika opačné, nepřijatelně zjednodušující a mechanické praxe ostatně zaznívá i v odborné literatuře: „Soudy a státní zástupci ale velice často předjímají, že spáchaná trestná činnost v minulosti vede automaticky k nejisté prognóze vedení řádného života. A jedinou oporou pro jejich názor je právě ona v minulosti páchaná trestná činnost. Opomíjí pak vše ostatní, co odsouzený předkládá. Jeho další život, průběh výkonu trestu, hodnocení věznice, absolvované programy, spolupráci s třetími stranami včetně [Probační a mediační služby] nebo připojení se ředitele věznice. Často nechávají bez povšimnutí i vlastní iniciativu odsouzeného a vše, čím si prošel on sám, a jak se na další život připravil. Takto nastavené podmíněné propuštění svoji funkci jistě neplní.“ (srovnej Schneedörfler, P. Tři podmínky – poznámky k institutu podmíněného propuštění. Státní zastupitelství. 2018, 2, str. 35).

25. Stejně tak nyní, kdy se okresní soud zaměřil výhradně na trestní minulost stěžovatele, je otázkou, zda tak neučinil pouze mechanicky, ale vzal při hodnocení využití benefitu podmíněného propuštění do úvahy například i dobu uplynulou mezi předchozím podmíněným propuštěním a následnou trestnou činností, časový rozestup mezi prvním (zahlazeným) a nynějším druhým odsouzením k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a další případné relevantní faktory.

26. Ústavní soud rovněž opakovaně připomíná, že podstata odůvodnění soudního rozhodnutí v případě zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění je v tom, že odsouzenému má být rovněž jasně a srozumitelně vysvětleno (aniž by toto vysvětlení muselo být rozsáhlé), jakým konkrétním způsobem má jednat, aby prokázal polepšení a aby od něj bylo možno očekávat, že povede řádný život, tak, aby měl vyšší šance při dalším projednání své žádosti o podmíněné propuštění. Každé zamítavé usnesení by tedy mělo obsahovat alespoň krátký „návod“ pro odsouzeného, jaké konkrétní změny se od něj očekávají. Teprve uvedením konkrétních důvodů, proč žádosti odsouzeného nebylo vyhověno, a to důvodů, které odsouzený mohl a může v průběhu výkonu trestu odnětí svobody ovlivnit, jej soudy mohou vést a motivovat k potřebné změně chování [viz nálezu sp. zn. III. ÚS 1711/21 ze dne 31. 8. 2021 (N 157/107 SbNU 312)].

27. V napadených usneseních, a to přestože šlo o rozhodování o již třetí žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění, ovšem stěžovatel žádnou takovou informaci nedostal. Na tento nedostatek stěžovatel, spolu s uvedením okolností, kterými odůvodnil splnění podmínky prognózy řádného života, upozornil i ve stížnosti směřované krajskému soudu, stížnost přitom doplnil i o citaci příslušné judikatury Ústavního soudu. Krajský soud však uvedené námitky vůbec nevyřadil.

28. Argumentace okresního soudu a následně i krajského soudu k závěru o nenaplnění podmínky očekávání vedení řádného života v budoucnu je tedy pouze obecná a odůvodnění napadených rozhodnutí je nedostačující. Požadavek řádného odůvodnění soudního rozhodnutí je přitom považován za jeden ze základních atributů spravedlivého procesu a slouží zejména k omezení či vyloučení libovůle [nálezu ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)] a k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, a tedy zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí [nálezu ze dne 15. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 3755/17 (N 135/90 SbNU 227)]. Potřeba náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí je dále úzce

spojena i s principy právní jistoty a předvídatelnosti práva; pouze kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí totiž omezují prostor pro případnou svévoli a zajišťují i podobné posuzování obdobných případů [nález ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15 (N 240/83 SbNU 739)].

29. Lze proto uzavřít, že Ústavní soud sice akceptuje, že předchozí trestní minulost je relevantním faktorem pro posouzení prognózy budoucího života odsouzeného, nemůže však být faktorem jediným, jako tomu bylo v nyní rozhodované věci, a nemůže navždy zamezit možnosti podmíněného propuštění, neboť nikdy nelze vyloučit potenciální možnost, že se odsouzený změní, napraví, polepší a do budoucna od něj bude možno očekávat vedení řádného života (srov. citovaný nález sp. zn. II. ÚS 482/18). Okresní ani krajský soud v posuzované věci nezohlednily ustálenou judikaturu Ústavního soudu o smyslu a účelu aplikovaného institutu podmíněného propuštění, nepřihlédly ani k faktorům, které je třeba při posuzování žádostí o podmíněné propuštění hodnotit, a zejména nezohlednily judikaturu o zákazu dvojího přičítání [z poslední doby viz nález ze dne 14. 9. 2021 sp. zn. III. ÚS 1873/21 (N 165/108 SbNU 55), nález ze dne 15. 2. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2393/21 (N 21/110 SbNU 222), nález ze dne 20. 9. 2022 sp. zn. IV. ÚS 1377/22 (N 114/114 SbNU 81)].

30. Založily-li oba soudy závěr o nenaplnění podmínky očekávání budoucího řádného života odsouzeného primárně na okolnostech či důvodech, které hrály roli již dříve při uložení samotného trestu odnětí svobody, a na předchozím jednání stěžovatele, které už nelze změnit, došlo k porušení zákazu dvojího přičítání vyplývajícího z principu *ne bis in idem* zakotveného v čl. 40 odst. 5 Listiny (srovnej nálezy sp. zn. III. ÚS 1735/10, sp. zn. II. ÚS 2503/16, sp. zn. I. ÚS 2201/16, sp. zn. II. ÚS 482/18) a k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

31. Protože z uvedených důvodů došlo napadenými usneseními Okresního soudu v Třebíči a Krajského soudu v Brně k porušení základního práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zákazu dvojího přičítání zaručeného v čl. 40 odst. 5 Listiny, Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona tato napadená rozhodnutí zrušil.

32. Okresní soud v důsledku tohoto kasačního nálezu znovu posoudí, zda stěžovatel splňuje podmínky podmíněného propuštění, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem, které odrážejí aktuální situaci, ve které se stěžovatel nachází, a při respektování shora vyjádřeného právního názoru. Ústavní soud tímto samozřejmě nikterak nepředjímá, k jakému závěru soud dospěje, svůj závěr však musí pečlivě odůvodnit, aby bylo zřejmé, že jeho rozhodnutí není výsledkem libovůle, ale skutečně přesvědčivé, racionální a přezkoumatelné úvahy soudu, odpovídající právní úpravě a ustálené soudní judikatuře.

Č. 146**Ustanovování zástupce a důraz na zajištění maximální možné ochrany práv účastníků řízení****(sp. zn. I. ÚS 2578/22 ze dne 30. listopadu 2022)**

Při ustanovování zástupce musí být kladen důraz na zajištění maximální možné reálné ochrany práv účastníků řízení, a proto by ustanovené zastoupení nemělo být v žádném případě zastoupením toliko formálním. Pouze vztah vzájemné důvěry mezi advokátem a klientem je předpokladem pro řádné poskytování právních služeb (srov. § 20 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů), neboť právě důvěra představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem.

Splňuje-li účastník řízení zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce a požádá-li o ustanovení konkrétní osoby svým zástupcem, přičemž tuto žádost opře o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak soud zpravidla takové žádosti vyhoví. Pokud soud v takovém případě žádosti účastníka o ustanovení konkrétního zástupce nevyhoví, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, jinak poruší právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s jeho právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy a soudců Vladimíra Sládečka a Pavla Šámala (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele J. G., zastoupeného JUDr. Alenou Beranovou, advokátkou, sídlem Andělská 300, Kutná Hora, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. června 2022 č. j. 11 Co 117/2022-143 a usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 4. května 2022 č. j. 10 C 335/2021-131, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Lounech jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. června 2022 č. j. 11 Co 117/2022-143 v části, ve které byl změněn výrok II usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 4. května 2022 č. j. 10 C 335/2021-131, a výrokem II usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 4. května 2022 č. j. 10 C 335/2021-131 bylo porušeno právo stěžovatele na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a princip rovnosti účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 16. června 2022 č. j. 11 Co 117/2022-143 v části, ve které byl změněn výrok II usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 4. května 2022 č. j. 10 C 335/2021-131, a výrok II usnesení Okresního soudu v Lounech ze dne 4. května 2022 č. j. 10 C 335/2021-131 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jimi byla porušena základní práva zakotvená v čl. 4 a čl. 96 odst. 1 Ústavy, v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a 3 a dále v čl. 37 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i v čl. 6 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že trvá na ústním jednání před Ústavním soudem.

3. Z ústavní stížnosti, z napadených rozhodnutí a z vyžádaného spisu vedeného u Okresního soudu v Lounech (dále jen „okresní soud“) se podává, že okresní soud napadeným usnesením zrušil usnesení okresního soudu ze dne 24. 11. 2021 č. j. 10 C 335/2021-38 ve výroku II, kterým byl stěžovateli jako žalobci ustanoven zástupcem JUDr. Jaroslav Trkovský, advokát, sídlem Mírové náměstí 124, Louny, a současně JUDr. Jaroslava Trkovského zprostil funkce zástupce stěžovatele (výrok I). Okresní soud současně ustanovil stěžovateli k ochraně jeho zájmů pro předmětné řízení zástupcem Mgr. Ing. Michala Bureše, advokáta, sídlem Nová 244, Lenešice (výrok II). Okresní soud na základě zjištěných skutečností dospěl k závěru, že podmínky stanovené v § 20 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o advokacii“) jsou splněny, neboť došlo k narušení nezbytné důvěry mezi ustanoveným zástupcem a stěžovatelem, a proto žádosti JUDr. Jaroslava Trkovského vyhověl a zrušil jeho ustanovení zástupcem stěžovatele v této věci a ustanovil zástupcem stěžovatele Mgr. Ing. Michala Bureše.

4. Proti usnesení okresního soudu podal Mgr. Ing. Michal Bureš odvolání. Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením rozhodl, že usnesení okresního soudu se ve výroku I potvrzuje a ve výroku II se mění tak, že stěžovateli se k ochraně jeho zájmů zástupce neustanovuje. Krajský soud v odůvodnění svého usnesení uvedl, že ze spisu vyplývá, že vzájemná důvěra mezi stěžovatelem a jeho zástupcem JUDr. Trkovským byla zásadně narušena. Z vyjádření stěžovatele ze dne 6. 4. 2022 vyplývá, že stěžovatel ke svému ustanovenému zástupci důvěru nemá. Z podání ustanoveného zástupce JUDr. Trkovského je naopak zřejmé, že mu stěžovatel odmítá poskytovat nezbytnou součinnost. Krajský soud proto shledal výrok I usnesení okresního soudu, na základě kterého byl JUDr. Trkovský zproštěn funkce ustanoveného zástupce stěžovatele, jako správný. Krajský soud dále odkázal na judikaturu Ústavního soudu, podle níž byl-li účastníku soudem ustanoven advokát, měl účastník reálnou možnost plně využít jeho právní pomoci. Stěžovatel svým následným chováním vůči tomuto zástupci způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, a proto okresní soud ustanovení zástupce zrušil. Krajský soud dovodil, že stěžovatel fakticky nevyužil soudem přiznané právo na právní pomoc, respektive svým zaviněným jednáním se tohoto svého základního práva vzdal. Nemůže proto obecným soudům důvodně vytýkat, že neustanovením dalšího zástupce uvedené právo porušily [srov. usnesení ze dne 21. 6. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1184/10, ze dne 21. 9. 2010 sp. zn. II. ÚS 1805/10, ze dne 6. 12. 2012 sp. zn. II. ÚS 627/12 a ze dne 6. 6. 2013 sp. zn. II. ÚS 64/13 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Krajský soud poukázal na to, že rovněž podle Nejvyššího soudu účastník, jemuž byl soudem ustanoven advokát a jenž svým následným chováním vůči tomuto zástupci způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, nemá právo na ustanovení dalšího zástupce soudem (srov. usnesení ze dne 24. 10. 2016 sp. zn. 32 Cdo 1342/2016). Krajský soud proto v souladu se závěry Ústavního soudu a Nejvyššího soudu usnesení okresního soudu ve výroku II změnil tak, že stěžovateli k ochraně jeho zájmů zástupce neustanovil.

II. Argumentace stěžovatele

5. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že napadenými rozhodnutími obecných soudů byl připraven o možnost právního zastoupení, a to za situace, kdy ve svém věku, při svém zdravotním stavu, sociální situaci a při své nedokonalé znalosti českého jazyka zejména v písemné podobě není schopen sám podávat příslušná podání soudu a hájit před soudem své zájmy.

6. Stěžovatel poukazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20 (N 175/102 SbNU 45), ve kterém se Ústavní soud vyslovil k výkladu § 30 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) z pohledu ústavně zakotveného práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, tak, že splňuje-li nemajetná osoba zákonné podmínky pro ustanovení zástupce, je třeba respektovat její rozumně odůvodněnou volbu konkrétního advokáta.

7. Stěžovatel namítá, že obecné soudy v předmětné věci nepostupovaly nestranně a objektivně, neboť mu nebyla ustanovena zástupkyně, k níž má důvěru, zatímco žalované byl ustanoven zástupce, o jehož ustanovení požádala. Obecné soudy nevyhověly jeho žádosti o ustanovení konkrétní osoby jeho zástupcem, avšak toto své rozhodnutí nijak nevysvětlily. Obecné soudy se tak řádně a dostatečně nevypořádaly s návrhy stěžovatele na ustanovení konkrétního zástupce. Rozhodnutí obecných soudů ohledně stěžovatelova zástupce tak nebylo řádně odůvodněno, což má za následek zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a do práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel v tomto přístupu soudů spatřuje libovůli v rozhodování a chybějící právně účinnou ochranu své osoby.

III. Vyjádření účastníků řízení

8. Soudce zpravodaj zaslal podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) ústavní stížnost k vyjádření okresnímu soudu, krajskému soudu a žalované.

9. Soudce okresního soudu JUDr. Šilhan ve svém vyjádření uvedl, že nesouhlasí s názorem stěžovatele, že ustanoveného zástupce si může vybrat. Vyšší soudní úřednice postupovala správně, což stvrdil i krajský soud.

10. Předseda senátu krajského soudu JUDr. Václav Beneš ve svém vyjádření uvedl, že trval-li stěžovatel na ustanovení konkrétního zástupce z řad advokátů k ochraně jeho zájmů, a to JUDr. Beranové, advokátky v Kutné Hoře, mohl a měl tak činit již prostřednictvím odvolání proti (dřívějšímu) usnesení okresního soudu ze dne 24. 11. 2021 č. j. 10 C 335/2021-38, kterým mu byl ustanoven zástupce k ochraně jeho zájmů advokát JUDr. Jaroslav Trkovský. I s ohledem na právní názor vyslovený v nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20 by bylo patrně takové odvolání úspěšné. JUDr. Trkovský převzal zastoupení stěžovatele a v jeho zájmu započal činit úkony právní služby, a to po dobu pěti měsíců. Krajský soud považuje v posuzované věci za rozhodnou skutečnost, že mezi stěžovatelem a ustanoveným zástupcem z řad advokátů došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, neboť stěžovatel odmítl poskytnout ustanovenému zástupci JUDr. Trkovskému potřebnou součinnost (zejména předložit mu požadované uvedené důkazy). Narušení potřebné důvěry přitom podle krajského soudu v projednávané věci nelze klást k tíži ustanovenému zástupci. Ostatně ani v ústavní stížnosti stěžovatel netvrdí žádné konkrétní skutečnosti zpochybňující profesionalitu či kvalitu zastupování stěžovatele ustanoveným zástupcem JUDr. Trkovským.

11. Žalovaná se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě prostřednictvím právního zástupce nevyjádřila. Zaslala Ústavnímu soudu pouze své vyjádření, které nebylo sepsáno advokátem. Protože žalovaná nedoložila plnou moc ke svému zastupování v řízení před

Ústavním soudem, Ústavní soud s ní dále jako s vedlejší účastnicí nejednal a k jejímu vyjádření nepřihlédl.

12. Zasláná vyjádření neobsahovala žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, a proto je Ústavní soud nezasílal ostatním účastníkům k vyjádření.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, jenž byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

15. Proces interpretace a aplikace podústavního práva pak bývá stížen takovouto kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí – z hlediska řádně vedeného soudního řízení – neakceptovatelné „libovůle“ spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [srov. nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

A) Obecná východiska pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) v řízení o individuální ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy se zásadně nezabývá otázkami interpretace a aplikace podústavního práva, ale jen tím, zda nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. V nyní posuzované věci jde o jedno ze zásadních práv účastníka soudního řízení, a to právo na právní pomoc. Podle čl. 37 odst. 2 Listiny má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Z toho důvodu nabývají procesní postupy obecných soudů, například kvalita odůvodnění rozhodnutí či zásada, aby bylo se všemi účastníky řízení ve stejných situacích zacházeno stejně, na ústavním rozměru.

17. Ústavní soud ve své judikatuře vyslovil, že právo na právní pomoc má dvojí povahu. V prvé řadě zaručuje každému, aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva (zpravidla advokátem), přičemž do tohoto práva může stát zasahovat jen zcela výjimečně, například z důvodu zneužití práva (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 5. 2011 č. j. 1 As 27/2011-81). Současně však právo na právní pomoc zahrnuje pozitivní závazky, které musí stát plnit. Podle judikatury ESLP je stát povinen (aktivně) zajistit efektivní

přístup k soudu, včetně toho, aby účastníci řízení měli možnost dostatečně a náležitě prezentovat a hájit svou věc u soudu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku* ze dne 9. 10. 1979 č. 6289/73, § 25 a 24). To může vyžadovat i zajištění právní pomoci, je-li nezbytná pro efektivní přístup k soudu vzhledem k povinnému zastoupení před soudem či s ohledem na složitost procesu nebo samotného případu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království* ze dne 7. 5. 2002 č. 46311/99, § 47). Účastníkům řízení není nutné takto zajistit naprostou rovnost zbraní, ale každý z nich musí mít dostatečnou možnost hájit své zájmy a nesmí být v postavení, které jej podstatně znevýhodňuje oproti protistraně (rozsudek ESLP ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království* ze dne 15. 2. 2005 č. 68416/01, § 62). Obecně však ESLP ponechává stanovení konkrétních prostředků pro dosažení uvedeného cíle (efektivního přístupu k soudu) na uvážení každého členského státu (rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království*, citovaný výše, § 48; či rozsudek ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království*, citovaný výše, § 60). K dosažení žádoucího výsledku v tuzemském civilním soudnictví slouží více právních institutů; jedním z nich je i ustanovení zástupce účastníkovi, který splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, podle § 30 o. s. ř. Tato možnost se označuje též jako právo na bezplatnou právní pomoc (srov. náleze ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20).

18. Evropský soud pro lidská práva při hodnocení naplnění, či naopak porušení práva na bezplatnou právní pomoc posuzuje vždy konkrétní okolnosti daného případu, přičemž přihlíží, mimo jiné, k důležitosti sporu pro účastníka řízení, složitosti relevantní právní úpravy i procesních pravidel či schopnosti samotného účastníka zastupovat v řízení své zájmy a argumentovat sám (rozsudek ve věci *Steel a Morris proti Spojenému království*, citovaný výše, § 61), dále též k obtížnosti dokazování a jednoznačnosti pravidel týkajících se dokazování, míře emoční účasti účastníka řízení ve sporu (případně vylučující efektivní hájení svých zájmů), dlouhodobé finanční situaci účastníka, jeho vzdělání a zkušenostem, sociálním poměrům (srov. rozsudek ve věci *Airey proti Irsku*, citovaný výše, § 24 a 26; rozsudek ve věci *McVicar proti Spojenému království*, citovaný výše, § 49 a 51 až 61) apod. (srov. též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2013 č. j. 6 As 23/2013-9).

19. Podle judikatury Ústavního soudu je právo na právní pomoc nezbytným předpokladem pro naplnění práva na efektivní přístup k soudu, včetně práva na efektivní obranu, a vede k naplnění rovnosti účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny [náleze ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3849/11 (N 151/74 SbNU 289), body 9 a 11]. Ústavní soud současně opakovaně upozorňuje na to, že právo na bezplatnou právní pomoc není na podústavní úrovni dosud uspokojivě provedeno [náleze ze dne 1. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 1024/15 (N 139/82 SbNU 229), bod 29; náleze ze dne 13. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 848/16 (N 174/82 SbNU 693), bod 21; náleze ze dne 29. 11. 2016 sp. zn. I. ÚS 630/16 (N 227/83 SbNU 535), bod 53; obdobně též Baňouch, H. In: Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 817 a násl.].

20. Otázkou ustanovení zástupce pro účely bezplatné právní pomoci v případě, že navrhovatel požádá o ustanovení konkrétní osoby jako svého zástupce, se zabýval rovněž Nejvyšší správní soud ve své judikatuře. V rozhodnutí rozšířeného senátu (usnesení ze dne 21. 12. 2009 č. j. 7 Azs 24/2008-142) Nejvyšší správní soud shledal, že navrhne-li účastník řízení splňující zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce ustanovit svým zástupcem konkrétní osobu a zjistí-li soud, že tento návrh je opřen o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak zpravidla takovému návrhu vyhoví. Nevyhoví-li soud návrhu účastníka řízení na ustanovení konkrétního zástupce, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit. K uvedenému závěru Nejvyšší správní soud dodal, že navrhne-li účastník řízení konkrétní osobu, která by jej měla zastupovat, obvykle tak činí z důvodů, které pokládá za rozumné a věcně oprávněné. Typicky účastník řízení navrhuje určitou konkrétní osobu tehdy,

má-li k ní z určitých důvodů vybudován vztah důvěry, z něhož vyvozuje, že právě ona bude řádně hájit jeho zájmy. Tato důvěra přitom představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Vyhovět návrhu na ustanovení konkrétního zástupce tak bude namíste především tehdy, bude-li takové rozhodnutí opřeno o rozumné a věcné důvody a současně nebude v rozporu s jinými hledisky, která je nezbytné vzít v úvahu při rozhodnutí o konkrétní osobě zástupce (srov. náleze ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20).

21. V nálezu ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20 shledal Ústavní soud výše uvedené závěry Nejvyššího správního soudu jako plně ústavně konformní a realizující právo na bezplatnou právní pomoc způsobem vyžadovaným Listinou i odpovídajícím mezinárodním závazkům České republiky. Z ústavního pořádku navíc vyplývá, že na realizaci práva na ustanovení zástupce jakožto integrální součásti ústavně zaručeného práva na právní pomoc je třeba nazírat především z hlediska materiálního. Důraz v tomto ohledu tedy musí být kladen předně na zajištění maximální možné reálné ochrany práv účastníků řízení; ustanovené zastoupení by tak nemělo být v žádném případě zastoupením toliko formálním a není žádný důvod, aby si nemajetná osoba nemohla na rozdíl od majetné osoby svého zástupce zvolit, není-li to v rozporu s možnostmi tohoto zástupce či jinými důležitými důvody. Takový postup navíc zpravidla ani nebude vést k vyšším nárokům na financování bezplatné právní pomoci.

22. V uvedeném nálezu Ústavní soud poukázal na to, že i zákonodárce počítá s tím, že jen vztah vzájemné důvěry mezi advokátem a klientem je předpokladem pro řádné poskytování právních služeb (srov. § 20 odst. 2 zákona o advokacii). Je pak zřejmé, že jednotlivec bude vyšší důvěru vztahovat k advokátovi, jehož si vybere (například podle dobrých zkušeností s jejich vzájemnou spoluprací v minulosti), než k advokátovi, jehož nezná a jenž mu byl ustanoven soudem v rozporu s jeho přáním. Ústavní soud dovodil, že § 30 o. s. ř. je třeba ve světle ústavně zakotveného práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny vykládat tak, že splňuje-li účastník řízení zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce a požádá-li o ustanovení konkrétní osoby svým zástupcem, přičemž tuto žádost opře o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak soud zpravidla takové žádosti vyhová. Pokud soud v takovém případě žádosti účastníka o ustanovení konkrétního zástupce nevyhová, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, jinak poruší právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s jeho právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny (srov. náleze ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20).

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

23. Podstatou ústavní stížnosti v předmětné věci je námitka stěžovatele, že obecné soudy porušily jeho základní právo na právní pomoc v řízení před obecnými soudy, zakotvené v čl. 37 odst. 2 Listiny, které je součástí širšího pojetí práva na soudní ochranu zakotveného v hlavě páté Listiny, resp. práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a souvisí s právem na přístup k soudu (srov. usnesení ze dne 21. 9. 2010 sp. zn. II. ÚS 1805/10). K porušení mělo dojít tím, že obecné soudy nepřihlédly k návrhu stěžovatele na ustanovení konkrétní osoby jeho zástupcem.

24. Z obou napadených rozhodnutí, jakož i z vyžádaného soudního spisu vedeného u okresního soudu vyplývá, že stěžovatel svému zástupci JUDr. Trkovskému v průběhu zastoupení sdělil, že chce jiného advokáta z Kutné Hory. Zmiňoval JUDr. Beranovou, ke které má důvěru, že ona zná jeho situaci a že k JUDr. Trkovskému to má daleko. K ní má blízko a má k ní důvěru, neboť ho již zastupovala v jiných sporech. S ohledem na uvedené JUDr. Trkovský s odkazem na § 20 zákona o advokacii požádal dne 28. 4. 2022 okresní soud o zrušení ustanovení zástupcem stěžovatele, neboť vyjádření stěžovatele považuje za ztrátu důvěry vůči své osobě, navíc mu stěžovatel neposkytuje dostatečnou součinnost. Rovněž sám stěžovatel podáním okresnímu soudu doručeným dne 6. 4. 2022 požádal o ustanovení jiného právního zástupce s tím, že k JUDr. Trkovskému nemá důvěru (viz č. 1. 123 spisu). Tyto skutečnosti

ostatně konstatují i oba obecné soudy v odůvodnění svých rozhodnutí. Okresní soud následně napadeným usnesením ze dne 4. 5. 2022 rozhodl o zrušení ustanovení JUDr. Trkovského zástupcem stěžovatele. K požadavku stěžovatele na ustanovení JUDr. Beranové jeho právním zástupcem však okresní soud nepřihlédl a stěžovateli ustanovil zástupcem advokáta Mgr. Ing. Michala Bureše. Tento nedostatek nenapravit ani krajský soud, který ustanovení Mgr. Ing. Michala Bureše zástupcem stěžovatele zrušil a jiného zástupce stěžovateli neustanovil s odůvodněním, že stěžovatelovo chování představuje narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 zákona o advokacii.

25. Jak bylo výše uvedeno, při ustanovování zástupce musí být kladen důraz na zajištění maximální možné reálné ochrany práv účastníků řízení, a proto by ustanovené zastoupení nemělo být v žádném případě zastoupením toliko formálním. Pouze vztah vzájemné důvěry mezi advokátem a klientem je předpokladem pro řádné poskytování právních služeb (srov. § 20 odst. 2 zákona o advokacii), neboť právě důvěra představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem. Uvedenému požadavku však obecné soudy v předmětné věci nedostály, neboť nepřihlédly k přání stěžovatele ohledně ustanovení konkrétního právního zástupce (JUDr. Beranové), ačkoli ve svých rozhodnutích tento požadavek či přání stěžovatele na ustanovení JUDr. Beranové konstatovaly. Své rozhodnutí, tedy proč stěžovateli neustanovily zástupkyni JUDr. Beranovou, náležitě neodůvodnily.

26. Obecné soudy při rozhodování o ustanovení zástupce stěžovateli nepřihlédly ani ke konkrétním okolnostem daného případu, a to ke stěžovatelově nepříznivé sociální situaci, k věku stěžovatele, k jeho zdravotnímu stavu, ale především k tomu, že stěžovatel je původem Švýcar, jeho bydliště je ve Spolkové republice Německo a jeho znalost českého jazyka není dobrá, zvláště jde-li o jeho písemný projev. S ohledem na uvedené okolnosti bylo pro stěžovatele jednání se soudy v České republice ohledně jeho žádosti o ustanovení zástupce podstatně složitější. Nelze rovněž přehlédnout, že žalované byl pro předmětné řízení ustanoven zástupce, o jehož ustanovení sama požádala, zatímco stěžovateli se této možnosti nedostalo, čímž došlo k dalšímu porušení principu rovnosti účastníků řízení.

27. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavírá, že v posuzované věci okresní soud nevyhověl stěžovatelově požadavku na ustanovení konkrétní osoby jeho zástupcem a toto své rozhodnutí ani nijak nevysvětlil. Rozhodnutí okresního soudu tak není v tomto směru řádně odůvodněno. Tím ovšem, jak vyplývá z výše uvedeného, porušil právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i jeho právo na (bezplatnou) právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, včetně principu rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny. Stěžovatel svůj požadavek na ustanovení konkrétního advokáta svým zástupcem přitom opřel o rozumné a věcné důvody, na něž však okresní soud nereagoval. Okresní soud napadeným usnesením stěžovateli bez dalšího ustanovil zástupcem jinou osobu, aniž v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl jakékoli důvody, které jej vedly k ustanovení této konkrétní osoby zástupcem stěžovatele, respektive k neustanovení stěžovatelem navržené osoby. Takový postup – z pohledu ústavně zaručených práv stěžovatele – nemůže ospravedlnit skutečnost, že stěžovatel požadavek na ustanovení konkrétního advokáta svým zástupcem vznesl až v průběhu řízení před okresním soudem, a to v souvislosti s vyslovením nedůvěry původně ustanovenému zástupci JUDr. Trkovskému. Okresní soud měl přesto povinnost se s návrhem stěžovatele na ustanovení konkrétního zástupce vypořádat, neboť ze spisu byl tento požadavek stěžovatele zřejmý a je třeba mít na paměti i to, že obzvláště při rozhodování o žádostech o poskytnutí bezplatné právní pomoci (ustanovení advokáta) nelze na podání žadatelů klást příliš vysoké formální (formalistické) požadavky, neboť právě tyto žadatele se často dostatečně neorientují v soudních procesech a procedurách, potřebných náležitostech jednotlivých podání, stejně jako v relevantní právní úpravě. V nyní posuzovaném případě zde byla navíc jazyková bariéra stěžovatele. Nechtěl-li tedy okresní soud návrhu stěžovatele na ustanovení konkrétního zástupce vyhovět, byl povinen stěžovateli vysvětlit, a to dostatečně přesvědčivými důvody,

proč mu jako nemajetné osobě nebude ustanoven zástupce, jemuž stěžovatel jako zastupovaná osoba důvěřuje a kterého si přeje jako svého zástupce. Stěžovatel tak v tomto případě neměl reálnou možnost plně využít právní pomoc ustanoveného advokáta, přičemž v tomto případě nelze bez dalšího dospět k závěru, že stěžovatel svým následným chováním vůči tomuto zástupci s ohledem na konkrétní uvedené okolnosti způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, jak judikoval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 24. 10. 2016 sp. zn. 32 Cdo 1342/2016.

VI. Závěr

28. Ústavní soud v předmětné věci stejně jako v nálezu ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1866/20 konstatuje, že splňuje-li účastník řízení zákonem stanovené předpoklady pro ustanovení zástupce a požádá-li o ustanovení konkrétní osoby svým zástupcem, přičemž tuto žádost opře o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak soud zpravidla takové žádosti vyhoví. Nevyhová-li soud v takovém případě žádosti účastníka o ustanovení konkrétního zástupce, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, jinak poruší právo účastníka na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s jeho právem na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

29. S ohledem na výše uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že napadeným usnesením krajského soudu v části, ve které bylo změněno usnesení okresního soudu ve výroku II, a výrokem II usnesení okresního soudu bylo porušeno právo na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, jakož i právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, včetně principu rovnosti účastníků v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, a proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená usnesení krajského soudu a okresního soudu ve výše uvedeném rozsahu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní stížnost ve zbývající části (směřující proti usnesení krajského soudu v části, ve které byl potvrzen výrok I usnesení okresního soudu, a dále proti výroku I usnesení okresního soudu) Ústavní soud podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

30. V posuzované věci tak v dalším řízení bude povinností okresního soudu, aby ve světle nosných důvodů formulovaných v tomto nálezu posoudil stěžovatelovu žádost o ustanovení konkrétního advokáta svým zástupcem. Nevyhová-li návrhu stěžovatele, je povinen svůj závěr řádně odůvodnit. Nosnými důvody tohoto nálezu je vázán i krajský soud pro případ, že by rozhodoval o opravném prostředku podaném proti novému rozhodnutí okresního soudu.

31. V ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že trvá na ústním jednání před Ústavním soudem. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu Ústavní soud nařídí ústní jednání jen v případě, že návrh nebyl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítnut a lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci a dále v případě provádění dokazování. Ke splnění těchto podmínek však v předmětné věci nedošlo, neboť Ústavní soud dospěl k závěru, že od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto rozhodl o ústavní stížnosti mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků.

Č. 147**Výrok o náhradě škody v případě schválení dohody o vině a trestu
(sp. zn. III. ÚS 1420/22 ze dne 6. prosince 2022)**

1. Podstatou právního institutu dohody o vině a trestu je dohodnutý kompromis mezi obviněným a státním zástupcem, obsahem kterého je doznání obviněného, že spáchal skutek, který je mu dáván za vinu, výměnou za dohodnutý mírnější trest. Obsahem této dohody je i rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Soudu je v řízení o schvalování dohody o vině a trestu přenechána role určité „pojistky“, že sjednaná dohoda je v souladu se zákonem, je správná a vyjadřuje pravou a skutečnou vůli obviněného, který ji sjednal s plnou znalostí všech důsledků s ní spojených.

2. Není-li však skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, resp. není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody dán podklad nebo bylo-li by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení, odkáže soud poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem (§ 229 tr. řádu).

3. Souhlasí-li obviněný s popisem skutku, avšak rozsah a způsob náhrady škody nebyl součástí předložené dohody a rovněž vrchní státní zástupkyně (s ohledem na výhrady ke způsobu stanovení škody jak stěžovatele, tak i všech poškozených) uznala a označila vznesené nároky na náhradu škody za sporné, nelze mít za to, že byl skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy tak, jak předpokládá § 314r odst. 4 věta druhá za středníkem tr. řádu pro postup dle § 228 tr. řádu.

4. Je-li soud připraven v řízení o schválení dohody o vině a trestu rozhodnout i o náhradě škody, nemůže tak učinit, aniž by i o této skutečnosti (jako o jednom z důsledků schválení dohody) obviněného poučil a dal mu možnost se k tomuto vyjádřit.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudců Ludvíka Davida a Jiřího Zemánka ve věci ústavní stížnosti stěžovatele Z. Z., zastoupeného Mgr. Radkem Salajkou, LL.M., advokátem, se sídlem Hlubočepská 1156/38b, Praha 5, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 1. 2022 č. j. 4 To 57/2021-728 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 8. 10. 2021 č. j. 52 T 4/2019-592, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci a České republiky – Ministerstva průmyslu a obchodu jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 1. 2022 č. j. 4 To 57/2021-728 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Včas podanou ústavní stížností (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), splňující i ostatní zákonem stanovené podmínky řízení [§ 75 odst. 1 *a contrario*; § 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu] brojí stěžovatel (dále též „obviněný“ nebo „obžalovaný“) proti v záhlaví označenému usnesení Vrchního soudu v Olomouci (dále též jen „vrchní soud“) a rozsudku Krajského soudu v Brně (dále též jen „krajský soud“), neboť má za to, že jimi byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a připojených soudních rozhodnutí vyplývá, že napadeným rozsudkem schválil krajský soud dohodu o vině a trestu uzavřenou dne 6. 10. 2021 mezi státní zástupkyní Krajského státního zastupitelství v Brně a stěžovatelem jako jediným jednatelem společnosti X, který byl uznán vinným ze spáchání zvlášť závažného zločinu podvodu dílem dokonaného a dílem ukončeného ve stadiu pokusu, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání tří let (s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání pěti let) a k peněžitému trestu ve výměře 400 denních sazeb s denní sazbou ve výši 20 000 Kč (celkem 8 000 000 Kč). Dále krajský soud uložil stěžovateli s odkazem na § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „tr. řád“) nahradit poškozené České republice škodu ve výši 18 614 679,76 Kč. Se zbytkem svého nároku na náhradu škody byla dle § 229 tr. řádu Česká republika odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Z obsahu vyžádaného trestního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatel v protokolu o jednání o dohodě o vině a trestu ze dne 6. 10. 2021 č. j. 3 VZV 3/2019-106 k nárokům poškozených prohlásil, že tyto neuznává co do důvodu a výše a že nesouhlasí, aby mu byla podle § 228 odst. 1 trestního řádu uložena povinnost nahradit poškozeným škodu. Státní zástupkyně tamtéž k nárokům poškozených uvedla, že s ohledem na stadium trestního řízení, postoj obžalovaného a spornost uplatněných nároků tyto nebudou učiněny předmětem dohody o vině a trestu a že soud bude při předložení sjednané dohody upozorněn na skutečnost, že v dané věci nedošlo k dohodě o náhradě škody. Státní zástupkyně rovněž uvedla, že v této části bude soud rozhodovat samostatně.

4. Stěžovatel napadl výrok o náhradě škody rozsudku krajského soudu odvoláním, mimo jiné proto, že měl nalézací soud jednat nad rámec uzavřené dohody o vině a trestu, neboť mu uložil nahradit poškozené škodu. Stěžovatel takový výrok považoval za nezákonný. O odvolání stěžovatele a o odvolání poškozené České republiky proti rozsudku krajského soudu rozhodl vrchní soud napadeným usnesením tak, že je dle § 256 tr. řádu jako nedůvodné zamítl.

5. Vrchní soud v odůvodnění uvedl, že nezjistil, že by rozsudek soudu prvního stupně nebyl v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupkyně navrhla. Dle vrchního soudu odvolacími námitkami stěžovatel popírá skutková zjištění z pravomocného výroku o vině, která však byla součástí popisu skutku v rámci stěžovatelem uzavřené dohody se státním zástupcem, a to včetně objektivizace výše způsobené škody. Popsané jednání přitom stěžovatel plně doznal. Výše škody konkretizovaná adhezním výrokem nalézacího soudu tedy představuje škodu v podobě, v jaké ji stěžovatel ve výroku o vině schválil.

6. S odkazem na komentář k ustanovení § 314r odst. 4 tr. řádu (FENYK, J.; DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017) vrchní soud vysvětlil, že nalézací soud byl vázán vymezeným skutkem ve sjednané dohodě a že byl oprávněn poškozenému přiznat nárok i sám, přestože k dohodě mezi státním zástupcem a stěžovatelem v tomto směru nedošlo. V takovém případě by měl soud dle komentářové literatury k otázce nároku poškozeného na náhradu škody stěžovatele vyslechnout podle

ustanovení § 314q odst. 5 tr. řádu tak, aby měl možnost vyjádřit se k uplatněnému nároku. Vrchní soud uvedl, že stěžovateli byly známy návrhy poškozených na náhradu škody i obsah odborného vyjádření a k obsahu dohody byl skutečně i vyslechnut, k okolnostem sjednané dohody se však již nechtěl blíže vyjádřit. Prohlášení, že spáchal skutek, pro který byl stíhán, učinil stěžovatel na základě svého svobodného volního rozhodnutí po řádném poučení týkajícím se důsledků uzavřené dohody o vině a trestu mezi ním a státním zástupcem (tedy bez ingerence soudu).

7. Vrchní soud závěrem podpůrně odkázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2021 sp. zn. III. ÚS 2806/21 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na adrese <https://nalus.usoud.cz>) v obdobné věci. Podobnost spatřuje jednak v souhlasu stěžovatele s procesním postupem, kterým předurčil, resp. eliminoval dokazování, jednak v závěru, že byl nalézací soud dokonce povinen postupovat dle § 228 odst. 1 tr. řádu a rozhodnout o nároku poškozené.

8. Z předloženého spisového materiálu dále Ústavní soud zjistil, že stěžovatel podal proti napadenému usnesení odvolacího soudu současně s ústavní stížností rovněž dovolání, které Nejvyšší soud dle § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu odmítl, neboť proti tomuto rozhodnutí není dovolání přípustné.

II. Argumentace stěžovatele

9. Stěžovatel ústavní stížností, stejně jako řádným opravným prostředkem napadá pouze výrok o náhradě škody, kterou je povinen zaplatit České republice. Namítá, že o ní obecné soudy rozhodly, přestože v průběhu řízení před nimi tento nárok neuznal a současně nedošlo k dohodě o náhradě škody ani mezi státní zástupkyní a jím. Proti vzneseným nárokům naopak aktivně brojil, poukazoval na důkazy vyvracející škodní nárok (resp. jeho výši) a upozorňuje, že k výši škody nebylo provedeno dokazování. Stěžovatel mimo jiné odmítá nést odpovědnost za platby, které výše jmenovaná společnost obdržela v měsících, kdy již nebyl jednatelem, a je přesvědčen, že náhrada škody by měla být přiznána teprve tehdy, až bude skončeno trestní řízení vedené proti společnosti, jíž byl jediným jednatelem, a právě tato by měla případnou škodu – bude-li prokázána – hradit.

10. Zásadní procesní pochybení obecných soudů a tím i porušení práva na spravedlivý proces tedy stěžovatel spatřuje v absenci dokazování ohledně škodních nároků, kdy výši škody stanovil soud na základě pouhého odborného vyjádření, nikoliv vyjádření znaleckého, aniž by soud stěžovateli umožnil předložit znalecké posudky, které by otázku existence a výše škody postavily najisto. Dle stěžovatele by k otázce náhrady škody, resp. její výše (jelikož škodní nárok nebyl součástí dohody o vině a trestu), mělo být provedeno dokazování; o to spíše za situace, kdy byla výše škody stěžovatelem rozporována a rovněž soud ji bez provedení dokazování přiznal poškozené České republice v odlišné výši, než je uvedená v popisné části skutkové věty odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně.

11. Porušení čl. 38 odst. 2 Listiny pak stěžovatel spatřuje v tom, že mu nebylo umožněno se vyjádřit ke všem provedeným důkazům, neboť v jeho věci žádné důkazy provedeny nebyly, ačkoliv se toho domáhal.

III. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

12. Ústavní soud si vyžádal spis a vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení k ústavní stížnosti.

13. Krajský soud v Brně ve vyjádření odkázal na odůvodnění obou napadených rozhodnutí a doplnil, že námitky stěžovatele proti způsobu zjištění výše způsobené škody obsažené ve schválené dohodě o vině a trestu jsou v příkrém rozporu s procesním postupem stěžovatele, který sám inicioval uzavření této dohody, jejíž součástí bylo právě i stanovení výše způsobené škody, a to v rozsahu, který nyní stěžovatel rozporuje. Krajský soud zopakoval, že

dospěl k závěru, že skutková zjištění obsažená v dohodě odpovídají opatřeným důkazům a tato skutková zjištění současně dávají základ pro právní kvalifikaci uvedenou ve schválené dohodě. Stěžovatel v průběhu hlavního líčení uvedl, že rozumí sjednané dohodě, že prohlášení o spáchání skutku, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku. Pokud sám obžalovaný zvolil procesní postup eliminující provádění dokazování týkajícího se výroku o vině, jehož nezbytnou součástí je i závěr o způsobení škody, je pak nutno jeho argumentaci napadající absenci dokazování označit za těžko udržitelnou.

14. Vrchní soud rovněž odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Současně sdělil, že nesouhlasí s tvrzeným porušením práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny. Upozornil na protimluvy stěžovatele, které jsou (obdobně jako v řízení o odvolání) v ústavní stížnosti obsaženy. Na straně jedné totiž stěžovatel nezpochybnil svůj souhlasný projev vůle, mj. i s popisem skutku, jehož součástí je také deklarace stěžovatele, že svým jednáním způsobil České republice škodu v uvedené výši. Na straně druhé ale při dosažení benefitu v podobě nižšího trestu stěžovatel argumentuje legitimním očekáváním budoucího dokazování k otázce náhrady škody. Již v rámci projednání odvolání obžalovaného přitom věnoval vrchní soud stěžovatelem opakované argumentaci dostatečnou pozornost a vysvětlil příslušná zákonná ustanovení, jimiž se především soud prvního stupně řídil, přičemž neshledal jak procesní pochybení, tak porušení ustanovení práva hmotného, která by byla důvodem pro případnou kasaci napadeného rozhodnutí.

15. Vrchní státní zastupitelství (dále jen „VSZ“) uvedlo, že nárok poškozené nebyl předmětem sjednané dohody o vině a trestu mezi státní zástupkyní VSZ a obviněným, neboť rozsah tohoto nároku byl mezi obviněným a poškozenou sporný. Po přednesení návrhu na schválení dohody o vině a trestu však krajský soud umožnil stěžovateli, aby se vyjádřil. Procesní práva stěžovatele tak byla v uvedeném rozsahu zachována. Dle VSZ soud prvního stupně vycházel z obsahu spisu (viz odstavec 18 napadeného rozsudku, ve kterém krajský soud opírá své závěry k náhradě škody o odborné vyjádření Ing. Michálka) a rozhodoval o povinnosti obviněného k náhradě škody, resp. o nároku poškozené na náhradu škody za situace, kdy stěžovatel prohlásil, že spáchal skutek, pro který je stíhán a jehož součástí byl i popis škody, kterou měl protiprávním činem způsobit. Stěžovatel přitom tuto škodu nerozporoval. Soud měl proto oproti „standardnímu“ hlavnímu líčení k dispozici ustálený skutkový stav věci a disponoval i dostatečnými důkazními prostředky pro závěr o existenci nároku poškozené a rozsahu náhrady škody. Výrok o náhradě škody je oddělitelným výrokem, který musí mít svůj podklad ve výroku o vině. V posuzované věci nevznikly pochybnosti o tom, že takový podklad existoval. V tomto směru byly splněny zákonné podmínky pro uložení povinnosti obviněnému k náhradě škody, která vznikla v příčinné souvislosti s jeho trestným jednáním uvedeným ve výroku odsuzujícího rozsudku. Za této situace soud nemusel přistoupit k výslechu obviněného k uplatněnému nároku poškozené, neboť skutkový stav byl spolehlivě prokázán.

16. V této souvislosti VSZ upozornilo, že podle § 314q odst. 5 trestního řádu se dokazování v řízení o schválení dohody o vině a trestu neprovádí, nebylo tak povinností soudů provádět dokazování ani k otázce náhrady škody. Pokud v rámci dohody o vině a trestu nedošlo k dohodě o nároku mezi obviněným a poškozeným, je třeba vycházet z ustanovení § 314r odst. 4 tr. řádu, které odkazuje na postup podle § 228, resp. § 229 tr. řádu. Jestliže tedy soud prvního stupně rozhodl za popsaného procesního stavu o řádně uplatněném nároku poškozené na náhradu škody, byl jeho postup správný a v souladu se zákonem.

17. VSZ navrhlo ústavní stížnost odmítnout, neboť je zjevně neopodstatněná.

18. Krajské státní zastupitelství v Brně se k ústavní stížnosti k výzvě Ústavního soudu nevyjádřilo, a postavení vedlejšího účastníka řízení se tak vzdalo.

19. V navazující replice reagoval stěžovatel zejména na vyjádření vrchního soudu, který hovoří o protimluvech v ústavní stížnosti, aniž by je však specifikoval. Rovněž není stěžovateli zřejmé, jaký benefit měl dle vrchního soudu získat, není-li postaveno najisto, že dohodou dosáhl

nižšího trestu. Není totiž vyloučeno, že mohl být obvinění zcela zproštěn. Upozornil přitom, že vyjádření, která již dopředu vycházejí z přesvědčení o odsouzení stěžovatele a o uložení přísnějšího trestu, pokud by dohoda o vině a trestu nebyla uzavřena, pokládá stěžovatel za odporující principu presumpce nevinny.

20. Stěžovatel dále rozporuje závěr krajského soudu, že součástí dohody uzavřené mezi ním a státní zástupkyní bylo i stanovení výše způsobené škody; přitom ani vrchní soud tento omyl nenapravit. To ovšem odporuje skutečnosti a potvrzuje to nyní i VSZ ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, v němž uvedlo, že „zmiňovaný nárok poškozené nebyl předmětem sjednané dohody o vině a trestu mezi státním zástupcem a obviněným, neboť rozsah tohoto nároku byl mezi obviněným a poškozenou sporný“. Stěžovatel odkazuje na obsah protokolu o jednání o dohodě o vině a trestu ze dne 6. 10. 2021 č. j. 3 VZV 3/2019-106, podle kterého (str. 7) „[s]tátní zástupce uvádí, že soud při předložení Dohody o vině a trestu bude upozorněn i na skutečnost, že v dané věci nedošlo k dohodě o náhradě škody, tedy o uplatněných nárocích poškozených a v této části tedy soud bude rozhodovat samostatně“. Stěžovatel upozorňuje i na další pasáže citovaného protokolu, kde je výslovně uvedeno, že nároky poškozené neuznává co do důvodu i výše a nesouhlasí, aby mu byla podle § 228 odst. 1 trestního řádu uložena povinnost škodu nahradit.

21. Stěžovatel zopakoval, že uzavřel dohodu o vině a trestu výhradně s tím, že o výši a náhradě škody bude dále jednáno v řízení před soudem. Tam však bylo o náhradě škody rozhodnuto, přestože neproběhlo žádné dokazování. Výše uvedenými zdůvodněními obecných soudů je zřejmé proč. Obecné soudy totiž přehlédly, že součástí dohody o vině a trestu nikdy nebylo stanovení výše způsobené škody, přičemž takové dohodě se stěžovatel od počátku bránil a státní zástupce to plně respektoval.

22. Je přesvědčen, že v otázce škody se o obsah dohody o vině a trestu opřít nedá a nedá se vycházet ani z odborného vyjádření Ing. Michálka, i kdyby bylo v rámci dokazování provedeno, což nebylo. Ing. Michálek totiž sám upozornil, že se ve svém odborném vyjádření nevyjadřoval k výpočtu škody, neboť pojem škoda je především právníký pojem, ne ekonomický, a vzhledem k jeho profesi mu nepřisluší, aby se k právním záležitostem jakkoliv vyjadřoval. Nadto se ani v jemu předložených otázkách pojem škoda nevyskytoval.

23. Stěžovatel je toho názoru, že obecné soudy neměly kvůli absenci dokazování vůbec žádnou vědomost o výpočtu a výši škody, a proto nebyly oprávněny postupovat podle § 228 tr. řádu, neboť § 314r odst. 4 trestního řádu podmiňuje takový postup spolehlivým zjištěním skutkového stavu opatřenými důkazy. Jelikož k dokazování soud nepřistoupil a povinnost nahradit škodu nebyla obsahem dohody o vině a trestu, považuje stěžovatel postup dle § 228 za nezákonný. Za takového stavu měl být poškozený podle § 229 tr. řádu odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních. Přistoupil-li by totiž stěžovatel k uzavření dohody o vině a trestu za takových podmínek, neměl by vůbec žádnou jistotu, jak bude výše škody posouzena a z jakých podkladů bude soud vycházet; nadto by mu soud ani neumožnil, aby k určení výše škody předkládal vlastní důkazy. Pak by stěžovatel de facto vystavil státu reprezentovanému soudní mocí „bianco šek“ v otázce škodního nároku, který je přitom svou právní povahou nárokem ryze občanskoprávním. Taková judikaturní linie nemůže podle stěžovatele v právním státě obstát, neboť by byla v přímém rozporu s platným a účinným trestním řádem, nemluvě o základním právu obviněného na spravedlivý proces.

IV. Splnění podmínek řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní soud posuzoval splnění procesních podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní

stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

25. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

26. Ústavní soud zvážil obsah napadených rozhodnutí i průběh řízení, které mu předcházelo, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V.1. Obecná východiska

27. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není další instancí v systému obecného soudnictví a není nadřízen obecným soudům, do jejichž rozhodovací činnosti může zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, k porušení jeho základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem, nebo pokud řízení nebylo vedeno ústavně souladně a pokud řízení není možné jako celek pokládat za spravedlivé. Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci podústavního práva provedenou obecnými soudy. Výjimku z této zásady tvoří případy, kdy interpretace podústavního práva, již obecné soudy zvolily, založila porušení některého základního práva stěžovatele, případně ve střetu dvou výkladových alternativ byl pominut možný výklad jiný, ústavně konformní, anebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“). V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud zvážil obsah napadených rozhodnutí i celkový průběh řízení a dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

28. Ústavní soud konstatuje, že v nyní posuzované věci brojí ústavní stížnost proti výrokové části rozsudku krajského soudu, která se týkala náhrady škody. Tímto rozsudkem přitom krajský soud schválil opakovaně citovanou dohodu o vině a trestu uzavřenou dne 6. 10. 2021.

29. K tomu Ústavní soud uvádí, že právní institut dohody o vině a trestu představuje postup v trestním řízení, kterým dochází k podstatnému zjednodušení trestního řízení, jeho zkrácení a zefektivnění, které je ovšem stejně jako v jeho standardní podobě ukončeno pravomocným rozhodnutím o vině a trestu obviněného. Zjednodušeně řečeno, jedná se o dohodnutý kompromis mezi obviněným a státním zástupcem, obsahem kterého je doznání obviněného, že spáchal skutek, který je mu dáván za vinu a jenž je předmětem sjednané dohody o vině a trestu, výměnou za dohodnutý mírnější trest.

30. Návrh na sjednání dohody o vině a trestu lze podat i po zahájení hlavního líčení, návrh podává státní zástupce nebo obžalovaný (§ 206b odst. 1 tr. řádu).

31. Jde-li o obsah dohody, tvoří jej podle § 175a odst. 6 písm. g) tr. řádu mimo jiné i rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li dohodnuto. Nedošlo-li však k dohodě o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení, státní zástupce na tuto skutečnost v návrhu na schválení dohody o vině a trestu soud upozorní (§ 175b odst. 1 tr. řádu).

32. Obviněného je třeba již ve fázi sjednávání poučít o podstatě a důsledcích sjednání dohody o vině a trestu, neboť se jejím uzavřením vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž souhlasil, a o podmínkách, za nichž může soud rozhodnout o řádně uplatněném nároku poškozeného. Obsah poučení se poznamená v protokolu (§ 91 odst. 1 tr. řádu).

33. Soudu je v řízení o schvalování dohody o vině a trestu přenechána role určité „pojistky“, že je sjednaná dohoda v souladu se zákonem, je správná a vyjadřuje pravou a skutečnou vůli obviněného, který ji sjednal s plnou znalostí všech důsledků s ní spojených. Soud zde plní roli nezávislého a nestranného orgánu, který nesmí přistoupit na dohodu stran, pokud je taková dohoda nesprávná či nezákonná, anebo schválit dohodu s obviněným, který vůbec není pachatelem popsaného skutku, případně za něj není trestně odpovědný, anebo není-li tento skutek trestným činem [srov. např. nález ze dne 4. 2. 2020 sp. zn. I. ÚS 1860/19 (N 19/98 SbNU 150)].

34. Rovněž po přednesení návrhu na schválení dohody o vině a trestu je obviněný vyzván, aby se k návrhu vyjádřil, a je ověřováno, zda jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody, zejména že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině a trestu schválil, s výjimkou případu, že by rozsudek nebyl v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl (§ 314q odst. 3 tr. řádu).

35. Meze pravomoci soudu při rozhodování o vině a trestu obviněných jsou pak upraveny v § 314r tr. řádu. Podle odstavce 1 tohoto ustanovení může soud při rozhodování o návrhu na schválení dohody o vině a trestu rozhodovat o skutku, jeho právní kvalifikaci, trestu a ochranném opatření pouze v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu. Rovněž při rozhodování o nároku na náhradu škody je soud vázán rozsahem dohody o vině a trestu, neboť dle odstavce 4 výrok o náhradě škody soud uvede v souladu s dohodou o vině a trestu, pokud s ní poškozený souhlasí, nebo s dohodou o vině a trestu, v níž dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody odpovídá řádně uplatněnému nároku poškozeného. Již z hlediska jazykového výkladu je zjevné, že použitím výrazů „v souladu s dohodou“ či „dohodnutý rozsah“ je kladen důraz na projevenou vůli stran, kterou učinily obsahem schvalované dohody. Obě strany jsou si přitom při sjednávání dohody v podstatě rovny, nesmí se jednat o diktát jedné strany vůči druhé. I z vyjádření Nejvyššího soudu (viz op. cit. nález sp. zn. I. ÚS 1860/19) vyplývá, že s ohledem na poměrně razantní zásah do práva obviněného na přístup k soudu, kterým se vzdává práva na standardní projednání věci nezávislým a nestranným soudem, musí být obsah dohody o vině a trestu ve shodě s vůlí obviněného. V souvislosti s uvedeným odkázal Nejvyšší soud též na vybraná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

36. V případě, že nejsou splněny podmínky dle § 314r odst. 4 tr. řádu, tedy nebyl-li by výrok soudu v souladu se sjednanou dohodou či absentuje-li souhlas poškozeného, anebo dohodnutý rozsah náhrady neodpovídá uplatněnému nároku, pak má soud dvě možnosti. V případě, že je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, postupuje podle § 228 tr. řádu, a nebrání-li tomu zákonná překážka, uloží obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody, jestliže je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena.

37. Není-li však skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, resp. není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody podklad nebo bylo-li by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení, postupuje soud podle § 229 tr. řádu, tedy odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem. Stejně tak postupuje soud v případě zbytku nároku poškozeného, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přízná jen zčásti.

38. Dle § 314q odst. 5 tr. řádu soud při schvalování dohody o vině a trestu neprovádí dokazování; pouze považuje-li to za potřebné, může vyslechnout obviněného a opatřit potřebná vysvětlení.

39. Odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl (§ 245 tr. řádu).

V.2. Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

40. V nyní posuzované věci je sporné to, zda byl soud oprávněn stěžovateli uložit povinnost k náhradě škody, jejíž výše sice byla součástí prohlášení stěžovatele ke skutku ve sjednané dohodě o vině a trestu předložené státním zástupcem ke schválení soudu, ovšem s výhradou stěžovatele k uplatněným nárokům i k výši samotné škody.

41. Na popsanou situaci lze v zásadě nahlížet třemi různými způsoby. (1.) Výši škody lze považovat za součást sjednané dohody o vině a trestu a soudem uložená povinnost je v souladu s touto dohodou; (2.) výše škody sjednána nebyla, ale skutkový stav je natolik spolehlivě prokázán, že byl soud oprávněn povinnost nahradit škodu uložit dle § 228 tr. řádu, anebo (3.) výše škody nebyla ani sjednána, ani nebyl skutkový stav spolehlivě prokázán, a rozsudek nalézacího soudu proto není v souladu se sjednanou dohodou a postup nalézacího soudu není v souladu s § 314r odst. 4 tr. řádu, neboť měl postupovat dle § 229 tr. řádu (srov. k tomu body 35 a 36 shora).

42. K situaci popsané v bodu (1.) lze uvést následující. Jak uvedly obecné soudy, součástí popisu skutku ve sjednané dohodě o vině a trestu je také objektivizace způsobeného následku v podobě vzniklé škody, která byla způsobena v období od 1. 1. 2011 do 31. 12. 2012 České republiky. Nalézací i vrchní soud z toho dovodily, že stěžovatel uznal i její výši, a to přestože je jak z vyjádření jeho, tak z vyjádření státní zástupkyně VSZ zjevné, že tomu tak nebylo. S ohledem na výhrady stěžovatele, které jsou uvedeny již v jeho návrhu na zahájení jednání o dohodě (č. l. 545) a dále pak jsou zaznamenány i v protokolu VSZ o jednání o dohodě ze dne 6. 10. 2021 (str. 3), je zjevné, že stěžovatel neučinil žádný projev vůle k uzavření dohody o náhradě škody v uvedené výši. Naopak, výslovně uvedl, že nesouhlasí s tím, aby mu byla podle § 228 odst. 1 tr. řádu uložena povinnost nahradit poškozeným škodu, neboť nároky poškozených neuznává co do důvodu a výše. Přímo z této dohody ze dne 6. 10. 2021 (č. l. 587) se podává, že tato měla být podkladem pouze pro výrok rozsudku o vině a trestu, nikoliv o škodě. Rozsah a způsob náhrady škody nebyl součástí předložené dohody, na což státní zástupkyně VSZ soud výslovně upozornila (viz protokol o hlavním líčení ze dne 8. 10. 2021, č. l. 559), ostatně dokládá to i v protokolu o hlavním líčení uvedený nesouhlas právního zástupce poškozené se sjednanou dohodou, a to právě proto, že byl nárok poškozené opomenut.

43. Poukazují-li nyní vrchní soud i VSZ na souhlas a řádné poučení stěžovatele, je nutné upozornit, že poučován byl ve vztahu k obsahu dohody, která byla stranami sjednána, nikoliv k obsahu, který sjednán nebyl. Mimoto z protokolu o jednání o dohodě vyplývá, že stěžovatel dohodu sjednal a prohlášení, že si je vědom důsledků případného schválení uzavření dohody, učinil současně s prohlášením státní zástupkyně, že o uplatněných nárocích poškozených bude soud rozhodovat samostatně. S tímto vědomím a jen v tomto rozsahu učinil stěžovatel prohlášení, a naopak výši škody a uložení povinnosti k její náhradě v řízení o schválení dohody po celou dobu výslovně odmítal.

44. Z výše uvedených důvodů nepovažuje Ústavní soud, oproti vyjádření nalézacího soudu, vyčíslení výše škody za součást sjednané dohody a tím pádem ani výrok nalézacího soudu o náhradě škody není v souladu se sjednanou dohodou, jak vyžaduje § 314r odst. 4 tr. řádu. O tom ostatně svědčí i postup vrchního soudu, který (ačkoliv uvedl, že nezjistil, že by prvostupňový rozsudek nebyl v souladu s dohodou o vině a trestu) meritorně projednal stěžovatelovo odvolání, které je však přípustné právě jen v případech, kdy rozsudek, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl (viz § 245 tr. řádu). Ze všech uvedených okolností tedy vyplývá, že se nejedná o situaci popsanou výše sub (1.), kdy výši škody lze považovat za součást sjednané dohody o vině a trestu a soudem uložená povinnost je v souladu s touto dohodou. Tato situace totiž v nyní posuzované věci nenastala.

45. Do úvahy tedy přichází situace popsaná shora pod bodem (2.), a sice že soud uložil stěžovateli povinnost náhrady škody, neboť byl skutkový stav spolehlivě prokázán. Tato podmínka však dle Ústavního soudu rovněž splněna nebyla. Nalézací soud totiž vyšel při stanovení výše škody z popisu skutku ve sjednané dohodě a ze zpracovaného odborného vyjádření. Jde-li však o uvedený popis skutku v předmětné dohodě a k němu se vztahující stěžovatelovo prohlášení o vině, vzal Ústavní soud do úvahy, že v případě trestného činu podvodu dle § 209 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „tr. zákoník“) se naplnění obligatorních znaků kvalifikované skutkové podstaty a na to navazující určení výše trestu odvíjí od výše způsobené škody.

46. Z judikatury Nejvyššího soudu přitom vyplývá, že úkolem soudu při formulaci skutku ve výrokové části rozsudku je postupovat tak, aby jeho popis byl dostatečný pro hmotněprávní subsumpci pod zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu, který je ve skutku spatřován. Uvedený požadavek se vztahuje jak ke znakům základní, tak ke znakům kvalifikované skutkové podstaty. Ty by měly být adekvátně vyjádřeny již v tzv. skutkové větě výroku o vině. V případě, že je objektivní stránka dotyčné skutkové podstaty vymezena zvláštním znakem, měl by již popis skutku obsahovat údaje konkretizující příslušná ustanovení zákona, jež byla jednáním pachatele porušena (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2020 sp. zn. 6 Tdo 139/2020; <https://www.nsoud.cz>). Uvedené požadavky na popis skutku lze logicky vztáhnout i na sjednávání dohody o vině a trestu, neboť soud je později rozsahem této dohody vázán, a i nyní byl popis skutku včetně specifikace výše škody (přestože fakticky nebyla poškozeným v téže výši přiznána) převzat do vydaného rozsudku.

47. Byl-li tedy skutek v dohodě popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby [v případě stěžovatele šlo o § 209 odst. 5 písm. a) tr. zákoníku], tedy nutně i s vyčíslením výše škody, sloužil dle Ústavního soudu tento údaj výhradně ke sjednání dohody. Založit na tomto popisu závěr o skutkovém stavu věci by však bylo v rozporu se zásadou vyjádřenou v § 2 odst. 5 tr. řádu.

48. Ani na tomto místě proto nelze přisvědčit vrchnímu soudu, že souhlasný projev vůle stěžovatele s popisem skutku byl zároveň deklarácí, že uvedenou škodu způsobil, neboť v případě výše uvedeného trestného činu neexistoval jiný způsob, jak by bylo možné sjednání dohody dosáhnout. Nadto tak stěžovatel činil za stavu, kdy legitimně očekával budoucí dokazování, a to zejména s ohledem na skutečnost, že rozsah a způsob náhrady škody nebyl součástí předložené dohody, a také s ohledem na informaci státní zástupkyně, že bude soud o náhradě škody rozhodovat samostatně. Nelze proto souhlasit s vrchním soudem, že stěžovatel nemohl budoucí dokazování očekávat. Naopak, stěžovatel měl za daného stavu za to, že soud odkáže poškozené na řízení ve věcech občanskoprávních. O jiném postupu soudu, tedy že spolu se schválením dohody mu bude současně uložena povinnost náhrady škody, aniž by bylo provedeno tomu odpovídající dokazování, nebyl srozuměn a nebyl ani, a to ani později soudem, poučen. Oproti tvrzení VSZ se v průběhu hlavního líčení k takové alternativě sám nevyjadřoval, k nároku poškozeného nebyl stěžovatel nalézacím soudem vyslechnut a ani jinak nebyla jeho vůle vztahující se k uložení povinnosti nahradit škodu či znalost důsledků takového postupu zjišťována (srovnej bod 13 napadeného usnesení vrchního soudu).

49. Ústavní soud se tedy neztotožňuje se závěrem obecných soudů, že stěžovatel, pokud zvolil procesní postup eliminující provádění dokazování týkající se výroku o vině (jehož obligatorní součástí byl i údaj o výši způsobené škody), sám vyloučil i provádění dokazování ve vztahu ke způsobené škodě.

50. Akceptoval-li by totiž nyní Ústavní soud výklad použitý obecnými soudy, je otázkou, jakým způsobem by bylo možné u těchto typů trestných činů dohodu o vině a trestu sjednat tak, aby nemohl soud později pouze na základě popisu skutku tam uvedenou škodu považovat za sjednanou či spolehlivě prokázanou. V případě těchto typů trestných činů by totiž byli obvinění v diametrálně odlišné pozici od obviněných z trestných činů, u kterých výše škody součástí

popisu skutku není. Již od počátku by totiž byli zcela závislí na vůli státního zástupce sjednávajícího dohodu a museli by být srozuměni rovněž s tím, že jim bude později náhrada škody ve výši uvedené v popisu skutku uložena zaplatit. Takový výklad by ovšem de facto postup dle § 229 tr. řádu, tedy možnost, že bude poškozený se svým nárokem odkázán na řízení o věcech občanskoprávních, ve svých důsledcích zcela vyloučil.

51. Jde-li o dostatečnost předloženého odborného vyjádření pro určení výše škody, za relevantní lze považovat skutečnost, že se jeho zpracovatel dle svých vlastních slov k výpočtu škody nevyjadřoval a tato otázka nebyla ani součástí zadání k vypracování odborného vyjádření (viz vyjádření Ing. Josefa Michálka k námitkám společnosti X ze dne 12. 8. 2021). K pochybnostem o správnosti vyčíslení výše škody na základě odborného vyjádření přitom přispívají i námitky ČEZ Prodej, a. s., a České republiky – Ministerstva průmyslu a obchodu (v době sjednávání dohody byly oba subjekty v postavení poškozených) namířené právě proti způsobu výpočtu škody, kdy ČEZ Prodej, a. s., dokonce upozornila, že jí v jednom z období na rozdíl od odborného vyjádření žádná škoda nevznikla (viz protokol o jednání o dohodě o vině a trestu ze dne 6. 10. 2021, str. 3).

52. Pokud navíc i přes uvedenou formulaci skutku v dohodě o vině a trestu vrchní státní zástupkyně (s ohledem na výhrady ke způsobu stanovení škody jak stěžovatele, tak i všech poškozených) uznala a označila vznesené nároky na náhradu škody za sporné (viz protokol o jednání o dohodě o vině a trestu ze dne 6. 10. 2021; opačně viz tvrzení státního zástupce – bod 7 napadeného usnesení vrchního soudu), nelze za stejného stavu, bez dalšího dokazování provedeného nalézacím soudem souhlasit s jeho závěrem, že byl skutkový stav spolehlivě prokázán opatřeními důkazy tak, jak předpokládá § 314r odst. 4 věta druhá za středníkem tr. řádu pro postup dle § 228 tr. řádu. Nutno dodat, že i sám nalézací soud závěry odborného vyjádření neakceptoval zcela, když nároky na náhradu škody revidoval a výrazně je modifikoval jak formou vyloučení některých poškozených, tak i přiznáním pouze části uplatněného nároku.

53. Pro úplnost Ústavní soud pokládá za nezbytné upozornit, že je-li soud připraven v řízení o schválení dohody o vině a trestu rozhodnout i o náhradě škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, neboť pro to jsou splněny podmínky a skutkový stav pokládá za spolehlivě prokázaný opatřeními důkazy, ani v takovém případě tak nemůže učinit, aniž by dal obžalovanému možnost se k tomuto vyjádřit. Přestože se v tomto řízení dokazování neprovádí, je nezbytné, aby soud v odůvodnění takového rozhodnutí provedl hodnocení důkazů opatřených v přípravném řízení.

54. Z výše uvedeného lze tedy dojít k závěru, že nebyl-li rozsah a způsob náhrady škody součástí sjednané dohody, a tedy výrok soudu obsahu sjednané dohody neodpovídal, a současně nebyl skutkový stav spolehlivě prokázán opatřeními důkazy, nebyl soud oprávněn aplikovat § 228 tr. řádu a uložit stěžovateli povinnost škodu nahradit (jde tedy o situaci popsanou ad 3). V tomto případě se nelze odvolávat ani na § 228 odst. 1 část věty za středníkem tr. řádu, tedy pravidlo, že „nebrání-li tomu zákonná překážka, soud uloží obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení, jestliže je výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena nebo bezdůvodné obohacení nebylo dosud v tomto rozsahu vydáno,“ neboť aplikace této normy je podmíněna splněním podmínky spolehlivého prokázání skutkového stavu opatřeními důkazy dle ustanovení § 314r odst. 4, které je v dané situaci *lex specialis*, tedy normou speciální vůči § 228 odst. 1 tr. řádu.

55. Uvedený závěr odpovídá ostatně i výkladu systematickému, neboť i při standardně vedeném řízení předchází vydání rozsudku dle § 228 dokazování. Dá se tedy říci, že podmínky pro přiznání náhrady škody se v klasickém trestním řízení a v řízení o schválení dohody o vině zásadně neliší. V obou případech je totiž mimo jiné nutné splnit podmínku prokázání jak výše

nároku, tak i odpovědnost obžalovaného za vznik škody. V řízení o schválení dohody o vině a trestu může být důkazní situace usnadněna, je-li dohodnutý rozsah a způsob náhrady škody součástí sjednávání dohody či obviněný uplatněné nároky poškozených nerozporuje. Teprve jsou-li splněny veškeré podmínky pro přiznání nároku poškozeného v rámci adhezního řízení, je dle § 228 odst. 1 tr. řádu dokonce povinností soudu spolu s výrokem o vině trestným činem uložit obžalovanému i povinnost nahradit poškozenému škodu. Pouze za takového stavu je skutečně rozhodnutí o odkázání poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních zapovězeno (viz op. cit. FENYK, J.; DRAŠTÍK, A. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017).

56. Pokud se však vrchní soud odvolává na usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2806/21, ve kterém i zdejší soud vyslovil, že nalézací soud má povinnost rozhodnout o náhradě škody postupem podle § 228 odst. 1 tr. řádu, je nutné upozornit, že to na nyní posuzovanou věc nedopadá. V právě odkazované věci totiž nebyl spor o to, že stěžovatel způsobil poškozené jednáním popsáním ve výroku rozsudku krajského soudu škodu v tam uvedené výši (ve věci bylo doloženo několik výběrů hotovosti z bankovních účtů poškozené společnosti, kterými došlo k odčerpání firemních finančních prostředků pro potřebu obviněných). Stěžovatel tehdy výši škody nezpochybnil, pouze namítal, že sám z trestné činnosti žádný prospěch neměl. V nyní posuzované věci však stěžovatel jak nárok, tak výši škody neuznal a proti nim aktivně brojil, přitom údaje vycházející z odborného vyjádření, ze kterého nalézací soud při přiznání náhrady škody nyní vyšel, vyvolávají – a to přinejmenším – pochybnosti, pro které nelze mít podmínku dle § 314r odst. 4 tr. řádu za splněnou. Jde tedy o dvě diametrálně odlišné situace.

57. Přesto je nutné přiznat – ovšem tentokrát z jiného pohledu – oběma případům jistou podobnost. I nyní totiž stěžovatel rovněž poukazoval, že sám neměl z trestné činnosti prospěch a domnívá se, že by mělo být nejprve dokončeno řízení se společností X. Právě ona by prý měla být zavázána k náhradě škody, neboť se trestnou činností obohatila. K tomuto Ústavní soud doplňuje, že ani v případě, byla-li by za splnění všech obligatorních podmínek nakonec povinnost nahradit škodu ať již adhezním výrokem, či v řízení ve věcech občanskoprávních stěžovateli soudem uložena, není vyloučena solidární odpovědnost stěžovatele a společnosti, pokud poškozenému trestným činem škodu způsobili společně. V trestním řízení, které je skončeno jako první, soud může zavázat k náhradě újmy jen toho obžalovaného, proti němuž je trestní řízení vedeno. Pokud je ovšem po právní moci takového rozsudku vedeno samostatné řízení proti druhému pachateli, který spoluzavinil tutéž újmu, nic nebrání tomu, aby soud, aniž by jakkoli rušil či měnil výrok prvního rozsudku, uložil nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení oběma obžalovaným společně a nerozdílně.

VI. Závěr

58. S ohledem na povahu institutu dohody o vině a trestu a navazujícího řízení o jejím schválení, které jsou spojeny se zásadním omezením práv stěžovatele, je nezbytné důsledně dbát na zachování korektního přístupu k hodnocení projevené vůle obviněného. Nelze přitom jeho vůli tvrdit tam, kde ji sám explicitně popírá.

59. Má-li proto soud v úmyslu postupovat dle § 314r odst. 4 tr. řádu a rozhodnout o náhradě škody dle § 228 tr. řádu v případech, kdy není dohoda o výši a způsobu náhrady škody součástí dohody o vině a trestu, musí být i o této skutečnosti, jako o jednom z důsledků schválení dohody, obviněný poučen a ve vztahu k uplatněným nárokům vyslechnut. Současně, přestože se v tomto řízení dokazování neprovádí, je nezbytné, aby soud v odůvodnění takového rozhodnutí provedl rovněž hodnocení důkazů opatřených v přípravném řízení.

60. Byl-li skutek ve sjednané dohodě popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby, tedy nutně i s vyčíslením výše škody, nelze rezignovat na spolehlivé prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy ani dovozovat souhlas

obviněného s jejím vyčíslením. Údaj o výši škody v popisu skutku slouží totiž v těchto případech výhradně ke sjednání dohody o vině a trestu. Založit na tomto popisu závěr o skutkovém stavu věci by však bylo v rozporu se zásadou vyjádřenou v § 2 odst. 5 tr. řádu.

61. V posuzované věci má Ústavní soud za to, že jsou postup a závěry krajského soudu a vrchního soudu v rozporu s ústavně konformními požadavky kladenými na postup při schvalování dohody o vině a trestu. Jedná se zejména o nedostatek splnění podmínek pro rozhodování soudu o uložení náhrady škody v případě, že její rozsah a způsob náhrady nebyl součástí dohody sjednané mezi stěžovatelem a státní zástupkyní.

62. Na základě všech výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že je ústavní stížnost důvodná, neboť v řízení nebylo postupováno v souladu s § 2 odst. 5 tr. řádu, přičemž vadné hodnocení skutkového stavu a způsob interpretace a aplikace podústavního práva obecnými soudy založily porušení ústavně zaručeného základního práva stěžovatele na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, pročež jí podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené rozhodnutí vrchního soudu zrušil.

63. Dle přesvědčení Ústavního soudu je ochranu ústavnosti nutno spojovat s minimalizací zásahů do pravomoci jiných orgánů, a proto je-li nálezem zrušujícím rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje, vytvořen procesní prostor pro ochranu tohoto práva uvnitř soustavy obecných soudů, pak netřeba zasahovat (až) do rozhodnutí soudu prvního stupně. Za této situace byl návrh stěžovatele na zrušení rozhodnutí Krajského soudu v Brně zamítnut (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), neboť nyní bude na Vrchním soudu v Olomouci, aby ve věci postupoval a rozhodl ústavně konformním způsobem.

Č. 148**Ponechání v předstižné vazbě a doktrína zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody
(sp. zn. I. ÚS 2987/22 ze dne 8. prosince 2022)**

Při opětovném rozhodování o vazbě již nepostačuje samotná existence podezření ze spáchání stíhaného skutku, ale zapotřebí jsou ještě další dostatečné a relevantní důvody uvedené obecnými soudy pro pokračování v omezení osobní svobody, jež musí být seznatelné z odůvodnění jejich rozhodnutí, z nichž musí být patrná zvláštní péče, kterou těmto případům věnují. Přitom soudy musí rovněž vždy zvažovat a pečlivě odůvodnit, proč účelu vazby nelze dosáhnout i některým méně invazivním prostředkem či více takovými prostředky (např. při využití náhrady vazby písemným slibem nebo dohledem probačního úředníka).

Není-li rozhodnutí soudu o ponechání stěžovatele ve vazbě v požadovaném rozsahu řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněno, a to i ve vztahu k tzv. doktríně zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody, jde o porušení stěžovatelova práva na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod, ale rovněž i jeho práva na řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy a soudců Vladimíra Sládečka a Pavla Šámala (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele E. C., t. č. ve Vazební věznici Praha-Ruzyně, zastoupeného Mgr. Marií Klinerovou, advokátkou, sídlem Mezibranská 1579/4, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. září 2022 sp. zn. 7 To 293/2022 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 1. září 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 ve znění opravného usnesení ze dne 24. října 2022 sp. zn. 44 T 141/2022, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 30. září 2022 sp. zn. 7 To 293/2022 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 1. září 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 ve znění opravného usnesení ze dne 24. října 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatele podle čl. 8 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. září 2022 sp. zn. 7 To 293/2022 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 1. září 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 ve znění opravného usnesení ze dne 24. října 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 se zrušují.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 8 odst. 2 a 5, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu se podává, že ve věci trestního stíhání stěžovatele pro pokračující přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) a b), odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dílem dokonaný, dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, a přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku byl stěžovatel usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 10. 6. 2022 sp. zn. 43 Nt 48/2022, které nabylo právní moci dne 21. 7. 2022, vzat do vazby z důvodu podle § 67 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

3. V záhlaví specifikovaným usnesením obvodního soudu, v původním znění ze dne 1. 9. 2022 (nikoliv ve znění opravného usnesení – sub bod 6), byl stěžovatel podle § 73b odst. 3 trestního řádu a § 72 odst. 3 trestního řádu ponechán ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu (výrok I), podle § 71a trestního řádu byla zamítnuta jeho žádost o propuštění z vazby na svobodu (výrok II), podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu *a contrario* bylo rozhodnuto, že náhrada vazby slibem stěžovatele není přípustná (výrok III), podle § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu *a contrario* nebyl nad stěžovatelem stanoven dohled úředníka Probační a mediační služby (výrok IV), podle § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu *a contrario* nebyla přijata záruka pana R. C. (výrok V) a podle § 73 odst. 1 písm. d) trestního řádu *a contrario* nebylo uloženo předběžné opatření (výrok VI).

4. Obvodní soud shledal, že dosud zjištěné skutečnosti i nadále nasvědčují tomu, že by se stěžovatel mohl dopustit jednání, pro něž je stíhán. Dále zdůraznil, že stěžovatel nepředložil žádnou pracovní smlouvu či jiný důkaz, že má v případě propuštění na svobodu zajištěnou práci. Prohlášení stěžovatele, že by po propuštění mohl být zaměstnán jako zedník a že by si mohl přijít cca na 20 000 Kč měsíčně, které bylo sepsáno na počítači a podepsáno stěžovatelem, nepovažoval obvodní soud za dostatečně vážně míněné a za dostatečnou záruku, která by byla způsobilá nahradit důvody vazby. I nadále podle obvodního soudu hrozí obava, že by stěžovatel pokračoval v páčání trestné činnosti. Zabýval se i možností náhrady vazby alternativními opatřeními ve smyslu § 73 trestního řádu, případně § 88c trestního řádu, ale dospěl k závěru, že vzhledem k zjištěným skutečnostem a k osobě stěžovatele, který opakovaně páchá závažnou trestnou činnost, nelze postupovat jiným, mírnějším způsobem.

5. Stížnost stěžovatele proti usnesení obvodního soudu Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným usnesením zamítl podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu. Se závěrem obvodního soudu o dalším trvání vazby stěžovatele podle § 67 písm. c) trestního řádu se ztotožnil, i když považoval odůvodnění rozhodnutí obvodního soudu ohledně konkrétních skutečností, z nichž vyplývá důvodná obava, že stěžovatel bude v případě propuštění na svobodu opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, za značně lakonické. Za nepřiléhavou označil argumentaci obvodního soudu k předloženému příslibu zaměstnání a přisvědčil stěžovateli v tom, že nabídka slibu podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu musí být podle konstantní judikatury pouze stěžovatelem vlastnoručně podepsána, ale text slibu může být sepsán na počítači např. jeho obhájcem. Současně však nedal stěžovateli za pravdu v tom jeho přesvědčení, že příslib zaměstnání je zárukou, že do zaměstnání skutečně nastoupí

a pracovní činnost začne vykonávat, neboť z různých důvodů může dojít k nemožnosti do zaměstnání nastoupit. Obvodní soud podle názoru městského soudu nepochybil, když přihlédl též k tomu, že stěžovatel je pro trestný čin krádeže stíhán již popáté a že se měl žalovaných skutků dopustit ve zkušební době podmíněného odsouzení, a to mimo jiné pro přečin krádeže. Rovněž konstatoval, že ponechání stěžovatele ve vazbě není v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů, neboť jeho vazba se započítává ode dne 8. 6. 2022, a ke dni rozhodování tedy trvala necelé čtyři měsíce, kdy k tomu navíc přibyla, oproti rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby, další skutečnost odůvodňující důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu, a to sdělení obvinění pro další přečin krádeže. Důležitá byla podle městského soudu skutečnost, že stěžovatel nemá žádný legální zdroj příjmů, a že si tak zřejmě majetkovou trestnou činností opatřuje prostředky k uspokojování základních životních potřeb. K námitkám stěžovatele, že výroky pod body III a VI neodpovídají tomu, jak byly vyhlášeny, městský soud dodal, že nejde o zákonný důvod ke zrušení usnesení obvodního soudu, ale o zákonný důvod k vydání opravného usnesení, což obvodnímu soudu nařídil.

6. Usnesením ze dne 24. 10. 2022 sp. zn. 44 T 141/2022 obvodní soud podle § 138 trestního řádu za užití § 131 odst. 1 trestního řádu opravil „písařskou chybu“ ve znění výroků III a VI svého napadeného usnesení tak, že výrok III má správně znít tak, že podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu *a contrario* se písemný slib obviněného (stěžovatele) nepřijímá, a výrok VI má znít tak, že podle § 73 odst. 1 písm. d) trestního řádu *a contrario* se předběžné opatření, které by ukládalo obviněnému zdržení se požívání omamných a psychotropních látek a jedů, neukládá (viz č. l. 871 spisu obvodního soudu).

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že napadeným usnesením městského soudu bylo porušeno jeho právo na zákonného soudce. Tvrdí, že daná věc byla podle rozvrhu práce městského soudu přidělena k rozhodování senátu 7 To ve složení JUDr. Richard Petrásek, JUDr. Zuzana Zápalková a JUDr. Alexandr Sotolář, avšak podle protokolu o neveřejném zasedání ze dne 30. 9. 2022 ve věci rozhodovali JUDr. Richard Petrásek, JUDr. Alexandr Sotolář a Mgr. Blanka Bedřichová. Poukazuje na to, že pro přerozdělování již napadených věcí musí být legitimní důvod, který v posuzované věci není patrný.

8. V další části ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že jeho druhá obhájkyň Mgr. Marie Klinerová nebyla vyrozuměna o konání vazebního zasedání a že napadené rozhodnutí obvodního soudu nebylo řádně odůvodněno. K tomu poukazuje na četnou judikaturu Ústavního soudu týkající se odůvodnění soudních rozhodnutí s tím, že je nepřípustné, aby vazební soud při rozhodování o vazbě jakkoli predikoval vinu obviněného, případně vynášel charakterové soudy, což se podle něj stalo v nyní posuzovaném případě. Má za to, že usnesení obvodního soudu bylo odůvodněno ledabyle, povrchně a neurčitým způsobem a že neobsahuje žádné konkrétní skutečnosti, ze kterých by byla odvoditelná důvodná obava podle § 67 písm. c) trestního řádu. Městský soud pak podle stěžovatele rezignoval na svou přezkumnou povinnost, neboť se řádně nevypořádal s podstatnou částí jeho argumentace. Další jeho ponechání ve vazbě považuje za rozporné s tzv. doktrínou zesílených důvodů, neboť orgány činné v trestním řízení nedostály své povinnosti a nepředložily další závažné skutečnosti, které by odůvodňovaly jeho další ponechání ve vazbě. Pod takové důvody podle něj není možné zařadit jeho odsouzení za páchanou trestnou činnost v minulosti či skutečnost, že v současné době nemá žádný stálý zdroj příjmů. Ani další sdělení obvinění jako jediná nová skutečnost nemůže být důvodem pro trvalý zbavení osobní svobody. Nesouhlasí ani s názorem městského soudu, že nesoulad mezi výroky vyhlášeného usnesení obvodního soudu v rámci vazebního zasedání a v rámci jeho písemného vyhotovení je možné zhojit toliko vydáním opravného usnesení. Je přesvědčen, že šlo o zásadní vadu, která měla vést ke zrušení usnesení obvodního soudu a vrácení věci k novému projednání a rozhodnutí.

9. Závěrem ústavní stížnosti stěžovatel v souladu s § 39 zákona o Ústavním soudu žádá, aby jeho ústavní stížnost byla projednána přednostně jako naléhavá.

III. Vyjádření účastníků řízení

10. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

11. Městský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

12. Obvodní soud ve svém vyjádření uvedl, že nemá za to, že by napadenými rozhodnutími bylo jakkoli nezákonně zasaženo do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele. K námitce stěžovatele, že obhájkyň Mgr. Marie Klinerová nebyla řádně předvolána k vazebnímu zasedání konanému dne 1. 9. 2022, konstatoval, že o konání daného vazebního zasedání byl řádně vyrozuměn obhájce stěžovatele JUDr. Josef Srba, který se zasedání zúčastnil prostřednictvím substituta. Obhájkyň Mgr. Marii Klinerovou byla soudu předložena plná moc, která však byla výslovně omezena pouze na jeden ze dvou skutků uvedených v obžalobě. Na nepřijatelnost takto formulované plné moci, kdy by paralelně v řízení působili obhájce ustanovený a obhájce na plnou moc, byl stěžovatel i Mgr. Marie Klinerová upozorněni přípisem soudu ze dne 13. 9. 2022, ve kterém byli rovněž poučeni o následcích nedoplnění plné moci. Následně při hlavním líčení konaném dne 18. 10. 2022 po opětovném poučení o nedostatecích plné moci setrval stěžovatel na svém stanovisku, že chce, aby jej Mgr. Marie Klinerová zastupovala pouze v rozsahu jednoho skutku uvedeného v obžalobě a pro druhý skutek jej má zastupovat obhájce ustanovený. Z důvodu absence řádné plné moci obvodní soud nepřipustil Mgr. Marii Klinerovou jako obhájkyň a v řízení dále pokračoval s obhájcem ustanoveným.

13. Ústavní soud nepovažoval za nezbytné zasílat vyjádření obvodního soudu stěžovateli k replice, neboť se v něm neobjevily žádné zásadní nebo nové argumenty.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud ustáleně judikuje, že je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřizen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonitosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

16. Po prostudování ústavní stížnosti, vyjádření účastníků řízení a poskytnutého spisového materiálu Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná, neboť napadená rozhodnutí nebyla náležitě odůvodněna a jejich vydáním došlo k porušení

stěžovatelových práv na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 Listiny, resp. na zbavení osobní svobody toliko zákonným způsobem podle čl. 8 odst. 2 Listiny, a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

a) Obecná východiska

17. Ochrana osobní svobody nepochybně představuje jedno z nejvýznamnějších základních lidských práv a zásahy do něj musí být činěny citlivě a přiměřeně. Podle čl. 8 odst. 2 Listiny nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, které stanoví zákon, a podle čl. 8 odst. 5 Listiny nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu. Výklad zákonem stanovených pravidel upravujících vzetí do vazby či rozhodnutí o dalším trvání vazby je pak v každém konkrétním případě třeba provést ústavně konformním způsobem.

18. Ústavní soud ve vazebních věcech rozhoduje konstantně tak, že takovým rozhodnutím musí být věnována mimořádná pozornost vzhledem k tomu, že jde o výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce. Rozhodování o vazbě je rozhodováním o osobní svobodě jednotlivce, která představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Vazba představuje významný zásah do života obviněného (obžalovaného), neboť jej izoluje od jeho rodinného a sociálního prostředí a nezřídká jej stigmatizuje, což má pro něj závažné sociální, psychologické, ale rovněž ekonomické důsledky spočívající v pozbytí možnosti pracovat a tím i ve ztrátě zdroje příjmů. Držení ve vazbě může také sloužit jako prostředek nátlaku na obviněného, aby se dosáhlo jeho doznání. Výjimečnost tohoto zajišťujícího institutu je dána především tím, že zbavuje svobody a vystavuje výše popsaným negativním dopadům osobu presumovaně nevinou před definitivním zjištěním viny [viz náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. III. ÚS 1301/13 (N 212/79 SbNU 419)]. Soudy tedy nemohou k uvalení či ponechání jednotlivce ve vazbě přistupovat lehkovážně bez zohlednění všech relevantních okolností týkajících se konkrétního obvinění a konkrétní osoby.

19. Jak vyplývá i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), kterou Ústavní soud ve své rozhodovací praxi ctí, každá vazba musí být vždy založena na relevantních a dostatečných důvodech [srov. náleze ze dne 18. 6. 2014 sp. zn. I. ÚS 980/14 (N 125/73 SbNU 887)]. Obecně ve vazebních rozhodnutích je potřeba zhodnotit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce, což musí být náležitě a pečlivě odůvodněno. Ústavní soud v minulosti opakovaně uvedl, že povšechné a obecné odůvodnění rozhodnutí, jímž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem České republiky [náleze ze dne 7. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 1348/07 (N 124/50 SbNU 79)]. Z odůvodnění vazebních rozhodnutí musí být zřejmé, že se soud náležitě zabýval všemi relevantními okolnostmi.

20. Aby soud dostal ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti ve vazebních věcech a imperativu maximální šetrnosti k právům obviněného, musí výslovně, přehledně a logicky vysvětlit, ze kterých konkrétních skutečností vyplývá obava, že se obviněný bude chovat způsobem uvedeným v § 67 písm. a) až c) trestního řádu, a to za podmínek stanovených v dovětku tohoto ustanovení [náleze ze dne 15. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 1115/09 (N 85/57 SbNU 137)]. Přitom opakované používání stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi a nereagovaly na argumenty obviněného. Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však reagovat adekvátním způsobem na všechna tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit oprávněnost dalšího trvání vazby. Porušení práva na osobní svobodu může spočívat zvláště v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné [náleze

ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2665/13 (N 217/71 SbNU 545), body 24–25 a odkazy tam uvedené].

21. V rámci posuzování tzv. vazebních rozhodnutí obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout tehdy, shledá-li, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem, nebo jestliže jsou tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem, nebo když rozhodnutí není odůvodněno poukazem na konkrétní skutečnosti. Výklad „konkrétních skutečností“ odůvodňujících vazbu ve smyslu § 67 trestního řádu je především věcí obecných soudů. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků orgány činnými v trestním řízení [nález ze dne 12. 8. 2008 sp. zn. II. ÚS 897/08 (N 139/50 SbNU 235), bod 19].

22. Zásada presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny), podle níž musí být s každým jednotlivcem zacházeno jako s nevinným až do chvíle, než je prokázán opak, je neodmyslitelnou součástí vztahu mezi státem a jednotlivcem v otevřené demokratické společnosti. Tato zásada má svůj význam nejenom z hlediska předcházení justičním omylům, ale také z hlediska vyvážení nerovnosti mezi jednotlivcem a státem. Stát, na rozdíl od jednotlivce, totiž disponuje početným aparátem a širokým spektrem pravomocí, díky nimž může jednotlivce podrobit vyšetřování, trestnímu stíhání, soudnímu procesu či odsouzení a potrestání; má tedy jasnou mocenskou převahu. Demokratický právní stát, na rozdíl od státu autoritářského, musí tyto pravomoci využívat v souladu s určitými standardy, jakými jsou především respekt k důstojnosti a autonomii každého člověka (čl. 1 Ústavy). Proto, uplatňuje-li stát vůči jednotlivci svoji moc ve fázích předcházejících vynesení rozsudku o vině, musí k tomu předložit silné důvody. Tuto povinnost má bez ohledu na to, jak přesvědčivé, či dokonce zjevné jsou důkazy svědčící o vině dané osoby. Presumpce nevinny totiž neznamená faktickou presumpci, že se stíhaná osoba činu nedopustila, nýbrž se jedná především o politický a morální princip, který je základem vztahu mezi státem a jednotlivcem a který určuje, jakým způsobem má být vůči jednotlivcům uplatňována moc [srov. Ashworth, A. Four threats to the presumption of innocence. *International Journal of Evidence & Proof* 2006, 10(4), 241–279, 149].

23. V případě prodlužování vazby je proto třeba vzít v potaz důvody, pro něž autentický veřejný zájem na pokračování zásahu do osobní svobody převažuje nad presumpcí nevinny i s ohledem na délku trvání vazby, a to na podkladě konkrétních specifických okolností každého případu (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 6. 11. 2003 ve věci *Pantano proti Itálii*, stížnost č. 60851/00, bod 66, či rozsudek ESLP ze dne 6. 11. 2012 ve věci *Strelets proti Rusku*, stížnost č. 28018/05, bod 83). Nepostačuje tu již samotná existence podezření ze spáchání stíhaného skutku, ale zapotřebí jsou ještě další dostatečné a relevantní důvody uvedené obecnými soudy pro pokračování v omezení osobní svobody, jež musí být seznatelné z odůvodnění jejich rozhodnutí, z nichž musí být patrná zvláštní péče, kterou těmto případům věnují (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 11. 7. 2000 ve věci *Trzaska proti Polsku*, stížnost č. 25792/94, bod 63, či rozsudek ESLP ze dne 30. 10. 2014 ve věci *Sigarev proti Rusku*, stížnost č. 53812/10, bod 49). Soudy musí rovněž vždy zvažovat, zda účelu vazby nelze dosáhnout i méně invazivním prostředkem (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 21. 12. 2000 ve věci *Jabłoński proti Polsku*, stížnost č. 33492/96, bod 83).

24. Soud musí při rozhodování o dalším trvání vazby v první řadě zvážit případné námitky obviněného, který má právo prokazovat existenci konkrétních skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 trestního řádu eliminují (srov. např. již shora zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 2665/13). Dalším klíčovým faktorem pro posouzení důvodnosti dalšího trvání vazby je plynutí času. Musí být brán zřetel na tzv. doktrínu zesílených důvodů trvání omezení osobní svobody. Obecné soudy jsou povinny respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, jinak nelze pokračující omezení

osobní svobody, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření, aprobovat. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztrácet na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu [srov. např. nález ze dne 11. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2208/13 (N 215/71 SbNU 517)].

25. Trvání na dodržení všech zákonem stanovených podmínek zbavení osobní svobody představuje stěžejní záruku, že budou skutečně respektována práva dotčeného jednotlivce a že nedojde ke zneužití moci [srov. nález ze dne 17. 2. 2015 sp. zn. III. ÚS 916/13 (N 33/76 SbNU 451)]. Soudní ochrana práv osoby ve vazbě spočívá jednak v možnosti dosáhnout rozhodnutím soudu jejího propuštění, pomínou-li vazební důvody, jednak je jejím prostřednictvím zaručena zákonnost vazby po celou dobu jejího trvání. Právě proto musí vzetí do vazby nebo dalšímu ponechání ve vazbě vždy předcházet soudní rozhodnutí, které opravňuje příslušné orgány zbavit obviněného osobní svobody z některého ze zákonných vazebních důvodů a na dobu stanovenou zákonem, případně do doby, než soud rozhodne o dalším trvání vazby, nebo kdy soud (příp.) státní zástupce rozhodne o propuštění z vazby nebo kdy dojde k převedení do výkonu trestu [srov. nález ze dne 20. 2. 2018 sp. zn. IV. ÚS 168/18 (N 31/88 SbNU 445)].

26. Je notorií, že na rozhodnutí o vazbě i o její náhradě písemným slibem nebo dohledem probačního úředníka se vztahují obecné požadavky na soudní rozhodnutí, zejména požadavky náležitého odůvodnění a zákazu libovůle, které lze dovodit z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a principu demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Takovéto rozhodnutí musí být přezkoumatelné. Jeho odůvodnění musí mít náležitosti podle § 134 odst. 2 trestního řádu. Musí z něj vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé, a to při respektování skutečnosti, že rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti, a nikoli jistoty o důsledcích, které mohou nastat [srov. nález ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153), nález ze dne 3. 2. 2000 sp. zn. III. ÚS 103/99 (N 17/17 SbNU 121) či nález ze dne 19. 12. 2001 sp. zn. II. ÚS 413/01 (N 201/24 SbNU 513)].

27. Ústavní soud proto podotýká, že požadavky na zákonnost zbavení osobní svobody ve smyslu čl. 8 Listiny, resp. čl. 5 Úmluvy, se do značné míry překrývají s právem na spravedlivý proces dle čl. 36 a násl. Listiny a čl. 6 Úmluvy. Rozhodnutí soudu, na jehož základě došlo k zbavení osobní svobody nebo jímž se rozhoduje o dalším trvání vazby, musí být náležitě odůvodněno, což mimo jiné znamená, že z něj musí být seznatelné důvody, pro které soud považoval za splněné výše uvedené ústavněprávní požadavky pro tento zásah [srov. např. nález ze dne 21. 1. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/11 (N 6/72 SbNU 83), nález ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo nález ze dne 22. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357)]. Argumenty použité soudy k odůvodnění existence reálného rizika či důvodné obavy musí mít jasnou vazbu k danému riziku. Jen tak je totiž možné ověřit, zda byly výše uvedené ústavněprávní požadavky dodrženy. Výklad podústavních norem přitom nesmí být svévolný či nerozumný, nebo vybočující z obecně akceptovaných pravidel výkladu právních předpisů [např. nález ze dne 18. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1796/11 (N 178/63 SbNU 69), nález ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17) nebo nález ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 2654/10 (N 94/61 SbNU 453)]. Pokud by odůvodnění rozhodnutí soudu těmito požadavkům nedostálo, mohlo by toto pochybení založit porušení práva účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a odůvodnit tak jinak nepřijatelný zásah Ústavního soudu do činnosti obecných soudů (čl. 83 Ústavy).

b) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

28. V nyní posuzované věci je stěžovatel trestně stíhán pro pokračující přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) a b), odst. 2 trestního zákoníku, dílem dokonaný, dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 trestního zákoníku, a přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Usnesením obvodního soudu ze dne 10. 6. 2022 sp. zn. 43 Nt 48/2022, které nabylo právní moci dne 21. 7. 2022, byl vzat do vazby z důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu. Dne 5. 8. 2022 podal návrh na propuštění z vazby, který odůvodnil zejména tím, že chce vypomáhat své družce, která je na všechno sama, že má příslib práce u zaměstnavatele J. Z., kde by mohl dělat zednické práce asi za 20 000 Kč měsíčně, že při případném propuštění by bydlel u své družky, byl by ochoten se každý den dostavovat k probačnímu úředníkovi a podstupovat testy na OPL (omamné a psychotropní látky – pozn. red.). Jako důkaz předložil čestné prohlášení J. Z. o poskytnutí zaměstnání zedníka v jeho stavební firmě stěžovateli v případě jeho propuštění na svobodu (viz č. l. 730 spisu obvodního soudu), písemnou záruku pana R. C. (viz č. l. 731 spisu obvodního soudu), korespondenci s Probační a mediační službou, ze které vyplývá, že Probační a mediační služba nemá žádné námítky proti propuštění stěžovatele na svobodu, probační úřednice Mgr. Markéta Tylová je připravena mu poskytnout potřebnou pomoc a že jí má v případě propuštění z vazby kontaktovat za účelem konzultace (viz č. l. 732 spisu obvodního soudu), dále příslib bydlení (viz č. l. 733 spisu obvodního soudu) a prohlášení přítelkyně stěžovatele L. G. (viz č. l. 734 spisu obvodního soudu).

29. Obvodní soud po projednání věci napadeným usnesením rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě. V odůvodnění rozhodnutí uvedl, že situace se od posledního rozhodování o vazbě soudem dne 10. 6. 2022 změnila ve prospěch stěžovatele, neboť za stěžovatele se zaručil pan R. C. a objevil se příslib zaměstnání od pana J. Z. Zdůraznil rovněž, že z prozatímního dokazování vyplynulo, že stěžovatel by mohl mít zajištěnou práci jako zedník, avšak že šlo jen o čestné prohlášení J. Z., proto je podle soudu i nadále dána obava, že by stěžovatel pokračoval v páčání trestné činnosti, neboť reálnost budoucího zaměstnání stěžovatele je pochybná. Z uvedených důvodů podle obvodního soudu ani instituty nahrazující vazbu nepředstavovaly dostatečnou záruku, že by stěžovatel v případě propuštění na svobodu nepokračoval v páčání trestné činnosti. K návrhu, aby vazba byla nahrazena písemným slibem stěžovatele, konstatoval, že slib, který je sepsán na počítači a podepsán stěžovatelem, nelze považovat za dostatečně vážně míněný. Ani předložená záruka pana R. C. nebyla podle něj způsobilá nahradit důvod vazby předstížené, neboť šlo o příbuzného stěžovatele, a ze skutečnosti, že stěžovatel trestnou činnost páchá po delší dobu, obvodní soud dovodil, že vliv blízkých osob není schopen ho od páčání trestné činnosti odradit. Stejně tak nepovažoval za dostatečnou navrženou náhradu vazby dohledem probačního úředníka. K tomu podotkl, že stěžovateli byl uložen v posledním odsuzujícím rozsudku trest odnětí svobody v trvání tří let s podmíněným odkladem na dobu pěti let s dohledem probačního úředníka, avšak ani to pravděpodobně nevedlo ke kýženému preventivnímu efektu.

30. Městský soud ke stížnosti stěžovatele ve stručném odůvodnění svého rozhodnutí sice označil odůvodnění rozhodnutí obvodního soudu za značně lakonické, přesto však uzavřel, že závěr o dalším trvání vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu je správný. Za nepřiléhavou považoval argumentaci obvodního soudu k předloženému příslibu zaměstnání, současně však zdůraznil, že příslib zaměstnání není zárukou toho, že stěžovatel po propuštění na svobodu do zaměstnání skutečně nastoupí, a že na stěžovatele již po propuštění na svobodu nemůže vyvíjet žádný tlak, aby do zaměstnání nastoupil. Závěrem dodal, že skutečnost, že výroky pod body III a VI usnesení obvodního soudu neodpovídají tomu, jak byly ve vazebním zasedání vyhlášeny, nelze považovat za zákonný důvod ke zrušení daného usnesení, nýbrž je důvodem k vydání opravného usnesení. To obvodní soud vydal dne 24. 10. 2022 (viz sub 6).

31. Taková odůvodnění rozhodnutí o nutnosti trvání vazby nemohou s ohledem na shora uvedená obecná východiska obstát, zvláště když v dané souvislosti nelze pominout, že v posuzované věci jde v podstatě o trestní stíhání pro méně závažné přečiny (dílem ve stadiu pokusu) s nejvyšší horní hranicí trestní sazby tři roky odnětí svobody, nikoliv o natolik závažnou trestnou činnost, že by vzetí stěžovatele do vazby bylo nezbytným řešením. Ostatně ani hrozba vysokým trestem, která však v posuzované věci není dána, sama o sobě nemůže představovat důvod k prodloužení vazby. Nelze souhlasit s názorem rozhodujících soudů, že důvodná obava, že stěžovatel bude pokračovat v páchání trestné činnosti, plyne z toho, že v současné době nemá žádný stálý zdroj příjmů. Je zřejmé, že nachází-li se stěžovatel v současné době ve vazbě, jen stěží by mohl mít stálý zdroj příjmů. Při vazebním zasedání stěžovatel předložil příslib zaměstnání od J. Z., přičemž ač městský soud považoval argumentaci obvodního soudu k tomuto příslibu za nepřiléhavou, ani on toto pochybení nenapravil. Dostatečným způsobem nezdůvodnil, proč posoudil příslib zaměstnání jako nedostatečný důvod pro rozhodnutí o propuštění z vazby. Je zřejmé, že žádný příslib zaměstnání nemůže být absolutní zárukou toho, že ten který obviněný po propuštění na svobodu do zaměstnání skutečně nastoupí, neboť se tak nemusí stát z řady objektivních důvodů. Nelze ale připustit, aby soud bez dalšího presumoval, že obviněný do zaměstnání nenastoupí, jak se stalo v případě stěžovatele.

32. V žádosti o propuštění z vazby stěžovatel navrhl, aby vazba byla nahrazena jeho písemným slibem podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu (viz č. l. 585 spisu obvodního soudu), který byl sepsán na počítači a vlastnoručně stěžovatelem podepsán. Obvodní soud daný slib s ohledem na to, že byl sepsán na počítači a jen podepsán obžalovaným, nepovažoval za dostatečně vážně míněný, městský soud sice přisvědčil stěžovateli v tom, že nabídka slibu musí být stěžovatelem vlastnoručně podepsána a text slibu může být např. sepsán na počítači jeho obhájcem, což předložený slib stěžovatele splňoval, avšak dál se tímto slibem nezabýval a nijak nevysvětlil, na základě jakých důvodů nebylo možno návrhu stěžovatele na nahrazení vazby slibem vyhovět, resp. proč písemný slib stěžovatele není dostatečnou zárukou způsobitou nahradit důvod vazby.

33. Nedostatečné je rovněž odůvodnění soudu ohledně nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. Obvodní soud ani městský soud nijak nevysvětlily, z jakého důvodu navržená náhrada vazby dohledem probačního úředníka, při kterém by se stěžovatel jednou týdně dostavoval a podstupoval by testy na přítomnost OPL, spojená s předběžným opatřením spočívajícím ve zdržení se požívání alkoholických nápojů a OPL, nemůže eliminovat hrozbu opakování trestné činnosti. Pouhý odkaz na to, že stěžovateli byl dříve uložen trest odnětí svobody ve výměře tří let s podmíněným odkladem na dobu pěti let s dohledem, což ho pravděpodobně neodradilo od páchání další trestné činnosti, je v dané souvislosti nedostačující. Pouhá pochybnost rozhodujícího soudu, zda uložení dalšího dohledu ve spojení s předběžným opatřením by vedlo k lepšímu výsledku, aniž by byla podložena nějakou objektivně zjištěnou okolností, k odůvodnění rozhodnutí o ponechání stěžovatele ve vazbě nepostačuje.

34. Stejně tak nelze dát městskému soudu za pravdu v tom jeho závěru, že na stěžovatele po propuštění z vazby na svobodu nebude moci být vyvíjen žádný tlak, aby do zaměstnání nastoupil. Naopak při nahrazení vazby dohledem probačního úředníka by na stěžovatele bylo působeno prostřednictvím probačního úředníka, který kontroluje jeho chování po případném propuštění obžalovaného usnesením z vazby, ve kterém byly uloženy určité povinnosti, omezení či stanoveny určité předpoklady, sleduje chování obviněného, obviněnému poskytuje rovněž individuální pomoc, působí na něj ve smyslu vedení řádného života včetně nastoupení do přislíbeného zaměstnání a pozitivně ho motivuje, aby vyhověl soudem uloženým podmínkám a stanoveným předpokladům, aby tím došlo k nahrazení vazby méně invazivními prostředky. Pokud by tyto podmínky a předpoklady obžalovaný po propuštění z vazby neplnil, bylo by možno rozhodnout o jeho opětovném vzetí do vazby.

35. Rozhodnutí o dalším trvání vazby bylo navíc učiněno za nezměněné důkazní situace oproti rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby, přičemž orgány činné v trestním řízení v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody nepředložily žádné další skutečnosti, které by odůvodňovaly další trvání vazby, a příslušné soudy se s tímto požadavkem náležitě nevypořádaly. Obvodní soud toliko zopakoval dosud zjištěné skutečnosti, tj. že na kamerových záznamech je zachycen stěžovatel a jeho pohyb po domě a že sám stěžovatel potvrdil, že na místo jel autem a poté autem odjel, přestože věděl, že mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. Městský soud v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že ponechání stěžovatele ve vazbě není v rozporu s tzv. doktrínou zesílených důvodů, neboť jeho vazba se započítává ode dne 8. 6. 2022, a ke dni rozhodování tedy trvala necelé čtyři měsíce, kdy k tomu navíc přibyla, oproti rozhodování o vzetí stěžovatele do vazby, další skutečnost odůvodňující důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu, a to sdělení obvinění pro další přečin krádeže. Ani v tom mu však nelze přisvědčit, neboť skutečnost, že má být stěžovateli sděleno další obvinění, byla známa již při původním rozhodování o jeho vzetí do vazby, jak vyplývá z usnesení městského soudu (coby soudu stížnostního) ze dne 21. 7. 2022 sp. zn. 61 To 395/2022. Obecné soudy tak nerespektovaly požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání vazby, proto ani z tohoto hlediska nelze odůvodnění jejich rozhodnutí aprobovat.

36. Vyjma konstatování, že dosud zjištěné skutečnosti i nadále nasvědčují tomu, že se stěžovatel mohl dopustit jednání, pro které je stíhán, nelze z napadených rozhodnutí dovodit žádné konkrétní skutečnosti zakládající důvodnou obavu, že bude jednat způsobem uvedeným v § 67 písm. c) trestního řádu. Obecné soudy žádným způsobem nespecifikují, v čem tato důvodná obava spočívá a jaké konkrétní skutečnosti je k tomuto závěru vedou. Taková rozhodnutí proto nemohou být zákonným a ústavně souladným podkladem pro další trvání vazby, neboť odůvodnění musí obsahovat takové skutečnosti, aby bylo patrné, že došlo k naplnění zákonné dikce § 67 písm. c) trestního řádu.

37. Jde-li o namítaný nesoulad mezi výroky vyhlášeného usnesení v rámci vazebního zasedání a v jeho písemném vyhotovení, který městský soud posoudil toliko jako formální pochybení, které je možno zhojit vydáním opravného usnesení, jež bylo vydáno dne 24. 10. 2022 (sub bod 6), je třeba stěžovateli přisvědčit v tom, že ohledně výroku III usnesení obvodního soudu nebyly splněny podmínky pro vydání opravného usnesení k opravě písařských chyb, neboť nešlo o vady písařského charakteru, jež by bylo možno zhojit vydáním opravného usnesení ve smyslu § 131 trestního řádu. Je zřejmé, že nepřipustnost náhrady za vazbu slibem pro formální nedostatky slibu (sepsání na počítači a jen jeho podepsání obžalovaným), jak to uzavřel obvodní soud, a nepřijetí slibu z jiných důvodů jsou odlišná právní posouzení, neboť nepřipustnost značí, že by náhradě bránila zákonná překážka. Obecně je jinak nepřipustnost možná pouze u tzv. koluzní vazby podle § 67 písm. b) trestního řádu, neboť jen u tohoto typu vazby je náhrada vazby slibem podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu nepřipustná ze zákona, avšak důvody koluzní vazby u stěžovatele nebyly shledány. Jde tak o změnu právního závěru obvodního soudu, proto městský soud měl postupovat podle § 149 odst. 1 písm. b) trestního řádu, příp. podle § 149 odst. 3 trestního řádu, a navíc měl věcné překážky pro jeho nepřijetí zevrubně v odůvodnění svého usnesení uvést, což neučinil.

38. Jako opravu písařské chyby by bylo možno s určitou mírou tolerance akceptovat pouze opravu znění výroku VI usnesení obvodního soudu, kde obvodní soud doplnil, resp. specifikoval předběžné opatření, které se stěžovateli neukládá (tj. předběžné opatření, které by ukládalo stěžovateli zdržení se požívání omamných a psychotropních látek a jedů).

39. Jak plyne již ze shora uvedených obecných východisek, součástí práva na soudní ochranu a ústavních záruk spravedlivého procesu vyplývajících zejména z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy je požadavek náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), nález sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze

dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)). Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž rozhodující orgán založil své rozhodnutí, a též dodržení principu vyloučení libovůle. Požadavkem na řádné odůvodnění je nutno rozumět přiměřenou míru odůvodnění. Jako celek odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím jeho přezkoumatelnost z hlediska zákonnosti i věcné správnosti.

40. Na základě shora popsanych skutečností je třeba uzavřít, že obvodní soud a městský soud svým postupem porušily nejen stěžovatelovo právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny, ale rovněž i jeho právo na řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť napadená usnesení nebyla v požadovaném rozsahu řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněna, zejména z hlediska konkrétních skutečností zakládajících důvodnou obavu, že bude jednat způsobem uvedeným v § 67 písm. c) trestního řádu, jakož i ve vztahu k tzv. doktríně zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody, s níž se žádný z obecných soudů náležitě nevypořádal, a to dokonce i přesto, že obvodní soud v odůvodnění napadeného usnesení uvedl, že situace se od posledního rozhodování o vazbě soudem dne 10. 6. 2022 změnila ve prospěch stěžovatele (sub bod 26). Takový přístup svědčí o libovůli obecných soudů, neboť jak bylo již uvedeno shora, při opětovném rozhodování o vazbě již nepostačuje samotná existence podezření ze spáchání stíhaného skutku, ale zapotřebí jsou ještě další dostatečné a relevantní důvody uvedené obecnými soudy pro pokračování v omezení osobní svobody, jež musí být seznatelné z odůvodnění jejich rozhodnutí, z nichž musí být patrná zvláštní péče, kterou těmto případům věnují. Přitom musí rovněž vždy zvažovat a pečlivě odůvodnit, proč účelu vazby nelze dosáhnout i některým méně invazivním prostředkem či více takovými prostředky (obecně viz sub 21 až 24).

c) Odnětí zákonnému soudci

41. Zbylé stěžovatelovy námitky, tj. námitky, že obhájkyň Mgr. Marie Klinerová nebyla vyrozuměna o konání vazebního zasedání a že ve věci rozhodoval nezákonný soudce, Ústavní soud nevyhodnotil ani jako potenciálně způsobitelné odůvodnit závěr o porušení ústavně zaručených základních práv či svobod stěžovatele.

42. Jde-li o námitku stěžovatele, že obhájkyň Mgr. Marie Klinerová nebyla vyrozuměna o konání vazebního zasedání, obvodní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti podrobně vysvětlil, že Mgr. Marii Klinerovou nepřipustil jako obhájkyň z důvodu absence řádné plné moci (sub bod 12) a že v řízení dále pokračoval s obhájcem ustanoveným. Neúčast Mgr. Marie Klinerové u vazebního zasedání proto nemohla stěžovateli přivodit jakoukoli újmu na jeho právu na obhajobu, zvláště když vazebního zasedání dne 1. září 2022 se stěžovatel osobně zúčastnil a byl po celou jeho dobu obhajován druhým obhájcem JUDr. Vladislavem Vnenkem v substituci JUDr. Josefa Srby. Navíc ani v ústavní stížnosti neuvádí žádné konkrétní skutečnosti, které by takovému závěru o omezení jeho obhajoby ve vazebním zasedání svědčily.

43. Spatřuje-li stěžovatel pochybení v tom, že posuzovaná věc byla podle rozvrhu práce městského soudu přidělena k rozhodování senátu 7 To ve složení JUDr. Richard Petrásek, JUDr. Zuzana Zápalková a JUDr. Alexandr Sotolář, avšak podle protokolu o neveřejném zasedání ze dne 30. 9. 2022 ve věci rozhodovali JUDr. Richard Petrásek, JUDr. Alexandr Sotolář a Mgr. Blanka Bedřichová, nelze mu ani v tomto směru přisvědčit. Z rozvrhu práce městského soudu pro rok 2022, který stěžovatel přiložil k ústavní stížnosti, vyplývá, že v případě nepřítomnosti některého z členů senátu 7 To je zastupujícím senátem senát 8 To ve složení Mgr. Blanka Bedřichová, Mgr. Tomáš Kubovec a Mgr. Kateřina Ctiborová (viz str. 149 rozvrhu práce městského soudu pro rok 2022). Zastoupila-li tedy při neveřejném zasedání konaném dne 30. 9. 2022 JUDr. Zuzanu Zápalkovou z důvodu její krátkodobé nepřítomnosti, ať už z jakéhokoliv důvodu, Mgr. Blanka Bedřichová, šlo o postup souladný s rozvrhem práce, proti kterému nelze nic namítat. Nešlo o žádné přerozdělení již napadených věcí, jak tvrdí

stěžovatel, nýbrž toliko o zástup z důvodu dočasné a krátkodobé nepřítomnosti JUDr. Zuzany Zápalkové.

VI. Závěr

44. Ústavní soud ze všech shora uvedených důvodů uzavírá, že obvodní soud i městský soud svými napadenými rozhodnutími porušily základní práva stěžovatele zaručená čl. 8 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny, proto napadená rozhodnutí obvodního soudu i městského soudu zrušil.

45. Ohledně námitek, že obhájkyňe Mgr. Marie Klinerová nebyla vyrozuměna o konání vazebního zasedání a že ve věci rozhodoval nezákonný soudce, Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

46. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že o návrhu na přednostní projednání věci pro její naléhavost podle § 39 zákona o Ústavním soudu samostatně nerozhodoval, neboť mu fakticky vyhověl.

Č. 149**Ústavnost financování poskytování zdravotní péče
(sp. zn. Pl. ÚS 36/21 ze dne 13. prosince 2022; 25/2023 Sb.)**

Jakkoli je cílem činnosti protialkoholní a protitoxikomanické záchytné stanice primárně dohled nad bezpečnou detoxikací osoby, jde-li o vyšetření lékařem a o nezbytné služby s ním spojené, jedná se o úkony zdravotní služby, na jejichž bezplatné poskytnutí mají občané na základě veřejného zdravotního pojištění právo podle čl. 31 věty druhé Listiny základních práv a svobod, za podmínek, které stanoví zákon.

Napadené ustanovení § 89e odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, je třeba vykládat tak, že „náklady na poskytnutou záchytnou službu“, které hradí její příjemce, jsou pouze náklady spojené s jeho pobytem v záchytné stanici (ubytovací, stravovací, hygienické, dopravní atd.) a je nutno je oddělit od nákladů spojených se zdravotní péčí poskytnutou záchytnou stanicí (vstupní lékařské vyšetření, zdravotní pomůcky atd.), které jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. Takto pojatý rozsah povinnosti příjemce záchytné služby hradit poskytovateli její náklady není v rozporu s čl. 31 větou druhou Listiny základních práv a svobod, neboť nepokrývá poskytování zdravotní služby ve smyslu § 13 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Přestože záchytná služba nemá za cíl zajišťovat osobám zlepšení nebo zachování jejich zdravotního stavu a poskytuje pouze „nezbytnou péči směřující k zabránění ohrožení zdraví bezprostředně souvisejícího s akutní intoxikací“ (§ 89a odst. 3 zákona č. 373/2011 Sb., ve znění pozdějších předpisů), podléhá její složka spjatá s lékařským vyšetřením režimu bezplatného poskytování zdravotní péče podle čl. 31 věty druhé Listiny základních práv a svobod. Kritériem rozhodným pro úhradu těchto nákladů je pouze přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, a to v takové míře, která ve svém důsledku vede k tomu, že dotčená osoba nekontroluje své chování, a tím bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, a musí jí být poskytnuta záchytná služba.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 36/21 dne 13. prosince 2022 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Vladimíra Sládečka, Pavla Šámala, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) o návrhu Okresního soudu v Mělníku na zrušení § 89e odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky (účastníci řízení) a vlády (vedlejší účastnice), takto:

I. Návrh na zrušení § 89e odst. 1 věty první zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, se zamítá.

II. Návrh na zrušení § 89e odst. 1 věty druhé zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Rekapitulace návrhu na zahájení řízení

1. Okresní soud v Mělníku se návrhem doručeným Ústavnímu soudu dne 17. 9. 2021 domáhá zrušení § 89e odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 373/2011 Sb.“). Podle navrhovatele je ke zrušení navržené ustanovení v rozporu s čl. 31 větou druhou Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), který zaručuje občanům na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

2. Navrhovatel podává návrh v souvislosti s řízením, které vede ve věci sp. zn. 19 C 183/2021, jejímž předmětem je návrh Městské polikliniky Praha, sídlem Spálená 78/12, Praha 1, uložit žalovanému R. H. povinnost zaplatit částku 3 000 Kč s příslušenstvím, která představuje nutné náklady za ošetření žalovaného v Protialkoholní záchytné stanici Bulovka, kde mu bylo dne 12. 11. 2019 poskytnuto ošetření a pobyt z důvodu, že ohrožoval své zdraví tím, že ležel v opilosti (2,56 promile alkoholu v krvi) na ulici. Navrhovatel odkazuje na nálezy ze dne 20. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 1/08 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>), ve kterém Ústavní soud akcentoval solidární chování občanů vůči těm, kteří potřebují náročnější zdravotní péči. Navrhovatel upozorňuje, že napadené ustanovení nerozlišuje, zda je osoba umístěna do záchytné stanice z důvodu, že bezprostředně ohrožuje sebe, či z důvodu, že bezprostředně ohrožuje jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek. Navrhovatel je přesvědčen, že v případě, kdy je osoba převzata do záchytné stanice z důvodu, že ohrožuje sebe (tj. nikoliv z důvodu, že ohrožuje osobu jinou, majetek nebo veřejný pořádek), má nárok na bezplatnou zdravotní péči s ohledem na čl. 31 větu druhou Listiny, v opačném případě by tyto osoby byly diskriminovány oproti osobám, které si také poškození zdraví způsobily samy svým úmyslným jednáním (např. poskytování zdravotní péče při pokusech o sebevraždu) nebo nezdravým způsobem života (např. léčba rakoviny plic u silných kuřáků, léčba onemocnění souvisejících s obezitou apod.), jimž se bezplatná zdravotní péče poskytuje.

3. Navrhovatel uvádí, že historicky bylo smyslem záchytných stanic založených MUDr. Jaroslavem Skálou v roce 1951 mj. i poskytnout návaznou péči o osoby se závislostí na alkoholu či jiných návykových látkách, tato návazná péče v dnešních záchytných stanicích absentuje. Je-li cílem zákonodárce poskytnout osobě, která je intoxikována alkoholem či jinou návykovou látkou, odbornou zdravotní péči pro ochranu této osoby před náhlým stavem, měla by být zdravotní péče podle navrhovatele hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Má-li přesto zákonodárce za to, že zachycená osoba by měla povinnost platit poplatek za ošetření, měla by být výše poplatku stanovena zákonem a měly by být dány jasné meze poplatkové povinnosti tak, aby pro zachycené osoby neměla rdousící efekt. Většina klientů záchytných služeb jsou totiž osoby sociálně slabé, bez domova, které jsou zde umístovány opakovaně, a současná praxe, kdy je těmto osobám účtován neúměrně vysoký poplatek, jen jejich sociální situaci zhoršuje. Nelze rovněž přehlédnout laxní přístup zákonodárce k této problematice, když např. v zákonné úpravě regulačních poplatků za návštěvu lékaře a pobyt v nemocnici je stanoven limit poplatků ve výši 5 000 Kč za rok a rovněž od regulačních poplatků byly (za určitých podmínek) osvobozeny osoby, kterým byla poskytována pomoc v hmotné nouzi, u záchytných stanic však taková úprava chybí.

4. Závěrem se navrhovatel zamýšlí, z jakého důvodu nejsou dotčené osoby dočasně omezeny na svobodě v policejních celách, jak je tomu v jiných evropských státech (mají-li záchytné stanice za cíl zajistit bezpečnost jiných osob a majetku před nežádoucím

jednáním osoby pod vlivem návykových látek), když podle důvodové zprávy k zákonu č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, činí náklady na pobyt osoby v policejní cele průměrně částku 750 Kč, zatímco náklady na záchytnou službu, jejichž výše není zákonem stanovena a rozhoduje o ní vedení stanice, činí např. v Brně 700 Kč, v Plzni 4 500 Kč, v Olomouci 2 500 Kč (případně 1 600 Kč, je-li zapláceno v hotovosti na místě), v Praze 3 000 Kč. Pobyt osoby na záchytné stanici za zákonem nespecifikovanou částku se tedy jeví jako nepřiměřené zatížení daných osob i zdravotnických zařízení a personálu.

II.

Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice k obsahu návrhu

5. Ústavní soud podle § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyzval Poslaneckou sněmovnu a Senát jako účastníky řízení a vládu a Veřejného ochránce práv jako vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k obsahu návrhu.

6. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření uvedla, že napadené ustanovení bylo do zákona č. 373/2011 Sb. vloženo novelizací provedenou zákonem č. 65/2017 Sb. Návrh tohoto zákona předložila Poslanecké sněmovně vláda dne 2. 6. 2016 a téhož dne byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk 828/0. Poslanecká sněmovna návrh vlády, aby byl návrh zákona projednán tak, aby s ním vyslovila souhlas již v prvním čtení, neschválila a přikázala ho k projednání výboru pro zdravotnictví jako výboru garančnímu, který jej projednal dne 18. 10. 2016. Ve druhém čtení dne 25. 10. 2016 byla podána řada pozměňovacích návrhů, avšak žádný (stejně jako v případě prvního čtení) se nevztahoval k napadenému ustanovení. Garanční výbor poté dne 24. 11. 2016 projednal podané pozměňovací návrhy a předložil předsedovi Poslanecké sněmovny usnesení, v němž zaujal k pozměňovacím návrhům stanoviska. Třetí čtení se konalo dne 9. 12. 2016, kdy byl Poslaneckou sněmovnou s návrhem zákona ve znění přijatých pozměňovacích návrhů vysloven souhlas, a to z celkového počtu přihlášených 163 poslanců a poslankyň 118 hlasy pro a 23 hlasy proti. Návrh zákona postoupila Poslanecká sněmovna dne 20. 12. 2016 Senátu, který jej dne 19. 1. 2017 schválil. Zákon byl doručen prezidentu republiky k podpisu dne 31. 1. 2017, prezident jej podepsal a dne 3. 3. 2017 byl zákon vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 21 pod číslem 65/2017 Sb. Předsedkyně Poslanecké sněmovny má za to, že zákon byl podepsán příslušnými ústavními činiteli a řádně vyhlášen, a ponechává na Ústavním soudu, aby posoudil otázku namítané protiústavnosti napadeného ustanovení.

7. Senát ve vyjádření uvedl, že zákonnou osnovu projednal na své 4. schůzi v 11. funkčním období dne 19. 1. 2017. Při projednávání návrhu zákona byla vedena široká diskuse, jejímž předmětem však napadené ustanovení nebylo. Po proběhlé rozpravě Senát přijal usnesení č. 80, kterým návrh zákona schválil, když pro schválení hlasovalo 45 senátorů z 68 přítomných a 12 senátorů bylo proti. Taktéž Senát konstatuje, že je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost napadeného ustanovení a ve věci rozhodl.

8. Vláda podáním ze dne 8. 2. 2022 Ústavnímu soudu sdělila, že jako vedlejší účastník vstupuje do řízení, navrhla zamítnutí návrhu, zmocnila JUDr. MgA. Michala Šalomouna, Ph.D., ministra pro legislativu a předsedu Legislativní rady vlády, ve spolupráci s ministrem zdravotnictví k vypracování vyjádření k návrhu a ministra zdravotnictví k jejímu zastupování v řízení.

9. Vláda ve svém vyjádření odmítla úvahy navrhovatele o diskriminaci osob, které samy sebe pod vlivem návykové látky bezprostředně ohrožují, v porovnání s osobami, které si vlastním přičiněním poškodily zdraví, neboť tato argumentace postrádá komplexnější rozměr a nahlíží zjednodušeným pohledem na poskytování zdravotní péče. Vláda upozorňuje, že záchytná služba je především zdravotní službou *sui generis*, která je specifická svým účelem, jímž je ochrana poskytovaná osobám, jež v důsledku stavu vyvolaného intoxikací jsou

dočasným ohrožením pro jiné osoby, majetek či veřejný pořádek nebo pro sebe samotné, neboť nekontrolují své chování. Jde tedy o zdravotní službu, která zajišťuje bezpečné odeznění intoxikace alkoholem nebo jinou návykovou látkou, a to pod dohledem zdravotnického personálu. Poskytnutí služeb záchytné stanice má primárně povahu dohledu nad bezpečnou detoxikací intoxikované osoby, přičemž aspekt zdravotní péče je upozaděn, a záchytná služba nemá za cíl zlepšování či zachování zdravotního stavu nebo zmírnění utrpení, který je běžný pro jiné zdravotní služby [a mimo jiné též vyžadovaný v § 13 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 48/1997 Sb.“) k úhradě zdravotní služby z veřejného zdravotního pojištění]. Naproti tomu vylučuje-li zdravotní stav intoxikované osoby její umístění v záchytné stanici, tj. pokud jde o osobu ohroženou na životě selháním základních životních funkcí, v bezvědomí, s nešetřeným zraněním, s masivním krvácením nebo osobu jevící známky onemocnění bezprostředně vyžadující zdravotní péči, kterou nelze poskytnout v záchytné stanici, bude jí poskytnuta náležitá zdravotní péče v jiném k tomu určeném zdravotnickém zařízení a tato zdravotní péče bude hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Potřeba poskytování záchytné služby tedy není vyvolána zdravotním stavem zachyceného jako u zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění, ale pouze stavem momentální intoxikace vyvolaným zaviněně samotnou osobou tak, že požíla nadměrné množství alkoholu nebo jiných návykových látek. Zdravotní péče ve smyslu léčby závislosti na návykových látkách je tak až krokem následným, ke kterému jsou osoby umístěné v záchytné stanici pouze zdravotnickým personálem vyzvány.

10. Vláda nesouhlasí ani s názorem navrhovatele, že zákon nestanoví jasné meze poplatkové povinnosti za poskytnutí záchytné služby, což může způsobovat v krajních případech rdousící efekt. Napadené ustanovení stanoví obecný rámeček výše poplatku, kterým jsou pouze náklady poskytnuté záchytné službě, nelze tedy poplatek stanovit zcela svévolně, ale pouze do výše skutečně vynaložených nákladů. Další podrobnosti pro určení výše náhrady nákladů lze dovodit z cenové regulace zdravotních služeb stanovené cenovým předpisem o regulaci cen zdravotních služeb, který vydává Ministerstvo zdravotnictví podle § 1 odst. 6 písm. a) a e) zákona č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů, a podle § 2a odst. 1 zákona č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen, ve znění pozdějších předpisů, (v posuzované věci jde o Cenový předpis č. 1/2019/DZP vydaný ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví č. 11/2018 ze dne 21. 12. 2018, pro rok 2022 je platný Cenový předpis č. 1/2022/CAU vydaný Věstníkem Ministerstva zdravotnictví č. 13/2021 dne 30. 11. 2021). Výše provozovateli záchytných stanic požadované platby nadto podléhá přezkumu obecných soudů, např. na základě žalob podaných provozovatelem záchytné stanice jako věřitelem osoby, jež byla v záchytné stanici umístěna. Obecné soudy tedy mohou přezkoumat relevanci uplatněných nákladů a v individuálních případech uplatnit korektiv dobrých mravů a v jeho intencích výši uznaných vynaložených nákladů snížit. Vláda v této souvislosti uvádí, že záchytné stanice nepožadují uhradit veškeré skutečně vzniklé náklady, nýbrž pouze 10–40 % nákladů na umístění a pobyt osoby v záchytné stanici (k tomu vláda v tabulce uvádí údaje získané pro účely vyjádření z některých záchytných stanic). Vláda konstatuje, že napadené ustanovení reguluje též povinnost osob uhradit náklady na dopravu do záchytné stanice, jeho zrušením by tyto náklady šly k tíži osoby, která dopravu zajistila (obcí, krajů), a celkově by to vedlo k nejistotě provozovatelů záchytné služby ohledně úhrady nákladů.

11. Vláda dále uvádí, že úhrada záchytnou stanicí vynaložených nákladů osobou, již byla poskytnuta záchytná služba, je tradiční součástí právní úpravy záchytné služby, když ve všech dnes již zrušených právních předpisech od roku 1989 byla v různých obměnách povinnost hradit náklady záchytné péče uložena osobě umístěné v záchytné stanici v případě, že u ní bude zjištěna přítomnost alkoholu či návykové látky. Stejně tak zákon č. 65/2017 Sb. v § 24 ukládá regresní úhradu nákladů osobám, u kterých se prokázala přítomnost alkoholu nebo jiné

návykové látky. Klade-li navrhovatel otázku, z jakého důvodu nejsou osoby pod vlivem návykových látek dočasně omezeny na svobodě v policejních celách, jelikož náklady na pobyt v policejní cele jsou podstatně nižší, tyto úvahy vláda odmítá jako nepřipadné, neboť se navrhovatel pouští do úvah, které svojí povahou náleží do oblasti rozhodování exekutivy a legislativy, resp. politických složek moci, nikoli soudů. Jde navíc o řešení vůči intoxikovaným osobám mnohem restriktivnější a tvrdší, ačkoliv se může jevit z pohledu navrhovatele jako ekonomicky výhodnější.

12. Vláda uzavírá, že záchytná služba nemá za cíl poskytovat osobám umístěným v záchytné stanici zdravotní péči ve smyslu zlepšení nebo zachování jejich zdravotního stavu, pouze zajišťuje krátkodobý dohled nad osobou, která kvůli dočasné intoxikaci nekontroluje své chování. Napadené ustanovení proto nemůže zasáhnout do esenciálního jádra práva na ochranu zdraví a zdravotní péči, neboť nijak neomezuje ani nenarušuje přístup ke zdravotní péči a léčbě hrazené z veřejného zdravotního pojištění. Vláda proto nemá pochybnosti o ústavnosti napadeného ustanovení a navrhuje, aby Ústavní soud návrh zamítl.

13. Veřejný ochránce práv Ústavnímu soudu podáním ze dne 31. 1. 2022 sdělil, že do řízení nevstupuje.

14. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice navrhovateli, aby se k nim mohl vyjádřit. Navrhovatel v replice s argumenty vlády nesouhlasí, neboť podle jeho názoru již samotná detoxikace představuje zlepšení zdravotního stavu. Je-li osoba v takovém stavu, že nevládne detoxikaci bez zásahu zdravotnického personálu, a tedy mohla by ohrozit sama sebe, je nutná kontrola zdravotního personálu. V opačném případě se nabízí otázka, zda § 89a zákona č. 373/2011 Sb. není v rozporu s čl. 8 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 4 Listiny upravující základní právo na osobní svobodu, když ve většině případů postupná detoxikace neohrožuje osobu na životě a probíhá bez přispění zdravotnického personálu. Jde-li o výši nákladů za poskytnutou záchytnou službu, navrhovatel zdůrazňuje, že ačkoliv záchytné stanice podle vlády obvykle požadují pouze poměrnou část nákladů, jde vždy o rozhodnutí konkrétního zařízení, žádný limit tohoto charakteru z napadeného ustanovení, které nijak náklady na poskytnutou záchytnou službu blíže nespecifikuje, neplyne, přičemž požadované náklady se zásadním způsobem liší kraj od kraje. Přiložená tabulka není podle navrhovatele kompletní, vláda si tedy zjevně ani není vědoma, jaké celkové náklady záchytné stanice účtují. Uvádí-li vláda, že zrušení uvedeného ustanovení by vedlo k nejistotě provozovatelů záchytné služby ohledně úhrady nákladů, které by v konečném důsledku šly k jejich tíži, navrhovatel má za to, že v případě zrušení napadeného ustanovení Ústavním soudem je zcela v působnosti zákonodárce přijmout jinou zákonnou úpravu a případně ekonomicky odbřemenit zřizovatele záchytných stanic, pro tento případ navrhovatel poukázal na zákonnou úpravu jiných států, kdy osoba v podnapilém stavu je kontrolována na policejních celách.

III.

Aktivní legitimace navrhovatele a podmínky řízení

15. Ústavní soud konstatuje, že je příslušný k projednání návrhu, jenž je přípustný a i v ostatním splňuje všechny zákonem stanovené náležitosti.

16. Navrhovatel je aktivně legitimován podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) k podání návrhu na zrušení věty první napadeného zákonného ustanovení, kterou má při svém rozhodování bezprostředně použít. Aktivní legitimaci k podání návrhu na zrušení věty druhé však postrádá, jelikož žalovaný v původním řízení není osobou nezletilou.

IV.

Ústavní konformita zákonodárného procesu

17. Podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., Ústavní soud kromě posouzení souladu napadeného ustanovení s ústavním pořádkem zjišťuje, zda byl zákon přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

18. Vzhledem k tomu, že navrhovatel nenamítal vadu zákonodárného procesu ani překročení Ústavou stanovené kompetence zákonodárce, není s ohledem na principy procesní ekonomie nutno tuto otázku blíže zkoumat a postačí, vedle přihlídnutí k vyjádřením předloženým Poslaneckou sněmovnou a Senátem, formální ověření průběhu legislativního procesu z veřejně dostupného informačního zdroje na <https://www.psp.cz>.

19. Po tomto zjištění přistoupil Ústavní soud k posouzení obsahu napadeného ustanovení z hlediska jeho souladu s ústavním pořádkem [čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy].

V.

Upuštění od ústního jednání

20. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

VI.

Dikce napadeného ustanovení

21. Ustanovení § 89e odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb. zní:

„(1) Prokáže-li se přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky, hradí poskytovateli záchytné služby náklady na poskytnutou záchytnou službu osoba, které byla záchytná služba poskytnuta; tato osoba hradí i náklady na dopravu do záchytné stanice tomu, komu tyto náklady vznikly. Pokud byla záchytná služba poskytnuta nezletilé osobě, která není plně svéprávná, hradí náklady její zákonný zástupce.“

VII.

Ústavněprávní a mezinárodněprávní východiska

22. Základním referenčním kritériem pro posouzení důvodnosti podaného návrhu je čl. 31 Listiny. Tento článek zní: „Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.“ Těchto práv se lze ve smyslu čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které je provádějí. Při posuzování návrhu bylo proto třeba respektovat, že právo na zdravotní péči je možno uplatňovat jen za podmínek, které stanoví zákon. Ten musí taktéž vyhovovat čl. 4 Listiny, který zákonodárce opravňuje k omezení určitého základního práva zákonem a zároveň stanoví, že toto omezení musí platit stejně pro stejné případy a vždy musí šetřit podstatu a smysl omezovaného práva či svobody.

23. Ústavní soud již v minulosti [srov. např. náleze ze dne 3. 5. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 2/15 (N 69/85 SbNU 193; 185/2017 Sb.)] konstatoval, že právo na ochranu zdraví se dotýká celé řady oblastí fungování společnosti, které ve svém důsledku podmiňují úroveň zdraví jejího obyvatelstva. Subjektem odpovědným za zajišťování a naplňování práva na ochranu zdraví je stát, a je proto také na něm, aby za tímto účelem přijal adekvátní opatření. Činí tak vytvářením podmínek pro širokou dostupnost lékařské péče a zlepšováním všech stránek vnějších životních podmínek [viz náleze ze dne 23. 9. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 11/08 (N 155/50 SbNU 365) či náleze ze dne 27. 9. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 51/06 (N 171/42 SbNU 471; 483/2006 Sb.)]. Z práva na ochranu zdraví tak vyplývá celá řada pozitivních povinností státu (zejména organizačního charakteru), ať už jde o povinnosti prevenční, hygienické, kontrolní, či jiné. Prvotním pozitivním závazkem státu je přijmout odpovídající legislativní úpravu, která dané právo

zakotví a vytvoří nezbytný legislativní rámec pro jeho zajištění v praxi. Kromě toho z něj lze vyvodit také některé další závazky spočívající jednak v negativní povinnosti státu zdržet se zásahů do zdraví svých obyvatel, jednak v povinnosti státu chránit jednotlivce před takovými zásahy ze strany třetích osob.

24. Součástí pozitivních povinností státu vyplývajících z čl. 31 věty první Listiny je i zajištění fungujícího systému ochrany zdraví dostupného každému, jenž v sobě zahrnuje i systém dostupné zdravotní péče. Obdobně je konstruován výklad práva na zdraví v čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976 Sb.), jenž v odstavci prvním uvádí, že státy „uznávají právo každého na dosažení nejvyšší dosažitelné úrovně fyzického a duševního zdraví“. Na evropské úrovni je právo na zdraví zaručeno především čl. 11 Evropské sociální charty (č. 14/2000 Sb. m. s.).

25. Také Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně (č. 96/2001 Sb. m. s.) klade důraz na rovný přístup ke zdravotní péči, neboť v čl. 3 zakotvuje povinnost smluvních stran, „majíce na zřeteli zdravotní potřeby a dostupné zdroje“, učinit „odpovídající opatření, aby v rámci své jurisdikce zajistily rovnou dostupnost zdravotní péče patřičné kvality“. Přístup ke zdravotní péči musí být podle této úpravy založen na principu rovnosti, aniž by docházelo k neoprávněné diskriminaci.

26. Již z předchozí judikatury Ústavního soudu [např. náleze ze dne 8. 12. 2015 sp. zn. Pl. ÚS 5/15 (N 204/79 SbNU 313; 15/2016 Sb.)] se podává, že podnikání v oblasti poskytování zdravotních služeb charakterizuje rozsáhlá veřejnoprávní regulace, která zajišťuje, aby měly všechny osoby v souladu s čl. 31 Listiny přístup ke zdravotní péči určité kvality. K dosažení tohoto cíle ukládá zákon poskytovatelům zdravotních služeb řadu povinností, k jejichž reálnému naplnění by ovšem nedocházelo, pokud by s nimi související náklady nesli výlučně tito poskytovatelé nebo jednotliví pacienti jako jejich příjemci. Pro tyto subjekty by totiž nebylo možné považovat uvedené náklady za únosné. Právě z tohoto důvodu existuje v České republice systém veřejného zdravotního pojištění, jehož účastníky jsou povinně osoby vymezené v § 2 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., kterým na jeho základě mohou být poskytovány z něj hrazené služby. Tento systém má přitom s ohledem na celkový počet pojištěnců a výši shromážděných prostředků dominantní podíl na výdajích za zdravotní služby. Podnikání podstatné části poskytovatelů zdravotních služeb je přitom v rozhodující míře závislé na tom, zda a v jaké výši jim vznikne nárok na úhradu právě z tohoto systému.

27. Ústavní soud v nálezu ze dne 26. 4. 2022 sp. zn. Pl. ÚS 49/18 (N 51/111 SbNU 260; 171/2022 Sb.) vyjádřil respekt k funkci státu spočívající ve formulování konkrétní zdravotní politiky, která v sobě může obsahovat i zakotvení určitých priorit, motivačních anebo také sankčních prvků. Ústavní soud v této souvislosti konstatoval, že jeho úkolem není a ani být nemůže zpochybňovat tuto funkci státu, nýbrž v řízení o kontrole norem zasáhnout do právní úpravy coby výsledku naplňování konkrétní zdravotní politiky jen tehdy, shledá-li porušení některého ústavně zaručeného základního práva anebo jiné ústavní kautely. Není proto oprávněn tuto zdravotní politiku korigovat pouze z toho důvodu, že ji např. nepovažuje za nejlepší možnou. Zcela ideální model zdravotní péče totiž v realitě ani existovat nemůže, a úkol státu je proto daleko prozaičtější: neustále usilovat o co možná nejvyšší standard zdravotní péče v daném čase, prostoru, v rámci rozpočtových možností státu a výsledků vědy a výzkumu.

VIII.

Vymezení zákonného rámce

28. Podle § 89a zákona č. 373/2011 Sb. je protialkoholní a protitoxikomanická záchytná služba zdravotní službou poskytovanou osobě, která pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nekontroluje své chování, a tím bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek (odst. 1). Záchytná služba se poskytuje v protialkoholní

a protitoxikomanické záchytné stanici, která je zdravotnickým zařízením (odst. 2). Záchytná služba zahrnuje vyšetření osoby za účelem zjištění, zda její umístění do záchytné stanice a pobyt v ní, včetně nezbytné péče směřující k zabránění ohrožení zdraví bezprostředně souvisejícího s akutní intoxikací (odst. 3), nejsou vyloučeny z důvodů uvedených v § 89b odst. 2 písm. a). Záchytnou službu zajišťuje na svém území kraj v samostatné působnosti (odst. 4).

29. Ustanovení § 89b zákona č. 373/2011 Sb. stanoví povinnost osobě, která pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nekontroluje své chování, a tím bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, a tuto hrozbu nelze odvrátit jinak, podrobit se vyšetření a pobytu v záchytné stanici, včetně nezbytné péče směřující k zabránění ohrožení zdraví bezprostředně souvisejícího s akutní intoxikací, po dobu nezbytně nutnou, avšak kratší než 24 hodin (odst. 1). Do záchytné stanice přitom nelze umístit osobu ohroženou na životě selháním základních životních funkcí, v bezvědomí, s nešetřeným zraněním, s masivním krvácením nebo osobu jevící známky onemocnění bezprostředně vyžadující péči, kterou nelze poskytnout v záchytné stanici, nebo osobu mladší 15 let (odst. 2). Osobu lze umístit do záchytné stanice pouze se souhlasem lékaře určeného poskytovatelem záchytné služby a za splnění výše uvedených podmínek (odst. 3).

IX.

Meritorní přezkum

30. Těžištěm návrhu je tvrzení, že osoba, která je převzata do záchytné stanice z důvodu, že ohrožuje sebe (nikoliv z důvodu, že ohrožuje osobu jinou, majetek nebo veřejný pořádek), má nárok na bezplatné poskytnutí služeb záchytné stanice. Ústavní soud z pohledu ústavnosti nemůže akceptovat již samotné navrhovatelem předložené rozdělení osob uvedených v § 89a odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb. na skupinu osob, které bezprostředně ohrožují sebe, a druhou skupinu osob, které ohrožují jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, v tom smyslu, že první uvedená skupina osob by měla nárok na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny, zatímco druhá skupina osob nikoli. V situaci, kdy jde současně o osoby, které pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky nekontrolují své chování, nelze totiž vždy vymezit, o který případ se jedná. Například ve věci projednávané navrhovatelem ohrožovala v záchytné stanici umístěvaná osoba své zdraví tím, že ležela v opilosti (2,56 promile alkoholu v krvi) na ulici – navrhovatel označuje za zásadní, že tato osoba neohrožovala jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek. Nepochybně však již samotná situace, kdy leží takto intoxikovaná osoba na ulici, ze své podstaty ohrožuje veřejný pořádek, a to bezprostředně, např. z pohledu kolemjdoucích. Navíc nahodilost následků takové situace, která se v čase vyvíjí (tedy v danou chvíli osoba nikoho neohrožuje, poté ano, následně například dojde k ničení majetku, a vzápětí již tato osoba opět nikoho a nic neohrožuje), je důvodem, proč nelze žádným objektivním způsobem z okruhu osob uvedených v § 89a zákona č. 373/2011 Sb. vyjmout osoby, které by na rozdíl od ostatních neměly mít povinnost hradit poskytovateli záchytné služby náklady na poskytnutou záchytnou službu.

31. Navrhovatel poukazuje na nálezy ze dne 20. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 1/08 (N 91/49 SbNU 273; 251/2008 Sb.), ve kterém Ústavní soud akcentoval solidární chování občanů ve vztahu k těm, kteří potřebují náročnější zdravotní péči. V citovaném nálezu Ústavní soud vycházel ze závěrů nálezu ze dne 23. 4. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 2/08 (N 73/49 SbNU 85; 166/2008 Sb.), v němž Ústavní soud vyslovil, že „míra, v jaké se princip odpovědnosti a solidarity projevuje v právním řádu daného státu, určuje také charakter tohoto státu (např. jako státu sociálního). Míra uznání principu solidarity závisí na úrovni etického chápání soužití ve společnosti, její kulturnosti, ale i smyslu jednotlivce pro spravedlnost a sounáležitost s ostatními a sdílení jejich osudu v určitém čase a místě. Solidaritu lze z pohledu jednotlivce vnímat jako vnitřní či vnější. Vnitřní solidarita je dána citovou blízkostí vztahu k ostatním, je spontánní, uplatňuje se především v rodině a v dalších partnerských společenstvích. Stát do tohoto vztahu

zpravidla nezasahuje, nebo jen velmi omezeně (viz rodinněprávní vztahy upravené zákonem o rodině). Vnější solidarita tuto citovou blízkost postrádá, a souhlas jednotlivce s jejím uplatňováním je proto zdráhavější. Jedná se například o solidaritu bohatých s chudými, schopných s méně schopnými, zdravých s nemocnými. Stát v této oblasti uplatňuje svoji mocensko-vrchnostenskou funkci velmi aktivně. Přes princip solidarity se uskutečňuje přerozdělování, tj. pohyb přenášející zdroje od jedněch k druhým – těm potřebným“.

32. Z výše uvedeného je zřejmé, že Ústavní soud měl na mysli solidaritu vůči osobám, které jsou určitým způsobem diskvalifikovány, v daném konceptu jde zejména o solidaritu zdravých s nemocnými. V tomto kontextu však nelze pohlížet na osobu, která se vlastním jednáním přivedla do stavu, kdy pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky není schopna kontrolovat své chování, čímž bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, jako na osobu potřebnou, nemocnou, které je potřeba poskytnout bezplatně služby záchytné stanice.

33. Jak již bylo výše uvedeno, právo na bezplatnou zdravotní péči není neomezené, ale může být realizováno pouze v hranicích stanovených zákonem. Tímto zákonem je zákon č. 48/1997 Sb., který stanoví podmínky, za nichž je zdravotní péče hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Podle § 13 odst. 1 tohoto zákona platí, že ze zdravotního pojištění se hradí zdravotní služby poskytnuté pojištěnci s cílem zlepšit nebo zachovat jeho zdravotní stav nebo zmírnit jeho utrpení.

34. Z textu § 89a odst. 3 zákona č. 373/2011 Sb. je zřejmé, že kromě pobytu v záchytné stanici v sobě záchytná služba zahrnuje

- vyšetření osoby za účelem zjištění, zda nejde o osobu ohroženou na životě selháním základních životních funkcí, v bezvědomí, s neošetřeným zraněním, s masivním krvácením nebo osobu jevící známky onemocnění bezprostředně vyžadující péči, kterou nelze poskytnout v záchytné stanici [umístění takových osob do záchytné stanice je podle § 89b odst. 2 písm. a) vyloučeno], a
- nezbytnou péči směřující k zabránění ohrožení zdraví bezprostředně souvisejícího s akutní intoxikací.

35. Jakkoli je cílem činnosti záchytné stanice primárně dohled nad bezpečnou detoxikací osoby, jde-li o vyšetření lékařem a nezbytné služby s ním bezprostředně spojené, jedná se o úkony zdravotní služby, na jejichž bezplatné poskytování mají občané na základě veřejného zdravotního pojištění právo ve smyslu čl. 31 věty druhé Listiny, za podmínek, které stanoví zákon. Tím je zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), doplněný zákonem č. 65/2017 Sb., jenž protialkoholní a protitoxikomanickou záchytnou službu řadí mezi služby zdravotní [§ 2 odst. 2 písm. i)], jejichž příjemce označuje jako „pacienta“, přičemž stanoví, která z vypočtených práv (§ 28 odst. 3) pacient, jemuž je poskytována záchytná služba, nemůže vůči zdravotnickému zařízení uplatnit (odst. 5). Ústavní soud se potud neztotožňuje s názorem vlády, že potřeba poskytování záchytné služby není vyvolána zdravotním stavem zachycené osoby, nýbrž pouze stavem její momentální intoxikace, kterou si sama přivodila požitím nadměrného množství alkoholu či jiných návykových látek, a umístění a pobyt intoxikované osoby v záchytné stanici je zdravotní službou natolik specifickou, že ji nelze *a priori* označit za zdravotní péči podle čl. 31 Listiny ani za zdravotní službu ve smyslu § 13 zákona č. 48/1997 Sb.

36. Ústavní soud tedy dovozuje potřebu vykládat napadené ustanovení tak, že „náklady na poskytnutou záchytnou službu“, které hradí její příjemce, jsou pouze náklady spojené s jeho pobytem v záchytné stanici (ubytovací, stravovací, hygienické atd.) a je nutno je oddělit od nákladů spojených s poskytnutou zdravotní péčí (lékařské vyšetření, zdravotní pomůcky atd.), které jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění.

37. Na rozdíl od předchozí právní úpravy (zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami

a o změně souvisejících zákonů) k umístění do záchytné stanice nepostačuje rozhodnutí orgánů nebo osob uvedených v § 21 zákona č. 65/2017 Sb. (tedy osob oprávněných vyzvat k orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření), ale je třeba, aby s umístěním do záchytné stanice vyslovil souhlas lékař určený poskytovatelem záchytné služby. Při předávání příslušné osoby záchytné službě k pobytu na záchytné stanici proto musí být před samotným rozhodnutím o umístění v záchytné stanici provedeno lékařské vyšetření, kterým bude posouzeno, zda nejde o osobu ohroženou na životě selháním základních životních funkcí, v bezvědomí, s neošetřeným zraněním, s masivním krvácením nebo osobu jevící známky onemocnění bezprostředně vyžadující péči, kterou nelze poskytnout v záchytné stanici (v takovém případě je této osobě poskytnuta lékařská péče mimo záchytnou stanici v příslušném zdravotnickém zařízení). Teprve po provedení tohoto vyšetření je možno rozhodnout o dalším pobytu příslušné osoby na záchytné stanici, případně je možno rozhodnout, že další pobyt na záchytné stanici je u takové osoby vyloučen.

38. Přestože záchytná služba nemá za cíl zajišťovat osobám zlepšení nebo zachování jejich zdravotního stavu a poskytuje pouze nezbytnou péči „směřující k zabránění ohrožení zdraví bezprostředně souvisejícího s akutní intoxikací“ (§ 89a odst. 3 zákona č. 373/2011 Sb.), podléhá její složka spjatá s lékařským vyšetřením režimu bezplatného poskytování zdravotní péče podle čl. 31 věty druhé Listiny. Na tomto místě je opětovně nutno zdůraznit, že náklady dopravy (tomu, komu tyto náklady vznikly) a pobytu (poskytovateli záchytné služby) hradí osoba, které byla záchytná služba poskytnuta, jen v případě, prokáže-li se u této osoby přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky. V opačném případě hradí tyto náklady ten, kdo osobu vyzval k odbornému vyšetření ve smyslu § 21 zákona č. 65/2017 Sb. Kritériem rozhodným pro úhradu těchto nákladů je tedy jediné, a to přítomnost alkoholu, a to v takové míře, která ve svém důsledku vedla k tomu, že dotčená osoba nekontroluje své chování, a tím bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek, a musela jí být poskytnuta záchytná služba.

39. Klade-li navrhovatel otázku, proč za této situace nejsou osoby pod vlivem návykových látek omezeny na svobodě v policejních celách, nelze než uvést, že čl. 8 Listiny zaručuje osobní svobodu, přičemž tu lze omezit např. uložením povinností podrobit se umístění do ústavní zdravotnické péče, tj. bez svého souhlasu, pouze zákonem (odst. 6), jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody. I v případě umístění osoby do záchytné stanice jde o omezení osobní svobody, když povinnost podrobit se poskytnutí této zdravotní služby má na základě § 89b odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb. příslušná osoba tehdy, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky pro její umístění do záchytné stanice. Jde tedy o jistý druh nedobrovolného poskytnutí zdravotní služby (která však není hlášena soudu s ohledem na dobu jejího trvání, neboť nesmí překročit 24 hodin) osobě, která patrně nebude způsobilá vyslovit k poskytnutí takové zdravotní služby svůj informovaný souhlas ani informovaný nesouhlas, což zákon předpokládá. Obdobná omezení z důvodu ochrany zdraví zákon předpokládá v řadě dalších případů, např. § 64 písm. a) zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 267/2015 Sb., ukládá fyzickým osobám, které onemocněly infekčním onemocněním nebo jsou podezřelé z nákazy, podrobit se izolaci, podání specifických imunologických preparátů nebo antiinfektiv, potřebnému laboratornímu vyšetření, lékařské prohlídce a karanténním opatřením.

40. Zadržení osob a jejich umístění na policejní celu však podléhají jinému mechanismu a lze k němu přistoupit pouze v případě osob obviněných nebo podezřelých z trestného činu a jen v případech stanovených v zákoně, zadržená osoba nadto musí být nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu, který rozhodne o vazbě či o jejím propuštění na svobodu (čl. 8 odst. 3 Listiny). Navrhovatelem zmiňovaný postup by tak předpokládal zásadní

legislativní změny, jejichž iniciace, jak konstatovala vláda ve svém vyjádření, náleží do oblasti politických složek moci, nikoli soudů.

41. Ústavní soud nemohl přisvědčit ani tvrzení navrhovatele, že výše poplatku by měla být stanovena zákonem a měla by být zastropována, neboť osoby umístěvané v záchytné stanici jsou často sociálně slabé a neúměrně vysoké poplatky mají pro tyto osoby rdousící efekt.

42. Výše nákladů na poskytnutou záchytnou službu je mimo jiné stanovena cenovým předpisem Ministerstva zdravotnictví o regulaci cen zdravotních služeb vydaným na základě § 10 zákona č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů, a publikovaným ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví (např. pro rok 2022 sdělení Ministerstva zdravotnictví č. 471 ze dne 7. 12. 2021 o vydání Cenového předpisu 1/2022/CAU o regulaci cen poskytovaných zdravotních služeb, stanovení maximálních cen zdravotních služeb poskytovaných zubními lékaři hrazených z veřejného zdravotního pojištění a specifických zdravotních výkonů), v němž jsou podrobně uvedeny jednotlivé položky výkonů [např. laboratorní vyšetření biologického materiálu u polykačů drog na přítomnost drog (cílený imunochemický záchyt drog a léčiv + administrativní úkon) 784 Kč, laboratorní vyšetření hladiny alkoholu v krvi a) Widmarkova zkouška 112 Kč, b) specifické stanovení plynovou chromatografií (stanovení těkavých redukujících látek; specifické stanovení ethanolu plynovou chromatografií) 693 Kč, klinické vyšetření osoby podezřelé z požití alkoholu spojené s odběrem žilní krve 364 Kč, klinické vyšetření osoby při podezření z požití návykových, psychotropních a jiných látek s výjimkou alkoholu (cílené vyšetření lékařem) 788 Kč apod.].

43. Má-li navrhovatel za to, že celkové záchytnými stanicemi účtované náklady spojené s umístěním v záchytné stanici byly příliš vysoké, lze přisvědčit argumentu vlády, že výše záchytnými stanicemi požadovaných plateb v jednotlivých konkrétních případech podléhá soudnímu přezkumu. I ve věci projednávané navrhovatelem (kdy byly žalovanému účtovány náklady na záchytnou službu ve výši 3 000 Kč) nic soudu nebrání žalobou požadovanou částku snížit, dospěje-li k závěru, že tyto náklady byly účtovány neoprávněně, respektive jejich výše nebyla řádně žalobcem prokázána. Soud přitom může posoudit nárok žalobce i z hlediska souladu výše požadovaných nákladů s dobrými mravy.

44. Nad rámec uvedeného lze však k této problematice dodat, že je otázkou, zda by bylo žádoucí z hlediska prevence a ochrany před požíváním alkoholu a jiných omamných látek osoby umístěvané do záchytné stanice odbřeňovat od nákladů vynaložených na jejich pobyt v záchytné stanici. Náklady, které jsou tyto osoby na základě ke zrušení navrhovaného ustanovení povinny platit, jistě nemají mít sankční charakter, nepochybně jsou však pro tyto osoby jakýmsi varováním, že stav intoxikace, který si přivodily a který byl takové intenzity, že s jejími následky spojuje zákon nutnost umístění osoby v záchytné stanici, bude mít pro ně negativní důsledek spočívající mimo jiné v úhradě takto vzniklých nákladů. Argumentace, že uhrazený poplatek zhorší sociální situaci těchto osob, tak nemůže z tohoto úhlu pohledu obstát.

X.

Závěr

45. Ze shora uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že věta první napadeného ustanovení není svou podstatou způsobilá zasáhnout do esenciálního jádra práva na ochranu zdraví a zdravotní péči, jak je zakotveno v čl. 31 Listiny, neboť nijak neomezuje ani nenarušuje přístup ke zdravotní péči a léčbě hrazené z veřejného zdravotního pojištění. Nedostatky neshledal Ústavní soud ani ve způsobu, jakým tato část napadeného ustanovení stanoví způsob úhrady nákladů na poskytnutou záchytnou službu. Věta druhá napadeného ustanovení nebyla v původním řízení bezprostředně použitelná, jelikož žalovaný nebyl osobou nezletilou, a k návrhu na její zrušení nebyl tudíž navrhovatel aktivně legitimován.

46. Ústavní soud na základě výše uvedeného podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu rozhodl o zamítnutí návrhu na zrušení § 89e odst. 1 věty první zákona č. 373/2011 Sb. (výrok I).

Ve zbytku, v části směřující proti větě druhé tohoto ustanovení, tento návrh odmítl podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb., jako podaný někým zjevně neoprávněným (výrok II).

Č. 150**Povinnost odvolacího soudu zopakovat provedené důkazy podle § 213 odst. 2 občanského soudního řádu; zákaz vydání překvapivého rozhodnutí (sp. zn. I. ÚS 3477/21 ze dne 14. prosince 2022)**

Odchýlí-li se odvolací soud od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně na základě důkazů listinami, znaleckým posouzením, svědeckými výpověďmi a videozáznamem, aniž si prostřednictvím zopakování dokazování obstará rovnocenný informační podklad pro své odlišné skutkové závěry a aniž umožní stěžovatelce procesně relevantně reagovat na jednotlivé prováděné důkazy, poruší stěžovatelčino základní právo zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nepoučí-li odvolací soud stěžovatelku, že hodlá vycházet z jiných skutkových zjištění, než mohla vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení předvídat, dopustí se porušení zákazu vydání překvapivého rozhodnutí, a tudíž i porušení základních práv stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudce Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatelky A. S., zastoupené Mgr. Barborou Kubinovou, advokátkou, sídlem Milešovská 1312/6, Praha 3 – Vinohrady, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940, 21 Co 111/2021 za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a I. S., zastoupeného JUDr. Jaroslavem Radilem, advokátem, sídlem Ověnecká 78/33, Praha 7 – Bubeneč, jako vedlejšího účastníka řízení, ve znění opravného usnesení ze dne 26. ledna 2023, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940, 21 Co 111/2021 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. října 2021 č. j. 21 Co 110/2021-940, 21 Co 111/2021 se ruší.

III. Náhrada nákladů řízení o ústavní stížnosti se stěžovatelce nepřiznává.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Ústavní stížností stěžovatelka navrhla zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) z důvodu tvrzeného porušení jejich základních práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka rovněž navrhla, aby Ústavní soud uložil městskému soudu povinnost

nahradiť jí náklady řízení před Ústavním soudem (§ 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu).

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného soudního spisu vedeného Obvodním soudem pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) pod sp. zn. 12 C 357/2015 se podává, že se stěžovatelka – jakožto zletilá dcera vedlejšího účastníka (dále též jen „otec“) – žalobou domáhala vůči otci placení výživného. Obvodní soud rozhodl o žalobě rozsudkem ze dne 10. 9. 2020 č. j. 12 C 357/2015-805 ve znění opravného usnesení ze dne 4. 12. 2020 č. j. 12 C 357/2015-850 tak, že otci uložil povinnost přispívat na výživu stěžovatelky částku 10 000 Kč měsíčně ode dne 1. 8. 2015 (výrok I) a ve zbytku – co do částky 2 000 Kč měsíčně – žalobu zamítl (výrok II); zároveň uložil otci povinnost uhradit do tří dnů od právní moci rozsudku dlužné výživné za dobu od 1. 8. 2015 do 10. 9. 2020 v celkové výši 613 333 Kč (výrok III). Dále rozhodl o povinnosti otce zaplatit stěžovatelce a České republice náhradu nákladů řízení (výroky IV a V), které následně vyčíslil v usnesení ze dne 20. 1. 2021 č. j. 12 C 357/2015-853.

3. Obvodní soud dospěl k závěru, že stěžovatelka má vůči otci nárok na přiznání výživného, neboť po složení maturitní zkoušky pokračovala v přípravě na své budoucí povolání studiem na vysoké škole, a to od října 2012 až do dne vydání rozsudku, s výjimkou období od prosince 2014 do července 2015. Nejprve studovala anglický a ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy (dále jen „pedagogická fakulta“), toto studium však dvakrát ukončila pro nesplnění studijních požadavků (konkrétně v prosinci 2014 a v lednu 2018) a definitivně jej z vlastní vůle zanechala v dubnu 2020; svým studijním povinnostem stěžovatelka tehdy dostála, studium se však rozhodla ukončit z finančních důvodů, neboť nebyla schopna hradit studijní poplatky a další výdaje. Následně pokračovala distančním studiem cestovního ruchu na Soukromé vysoké škole Blagoevgrad v Bulharsku. Obvodní soud zhodnotil stěžovatelčino studium jako oborově jednotné a vedené snahou o rozšíření možností uplatnění na trhu práce; odmítl otcův argument o pouhé účelovosti studia. Uvedl, že studijní neúspěchy a průtahy nelze klást za vinu výlučně stěžovatelce, nýbrž je na ně nutno nahlížet v kontextu vyhrocených rodinných sporů, které eskalovaly v osobní i právní rovině a podepsaly se i na stěžovatelčině psychickém stavu. Stěžovatelka dle názoru obvodního soudu prokázala své úsilí o pokračování ve vzdělávání a příznačné jsou pro ni vytrvalé pokusy o splnění studijních závazků, byť i dodatečně.

4. Obvodní soud rovněž posoudil majetkové poměry stěžovatelky a obou jejích rodičů. S ohledem na podstatu stížnostních námitek Ústavní soud nepovažuje za nezbytné tyto úvahy blíže rekapitulovat.

5. Proti rozhodnutí obvodního soudu se stěžovatelka i její otec odvolali k městskému soudu. Stěžovatelka navrhla rozsudek změnit tak, že jí bude přiznáno výživné v požadované výši 12 000 Kč měsíčně. Argumentovala, že otcova faktická životní úroveň neodpovídá příjmům, které vzal obvodní soud za prokázané, nýbrž je vyšší. Otec pak obvodnímu soudu především vytýkal, že se nijak nezabýval průběhem studia stěžovatelky a ignoroval důkazní návrhy v této souvislosti učiněné. Stěžovatelčino studium nebylo podle otce řádné a soustavné, neboť je stěžovatelka dvakrát ukončila pro nesplnění studijních povinností, průběžně si nechávala zkoušky uzнат z předchozích studijních pokusů a fakticky jich skládala minimum. Ani po osmi letech nezískala bakalářský titul na pedagogické fakultě a namísto toho začala dálkově studovat na zahraniční soukromé vysoké škole zaměřené na cestovní ruch, což oborově nijak nenavazuje na její předchozí studium a je bezesporu finančně nákladnější než dokončení studia na pedagogické fakultě. Navrhl proto rozsudek obvodního soudu zrušit.

6. Městský soud si k doplnění dokazování vyžádal od pedagogické fakulty informace k průběhu studia stěžovatelky (č. l. 928, 933), načež obdržel dvě písemné zprávy obsahující údaje o délce trvání studia, počtu složených a uznaných zkoušek a zápočtů, počtu získaných kreditů a nesplněných studijních požadavcích (č. l. 931, 935). Při ústním jednání konaném dne

6. 10. 2021 mimo důkazů těmito listinami žádné další dokazování neprováděl (viz audiozáznam jednání, č. 1. 937).

7. V napadeném rozsudku městský soud odkázal na rozhodnutí Ústavního soudu k vyživovací povinnosti rodiče vůči zletilému studujícímu dítěti – konkrétně na usnesení ze dne 25. 3. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1247/13 a náleze ze dne 30. 9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2121/14 (N 182/74 SbNU 591) (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). Uzavřel, že stěžovatelce nárok na výživné nevznikl, neboť její studium nepředstavovalo soustavnou a cílevědomou přípravu na budoucí povolání a v jeho průběhu se stěžovatelka byla schopna sama živit. Na pedagogické fakultě studovala od roku 2012 celkem třikrát, a to v období od října 2012 do prosince 2015, od července 2015 do ledna 2018 a (již) od září 2017 do dubna 2020; ani po bezmála osmi letech studia se jí však nepodařilo získat potřebný počet 120 kreditů pro postup do čtvrté fáze studia z celkových šesti, a proto ani nemohla bakalářské studium úspěšně dokončit. Městský soud se neztotožnil se závěrem obvodního soudu stran vlivu rodinných neshod na studijní neúspěchy stěžovatelky; ty mohly odůvodnit nedokončení studia v roce 2014, nikoli však až do roku 2020. Městský soud nesouhlasil ani se závěrem obvodního soudu, že důvodem pro finální ukončení stěžovatelčina studia v roce 2020 byl nedostatek finančních prostředků. K tomu uvedl, že poplatky za studium jí byly vyměřeny právě z důvodu, že studijní požadavky nespĺnila v průběhu předepsané doby studia (tj. standardní doby studia zvýšené o jeden rok); kdyby stěžovatelka studovala řádně, studijní poplatky by jí vyměřeny nebyly. Na rozdíl od obvodního soudu nepovažoval městský soud stěžovatelčino studium na soukromé vysoké škole cestovního ruchu v Bulharsku za pokračování v přípravě na budoucí povolání. Zahraniční studium nemohlo odůvodňovat přiznání výživného, protože nijak oborově nenavazovalo na předchozí pedagogické vzdělávání a nadto mělo formu distanční, jež umožňovala stěžovatelce vedle studia dosahovat vlastního příjmu. S ohledem na svůj právní názor městský soud dále nezjišťoval majetkové poměry stěžovatelky ani otce.

8. Napadeným rozsudkem proto městský soud změnil rozsudek obvodního soudu ve výrocích I a III tak, že žalobu zamítl (výrok I), a ve výroku II jej potvrdil (výrok II). Uložil stěžovatelce nahradit České republice – obvodnímu soudu na nákladech řízení 1 050 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok III) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok IV).

II. Argumentace stěžovatelky

9. Stěžovatelka předně v ústavní stížnosti městskému soudu vytýká, že v odvolacím řízení provedl důkaz dvěma listinami, jež v době vyhlášení rozsudku obvodního soudu ještě neexistovaly, přestože jde o řízení ovládané zásadou neúplné apelace. Jelikož městský soud tento výjimečný postup nijak neodůvodnil, považuje stěžovatelka napadený rozsudek za nepřezkoumatelný. V této souvislosti argumentuje závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 385/15 (N 206/79 SbNU 353).

10. Dále namítá, že se městský soud odchýlil od skutkových zjištění obvodního soudu, aniž však zopakoval důkazy, na nichž soud prvního stupně své závěry o skutkovém stavu založil. Konkrétně stěžovatelka upozorňuje na zjištění obvodního soudu, že svým studijním povinnostem na pedagogické fakultě dostála, studia následně zanechala z finančních důvodů, i nadále měla však zájem se vzdělávat k rozšíření svého pracovního uplatnění, ve svém studijním úsilí byla vytrvalá a její studium nelze považovat za účelové; zdůrazňuje rovněž závěr obvodního soudu, že prokázala vznik a trvání psychických obtíží, které se podepsaly i na jejím studijním výkonu. Poukazuje, že městský soud v rozporu s výše uvedenými zjištěními – a bez zopakování důkazů – uzavřel, že stěžovatelka ukončila své studium z důvodu nespĺnění studijních požadavků a její studium nebylo možno považovat za pokračování v přípravě na budoucí povolání; dovodil taktéž, že vyhrocené rodinné vztahy nemohly mít negativní dopad na její studium až do roku 2020, tj. po dobu šesti let od eskalace situace. Dle stěžovatelky

nemohl městský soud dospět k výše uvedeným skutkovým zjištěním jen na základě dvou nově provedených důkazů, a doplnění dokazování tak bylo ve skutečnosti zastíracím manévrem pro přijetí odlišných skutkových závěrů na základě de facto totožných důkazů. Uzavírá, že postup městského soudu je nezákonný a porušuje i stěžovatelčino ústavně zaručené právo na soudní ochranu; v této souvislosti odkazuje na rozhodovací praxi Ústavního soudu [nález ze dne 14. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 273/06 (N 144/46 SbNU 409)] a Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 26. 6. 2017 sp. zn. 21 Cdo 1472/2017 a rozsudek ze dne 26. 11. 2015 sp. zn. 21 Cdo 2406/2015). Skutkový závěr městského soudu, že vyostřené vztahy mezi rodiči stěžovatelky nemohly být důvodem jejích studijních neúspěchů po dobu šesti let, je nadto podle názoru stěžovatelky v extrémním rozporu s obsahem spisu; z lékařských zpráv, receptů na výdej léčiv a výpovědí jejích rodinných příslušníků a znaleckého posudku na ztížení společenského uplatnění podle stěžovatelky plyne, že jí byla způsobena psychická újma, která ji poznamenala na celý život.

11. Stěžovatelka rovněž vyjadřuje přesvědčení, že obecné soudy o jejím nároku na výživné nerozhodly v přiměřené lhůtě, v důsledku čehož dostávala po dobu několika let pouze výživné v minimální výši stanovené předběžným opatřením, neměla dostatek prostředků na studijní poplatky a byla nucena studia pedagogické fakulty zanechat. Městskému soudu vytýká, že fakticky podmínil právo na přiznání výživného dobrým finančním zabezpečením studenta; z odůvodnění napadeného rozsudku totiž – dle stěžovatelčina názoru – v podstatě plyne, že pokud by stěžovatelka byla movitější, dostudovat by mohla a měla by nárok na výživné. Stěžovatelka má taktéž za nepřipustné, aby byl studijní neúspěch důvodem pro odeprání výživného, neboť v ničem nevypovídá o soustavnosti a cílevědomosti studenta; městským soudem odkazované usnesení sp. zn. IV. ÚS 1247/13 a nález sp. zn. II. ÚS 2121/14 považuje za nepřiléhavé.

12. Konečně stěžovatelka namítá, že městský soud bez jakéhokoli odůvodnění ignoroval jí navrhovaný důkaz k prokázání okolnosti, že v mezidobí úspěšně dokončila své bakalářské studium na soukromé vysoké škole cestovního ruchu v Bulharsku, a to díky splnění svých studijních povinností na pedagogické fakultě. Uzavírá, že tím městský soud zatížil řízení i vadou tzv. opomenutého důkazu ve smyslu judikatury Ústavního soudu [konkrétně nálezu ze dne 1. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 1738/16 (N 38/84 SbNU 439)].

III. Řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval městský soud a otce, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

14. Otec ve svém vyjádření ze dne 2. 5. 2022 navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť městský soud rozhodl v souladu s ustálenou judikaturou obecných soudů i Ústavního soudu a napadené rozhodnutí není způsobilé porušit ústavně zaručená práva stěžovatelky.

15. Městský soud se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

16. Práva repliky k vyjádření otce stěžovatelka nevyužila.

17. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas osobou k tomu oprávněnou a zastoupenou advokátem na základě speciální plné moci pro zastupování v tomto řízení před Ústavním soudem, splňuje i ostatní zákonem stanovené náležitosti a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní stížnost je jako celek přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Vlastní posouzení

V/a. Obecná východiska

19. Stěžovatelčiny stěžejní námitky směřují proti postupu odvolacího soudu při dokazování a absenci řádného odůvodnění napadeného rozsudku.

20. Odvolací soud není vázán skutkovými závěry soudu prvního stupně; má-li však za to, že na základě důkazů provedených soudem prvního stupně lze dospět k jiným skutkovým zjištěním, než která učinil soud prvního stupně, je vždy povinen dokazování v potřebném rozsahu zopakovat [§ 213 odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“)]. V posledně jmenovaném pravidle se odráží zásada přimosti, dle níž dokazování provádí soud, jenž rozhoduje ve věci, a to při jednání, ke kterému předvolá účastníky řízení. Smyslem a účelem zásady přimosti je objektivita a nezávislost soudního rozhodování, jakož i zabezpečení práva účastníků řízení vyjádřit se k provedeným důkazům; její nerespektování má za následek porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [k tomu např. náleze ze dne 29. 5. 2000 sp. zn. IV. ÚS 275/98 (N 79/18 SbNU 183), náleze ze dne 12. 10. 2004 sp. zn. IV. ÚS 57/04 (N 144/35 SbNU 37), náleze ze dne 14. 9. 2007 sp. zn. I. ÚS 273/06 (N 144/46 SbNU 409) a náleze ze dne 17. 10. 2006 sp. zn. II. ÚS 363/06 (N 188/43 SbNU 153)].

21. Obecně se proto odvolací soud smí odchýlit od skutkových zjištění soudu prvního stupně pouze poté, co dokazování sám znovu provede. To nepochybně platí, jestliže soud prvního stupně čerpal svá skutková zjištění ze svědeckých či účastnických výpovědí nebo z dalších důkazů, do jejichž hodnocení se promítají i faktory, jež nejsou zachytitelné v protokolu o jednání soudu prvního stupně (ŠEBEK, R. In: SVOBODA, K. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, § 213, marg. č. 2; shodně JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 až 250l občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 83). Ústavní soud pak v minulosti shledal porušení ústavnosti i v případě odlišných skutkových závěrů, k nimž odvolací soud dospěl na základě hodnocení listinných důkazů, včetně znaleckého posudku, a to samostatně či ve spojení s dalšími důkazy [viz náleze sp. zn. II. ÚS 363/06, náleze sp. zn. I. ÚS 273/06 a náleze ze dne 3. 8. 2011 sp. zn. I. ÚS 3725/10 (N 139/62 SbNU 175)]. Lze se však setkat i s názorem, že nezopakování listinných důkazů odvolacím soudem není v rozporu se zásadou přimosti, neboť na jejich hodnocení nemají vliv okolnosti nezachycené v protokolu o jednání (JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 až 250l občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 83; viz i jím odkazované rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2007 sp. zn. 21 Cdo 194/2006 a ze dne 23. 10. 2017 sp. zn. 27 Cdo 1154/2017).

22. Pro zjištění skutkového stavu může odvolací soud dokazování i sám doplnit. Ústavní soud však v této souvislosti připomíná, že odvolací řízení je u sporných věcí ovládáno zásadou neúplné apelace, v důsledku čehož se dokazování odehrává zásadně u soudu prvního stupně a pouze ve výjimečných případech se připouští jeho doplnění v řízení o odvolání. Nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly v řízení ovládaném zásadou neúplné apelace uplatněny před soudem prvního stupně, smí odvolací soud zohlednit, pokud jsou přípustné podle § 205a a 211a občanského soudního řádu a zároveň byly účastníky uplatněny (§ 212a odst. 3 občanského soudního řádu). Ústavní soud v minulosti označil připuštění nových důkazů ve smyslu § 205a občanského soudního řádu bez jakéhokoli odůvodnění za prolomení principu neúplné apelace, jež má za následek porušení základního práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny (viz např. stěžovatelkou odkazovaný náleze sp. zn. II. ÚS 385/15).

23. Odvolací soud dále může dokazování doplnit i o důkazy, jejichž provedení účastníci navrhovali již před soudem prvního stupně, avšak ten je neprovedl; takové doplnění dokazování nesmí být v rozporu s případnými účinky koncentrace řízení (§ 118b občanského soudního

řádu). Odvolací soud může rovněž postupovat podle § 213a občanského soudního řádu a provést i jiné než účastníky navržené důkazy; takové důkazy však musí být potřebné ke zjištění skutkového stavu a zároveň musí vyplývat z obsahu spisu. I zde je odvolací soud povinen respektovat případné účinky koncentrace řízení, a proto se důkazy musí podávat z obsahu spisu před nastoupením těchto účinků nebo musí spadat pod některou z výjimek z koncentrace (ŠEBEK, R. In: SVOBODA, K. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, § 213a, marg. č. 3).

24. Jednou z ústavních zásad práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1, resp. čl. 38 odst. 2 Listiny je princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí, resp. zákaz vydání překvapivého rozhodnutí. Podle judikatury Ústavního soudu se o překvapivé rozhodnutí jedná mimo jiné tehdy, pokud účastníci řízení nedostanou příležitost vyjádřit se k odlišnému hodnocení důkazů [náleze ze dne 9. 1. 2014 sp. zn. III. ÚS 1980/13 (N 1/72 SbNU 23)] nebo k odlišnému právnímu hodnocení [náleze ze dne 31. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 777/07 (N 134/50 SbNU 181)]. Zákaz překvapivých rozhodnutí přitom neznamená, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí [náleze ze dne 11. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 451/11 (N 8/64 SbNU 77)]. Znamená však, že účastníci řízení musejí mít možnost účinně argumentovat ve vztahu ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat, bez ohledu na to, zda jde o otázky právní nebo skutkové. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, že hodlá vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení [náleze ze dne 12. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 2315/15 (N 64/81 SbNU 99)].

25. Ústavní soud konečně připomíná, že ve své ustálené rozhodovací praxi označuje za jednu ze záruk spravedlivého procesu i požadavek náležitého odůvodnění soudního rozhodnutí [náleze ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), náleze ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)]. Ten slouží k omezení či vyloučení libovůle (náleze sp. zn. III. ÚS 84/94) a k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, a tedy zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí [náleze ze dne 15. 8. 2018 sp. zn. I. ÚS 3755/17 (N 135/90 SbNU 227)]. Je úzce spojen i s principy právní jistoty a předvídatelnosti práva; pouze kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí totiž omezují prostor pro případnou svévoli a zajišťují i podobné posuzování obdobných případů [náleze ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15 (N 240/83 SbNU 739)].

V/b. Aplikace na projednávaný případ – námitky k postupu městského soudu při dokazování a k absenci řádného odůvodnění napadeného rozsudku

26. Městský soud se v napadeném rozsudku formálně přihlásil ke skutkovým zjištěním obvodního soudu a v bodě 9 rozsudku deklaroval, že z nich vycházel (a dále dokazování doplnil o dvě zprávy pedagogické fakulty). Z následného odůvodnění jeho rozhodnutí je však zřejmé, že ve skutečnosti dospěl oproti obvodnímu soudu ke zcela odlišným závěrům o průběhu a důvodech ukončení stěžovatelčina studia na pedagogické fakultě (bod 18 rozsudku), o vlivu rodinných konfliktů na studijní výsledky stěžovatelky (bod 19 rozsudku), o oborové návaznosti studia na soukromé vysoké škole v zahraničí na její předchozí studium a o možnostech vlastní obživy (bod 20 rozsudku) (podrobněji k jednotlivým skutkovým závěrům městského soudu viz bod 7 tohoto nálezu; k odlišným skutkovým závěrům obvodního soudu viz bod 3 tohoto nálezu). Na jejich základě pak – opačně od soudu prvního stupně – uzavřel, že stěžovatelce nárok na výživné nevznikl, neboť její studium nelze považovat za soustavnou a cílevědomou přípravu na budoucí povolání.

27. Z obsahu zvukového záznamu z jednání před odvolacím soudem vyplývá, že městský soud neprováděl žádný z důkazů dříve provedených soudem prvního stupně, nýbrž pouze provedl dva nové listinné důkazy – zprávy pedagogické fakulty opatřené na jeho vlastní žádost. Ty však samy o sobě jako podklad pro odvolacím soudem zjištěný skutkový stav sloužit

nemohly; skutkové závěry městského soudu totiž zjevně přesahují zjištění, jež soud z nových důkazů učinil a shrnul v bodě 9 napadeného rozsudku. Ke svým skutkovým závěrům tak městský soud dospěl, aniž zopakoval důkazy, na nichž svá odlišná skutková zjištění postavil obvodní soud. Ten přitom čerpal nejen z listinných důkazů, nýbrž i ze znaleckého posouzení, svědeckých výpovědí a videozáznamu. Svým postupem tak městský soud jednak popřel právo účastníků řízení vyjádřit se k provedeným důkazům a dále porušil zásadu přímosti dokazování i v rovině zajištění objektivity soudního rozhodování, neboť si pro své vlastní skutkové závěry neopatřil stejné množství faktických informací, jako měl k dispozici soud prvního stupně. Při hodnocení shora uvedených – jiných než listinných – důkazů totiž hrají roli faktory, které nelze písemně zachytit v protokolu z jednání a spolehlivě zprostředkovat odvolacímu soudu bez zopakování dokazování; pro jejich hodnocení je podstatný bezprostřední dojem, který soud při jejich provádění získá.

28. Z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně je ostatně patrné, že soud dospěl k závěru o důvodnosti stěžovatelčiny žaloby právě pod celkovým dojmem z prováděných důkazů. Ty jej vedly k přesvědčení, že „na studium [stěžovatelky] je nutno nahlížet v celku, tj. také prostřednictvím událostí, které její život evidentně nepříznivě ovlivnily“, a že je namístě zohlednit specifické okolnosti stěžovatelčina případu (bod 10 rozsudku). V této souvislosti obvodní soud výslovně zmiňuje dopad vyhrocených rodinných sporů a zhoršeného psychického stavu stěžovatelky na její studijní výsledky; odvolací soud jej však popřel.

29. Městský soud se proto odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž si prostřednictvím zopakování dokazování obstaral rovnocenný informační podklad pro své odlišné skutkové závěry a aniž umožnil stěžovatelce procesně relevantně reagovat na jednotlivé prováděné důkazy; v důsledku tohoto postupu bylo porušeno stěžovatelčino základní právo zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Jak je nadto patrné z obsahu soudního spisu, městský soud nepoučil účastníky odvolacího řízení, že hodlá vycházet z jiných skutkových zjištění, než mohli vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení předvídat; napadený rozsudek tak představuje tzv. překvapivé rozhodnutí, jímž byla porušena základní práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

30. Stěžovatelce je nutno přisvědčit i v námitce, že napadené rozhodnutí trpí deficitem řádného odůvodnění. V rozsudku se skutkové závěry mísí s právními (viz jeho body 16 až 21) a dále z něj není zřejmé, na jakých důkazech městský soud své závěry o skutkovém stavu založil. Opřel se pouze o dvě nově doplněné zprávy pedagogické fakulty (viz bod 9 rozsudku); jak však Ústavní soud uvádí již v bodě 27 tohoto nálezu, zjištění učiněná na základě těchto nových důkazů pro přijetí odchylných skutkových závěrů nepostačují. Odvolací soud se tak nutně musel pustit i do hodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně, jež však – jak mu Ústavní soud již výše vytknul – nezopakoval a v odůvodnění na ně ani nijak neodkázal.

31. Z napadeného rozsudku taktéž nevyplývá, z jakého důvodu městský soud přikročil k doplnění dokazování dvěma novými listinnými důkazy, jež si sám opatřil. Odpověď na tuto otázku se nepodává ani ze zvukového záznamu ze soudního jednání, ani z jiné části spisu. Svůj postup městský soud nevysvětlil ani v řízení o ústavní stížnosti, neboť na výzvu Ústavního soudu k vyjádření nereagoval. Řízení o žalobě stěžovatelky na placení výživného v posuzované věci je přitom svou povahou sporným řízením, jež podléhá koncentraci [o jejíchž účincích byli stěžovatelka a otec poučeni dne 1. 2. 2018 (č. l. 120)] a jež je ve fázi odvolací ovládáno zásadou neúplné apelace. Ústavnímu soudu neušlo, že vedlejší účastník ve svém odvolání tvrdil, že obvodní soud dříve nevyhověl jeho návrhu na obstarání důkazů k průběhu studia stěžovatelky; nutno však podotknout, že svůj dřívější důkazní návrh v odvolání nijak nekonkretizoval a k přípustnosti městským soudem doplněných důkazů se specificky nevyjádřil ani v řízení před Ústavním soudem. Za takové situace není úkolem Ústavního soudu, aby v soudním spisu sám iniciativně vyhledával podklady svědčící o správnosti nijak neodůvodněného procesního postupu odvolacího soudu, který stěžovatelka v ústavní stížnosti zpochybňuje. K vlastní

přípustnosti doplnění dokazování v posuzované věci se proto Ústavní soud nyní nevyjadřuje. Pro přijetí závěru o neústavnosti napadeného rozsudku to ostatně ani není nezbytné. I kdyby byly nové důkazy v odvolacím řízení doplněny řádně, nemohly odůvodnit celkový odklon městského soudu od skutkových závěrů obvodního soudu.

32. Konečně Ústavní soud shledal, že se městský soud řádně nevypořádal se stěžovatelčím důkazním návrhem stran úspěšného dokončení distančního bakalářského studia v zahraničí. Jak je patrné z audiozáznamu jednání před městským soudem, právní zástupkyně stěžovatelky informovala předsedkyni senátu, že stěžovatelka své studium završila dne 6. 6. 2021 a má k dispozici listiny k prokázání této skutečnosti. Městský soud však dokazování o tyto listiny nedoplnil; jako důkaz provedl pouze výše zmiňované zprávy k průběhu studia stěžovatelky na pedagogické fakultě. Ani v napadeném rozsudku městský soud na důkazní návrh stěžovatelky k aktualizaci jejích studijních poměrů nereagoval a neprovedení důkazu nijak neodůvodnil.

33. Ve světle shora uvedeného Ústavní soud uzavírá, že napadené rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní, neboť se městský soud v odvolacím řízení dopustil podstatných procesních pochybení, která dosahují intenzity porušení základních práv stěžovatelky zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

V/c. Aplikace na projednávaný případ – zbývající námitky

34. Vzhledem k výše uvedeným závěrům o porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky se Ústavní soud pro nadbytečnost nezabýval jejími námitkami směřujícími proti právnímu hodnocení městského soudu.

35. Stěžovatelka v ústavní stížnosti taktéž okrajově upozorňuje na nepřiměřenou délku řízení před obecnými soudy, ani této námitce se však Ústavní soud nevěnoval. Procesními prostředky k ochraně práva porušeného neodůvodněnými průtahy v již skončeném řízení jsou od nabytí účinnosti zákona č. 160/2006 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, uplatnění nároku na náhradu škody v rámci předběžného projednání, respektive žaloba v případě neposkytnutí náhrady ve lhůtě šesti měsíců, jakož i ostatní procesní prostředky uplatnitelné v takovou žalobou zahájeném občanskoprávním řízení; tuto námitku naopak nelze uplatňovat v ústavní stížnosti proti rozhodnutím vydaným v řízení, ve kterém mělo k předmětným průtahům dojít [nález ze dne 7. 8. 2007 sp. zn. IV. ÚS 391/07 (N 122/46 SbNU 151)].

VI. Závěr

36. Na základě výše uvedeného Ústavní soud rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno, tj. ústavní stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

37. Bude povinností městského soudu, aby – vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky) – znovu rozhodl o odvolání stěžovatelky a vedlejšího účastníka a své rozhodnutí náležitě odůvodnil. Ústavní soud tímto nijak nepředjímá výsledek sporu ohledně vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce ani se k jeho podstatě jinak nevyjadřuje, ať již výslovně, či implicitně.

38. Ústavní soud nevyhověl žádosti stěžovatelky o přiznání náhrady nákladů řízení podle ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že takový postup připadá v úvahu pouze výjimečně, a to tehdy, odůvodňují-li to zvláštní okolnosti případu. Ústavní soud žádné takové okolnosti v posuzovaném případě nespatřuje a stěžovatelka je v ústavní stížnosti ani netvrdila.

Č. 151**Povinnost soudu v extradičním řízení posoudit následky vojenské invaze
na území Ukrajiny****(sp. zn. II. ÚS 1199/22 ze dne 14. prosince 2022)**

Vojenskou invazi Ruské federace na území Ukrajiny bylo třeba od okamžiku jejího zahájení dne 24. 2. 2022 považovat za natolik zásadní událost, že neumožňovala soudu rozhodujícímu o přípustnosti vydání stěžovatele do Ruské federace jen několik dnů po zahájení invaze, aby závěr o neexistenci důvodů nepřipustnosti vydání podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, založil na tom, že některé předvídatelné následky této vojenské invaze, ať už v rovině mezinárodních vztahů, či ochrany základních práv a svobod, se ještě nestihly projevit. Rozhodnutí soudu, kterým byla vyslovena přípustnost vydání, nebo kterým byla zamítnuta stížnost proti takovému rozhodnutí, nemůže být dostatečnou zárukou, že vydání do cizího státu nebude mít za následek porušení ústavně zaručených základních práv a svobod osoby, o jejíž vydání jde, bylo-li možné již při vydání tohoto rozhodnutí předpokládat, že okolnosti, z nichž soud vycházel, v době rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání a při jeho následné realizaci nebudou aktuální.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Davida Uhlíře, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti O. S., zastoupeného Mgr. Viktorem Rytikovem, advokátem, sídlem náměstí Míru 341/15, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2022 sp. zn. 14 To 9/2022 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. ledna 2022 sp. zn. Nt 408/2021, za účasti Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2022 sp. zn. 14 To 9/2022 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, která neměla být poskytnuta před možným porušením základního práva stěžovatele nebýt mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu zaručeného v čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2022 sp. zn. 14 To 9/2022 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 5. 5. 2022, navrhl stěžovatel zrušení v záhlaví uvedených usnesení z důvodu tvrzeného porušení jeho základních práv zaručených v čl. 2 odst. 2, čl. 7 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, publikované jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb. Současně podal návrh, aby Ústavní soud po dobu řízení o ústavní stížnosti odložil vykonatelnost napadených usnesení.

II. Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Výrokem A usnesení Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 13. 1. 2022 č. j. Nt 408/2021-832 bylo podle § 95 odst. 1 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, rozhodnuto, že je přípustné vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace na základě zatýkacího rozkazu vydaného Tverským okresním soudem v Moskvě, bez uvedeného čísla, ze dne 22. 1. 2019 pro trestný čin podvodu podle čl. 159 odst. 4 trestního zákoníku Ruské federace. Trestného jednání se měl stěžovatel dopustit v období od 22. 3. 2013 do 25. 9. 2018 v kancelářích skupiny společností A v M. (na několika adresách specifikovaných ve výroku usnesení) jako člen organizované skupiny, kterou vytvořil V. A. Č. po předchozí dohodě s dalšími osobami včetně stěžovatele (některé osoby nebyly identifikovány) s cílem podvodného získání peněz porušením důvěry lidí. Tato skupina nalákala poškozené osoby na výnosy z transakcí realizovaných elektronicky na Forex trhu s tím, že poškození uzavřeli kontrakt s cizí společností B, která však nebyla profesionální obchodní společností na trhu s akciemi a cennými papíry a jednala jménem Forex-dealer v Ruské federaci. Poškození svěřili této společnosti peníze, které následně byly převedeny do elektronických peněženek založených stěžovatelem a dalšími spolupachateli. Veškeré vykazované obchody byly přitom fiktivní a poškození byli informováni o uskutečnění špatné investice a ztrátě financí, čímž stěžovatel a další spolupachatelé způsobili škodu 25 osobám v celkové výši 112 373 294,38 rublů, které využili pro své potřeby. Stěžovatel tak měl obohatit sebe a další členy organizované skupiny lstí a způsobit poškozeným škodu zvláště velkého rozsahu, čímž měl spáchat trestný čin podvodu.

3. O přípustnosti vydání bylo rozhodnuto za současného přijetí záruk uvedených v žádosti Generální prokuratury Ruské federace o vydání stěžovatele ze dne 22. 10. 2021 číslo 81/3-270-19, doručené Ministerstvu spravedlnosti dne 1. 11. 2021, podle nichž:

- žádost o vydání nemá za cíl stíhání stěžovatele z politických důvodů, z důvodů souvisejících s rasou, náboženstvím, národností nebo s politickými názory,
- stěžovateli budou poskytnuty všechny možnosti pro obhajobu, včetně pomoci právníků,
- stěžovatel nebude vystaven mučení, krutému, nelidskému, ponižujícímu zacházení nebo trestání (čl. 3 a 6 Úmluvy, jakož i příslušné úmluvy Organizace spojených národů, Rady Evropy a protokolů k nim),
- stěžovatel nemá imunitu, která by vylučovala jeho trestní stíhání,
- promlčecí lhůta pro trestní stíhání stěžovatele nevypršela,
- stěžovatel nebyl dříve odsouzen nebo zproštěn obvinění za trestný čin, který je základem žádosti o vydání,
- stěžovatel nebude jako občan Ruské federace podle čl. 1 a 61 Ústavy Ruské federace vydán třetímu státu,

- stěžovatel bude podle čl. 14 Evropské úmluvy o vydávání, publikované jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 549/1992 Sb., trestně stíhán pouze za trestný čin, pro který se žádá o jeho vydání; po skončení trestního stíhání nebo soudního řízení a v případě odsouzení po výkonu trestu odnětí svobody bude moci opustit území Ruské federace,
- stěžovatel, bude-li vydán do Ruské federace, se bude nacházet ve vězeňské instituci, která zohledňuje standardy stanovené v Úmluvě,
- zaměstnanci Velvyslanectví České republiky v Ruské federaci budou mít možnost vyžádaného navštěvovat za účelem sledování dodržování záruk poskytnutých ruskou stranou.

4. Výrokem B usnesení městského soudu bylo podle § 73a odst. 2 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) rozhodnuto, že se nabídka peněžitě záruky ve výši 8 000 000 Kč nepřijímá (část I výroku). Podle § 94 odst. 2 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních za použití § 71a trestního řádu se žádost stěžovatele o propuštění z předběžné vazby na svobodu zamítá. Podle § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu *a contrario* se předběžná vazba nenahrazuje zárukou manželky stěžovatele. Podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu se písemný slib stěžovatele nepřijímá. Podle § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu *a contrario* se předběžná vazba nenahrazuje dohledem probačního úředníka. Podle § 73 odst. 4 trestního řádu se zamítá návrh vyžádaného na nahrazení vazby uložením omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí (část II výroku).

5. Městský soud konstatoval, že trestná činnost, které se měl stěžovatel dopustit, podléhá vydání ve smyslu § 90 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Z předložených materiálů ruské strany je dostatečně zřejmé, že skutek, pro který je trestní stíhání stěžovatele vedeno, byl spáchán a nese znaky trestné činnosti. Zároveň je dáno důvodné podezření, že se jí dopustil stěžovatel, což je pro potřeby vydávacího řízení důkazně podloženo. Nejde o trestní řízení, které by bylo vykonstruováno nebo by bylo dílem libovůle. Nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly závěru, že v daném případě jde o splnění zákonných podmínek pro nepřípustnost vydání podle § 91 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Stěžovatel většinu svého života prožil na území Ruské federace a zná tamní poměry. Jeho pouhá snaha nepodrobit se v Ruské federaci probíhajícímu trestnímu stíhání nemůže být důvodem pro nevydání. Ve vztahu k námitkám stěžovatele, že nebude mít zajištěn řádný proces, městský soud zdůraznil, že Ruská federace již tím, že je členským státem Rady Evropy a Organizace spojených národů a signatářem úmluv, které se týkají ochrany lidských práv, zaručuje respekt k lidským právům. Zavazuje se totiž podrobit se a v praxi se také podrobují konkrétním procesům a mechanismům daným uvedenými úmluvami, včetně řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Lze tudíž opodstatněně očekávat určitý standard v dodržování lidských práv a jejich respektování, včetně pravidel spravedlivého procesu v trestním řízení a akceptovatelného režimu zacházení s uvězněnými. To platí tím spíše, že orgány Ruské federace poskytly konkrétní záruky, které se vztahují přímo k osobě stěžovatele a jejichž dodržování mohou pracovníci diplomatických služeb České republiky kontrolovat. Nebyly zjištěny žádné skutečnosti, které by zpochybňovaly opravdovost a věrohodnost poskytnutých záruk ze strany Generální prokuratury Ruské federace.

6. Usnesením Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 2. 3. 2022 sp. zn. 14 To 9/2022 byla podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítnuta stížnost stěžovatele proti výše uvedenému usnesení městského soudu. Vrchní soud neshledal žádné procesní pochybení městského soudu, které by mělo za následek porušení práva stěžovatele na obhajobu. Extradíční dokumenty vypovídají o zachování obecně přijímaných standardů trestního řízení ve fázi vyšetřování. Nic nenasvědčuje tomu, že by vyšetřování vedené proti stěžovateli mělo takové vady, které by bylo možno považovat za natolik podstatné, že by umožňovaly vyvodit

závěry o existenci významného rizika porušení jeho práv jako obviněného a opodstatněných obav týkajících se spravedlnosti dalšího možného procesu v Ruské federaci. Vrchní soud se zabýval tvrzeními stěžovatele, že na něj vyšetřovatelé vyvíjeli nátlak v době, kdy mělo být ruskými orgány vedeno trestní řízení pouze vůči jeho strýci, a že stíhání stěžovatele bylo ruskými orgány zahájeno až po smrti jeho strýce, což představovalo vyústění předchozího nátlaku a vyhrůzek vůči němu. Podle vrchního soudu ale stěžovatel tato tvrzení neprokázal, případně se tato tvrzení s ohledem na obsah extradičních materiálů a jednotlivých výpovědí stěžovatele jevila nevěrohodná či rozporná.

7. Již městský soud měl k dispozici dostatečné podklady, včetně důkazů navržených obhajobou, pro posouzení otázky stavu dodržování lidských práv ve sledované oblasti, tj. v oblasti justice a vězeňství, a tím i pro posouzení rizika porušení práv stěžovatele v dožadujícím státu v případě jeho vydání. Vrchní soud na základě dokumentů vypovídajících o poměrech v Ruské federaci uznal, že dodržování práva na spravedlivý proces vykazuje přetrvávající závažné nedostatky a závažné nedostatky se týkají také podmínek v ruských věznicích a vazebních věznicích, podle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva však tento stav není natolik závažný, že by vyžadoval úplný zákaz vydávání do Ruské federace. Vždy závisí na konkrétních zjištěních v dané věci. Pokud jde o rizika porušení čl. 3 a 6 Úmluvy, z extradičních materiálů nevyplývají žádné skutečnosti, které by vypovídaly o tom, že příslušné ruské orgány v trestním řízení vedeném proti stěžovateli postupovaly neobjektivně, resp. zaujatě, nebo že dosavadní řízení vykazovalo takové nestandardnosti, které by opodstatňovaly obavu z reálného nebezpečí, že stěžovateli bude po jeho vydání flagrantním způsobem odepřena spravedlnost. Není důvod se domnívat, že stěžovatel bude po případném vydání v Ruské federaci vystaven mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení jako prostředku k vynucení doznání. Nebyl zjištěn (a stěžovatel jej ani netvrdil) politický či jiný podobný zájem na jeho stíhání. Dosavadní průběh trestního řízení nasvědčuje pouze legitimnímu zájmu na odhalení trestného činu, jeho objasnění a zjištění jeho pachatelů. Námitky stěžovatele brojící proti správnosti závěru o neexistenci důvodů bránících jeho vydání podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních nejsou podle vrchního soudu důvodné.

8. Na těchto závěrech neshledal vrchní soud důvod nic měnit ani s ohledem na současnou ozbrojenou agresi Ruské federace vůči Ukrajině, která začala dne 24. 2. 2022. Tato agrese byla důvodem, pro který Výbor ministrů Rady Evropy s okamžitou platností dne 25. 2. 2022 v souladu se statutem Rady Evropy pozastavil Ruské federaci její právo na zastoupení ve Výboru ministrů a Parlamentním shromáždění. Vrchní soud nicméně dodal, že Ruská federace zůstává členem Rady Evropy a stranou jejích úmluv, včetně Úmluvy. Členem Evropského soudu pro lidská práva zůstává soudce za Ruskou federaci a tento soud bude nadále rozhodovat o stížnostech proti Ruské federaci. Uvedené pozastavení je dočasným, a nikoli konečným opatřením, přičemž argumentace hrozbou reálného vyloučení Ruské federace z Rady Evropy je zatím předčasná a nelze z ní vycházet. Na věc stěžovatele téměř nijak nedopadá ani změna Ústavy Ruské federace, která umožňuje v rozporu s pravidly Úmluvy rozhodnout Ústavnímu soudu Ruské federace o odmítnutí výkonu rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

9. Vrchní soud se ztotožnil s postupem městského soudu, který rozhodl o přípustnosti vydání při současném přijetí záruk a ujištění, které poskytla pro případ jeho vydání Generální prokuratura Ruské federace. Přijetí záruk bylo nepochybně v zájmu posílení ochrany práv vyžádaného v trestním řízení vedeném v Ruské federaci a při případném výkonu trestu odnětí svobody. Tyto záruky jsou z hlediska svého obsahu dostatečně konkrétní a nepochybně umožňují eliminaci určitého rizika porušování základních práv vyžádaného. Pominout nelze, že ujištění byla poskytnuta Generální prokuraturou Ruské federace, která v tamním systému dohlíží nad činností všech prokurátorů, kteří pak zastupují veřejnou žalobu před soudy. Orgány veřejné žaloby plní také dozorovou roli ve vztahu k právům vězňů a mají právo bez omezení

navštěvovat věznice a dohlížet nad místy vazby. Vůči námitkám zpochybňujícím věrohodnost poskytnutých záruk vrchní soud poukázal na zprávu zastupitelského úřadu v Moskvě z roku 2016, v níž bylo konstatováno, že poznatky s dodržováním poskytnutých záruk a ujištění ze strany Generální prokuratury Ruské federace jsou u České republiky i dalších zemí výlučně pozitivní. Ze zprávy Ministerstva zahraničních věcí ze dne 18. 3. 2021, o jehož vyjádření ohledně dodržování záruk poskytnutých ruskou stranou vrchní soud požádal v souvislosti s rozhodováním o extradici jiného ruského občana do Ruské federace, vyplynulo, že negativní poznatky o dodržování záruk v obdobných případech vydání zjištěny nebyly. Rovněž ve zprávě téhož ministerstva ze dne 23. 2. 2022, kterou vrchnímu soudu zaslalo na vědomí Ministerstvo spravedlnosti, se konstatuje, že do dne podání zprávy nejsou konkrétní poznatky, že by ruská strana nedodržovala diplomatická ujištění. Poskytnuté záruky lze tedy zásadně považovat za důvěryhodné a spolehlivé.

10. Zpochybnění spolehlivosti poskytnutých záruk ze strany obhajoby stěžovatele poukazem na aktuální situaci, tj. vojenskou agresi Ruské federace na území Ukrajiny a s tím spojený postup vůči Ruské federaci na mezinárodním poli, vrchní soud nepovažoval za opodstatněné. Vojenská agrese vůči Ukrajině a vnitrostátní situace, tj. činnost vnitrostátních orgánů činných v trestním řízení, jsou dvě zcela odlišné věci a zatím není důvodu se domnívat, že by uvedená agrese měla ovlivnit dodržování závazků o lidských právech a základních svobodách v běžných trestních řízeních. K pochybnostem vyplývajícím z omezení činnosti zastupitelských úřadů České republiky v Ruské federaci vrchní soud odkázal na zmíněnou zprávu Ministerstva zahraničních věcí ze dne 23. 2. 2022, podle níž zastupitelský úřad v Moskvě pracuje v minimálním obsazení, nemá kapacitu vysílat pracovníky do vězeňských zařízení, která jsou rozmístěna po území celé Ruské federace, a tudíž nelze zajistit reálný monitoring plnění poskytnutých diplomatických ujištění silami diplomatického personálu zastupitelského úřadu. Přesto se podle Ministerstva zahraničních věcí nelze domnívat, že u stěžovatele bude mít tento nedostatek reálné možnosti kontroly dodržování záruk za následek jejich nedodržení, a to právě s ohledem na to, že dlouhodobě (od roku 2016) nebylo žádné nedodržení záruk zjištěno. Vrchní soud zdůraznil, že záruky a ujištění byly příslušným orgánem Ruské federace poskytnuty již v extradiční žádosti.

11. Úmluva o vydávání, na jejímž základě je o vydání vyžádaného rozhodováno, je pro obě smluvní strany stále platná, stále tedy platí závazek z ní plynoucí, tj. vyžadovanou osobu vydat, pokud nejsou dány důvody, které by vydání bránily. Soud v extradičním řízení posuzuje pouze stanovené smluvní podmínky, popř. zákonem stanovené právní podmínky či překážky pro vydání. Ve věci stěžovatele tyto právní podmínky měly být dány. Není zde kolize s některým z mezinárodních závazků České republiky o dodržování lidských práv a základních svobod.

12. I když lze připustit, že by okolnosti týkající se nepřátelského vztahu mezi Ruskou federací a Ukrajinou mohly vést k závěru o nepřípustnosti vydání do jedné z nich, v posuzované věci jde o vydání ruského občana do Ruské federace, která je jeho domovským státem. Nebyl zjištěn žádný důvod, který by mohl přístup orgánů činných v trestním řízení ke stěžovateli s ohledem na předmětný vojenský konflikt ovlivnit. Nelze tedy ani dovozovat, že by se tento nepřátelský vztah spojený s ozbrojeným konfliktem, na rozdíl od občanů jiných států, včetně České republiky, které stojí otevřeně na straně Ukrajiny, mohl trestního řízení vedeného proti stěžovateli bezprostředně dotknout. Válečný konflikt není veden na území Ruské federace, ale na území Ukrajiny, tudíž stěžovatel není vydáván do oblasti válečného konfliktu. Závěrem vrchní soud dodal, že rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání neznamena, že se vydání uskuteční. Vydání musí totiž povolit ministr spravedlnosti, který může rozhodnout o nepovolení vydání např. právě s ohledem na důvody politické či na důvody týkající se mezinárodních vztahů.

III. Argumentace stěžovatele

13. Stěžovatel tvrdí, že ani jeden z pokračujících dílčích útoků trestného činu, pro který je stíhán, nespáchal. Jeho obvinění měly účelově vykonstruovat ruské státní orgány, neboť již nemohly trestně stíhat jeho zesnulého strýce V. A. Č. Obecné soudy měly nedostatečně posoudit, zda u něj nejsou dány zákonné překážky pro vyslovení přípustnosti vydání k trestnímu stíhání, a to zejména ve světle aktuálního dění v Ruské federaci a de facto právní izolace, v níž se vlivem posledních událostí tato země ocitla.

14. Po 24. 2. 2022, kdy začala vojenská agrese Ruské federace na území Ukrajiny, sice Ruská federace byla členem Rady Evropy a nadále se na ni vztahovala Úmluva, ve skutečnosti jí však hrozilo vyloučení z této organizace. Dokonce i Ministerstvo zahraničních věcí vydalo varování k cestám na její území a vyzvalo občany České republiky k opuštění země. Upozorňovalo na to, že díky vyhroceným vztahům mezi Ruskou federací a státy Evropské unie a NATO může docházet k omezení činnosti zastupitelských úřadů České republiky v Ruské federaci, a tím i k omezení možnosti poskytovat občanům České republiky na území Ruské federace pomoc a ochranu. Stěžovatel měl proto obavy, že záruky dodržování určitých základních standardů (včetně příslušného procesu), které Ruská federace poskytla, na něm nebudou vykonány ani nebudou pracovníky diplomatických služeb České republiky účinně kontrolovány, resp. toto nebude vůbec objektivně možné. Předmětnou argumentaci ovšem vrchní soud označil jako předčasnou a v podstatě nereálnou s tím, že ve věci stěžovatele neshledal existenci některé z překážek pro vydání podle Evropské úmluvy o vydávání, potažmo podle § 91 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

15. Po přijetí usnesení vrchního soudu se významně změnilo okolnosti. Dne 16. 3. 2022 byla Ruská federace vyloučena z Rady Evropy, což ve svém důsledku znamená její odchod ze všech mechanismů Rady Evropy, včetně Evropského soudu pro lidská práva. Evropský soud pro lidská práva následně zastavil posouzení všech nevyřízených stížností proti Ruské federaci. Česká republika přijala společně s dalšími státy řadu sankcí proti Ruské federaci. Orgány Ruské federace se nicméně nadále dopouštějí potírání mezinárodně zaručených základních práv vlastního obyvatelstva, a to i v reakci na nesouhlas občanů s postupem Ruské federace vůči Ukrajině. Dne 4. 4. 2022 ruští poslanci jednomyslně schválili zavedení trestní odpovědnosti za dezinformace a lživé zprávy o ruské armádě, za diskreditaci ozbrojených sil a za výzvy k sankcím vůči Ruské federaci. Za tyto aktivity hrozí až 15 let odnětí svobody. Za veřejné jednání zaměřené na diskreditaci použití ozbrojených sil k obraně zájmů Ruské federace a jejích občanů, podpory mezinárodního míru a bezpečnosti má hrozit až 5 let odnětí svobody, bude-li tímto veřejným jednáním proti ruským vojákům způsobena újma na zdraví a životě, majetková újma, veřejné nepokoje či narušení fungování civilní infrastruktury, včetně komunikace a dopravy. Všechny tyto skutečnosti jsou dnes obecně známé a má k nim být přihlédnuto z úřední povinnosti. Svědčí totiž o tom, že stěžovateli může v případě jeho vydání k trestnímu stíhání do Ruské federace hrozit reálné nebezpečí špatného zacházení ve smyslu porušení jeho základních lidských práv zaručených Úmluvou.

16. Po 24. 2. 2022, kdy byla zahájena vojenská invaze Ruské federace na území Ukrajiny, se významně změnilo vztahy mezi Českou republikou a Ruskou federací. Ruská vláda oficiálně zařadila Českou republiku (stejně jako všechny země Evropské unie) na seznam tzv. nepřátelských zemí. Za této situace se podle stěžovatele uplatní závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 3. 2022 sp. zn. 6 Azs 306/2021-49 (publikován pod č. 4364/2022 Sb. NSS), podle nichž v kontextu uvedené události se posouzení dostatečnosti a spolehlivosti diplomatických záruk, jak je doposud provedly obecné soudy, jeví jako neudržitelné. Přitom právě vyhodnocení těchto záruk jako dostatečných a spolehlivých vedlo městský soud k závěru, že stěžovateli v případě vydání nehrozí nebezpečí mučení či jiného špatného zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy. Pouhé formální záruky poskytnuté justičními orgány dožadujícího státu nejsou dostačující, což potvrdil také Nejvyšší soud

v usnesení ze dne 6. 4. 2016 sp. zn. 11 Tcu 1/2016-22, které se zabývalo obdobnou situací ve vztahu k Turecké republice. Ruskými justičními orgány byla předložena zcela nekonkrétní ujištění, která je nutno ve shodě s citovaným usnesením považovat za velice obecná, nepřilíš adresná a nedostatečná.

IV. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud usnesením ze dne 12. 5. 2022 č. j. II. ÚS 1199/22-15 (všechna v tomto nálezu odkazovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) k návrhu stěžovatele podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, odložil vykonatelnost napadeného usnesení vrchního soudu a výroku A napadeného usnesení městského soudu do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti. Následně si soudce zpravodaj vyžádal spis vedený u vrchního soudu pod sp. zn. Nt 408/2021 a vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

18. Vrchní soud ve svém vyjádření ze dne 1. 8. 2022 a městský soud ve svém vyjádření ze dne 21. 7. 2022 odkázaly na odůvodnění napadených usnesení. Vrchní soud nadto dodal, že námitky opřené o skutečnosti, které nastaly v důsledku invaze Ruské federace na území Ukrajiny po 2. 3. 2022, v napadeném usnesení pochopitelně nemohly být zohledněny. Mohou být však vyhodnoceny při rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání stěžovatele podle § 97 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Napadeným usnesením neměla být porušena ústavně zaručená základní práva a svobody stěžovatele.

19. Vrchní státní zastupitelství v Praze přípisem ze dne 3. 8. 2022 sdělilo, že se podle § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vzdává postavení vedlejšího účastníka řízení.

20. Městské státní zastupitelství v Praze se ve svém vyjádření z 5. 8. 2022 ztotožnilo s napadenými usneseními. Bude na Ministerstvu spravedlnosti, zda povolí vydání stěžovatele do Ruské federace, přičemž bude brán v úvahu kromě dalších okolností výsledek řízení ve věci žádosti jmenovaného o udělení mezinárodní ochrany ze dne 7. 3. 2022, které dosud nebylo skončeno, a samozřejmě bude o povolení, případně nepovolení vydání stěžovatele do Ruské federace rozhodováno i s ohledem na aktuální situaci v Ruské federaci. V době rozhodování ministra spravedlnosti bude posuzováno, zda jsou záruky poskytnuté Ruskou federací dostačující, resp. zda bude možné a reálné plnění poskytnutých záruk příslušnými subjekty kontrolovat. S ohledem na stadium vydávacího řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, nebylo orgánem veřejné moci zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele.

21. Stěžovatel ve své replice ze dne 22. 8. 2022 částečně zopakoval svou argumentaci, že po 24. 2. 2022 může být jeho vydání v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách. Stěžovatel se nemůže ztotožnit se stanoviskem vrchního soudu, že skutečnosti odůvodňující jeho námitky týkající se zahájení vojenské operace nastaly až po datu 2. 3. 2022 a že na ně v napadeném usnesení nebylo možné reagovat. Obecné soudy z úřední činnosti již po 24. 2. 2022 vnímaly situaci mezi Ruskou federací a Ukrajinou velice intenzivně a reflektovaly ji ve svých rozhodnutích (např. rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 6 Azs 306/2021-49). Stejně tak městský soud svým usnesením ze dne 29. 3. 2022 pod sp. zn. Nt 410/2021 vyslovil nepřipustnost vydání vyžádané osoby k trestnímu stíhání do Ruské federace, a to právě z důvodu významné změny okolností následkem vojenské invaze, k níž přihlédl z úřední povinnosti.

22. Kromě toho stěžovatel zdůraznil, že již dne 23. 2. 2022, tedy týden před vydáním napadeného usnesení vrchního soudu, vydalo Ministerstvo zahraničních věcí stanovisko pro státní orgány České republiky, podle něhož v aktuálních podmínkách není možný monitoring diplomatických záruk zastupitelskými úřady České republiky na území Ruské federace, a tudíž poskytnuté diplomatické záruky není možné zohlednit. V tomto stanovisku bylo výslovně uvedeno, že aktuálně nejsou splněny základní právní předpoklady pro realizaci vydání osob do

Ruské federace. Podle stěžovatele obecné soudy tím, že se vzhledem k časovému hledisku blíže nezabývaly dostatečností záruk poskytnutých Ruskou federací a možnostmi kontroly jejich naplnění, zcela opomněly stěžejní princip zakotvený v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, kterým je nutnost vždy zkoumat, zda na základě těchto záruk bude vydáván v praxi chráněn před nebezpečím zacházení v rozporu s Úmluvou. Vrchní soud nedostál své úřední povinnosti a nepřihlédl k relevantním skutečnostem týkajícím se stavu dodržování základních lidských práv a svobod v Ruské federaci ke dni vydání svého rozhodnutí a se zjištěními předkládanými obhajobou se odpovídajícím způsobem nevypořádal.

23. Protože od ústního jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci, Ústavní soud rozhodl ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho nařízení.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní soud je příslušný k projednání návrhu. Ústavní stížnost byla podána oprávněným navrhovatelem, je přípustná [stěžovatel vyčerpal zákonné procesní prostředky k ochraně práva ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu; k přípustnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutím soudu o přípustnosti vydání srov. stanovisko pléna ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.), bod 8], byla podána včas a splňuje i další zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu).

VI. Vlastní posouzení

25. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatele, napadenými usneseními a obsahem spisu vedeného u městského soudu pod sp. zn. Nt 408/2021, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

26. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) přezkoumává rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z toho hlediska, zda jimi nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

27. Vydání k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu či ochranného opatření do cizího státu, má-li být provedeno proti vůli osoby, o jejíž vydání jde, představuje vždy významný zásah do jejích základních práv a svobod. Realizace vydání zpravidla vyžaduje, že tato osoba je zbavena osobní svobody zaručené v čl. 8 odst. 1 Listiny, a to s možnými nezanedbatelnými dopady do všech sfér jejího života. Již z tohoto důvodu je nezbytné, aby jí byla v extradičním řízení zajištěna soudní ochrana podle čl. 36 odst. 1 Listiny, která zajistí, že případné vydání bude v souladu se zákonem a jeho následkem nebude porušení ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. náleze ze dne 10. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 665/11 (N 160/70 SbNU 447), bod 36; náleze ze dne 23. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 1015/14 (N 155/82 SbNU 451), bod 32].

28. Zákonodárce při zajištění soudní ochrany reflektoval specifika extradičního řízení. Posouzení, zda není dán některý z důvodů nepřipustnosti vydání uvedených v § 91 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, svěřil soudům ještě před rozhodnutím ministra spravedlnosti o povolení vydání. Tím umožnil, aby bylo případné vydání realizováno bezprostředně nebo v relativně krátké době poté, co ministr spravedlnosti podle § 97 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních vydání povolí [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 665/11, bod 36]. Osoba, o jejíž vydání jde, má práve v soudní fázi extradičního řízení právo vyjádřit se k otázce připustnosti jejího vydání a může v ní uplatňovat argumenty a důkazní návrhy tuto připustnost zpochybňující. Uplatní se zde zásady spravedlivého procesu vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy [náleze ze dne 3. 1. 2007 sp. zn. III. ÚS 534/06 (N 1/44 SbNU 3)].

29. Ústavní soud neshledal žádné pochybení, jde-li o závěry obecných soudů, že nejsou dány důvody nepřipustnosti vydání stěžovatele do Ruské federace podle § 91 odst. 1 písm. a)

až n) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Tyto závěry byly učiněny na základě extradičních materiálů a provedeného dokazování. Stěžovatel vůči nim uplatnil jedinou námitku, že jeho trestní stíhání bylo vykonstruováno a bylo vedeno zájmem příslušných ruských orgánů na odplatě. S touto námitkou se však již náležitě a přesvědčivě vypořádaly obecné soudy, s jejichž závěry se Ústavní soud ztotožnil, a proto postačuje odkázat na relevantní části jejich odůvodnění.

30. Uvedený závěr nicméně nelze vztáhnout na dva zbylé důvody nepřipustnosti vydání stěžovatele podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Podle těchto ustanovení je vydání osoby do cizího státu nepřipustné, bylo-li by v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách [písmeno o)], nebo je-li důvodná obava, že by osoba, o jejíž vydání jde, byla v cizím státě vystavena pronásledování z důvodu svého původu, rasy, náboženství, pohlaví, příslušnosti k určité národnosti nebo jiné skupině, státního občanství nebo pro své politické názory či jiných obdobných důvodů nebo že by se zhoršilo její postavení v trestním řízení nebo při výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody anebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody [písmeno p)].

31. U obou zmíněných důvodů nepřipustnosti vydání jde o zákonné vyjádření zásady non-refoulement, tedy zásady nenavrácení, jejíž podstatou je zákaz státu navrátit cizince do jiného státu, v němž by byl ohrožen jeho život nebo osobní svoboda na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení (čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.), případně by mu hrozilo, že bude porušeno jeho právo na život (čl. 6 Listiny a čl. 2 Úmluvy) nebo že bude vystaven mučení nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy) nebo by mu zjevně hrozilo popření práva na osobní svobodu (čl. 8 Listiny a čl. 5 Úmluvy) či práva na spravedlivý proces (čl. 36 a násl. Listiny a čl. 6 Úmluvy) [srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2012 ve věci stížnosti č. 8139/09 *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*; k zásadě non-refoulement dále srov. náleze ze dne 2. 4. 2020 sp. zn. II. ÚS 2299/19 (N 66/99 SbNU 233), bod 47; srov. též stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13, bod 17; náleze sp. zn. III. ÚS 665/11, bod 43]. Tento zákaz se plně uplatní při posuzování jakéhokoli návratu cizince, hrozí-li porušení zásady nenavrácení. Není podstatné, zda jde o vyhoštění nebo extradici (např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 9. 2014 ve věci stížnosti č. 140/10 *Trabelsi proti Belgii*, bod 116).

32. I při hrozbě porušení zákazu špatného zacházení ve vztahu k osobám, jež mají být vydány, mohou reálnost nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu snížit diplomatické záruky vyžadujícího státu; tím není dotčen požadavek naplnění kritérií vyplývajících z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (náleze sp. zn. II. ÚS 2299/19, bod 79). Diplomatické záruky jsou ujednáním mezi dvěma státy, jimiž stát, který přijímá osobu, poskytuje státu, který osobu navrácí, záruku (závazek), že s osobou, které se tato záruka týká, bude jednáno v souladu s podmínkami stanovenými v tomto ujednání, resp. podle závazků stanovených mezinárodním právem [United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). UNHCR Note on Diplomatic Assurances and International Refugee Protection. Geneva, 2006, bod 1, <http://www.refworld.org/pdfid/44dc81164.pdf>]. Státy původu se tak zavazují vyloučit riziko porušení lidských práv tím, že nad rámec svých současných povinností zaručují dodržování podmínek sjednaných v zárukách. Spolehnout se na diplomatické záruky lze pouze tehdy, jsou-li vhodným prostředkem na odstranění nebezpečí, jež hrozí dotčené osobě (účinně minimalizují riziko špatného zacházení po návratu), a zároveň lze-li je v dobré víře považovat za spolehlivé (tamtéž, bod 20). Článek 3 Úmluvy tedy nebude porušen, budou-li v konkrétním případě diplomatické záruky dostatečné k tomu, aby odstranily reálné nebezpečí

špatného zacházení [rozsudek *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*, citovaný výše, bod 186]. Význam těchto ujištění záleží na okolnostech, které v uvedené době převažují (bod 187 citovaného rozsudku; také k ostatním závěrům rovněž nálezn. sp. zn. II. ÚS 2299/19, bod 80).

33. Zásadní význam má dodržování lidských práv ve státě, do kterého má být dotyčná osoba nuceně navracena (vydána) a který v této souvislosti poskytuje záruky. Půjde-li o stát, kde dochází k jejich systematickému porušování, zejména práv zaručených v čl. 2 a 3 Úmluvy, která jsou absolutní, pak ani poskytnutí či sjednání individuálních záruk nemusí být shledáno jako dostatečné. Jen zřídka je však situace v oblasti lidských práv tak závažná, že k zárukám nelze vůbec přihlídnout [rozsudek *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*, bod 188]. Stát vyhošťující či vydávající cizince musí zohlednit míru nebezpečí, která cizinci v přijímající zemi hrozí, i účinnost poskytnutých záruk. Při posouzení jejich účinnosti je třeba přihlížet např. k tomu, zda odpovědné vnitrostátní orgány budou vázány zárukami, které poskytly orgány odpovědné za nabídnutí záruk, jakož i k obecné situaci lidských práv a jakékoli praxi dodržování či nedodržování poskytnutých diplomatických záruk (UNHCR Note on Diplomatic Assurances and International Refugee Protection, bod 21; nálezn. sp. zn. II. ÚS 2299/19, bod 81).

34. Poskytnutí diplomatických záruk není samo o sobě dostatečné k zajištění náležité ochrany před nebezpečím porušení zásady non-refoulement. Vždy je třeba se zabývat jejich spolehlivostí, což znamená zejména posoudit, (i) zda má příslušný soud možnost seznámit se s podmínkami diplomatických záruk, (ii) zda jsou záruky dostatečně konkrétní, nebo naopak vágní a příliš obecné, (iii) kdo záruky poskytl a zda je tato osoba oprávněna zavazovat přijímající stát, (iv) vydala-li záruky ústřední vláda přijímajícího státu, zda lze očekávat, že jimi budou vázány i místní úřady, (v) zda se záruky vztahují na zacházení, které je v přijímajícím státě v souladu se zákonem, či nikoli, (vi) zda záruky poskytl smluvní stát Rady Evropy, (vii) délku a význam dvoustranných vztahů přijímajícího a vydávajícího státu, včetně toho, zda přijímající stát v minulosti dodržoval podobně poskytnuté záruky, (viii) zda lze ověřit dodržení uvedených záruk objektivním způsobem prostřednictvím diplomatických či jiných monitorujících mechanismů, včetně nerušeného přístupu k právním zástupcům dotčené osoby, (ix) zda je v přijímajícím státě efektivní systém ochrany proti mučení, včetně toho, zda je ochoten spolupracovat s mezinárodními monitorujícími mechanismy (zahrnujícími i neziskové organizace zabývající se ochranou lidských práv na mezinárodní úrovni) a zda je ochoten vyšetřovat tvrzení o mučení a za mučení odpovědné osoby potrestat, (x) zda byla dotčená osoba v minulosti vystavena špatnému zacházení v přijímajícím státě a (xi) zda již zkoumaly spolehlivost poskytnutých záruk vnitrostátní soudy ve vydávajícím státě, který je smluvní stranou Úmluvy [srov. rozsudek *Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království*, bod 189; nálezn. sp. zn. II. ÚS 2299/19, bod 82].

35. Ústavní soud konstatuje, že při rozhodování o tom, zda vydání stěžovatele do Ruské federace nebrání některý z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, bylo rozhodné, že dne 24. 2. 2022, tedy v době před napadeným usnesením vrchního soudu, začala doposud trvající vojenská invaze Ruské federace na území Ukrajiny. Není úlohou tohoto nálezu podrobně se zabývat hodnocením této invaze podle mezinárodního práva, zjevně však jde o jeho porušení, přičemž je obecně známou skutečností, že ozbrojené síly Ruské federace se na území Ukrajiny dopouští zločinů proti míru a zločinů proti lidskosti. Následky této události jsou dalekosáhlé a ovlivňují mezinárodní vztahy České republiky a dalších evropských zemí s Ruskou federací, jakož i jejich institucionální rámec, o čemž ostatně vypovídá i vyloučení Ruské federace z Rady Evropy. Pokračování jejího členství by bylo za dané situace v rozporu s cíli a hodnotami této mezinárodní organizace. V Ruské federaci jsou v souvislosti s vojenskou agresí porušována základní práva a svobody tamních obyvatel (hned od zahájení invaze šlo zejména o svobodu shromažďování a svobodu projevu, represe se ale týkají i dalších základních práv a svobod).

36. Zatímco městský soud na tyto skutečnosti nemohl reagovat, neboť nastaly až po vydání jeho usnesení, vrchní soud je již adekvátně zohlednit mohl a měl, a to i když o stížnosti proti usnesení městského soudu rozhodoval jen několik dnů po zahájení agrese. Bylo povinností vrchního soudu posuzovat existenci důvodů nepřipustnosti vydání stěžovatele do Ruské federace podle aktuálního stavu k okamžiku rozhodování. Vojenskou invazi Ruské federace na území Ukrajiny bylo třeba od okamžiku jejího zahájení dne 24. 2. 2022 považovat za natolik zásadní událost, že neumožňovala soudu rozhodujícím o přípustnosti vydání stěžovatele do Ruské federace jen několik dnů po zahájení invaze, aby závěr o neexistenci důvodů nepřipustnosti vydání podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních založil na tom, že některé předvídatelné následky této vojenské invaze, ať už v rovině mezinárodních vztahů, či ochrany základních práv a svobod, se ještě nestihly projevit. Rozhodnutí soudu, kterým byla vyslovena přípustnost vydání, nebo kterým byla zamítnuta stížnost proti takovému rozhodnutí, nemůže být dostatečnou zárukou, že vydání do cizího státu nebude mít za následek porušení ústavně zaručených základních práv a svobod osoby, o jejíž vydání jde, bylo-li možné již při vydání tohoto rozhodnutí předpokládat, že okolnosti, z nichž soud vycházel, v době rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání a při jeho následné realizaci nebudou aktuální.

37. Ústavní soud konstatuje, že za situace, kdy se s odstupem několika dnů po zahájení vojenské invaze na území Ukrajiny teprve vytvářela odpověď států na porušování mezinárodního práva Ruskou federací, nebylo možné spatřovat v samotném členství Ruské federace v Radě Evropy a v její vázanosti Úmluvou dostatečné záruky, že nebude porušena zásada non-refoulement, a to přestože ke dni rozhodování soudu „zatím“ Ruská federace vyloučena nebyla. Již v době rozhodování vrchního soudu bylo Ruské federaci dočasně odebráno právo zastoupení ve Výboru ministrů a v Parlamentním shromáždění a její vyloučení z Rady Evropy, nebude-li invaze zastavena, bylo možné předpokládat. Dne 16. 3. 2022, tedy krátce po vydání napadeného rozhodnutí, tento následek také nastal. Výborem ministrů bylo totiž rozhodnuto o zániku členství Ruské federace v Radě Evropy. Ruská federace zároveň zaslala sdělení o vypovězení Úmluvy podle jejího čl. 58 odst. 1, v důsledku čehož po uplynutí doby šesti měsíců dne 16. 9. 2022 přestala být smluvním státem Úmluvy. Pro stěžovatele to znamená, že do budoucna není oprávněn podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva proti případnému zásahu orgánu Ruské federace do jeho základních práv a svobod a neuplatní se ani jiné kontrolní mechanismy spojené s členstvím v Radě Evropy.

38. Další skutečností, ze které vrchní soud vyšel v napadeném usnesení, jsou diplomatické záruky poskytnuté Generální prokuraturou Ruské federace. Ani u nich ovšem nepostačovalo vyjít z dosavadní praxe dodržování těchto záruk orgány Ruské federace. V tomto ohledu se lze ztotožnit se závěry Nejvyššího správního soudu, který v jiné věci týkající se přezkumu rozhodnutí o neudělení mezinárodní ochrany, při zohlednění výše uvedených kritérií pro posuzování diplomatických záruk (bod 34 tohoto nálezu), k vojenské invazi Ruské federace na území Ukrajiny uvedl, že „došlo k významné změně v rámci vztahů České republiky a Ruské federace (kritérium vii). Zejména nelze spoléhat na to, že Ruskou federací bude od případného nedodržení diplomatických záruk odrazovat riziko, že takové kroky by zhoršily její diplomatické vztahy s Českou republikou a promítly se do příštích rozhodnutí o extradících“. Zároveň „nelze ověřit dodržení uvedených záruk objektivním způsobem prostřednictvím diplomatických či jiných monitorujících mechanismů, včetně nerušeného přístupu k právním zástupcům dotčené osoby (kritérium viii)“, protože je otázkou, „zda lze vůbec akceptovat diplomatické záruky země porušující jak mezinárodní závazky vůči jinému státu, tak mezinárodně garantovaná základní práva vlastního obyvatelstva“ (rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Azs 306/2021-49, bod 34). Tyto závěry Nejvyššího správního soudu lze vztáhnout i na posuzovanou věc. Vrchní soud měl při svém rozhodování hodnotit význam diplomatických záruk s ohledem na výše uvedené následky vojenské invaze Ruské federace na

území Ukrajiny, což vyžadovalo provedení dokazování za účelem zjištění, zda uvedené diplomatické záruky nadále mohou být považovány za důvěryhodné a spolehlivé, a tedy budou chránit stěžovatele před nebezpečím špatného zacházení. Takovéto posouzení diplomatických záruk nebylo možné přenechat teprve na rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání.

39. Ústavní soud považuje tyto nedostatky napadeného usnesení vrchního soudu za postačující k tomu, aby byl ve věci stěžovatele zpochybněn závěr o neexistenci některého z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 91 odst. 1 písm. o) a p) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Měl-li by takovýto závěr obstát, bylo nezbytné, aby vrchní soud řádně zohlednil situaci vzniklou po zahájení vojenské invaze Ruské federace na území Ukrajiny. Tímto usnesením bylo proto porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny, která neměla být poskytnuta před možným porušením základního práva stěžovatele nebýt mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu zaručeného v čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy. Ze stejných důvodů bylo porušeno také právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

40. Tento nálezní nicméně nelze vykládat tak, že by uvedená vojenská invaze po dobu jejího trvání bez dalšího vylučovala možnost vydávání osob do Ruské federace, včetně stěžovatele, ani se jím Ústavní soud nijak nevyjadřuje k současné praxi rozhodování obecných soudů o připustnosti vydání. Nadále platí, že Česká republika i Ruská federace jsou smluvními stranami Evropské úmluvy o vydávání, z níž plyne oběma zemím závazek vydávat osoby pro účely trestního stíhání nebo výkonu trestu či ochranného opatření za podmínek stanovených touto úmluvou. Ústavní soud tímto nálezem nepředjímá, jakým způsobem mají obecné soudy posoudit význam zániku členství Ruské federace v Radě Evropy nebo skutečnosti, že Ruská federace již není smluvní stranou Úmluvy, ani význam poskytnutých diplomatických záruk v kontextu současné situace. Připustnost vydání stěžovatele ostatně není závislá na členství dožadujícího státu v Radě Evropy či jeho vázanosti Úmluvou. Jde pouze o možné záruky, které při rozhodování soudu o připustnosti vydání musí být zohledněny společně s dalšími rozhodnými okolnostmi.

41. Závěrem je namístě dodat, že nedostatečné zohlednění následků vojenské invaze Ruské federace na území Ukrajiny při rozhodování o připustnosti vydání stěžovatele je jediným důvodem vyhovění jeho ústavní stížnosti. Nebyť této mimořádné okolnosti, byla by ústavní stížnost stěžovatele odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

VII. Závěr

42. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele (výrok I) a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení vrchního soudu (výrok II). Protože zrušením napadeného usnesení vrchního soudu se ústavní stížnost stala nepřipustnou v části, v níž směřovala proti napadenému usnesení městského soudu [srov. nálezní ze dne 9. 12. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1085/14 (N 220/75 SbNU 475), bod 25], Ústavní soud ji v této části odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, aniž by se vyjadřoval k tomu, zda lze i k tomuto usnesení vztáhnout závěr o porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele (výrok III). Bude povinností vrchního soudu, aby vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy) znovu rozhodl o stížnosti stěžovatele proti usnesení městského soudu o připustnosti jeho vydání.

Č. 152**Kritéria soudu pro posouzení diskriminace z důvodu zdravotního postižení
(sp. zn. IV. ÚS 366/21 ze dne 20. prosince 2022)**

V případě diskriminace z důvodu zdravotního postižení jsou obecné soudy po přenesení důkazního břemene na žalovanou podle § 133a občanského soudního řádu povinny náležitě a pečlivě zvážit a hodnotit jednotlivé skutečnosti ve své úplnosti a logické návaznosti a v návaznosti na to učinit právní závěry, zda se stěžovatelkou jakožto žalobkyní bylo zacházeno ve srovnání s jinými zaměstnanci rovným způsobem (přímá diskriminace), zda existoval legitimní důvod k nerovnému zacházení (nepřímá diskriminace) a zda žalovaná učinila přiměřená opatření umožňující přístup k zaměstnání ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), za účelem odstranění nevýhody stěžovatelky spočívající ve zrakovém postižení.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků v senátě složeném z předsedy senátu Josefa Fialy, soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka a soudce Jana Filipa o ústavní stížnosti stěžovatelky B. B., zastoupené JUDr. Martinem Slobodníkem, Ph.D., advokátem, sídlem U Rybníčku 553, Prachatice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. února 2020 č. j. 19 Co 889/2019-717 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. února 2019 č. j. 23 C 276/2017-492, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Obchodní akademie, České Budějovice, Husova 1, sídlem Husova 1, České Budějovice, zastoupené Mgr. Jiřím Jaruškem, advokátem, sídlem Radniční 489/7a, České Budějovice, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 2. 2020 č. j. 19 Co 889/2019-717 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 2. 2020 č. j. 19 Co 889/2019-717 se zrušují.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť má za to, že jimi došlo k porušení jejich základních práv zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

2. Napadeným rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) ze dne 25. 2. 2019 č. j. 23 C 276/2017-492 bylo výrokem I vedlejší účastnici uloženo zaplatit stěžovatelce částku 75 000 Kč, výrokem II byla žaloba co do částky 125 000 Kč zamítnuta a výrokem III bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení. Stěžovatelka se žalobou domáhala ochrany před diskriminací v pracovněprávních vztazích s návrhem na náhradu nemajetkové újmy. Okresní soud posoudil věc po právní stránce podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a s ohledem na charakter prokázaného zdravotního omezení stěžovatelky, spočívajícího ve vrozené oční vadě, i podle zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „antidiskriminační zákon“). Po zhodnocení všech důkazů okresní soud dospěl k závěru, že se vedlejší účastnice dopustila vůči stěžovatelce některých diskriminačních jednání ve smyslu antidiskriminačního zákona (blíže popsanych v části 4 rozsudku okresního soudu). Za jednání vedlejší účastnice, která posoudil jako diskriminační, považoval výpověď stěžovatelky z pracovního poměru pro nadbytečnost, nepřidělování přímé pedagogické činnosti v době od 1. 9. 2017 do 2. 11. 2017, odpírání přístupu do systému „Bakaláři“, nařízení mimořádné pracovnělékařské prohlídky na den 29. 3. 2018, pouhý den dopředu, a na to navazující podání vytýkacího dopisu ze dne 5. 4. 2018. Naopak, jako nediskriminační jednání, resp. jednání, které sledovalo legitimní cíl, okresní soud shledal přidělování knihovnických prací ve sborovně, kde probíhaly stavební práce, místo kabinetu stěžovatelky, dále požadavek na vykonání mimořádné pracovnělékařské prohlídky dne 14. 9. 2017 a následné trvání na jejím provedení, oznámení překážek v práci na straně zaměstnavatele od 8. 3. 2018 do odvolání po zrušení lékařského posudku a s tím související pohrůžku, že pokud stěžovatelka nevykoná mimořádnou pracovnělékařskou prohlídku dne 7. 6. 2018, přestane jí vedlejší účastnice vyplácet náhradu mzdy za překážku v práci, a vyžádání podpisu na převzetí vytýkacího dopisu. S ohledem na závažnost diskriminačních jednání, snížení důstojnosti stěžovatelky a prodělané psychické útrapy okresní soud přiznal stěžovatelce přiměřené zadostiučinění v penězích ve výši 75 000 Kč.

3. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále též jen „krajský soud“) ze dne 25. 2. 2020 č. j. 19 Co 889/2019-717 byl výrok I rozsudku okresního soudu změněn tak, že se žaloba na uložení povinnosti vedlejší účastnici zaplatit stěžovatelce částku 75 000 Kč zamítá (výrok I), ve výroku II byl rozsudek okresního soudu potvrzen (výrok II) a dále bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení (výrok III). Krajský soud shledal většinu skutkových závěrů okresního soudu jako správnou. Odlišný skutkový závěr učinil po zopakování dokazování výslechy svědků k záměru a motivaci nové ředitelky vedlejší účastnice zbavit se stěžovatelky pro její hendikep, neboť tato motivace z provedených důkazů nevyplývala. Dospěl k odlišnému skutkovému závěru, že prezentovala-li ředitelka při výběrových řízeních svou koncepci, jejíž součástí mělo být mj. snížení počtu hodin u předmětu „Základy společenských věd“ a v důsledku toho mohla nastat nadbytečnost stěžovatelky, nebo uváděla-li ředitelka při jiných příležitostech v rozhovorech s dalšími osobami, že může dojít nebo dojde k propuštění stěžovatelky, vždy to bylo uváděno v souvislosti se zamýšlenými úspornými opatřeními a zamýšleným snižováním počtu učebních hodin zmíněného předmětu. Krajský soud se rovněž neztotožnil s hodnotícím soudem okresního soudu, podle kterého motivací k propuštění stěžovatelky z důvodu jejího zdravotního postižení má být kontext s celkovou snahou ukončit se stěžovatelkou pracovní poměr jakýmkoli možným způsobem.

Krajský soud považoval tento hodnotící soud za zcela neurčitý, nejasný a nepřezkoumatelný, nijak blíže zdůvodněný, a pro takové hodnocení neshledal v učiněných skutkových zjištěních žádnou oporu. Co do právního posouzení, tj. hodnocení motivace jednání vedlejší účastnice s ohledem na požadavky definované právními předpisy, krajský soud zhodnotil u jednání, která okresní soud shledal diskriminačními, vedlejší účastnicí uváděné důvody jako legitimní a věcně podložené. Jako nediskriminační tak (odlišně od okresního soudu) posoudil podání výpovědi z pracovního poměru, nepřidělování přímé pedagogické činnosti v době od 1. 9. 2017 do 2. 11. 2017, nařízení mimořádné pracovnělékařské prohlídky na den 29. 3. 2018 s navazujícím vytýkacím dopisem ze dne 5. 4. 2018, odepření přístupu stěžovatelky do systému Bakaláři. V případě jednání, která byla okresním soudem shledána jako nediskriminační, se s právním posouzením okresního soudu ztotožnil.

4. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759 bylo dovolání stěžovatelky podle § 243c odst. 1 občanského soudního řádu odmítnuto. Stěžovatelka vymezila dvě otázky hmotného práva, při jejichž řešení se měl krajský soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Poukazuje-li stěžovatelka na konkrétní rozhodnutí Nejvyššího soudu, od nichž se měl krajský soud odchýlit, jde dílem o rozhodnutí, která s ohledem na skutková zjištění, na nichž je rozhodnutí krajského soudu založeno, na řešenou situaci nedopadají, a dílem jde o rozpor pouze zdánlivý, neboť ve skutečnosti je rozhodnutí krajského soudu s touto judikaturou v souladu.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka nesouhlasí s postupem Nejvyššího soudu, který odmítl její dovolání, neboť rozhodnutí odvolacího soudu neřešilo otázku hmotného či procesního práva dosud neřešenou v rozhodování dovolacího soudu. Nereflektoval však skutečnost, že jde o spor na ochranu před diskriminací v pracovněprávních vztazích a o náhradu nemajetkové újmy. Nejvyššímu soudu vytýká, že neřešil ústavněprávní deficity rozhodnutí, vůči němuž dovolání směřovalo. Stěžovatelce není známo, že by se Nejvyšší soud v jakémkoli rozhodnutí, na které odkazuje v usnesení ze dne 25. 11. 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759, zabýval otázkou diskriminace z důvodu zdravotního postižení při výkonu práce ve školství. Za neobvyklý rovněž považuje postup Nejvyššího soudu, který napadenému rozhodnutí krajského soudu nejprve přiznal odklad vykonatelnosti a poté dovolání odmítl pro nepřípustnost.

6. Rozsudek krajského soudu považuje stěžovatelka za překvapivý, neboť se krajský soud odchýlil od okresním soudem bezprostředně provedených důkazů a jeho právních závěrů. Krajský soud sám bez v zásadě jakéhokoli dokazování, aniž by stěžovatelce umožnil přiměřeným způsobem se vyjádřit k nově nastolenému meritu věci, odepřel stěžovatelce právo na soudní ochranu. To se týká především právních závěrů krajského soudu co do posouzení výpovědi dané stěžovatelce, neboť tuto otázku posuzoval zcela izolovaně, mimo kontext jednání vedlejší účastnice před a po udělení výpovědi. Takový postup je v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 28. 1. 2015 sp. zn. 21 Cdo 695/2014, rozsudek ze dne 27. 4. 2004 sp. zn. 21 Cdo 2204/2003), podle které při zkoumání toho, co zaměstnavatel opravdu sledoval svým opatřením, je třeba posuzovat jednání zaměstnavatele vždy v jeho úplnosti a logické návaznosti. Za překvapivé stěžovatelka považuje též právní závěry krajského soudu týkající se posouzení nařízení mimořádné prohlídky nařízené v době překážky v práci s předstihem méně než 24 hodin na den školních prázdnin. Stěžovatelka poukazuje na rozpor s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2004 sp. zn. 21 Cdo 2048/2003. Krajský soud se řádně nevypořádal s důvody nevykonání prohlídky stěžovatelkou, s existencí překážky v práci na straně zaměstnavatele či školních prázdnin v době nařízení prohlídky, s navazujícím vytýkacím dopisem pro neúčast stěžovatelky na uvedené prohlídce, jakož i příčinnou souvislostí mezi nevykonáním prohlídky, udělením vytýkacího dopisu a následnou dlouhodobou pracovní neschopností stěžovatelky.

7. Rozhodnutí krajského soudu považuje stěžovatelka za nepřezkoumatelné a protiústavní, neboť v odvolacím řízení nebylo rozhodnuto o důkazech, které opakovaně navrhovala (tzv. opomenuté důkazy). Co do důvodu nadbytečnosti důkazu poukazuje na nález Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004 sp. zn. I. ÚS 733/01 (N 26/32 SbNU 239) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>. Krajskému soudu navrhovala svůj výslech, který však byl zamítán pro nadbytečnost.

8. V poslední části stěžovatelka tvrdí, že rozsudek krajského soudu a částečně i rozsudek okresního soudu trpí extrémním nesouladem skutkových a právních závěrů s provedenými důkazy. Zásadním rozparem trpí rozsudek krajského soudu, pokud jde o hodnocení důkazů v případě nařízení mimořádné prohlídky, kdy logičtější se jeví hodnocení okresního soudu, který jednání vedlejší účastnice zasadil do celkového kontextu záměru vedlejší účastnice stěžovatelku propustit, dále rozpor spatřuje v tendenčním způsobu výslechu svědkyně I. P., tendenčním hodnocení důkazů ve prospěch vedlejší účastnice týkajících se události z počátku května 2017, kdy stěžovatelka ve výuce nezjistila a nezaznamenala absenci dvou žákyň. Konečně poukazuje též na skutečnost, že se obecné soudy při hodnocení předání vytykáciho dopisu stěžovatelce nezabývaly otázkou specifických okolností (daných zdravotním postižením stěžovatelky) při přebírání doručované písemnosti.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), její ústavní stížnost je přípustná, neboť vyčerpala všechny zákonné prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníků řízení, vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatelky

10. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatelka pouze opakuje argumentaci použitou v dovolání, s níž se Nejvyšší soud již vypořádal v napadeném usnesení. Nejvyšším soudem citovaná rozhodnutí se otázkou diskriminace v pracovněprávních vztazích zabývají a rozsudek krajského soudu je s nimi v souladu. Navrhl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítnout.

11. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti považuje námitku týkající se překvapivosti rozsudku krajského soudu za nedůvodnou, neboť na počátku odvolacího jednání bylo stranám vysvětleno, v čem se náhled krajského soudu v otázce důkazní a zjištěného skutkového stavu odlišuje od závěrů okresního soudu, z jakého důvodu a v jakém rozsahu bude zopakováno dokazování, jakož i k jakým skutkovým otázkám. Pokud jde o opomenuté důkazy, krajský soud, vycházející z povahy přezkumné instance (nikoli nalézací), zopakoval pouze ty důkazy, u nichž shledal pochybení v jejich hodnocení okresním soudem.

12. Okresní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti především odkázal na odůvodnění svého rozsudku, přičemž konstatoval, že ve věci bylo provedeno rozsáhlé dokazování, při němž v žádném případě nedošlo okresním soudem ani následně krajským soudem při odlišném hodnocení důkazů za současného znovuprovedení značné části důkazů k zásahu do práva na spravedlivý proces. Rozhodnutí krajského soudu nepovažuje za překvapivé. Současně odmítl, že by postupem okresního soudu došlo k porušení zásady rovnosti či rovného zacházení s osobami se zdravotním postižením. Jedinou výtku směřující k obsahu rozsudku týkající se okolností přebírání doručované písemnosti zcela odmítá, přičemž se k ní dostatečně vyjádřil v odůvodnění rozsudku.

13. Vedlejší účastnice řízení má za to, že ústavní stížnost představuje pouhou polemiku se skutkovými a právními závěry krajského soudu. Následně se stručně vyjádřila k jednotlivým pasážím ústavní stížnosti.

14. V replice stěžovatelka v plném rozsahu odkázala na dosavadní písemná vyjádření.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí ani vrcholem soustavy obecných soudů, a proto mu nepřísluší zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů z pozice další přezkumné instance. Samotný postup v řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad práva, jakož i jeho aplikace náleží obecným soudům, které jsou součástí soudní soustavy podle čl. 91 odst. 1 Ústavy České republiky. Případy, kdy Ústavní soud, v souladu s principem minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, shledal v postupu obecných soudů porušení ústavně zaručených základních práv, jsou patrné z judikatury Ústavního soudu [viz např. nálezy ze dne 13. 1. 1999 sp. zn. I. ÚS 401/98 (N 3/13 SbNU 11), ze dne 5. 3. 2010 sp. zn. III. ÚS 1624/09 (N 43/56 SbNU 479), ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 10. 10. 2002 sp. zn. III. ÚS 173/02 (N 127/28 SbNU 95) nebo ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. III. ÚS 1604/13 (N 78/73 SbNU 387)].

16. Součástí práva na soudní ochranu je požadavek na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí. Dodržování povinnosti řádně a logicky odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Absence řádného odůvodnění zakládá nejen nepřezkoumatelnost takového rozhodnutí, ale zpravidla též protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování [viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257) nebo ze dne 4. 9. 2002 sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213)]. K požadavkům na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí srov. např. bod 24 nálezu ze dne 11. 8. 2015 sp. zn. I. ÚS 1891/13 (N 138/78 SbNU 159).

17. V posuzované věci se stěžovatelka domáhala soudní ochrany před diskriminací v pracovněprávním vztahu pro její zdravotní postižení.

18. Ústavním východiskem pro posouzení diskriminace je čl. 1, resp. čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, upravující princip rovnosti jako kategorii relativní, připouštějící určité zákonem založené nerovnosti, pouze jsou-li pro to dány ústavně akceptovatelné důvody, přičemž existence takových důvodů musí vyplynout z poměrování principu rovnosti na straně jedné a důvodu pro odlišné zacházení na straně druhé [viz nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 5. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 36/93 (N 24/1 SbNU 175; 132/1994 Sb.) nebo ze dne 8. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 880/15 (N 182/79 SbNU 59)].

19. Princip rovnosti a zákazu diskriminace v rámci pracovněprávní úpravy je obsažen v zákoníku práce (§ 16, 17) a především v antidiskriminačním zákoně, který vymezuje diskriminaci, její jednotlivé formy, jakož i stanoví právní prostředky ochrany (zejm. § 2, 3 a 4). Ve vztahu k osobám zdravotně postiženým zákoník práce ukládá zaměstnavateli povinnost pro zaměstnance se zdravotním postižením zajišťovat na svůj náklad technickými a organizačními opatřeními zejména potřebnou úpravu pracovních podmínek, úpravu pracovišť, zřízení chráněných pracovních míst, zaškolení nebo zaučení těchto zaměstnanců a zvyšování jejich kvalifikace při výkonu jejich pravidelného zaměstnání (§ 103 odst. 5).

20. Antidiskriminační zákon definuje rovné zacházení jako právo nebýt diskriminován z vymezených důvodů (§ 2 odst. 1), rozlišuje přímou (§ 2 odst. 3) a nepřímou diskriminaci (§ 3 odst. 1), přičemž za diskriminaci považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci (§ 2 odst. 2). V § 3 odst. 2 je upravena zvláštní forma diskriminace z důvodu zdravotního postižení, kterou představuje

odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřené opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti a dalším aspektům zaměstnávání, ledaže by takové opatření představovalo pro zaměstnavatele nepřiměřené zatížení (tím byl do českého právního řádu implementován čl. 5 směrnice Rady 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, ukládající zaměstnavateli přijmout „přiměřené uspořádání“ pro osoby se zdravotním postižením). Jako vodítko pro rozhodování o nepřiměřenosti zatížení slouží § 3 odst. 3 antidiskriminačního zákona. Tato forma diskriminace úzce souvisí s předchozími modely přímé a nepřímé diskriminace. Demonstrativní výčet přiměřených opatření je obsažen v uvedené směrnici. Mohou spočívat i v tom, že zaměstnavatel provede opatření, na jejichž základě si zdravotně postižená osoba udrží své zaměstnání (rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 10. 2. 2022 ve věci C-485/20). Jde rovněž o opatření organizačního nebo vzdělávacího charakteru, což odráží chápání pojmu „přiměřeného uspořádání“ ve smyslu odstranění různých překážek bránících plnému a účinnému zapojení zdravotně postižených osob do profesního života na rovnoprávném základě s ostatními pracovníky (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 11. 4. 2013 ve věci C-335/11 a C-337/11).

21. V diskriminačních věcech se uplatňuje speciální pravidlo dokazování (přesun důkazního břemene, resp. přesněji důkazní povinnosti), které představuje výjimku z obecného principu dokazování upraveného v § 120 občanského soudního řádu, podle kterého každý účastník nese důkazní břemeno ke skutečnostem, které tvrdí. Ustanovení § 133a občanského soudního řádu ukládá v případě diskriminačních sporů žalobci tvrdit a prokázat skutečnosti, z nichž vyplývá, že s žalobcem bylo zacházeno odlišně, resp. že došlo k diskriminaci přímé či nepřímé na základě zakázaného diskriminačního důvodu. Motivaci, že byla znevýhodněna na základě tohoto znaku, však již prokazovat nemusí, ta se v diskriminačních případech předpokládá, není-li dokazováním prokázán opak. Unese-li strana žalující svou část důkazního břemene, dochází k přesunu důkazního břemene na stranu žalovanou, která, chce-li být ve sporu úspěšná, je povinna tvrdit a prokázat, že nebyla porušena zásada rovného zacházení, resp. že její rozhodnutí je odůvodněno nikoli diskriminačními důvody, nýbrž jinými, přípustnými důvody [viz např. nálezy ze dne 22. 9. 2015 sp. zn. III. ÚS 1213/13 (N 172/78 SbNU 563) nebo ze dne 8. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 880/15 (N 182/79 SbNU 59)].

22. K procesu dokazování a hodnocení důkazů v diskriminačních sporech Ústavní soud judikuje, že součástí práva na soudní ochranu jsou i určité minimální požadavky ve vztahu k hodnocení důkazů obecnými soudy. Jejich skutkové závěry musí mít především rozumný základ v provedeném dokazování a úvahy, na nichž byly založeny, musí být seznatelné z odůvodnění jejich rozhodnutí [blíže k povinnosti soudů náležitým způsobem odůvodnit svá rozhodnutí např. nálezy ze dne 22. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo ze dne 26. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361)]. Nerespektování těchto požadavků by – v závislosti na způsobnosti takového pochybení zpochybnit výsledek řízení nebo učinit jej nepřezkoumatelným – mohlo opodstatňovat závěr o porušení práva účastníka řízení na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy [viz nálezy ze dne 22. 9. 2015 sp. zn. III. ÚS 1213/13 (N 172/78 SbNU 563)].

23. V posuzované věci lze obecným soudům přisvědčit v úvahách o rozložení důkazního břemene. Stěžovatelka je osobou zdravotně postiženou (zrakové postižení), která se domáhala soudní ochrany před diskriminací v pracovněprávním vztahu z důvodu jejího zdravotního postižení, spočívající ve vymezených jednáních, která podle stěžovatelky započala s nástupem nové ředitelky vedlejší účastnice. Svými tvrzeními, že došlo k jednání vykazujícímu objektivní znaky diskriminace (pouze stěžovatelce byla dána výpověď pro nadbytečnost, pouze stěžovatelce přestala být přidělována přímá pedagogická činnost, jen stěžovatelce byly přidělovány knihovnické práce atd.), splnila povinnost tvrdit, že došlo k určitému nerovnému

zacházení oproti jiným zaměstnancům, a to z důvodu zdravotního postižení. Tvrzený motiv, tedy že došlo k diskriminačnímu jednání z důvodu zdravotního postižení, však již prokazovat nemusí a uplatní se zde vyvratitelná domněnka. Potud Ústavní soud sdílí úvahy obecných soudů.

24. Splnila-li stěžovatelka svoji povinnost tvrzení a povinnost důkazní, bylo na vedlejší účastníci, aby tvrdila a prokázala, že ve vztahu ke stěžovatelce neporušila zásadu rovného zacházení, resp. že se stěžovatelkou bylo zacházeno rovným způsobem jako s ostatními zaměstnanci ve srovnatelné situaci (přímá diskriminace), že existoval legitimní, nediskriminační důvod k takovému z objektivního hlediska nerovnému zacházení (nepřímá diskriminace), a též že učinila přiměřená opatření (za účelem odstranění objektivní nevýhody stěžovatelky spočívající ve zrakovém postižení), umožňující stěžovatelce přístup k zaměstnání ve smyslu § 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona. Porušení povinnosti přijmout přiměřené opatření za účelem odstranění individuálního hendikepu (nevýhody) zdravotně postižené osoby, ledaže by takové opatření pro zaměstnavatele znamenalo nepřiměřené zatížení, představuje zvláštní formu nepřímé diskriminace, již se musí obecné soudy při řádném zjišťování skutkového stavu rovněž zabývat.

25. Ústavní soud má za to, že se obecné soudy náležitě nevypořádaly se skutečností, zda vedlejší účastnice splnila povinnost tvrzení a důkazní, a podařilo se jí tak prokázat, že v případě stěžovatelkou tvrzených diskriminačních jednání učinila ve smyslu § 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona (resp. čl. 5 shora uvedené směrnice) vhodná (přiměřená) opatření, umožňující stěžovatelce přístup k zaměstnání či pracovní činnosti (za účelem odstranění její nevýhody spočívající ve zrakovém postižení), v návaznosti na vedlejší účastnicí přijatá opatření jinak odůvodněná legitimním cílem, příp. že prokázala legitimitu nerovného zacházení.

26. Jinak řečeno, v případě výpovědi pro nadbytečnost se obecné soudy nevypořádaly s tím, zda vedlejší účastnice prokázala, že učinila dostatečná opatření k zajištění plného zapojení stěžovatelky do pracovního procesu a před ukončením pracovního poměru výpovědi jí nabídla, s ohledem na princip rovnosti, snížení pracovního úvazku či skončení pracovního poměru dohodou (jak tomu bylo učiněno u ostatních zaměstnanců dotčených navazujícími organizačními změnami), příp. prokázala legitimitu jinak nerovného zacházení.

27. Jde-li o jednání spočívající v nařízení mimořádné zdravotní prohlídky pouhý den předem (navíc na období velikonočních prázdnin) a v následné výtce porušení pracovních povinností, obecné soudy se nezabývaly zjištěním, zda vedlejší účastnice, i přes řádnou, včasnou a odůvodněnou omluvu stěžovatelky, prokázala, že obdobným způsobem jedná s ohledem na zásadu rovnosti se všemi zaměstnanci, a současně, zda učinila vhodná opatření za účelem odstranění nerovnosti mezi přístupem ke zrakově postižené stěžovatelce a ostatním zaměstnancům v souvislosti s předáním vytykáčím dopisu a umožnila stěžovatelce přečíst obsah této výtky (např. v tištěné formě se zvětšenou velikostí písma), příp. zda doložila legitimitu nerovného zacházení.

28. Z učiněných skutkových zjištění tyto skutečnosti nikterak nevyplývají. Přijetí, příp. opomenutí přijmout přiměřená opatření (uspořádání), jejichž smyslem je dodržení rovného zacházení se zdravotně postiženými osobami, bude třeba, je-li to možné, hodnotit u jednotlivých stěžovatelkou tvrzených diskriminačních jednání a teprve v kontextu zjištěných skutečností posoudit, zda bylo se stěžovatelkou zacházeno rovným způsobem, případně zda existoval legitimní důvod k nerovnému zacházení.

29. Pochybení s ústavněprávní relevancí spatřuje Ústavní soud rovněž v nedostatečném odůvodnění napadených rozhodnutí krajského soudu a okresního soudu, pokud jde o legitimitu postupu vedlejší účastnice při ukončení pracovního poměru se stěžovatelkou výpovědi pro nadbytečnost. Okresní soud dospěl k závěru, že vedlejší účastnice dostatečně přesvědčivě neprokázala, že výpověď byla podána pro nadbytečnost legitimně. Především z kontextu celkové snahy ukončit se stěžovatelkou pracovní poměr jakýmkoliv možným

způsobem dovodil, že výběr stěžovatelky jako osoby nadbytečné spočíval právě v důvodu jejího zdravotního postižení, tedy že toto jednání vedlejší účastnice bylo diskriminační. Stěžovatelka byla jediným pedagogickým pracovníkem, kterému byla dána výpověď. Přestože existovala objektivní potřeba snížit pracovní úvazky v reakci na vývoj skladby předmětů a nižší počet přijatých žáků, bylo v možnostech vedlejší účastnice vyřešit věc jinak než výpovědí. Nezhodnotil přijatá organizační opatření č. 3/2017 a 5/2017 jako ryze účelová ve vztahu ke stěžovatelce, dospěl však k tomu, že tato opatření posloužila k již dříve zamýšlenému záměru nové ředitelky se stěžovatelky pro její hendikepu zbavit. Krajský soud se v posuzované věci ztotožnil se závěrem okresního soudu, že objektivně existovala potřeba snížit úvazky v reakci na vývoj skladby předmětů a počty přijímaných žáků. Přijatá organizační opatření č. 3/2017 a č. 5/2017 však nehodnotil jako předstíraná, motivovaná snahou propustit stěžovatelku, což bylo potvrzeno i tím, že poté, co vedlejší účastnice odvolala výpověď stěžovatelce, nahradila tato organizační opatření novým opatřením č. 8/2017, kterým dosáhla téhož účelu. Odlišně od okresního soudu však argumentuje, že je autonomním rozhodnutím zaměstnavatele, jak dosáhne sledovaného cíle, zda omezením pracovních úvazků více zaměstnanců nebo ukončením pracovního poměru pro nadbytečnost pouze s jedním pracovníkem, přičemž z pouhé skutečnosti, že vedlejší účastnice dala výpověď pouze stěžovatelce, diskriminaci nelze dovodit. Krajský soud uzavřel, že vedlejší účastnice vysvětlila kritéria výběru zaměstnanců, kterých se tyto změny týkaly, když snížení počtu učebních hodin (snížení úvazků) se realizovalo u zaměstnanců na částečný úvazek a nedotklo se zaměstnanců pracujících na plný úvazek. Dalším kritériem odlišujícím mezi zaměstnanci se sníženým úvazkem bylo kritérium, jak je daný pracovník zkušený, když preferováni byli zaměstnanci zkušenější. Tato kritéria shledal krajský soud za věcně odůvodněná, racionální a nediskriminační.

30. Obecné soudy jsou v intencích práva na soudní ochranu při hodnocení legitimitnosti postupu vedlejší účastnice povinny vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co tvrdí účastníci řízení, má-li to vztah k projednávané věci. Tyto skutečnosti jsou povinny hodnotit nikoli izolovaně, ale v celkovém kontextu daného jednání. Ústavní soud dospěl k závěru, že v posuzované věci se obecné soudy dostatečně nevypořádaly s argumentací stěžovatelky a současně pominuly komplexní hodnocení jednotlivých skutečností ve své úplnosti a logické návaznosti, což mohlo mít vliv na posouzení oprávněnosti postupu vedlejší účastnice.

31. Výběr nadbytečného zaměstnance nepodléhá soudnímu přezkumu, neboť je věcí zaměstnavatele, jakým způsobem hodlá zajistit plnění svých úkolů a jaký tým pracovníků za tím účelem sestaví [nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1609/08 (N 105/53 SbNU 313)]. Je rovněž v plné působnosti zaměstnavatele, zda, jak a kdy přistoupí k organizačním změnám, jejichž důsledkem jsou následné personální změny. V kognici soudů je tak posuzování, zda je respektován zákaz rozlišování osob, jichž se změny dotknou, podle nepřijatelných kritérií. To znamená, že soudnímu přezkumu nepodléhá výběr konkrétního nadbytečného zaměstnance, ale dodržení zákonných požadavků na použitá kritéria, způsob a postup takového výběru, které nesmějí být diskriminační.

32. Ze spisu okresního soudu Ústavní soud zjistil, že organizačním opatřením č. 3/2017 ze dne 15. 5. 2017 (s účinností od 1. 9. 2017) bylo rozhodnuto o snížení počtu zaměstnanců o 0,48 úvazku, tj. o 10 hodin, a to v reakci na změnu školních vzdělávacích programů a z toho vyplývající zjištění, že počet pracovních míst pro učitele s odborným vzděláním pro předmět Základy společenských věd a předmět Právo (jež vyučovala stěžovatelka), překračuje potřebu výkonu pedagogické práce (viz č. I. 38 spisu). Na základě tohoto opatření byla stěžovatelce dána výpověď pro nadbytečnost (č. I. 39). Ačkoli stěžovatelka v řízení před soudy tvrdila, že tyto předměty vyučují u vedlejší účastnice celkem dva učitelé, uvedené opatření se dotklo pouze jí. Přitom v průběhu řízení opakovaně namítala jeho účelovost. Tvrdila, že změny školních vzdělávacích programů, jejichž důsledkem bylo přijetí organizačního opatření č. 3/2017

a následně výpověď daná stěžovatelce dne 22. 6. 2017, byly projednány školskou radou až dne 26. 6. 2017, tedy více než jeden měsíc po jeho vydání, což doložila i zápisem ze zasedání školské rady ze dne 26. 6. 2017 (č. 1. 61 spisu). Přitom z § 168 odst. 1 písm. a) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vyplývá, že předpokladem přijetí školských vzdělávacích programů je vyjádření školské rady k jejich návrhům. S touto námitkou se však obecné soudy nikterak nevypořádaly. Zjevně urychlený postup při vydání organizačního opatření č. 3/2017 bez předchozího řádného přijetí školních vzdělávacích programů, v kontextu i dalších níže uvedených skutečností, oslabuje závěr o legitimitě postupu vedlejší účastnice. Kromě uvedeného organizačního opatření č. 3/2017 mělo snížit počet zaměstnanců o 0,48 úvazku, tj. o 10 hodin. Z dodatku pracovní smlouvy uzavřeného mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí dne 30. 8. 2016 (tedy na období od 1. 9. 2016) se podává, že pracovní úvazek byl upraven na 9 vyučovacích hodin (č. 1. 17). Jestliže stěžovatelce byla dána výpověď pro nadbytečnost na základě organizačního opatření č. 3/2017, kterým bylo rozhodnuto o snížení počtu úvazků o 10 hodin, přičemž stěžovatelka v té době měla úvazek na 9 vyučovacích hodin, je zřejmé, že toto organizační opatření se dotklo nerovnoměrně co do 9 hodin stěžovatelky a co do 1 hodiny dalšího učitele.

33. Teprve následující organizační opatření č. 5/2017 ze dne 23. 5. 2017 (s účinností rovněž od 1. 9. 2017, č. 1. 423 spisu) mělo v reakci na uskutečněné přijímací řízení a změnu dělených tříd 3. ročníků na skupiny, snížit souhrnně celkový počet týdenních hodin o 19, tj. o 0,9 pracovního úvazku, což mělo být provedeno zkrácením úvazků zaměstnancům pracujícím na částečný úvazek, a dotklo se dalších tří zaměstnanců, u nichž došlo ke zkrácení úvazků, příp. k rozvázání pracovního poměru dohodou. Shora uvedená kritéria volby zaměstnanců (tedy kritéria, která krajský soud posoudil jako věcně odůvodněná, racionální a nediskriminační), jak vyplývá z příslušných opatření, byla stanovena pro účely personálních změn provedených organizačním opatřením č. 5/2017. Stěžovatelka však obdržela výpověď pro nadbytečnost na základě organizačního opatření č. 3/2017, které samo o sobě žádá kritéria volby nadbytečných zaměstnanců nestanovilo, neboť se týkalo pouze stěžovatelky (ačkoli podle tvrzení stěžovatelky stejné předměty vyučoval ještě další učitel).

34. Obecné soudy se v posuzované věci s těmito nesrovnalostmi nikterak nevypořádaly, resp. nehodnotily oprávněnost postupu vedlejší účastnice v kontextu obou organizačních opatření č. 3/2017 a č. 5/2017. Z napadených rozhodnutí naopak vyplývá, že tato opatření nevhodně směřují, resp. mezi nimi nečiní fakticky žádné rozdíly co do účelu jejich přijetí, jakož i navazujících důsledků. V právních úvahách obecných soudů rovněž absentuje hodnocení jednání vedlejší účastnice v kontextu následné časové posloupnosti, kdy 19. 7. 2017 podala stěžovatelka žalobu, dne 21. 8. 2017 bylo přijato nové organizační opatření č. 8/2017, které zpřesnilo předchozí organizační opatření č. 5/2017 co do celkového počtu snížení pracovních míst, a kdy dne 23. 8. 2017 byla vedlejší účastnicí odvolána výpověď s odůvodněním, že organizačním opatřením č. 8/2017 (rozhodnutí o celkovém snížení počtu pracovních míst – č. 1. 130 spisu) budou sníženy úvazky z důvodu organizačních změn jiným zaměstnancům (č. 1. 113 spisu). Vedlejší účastnice tak na jedné straně hájila opodstatněnost organizačního opatření, kterým byla shledána stěžovatelka nadbytečnou, a na druhé straně přijímá nové organizační opatření, kterým zachovává stěžovatelce úvazek v plném rozsahu a zkracuje pracovní úvazky jiným zaměstnancům. Legitimitě postupu vedlejší účastnice oslabuje i tvrzení stěžovatelky, jež obecné soudy zcela ignorovaly a kterým stěžovatelka poukázala na rozpor jednání vedlejší účastnice s kolektivní smlouvou, podle jejíž části II odst. 9 je zaměstnavatel povinen nabídnout plný pracovní úvazek přednostně těm zaměstnancům, kteří pracují na snížený pracovní úvazek. Z tvrzení stěžovatelky však vyplývá, že namísto dodržení uvedené povinnosti byli přijímáni noví zaměstnanci (viz vyjádření ze dne 4. 10. 2018 – č. 1. 343).

35. Ústavní soud uzavírá, že shora uvedené neobvyklé skutečnosti, které jsou pro posouzení výpovědi z pracovního poměru pro nadbytečnost z hlediska porušení zásady rovného zacházení, resp. diskriminace, významné, nebyly obecnými soudy vzaty v úvahu, resp. se s nimi soudy v napadených rozhodnutích nikterak nevypořádaly.

VI. Závěr

36. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud považuje odůvodnění provedená obecnými soudy co do kritérií volby nadbytečných zaměstnanců za nedostačující, nezohledňující všechny aspekty, které v řízení vyšly najevo (body 32 až 35 výše). Ve spojení s nedostatečným hodnocením, zda vedlejší účastnice unesla břemeno tvrzení a břemeno důkazní ve smyslu § 133a občanského soudního řádu (body 25 až 28 shora) došlo napadeným rozhodnutím krajského soudu k porušení základního práva stěžovatelky zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny. Vzhledem k tomu, že ve věci současně došlo k neúplnému zjištění skutkového stavu, bude následně třeba tento stav napravit, doplnit potřebná skutková zjištění a opětovně posoudit existenci či neexistenci podezření diskriminace, které se stěžovatelka dovolávala od počátku řízení, za současného řádného odůvodnění přijatých právních závěrů.

37. Ústavní soud po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnosti částečně vyhověl a napadený rozsudek krajského soudu zrušil, neboť jím bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Uvedená pochybení shledal i v napadeném rozsudku okresního soudu, který žalobě stěžovatelky zčásti vyhověl, avšak, veden zásadou minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů, dospěl k závěru, že pro jejich nápravu bude postačovat věc vrátit k novému projednání a rozhodnutí krajskému soudu, čímž bude zachován procesní prostor k ochraně stěžovatelčích práv i ve vztahu k rozhodnutí okresního soudu.

38. Současně se zrušením rozsudku krajského soudu bylo nezbytné zrušit i usnesení Nejvyššího soudu; to již proto, že by toto usnesení v opačném případě bez návaznosti na předchozí (zrušené) rozhodnutí zůstalo bez svého právního podkladu a odporovalo by principu právní jistoty [srov. např. nálezy ze dne 24. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 455/05 (N 210/39 SbNU 239) či ze dne 18. 3. 2010 sp. zn. III. ÚS 3320/09 (N 60/56 SbNU 643)].

39. Ústavní soud se, aniž by předjímal výsledek nového řízení před krajským soudem, nezabýval dalšími námitkami stěžovatelky obsaženými v ústavní stížnosti.

40. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2020 č. j. 21 Cdo 1436/2020-759 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 2. 2020 č. j. 19 Co 889/2019-717 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud tak rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ve zbytku ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 153**Povinnost soudu projednat žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody uložená nálezem Ústavního soudu i po přemístění k výkonu trestu do jiné věznice
(sp. zn. II. ÚS 2152/22 ze dne 20. prosince 2022)**

Pokud Ústavní soud stížnostnímu soudu nálezem uložil, aby o stížnosti týkající se žádosti o podmíněné propuštění stěžovatele znovu rozhodl a posoudil, zda stěžovatel splňuje předpoklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, již není významné, že stěžovatel byl v mezidobí přemístěn k výkonu trestu do jiné věznice, jelikož stále jde o žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu, který vykonával v původní věznici. Pro určení příslušnosti jsou rozhodující skutečnosti, které jsou dány při zahájení řízení.

Tím, že stížnostní soud usnesení soudu prvního stupně o zamítnutí žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění zrušil, aniž by jej přezkoumal, a rozhodl tak v mezích procesní úpravy při vázanosti právním názorem Ústavního soudu, (opětovně) porušil ústavně zaručené právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu a soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudců Tomáše Lichovníka a Jaromíra Jirsy ve věci ústavní stížnosti stěžovatele F. V., t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody, zastoupeného Mgr. Václavem Němcem, advokátem, se sídlem Roháčova 3339/5, Ostrava, směřující proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. června 2022 č. j. 8 To 356/2021-159, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2022 č. j. 8 To 356/2021-159 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 23. 6. 2022 č. j. 8 To 356/2021-159 se ruší.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Včas podanou ústavní stížností, která splňuje podmínky řízení dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Krajského soudu v Plzni (dále též jen „krajský soud“), neboť má za to, že jím byla porušena jeho základní práva zaručená čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a připojených a vyžádaných soudních rozhodnutí vyplývá, že usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 19. 11. 2021 č. j. 12 PP 71/2021-121 byla

zamítnuta žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 14. 12. 2021 č. j. 8 To 356/2021-133 byla zamítnuta stížnost stěžovatele proti usnesení Okresního soudu Plzeň-město. Stěžovatel napadl toto usnesení předcházející ústavní stížností. Uvedl v ní, že krajský soud aplikoval ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku, neboť dovedl, že stěžovatel již byl jednou podmíněně propuštěn, tudíž nově je možné jej podmíněně propustit až po výkonu poloviny zbytku trestu, tj. po výkonu 1 925 dnů. Namítl, že krajský soud ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku aplikoval nesprávně, v rozporu s jeho účelem. Uvedl, že byť se tento soud ztotožnil s jeho argumentací obsaženou ve stížnosti proti usnesení soudu prvního stupně, paradoxně došel k závěru, který je pro něj ještě nepříznivější. Jelikož totiž v minulosti splnil předpoklady pro podmíněné propuštění a Okresní soud v Ostravě jej podmíněně propustil, v důsledku výkladu zastávaného krajským soudem bude muset vykonat (před případným opětovným podmíněným propuštěním) trest delší minimálně o čtyři roky a tři měsíce, a to přesto, že se v průběhu prvního podmíněného propuštění osvědčil a ani poté nespáchal žádný nový trestný čin. Výklad citovaného ustanovení, ke kterému dospěl krajský soud, tak podle něj vede k absurdní situaci, kdy je odsouzený, který se napravil dříve, trestán přísněji než ten, jenž se napravil později.

3. Stěžovatel tvrdil, že je třeba na něj hledět jako na osobu, která o podmíněné propuštění žádá poprvé. Byl již sice jednou z výkonu stejného trestu odnětí svobody propuštěn, avšak osvědčil se a nový trest i trest souhrnný mu byl uložen za „starou“ trestnou činnost, které se dopustil předtím, než nastoupil výkon trestu. Podle něj by bylo absurdní, aby odsouzený, který se prokazatelně polepšil a napravil ve výkonu trestu dříve než jiný odsouzený, byl za toto brzké polepšení „odměněn“ téměř dvojnásobnou minimální délkou výkonu trestu.

4. Ústavní soud v řízení o předchozí ústavní stížnosti vydal dne 11. 5. 2022 nálezu sp. zn. I. ÚS 232/22 (N 59/112 SbNU 44), kterým dal stěžovateli za pravdu. V době vydání nálezu Ústavní soud případ stěžovatele rekapituloval následně: Stěžovateli byl nejprve rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 20. 11. 2014 č. j. 53 T 9/2013-3923, ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 2 To 33/2015, uložen trest odnětí svobody v trvání šesti let a tři měsíců. Dne 19. 1. 2019 byl z výkonu tohoto trestu podmíněně propuštěn. Rozsudkem Okresního soudu ve Zlíně ze dne 22. 1. 2019 sp. zn. 1 T 142/2018, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 14. 5. 2020 sp. zn. 6 To 396/2019, byl uvedený trest zrušen a stěžovateli byl uložen souhrnný trest ve výměře sedmi let. Rozsudkem Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 15. 7. 2019 sp. zn. 68 T 6/2018 byl stěžovatel odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání sedmi let, přičemž se jednalo o trestnou činnost, které se dopustil ještě před výkonem trestu odnětí svobody uloženého citovaným rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci. Část jednání byla spáchána až po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně, nejednalo se tedy o souběh trestných činů (ve vztahu k trestné činnosti, za kterou již vykonával trest odnětí svobody), a proto mu nebyl uložen trest souhrnný, ale trest nový. Stěžovateli tak byly uloženy dva tresty odnětí svobody, každý ve výměře sedmi let. V důsledku uložení souhrnného trestu bylo zrušeno i rozhodnutí o původním podmíněném propuštění (neboť toto rozhodnutí navazovalo na rušený výrok o trestu z rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 6. 2015 sp. zn. 2 To 33/2015), takže stěžovatel nastoupil znovu výkon trestu, přičemž tak učinil dobrovolně. Jak uvedl výslovně Okresní soud Plzeň-město v usnesení, podmínky původního propuštění nijak neporušil, vedl zcela řádný život. Krajský soud v tam přezkoumávaném usnesení na situaci stěžovatele aplikoval ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku. Podle tohoto ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku (ve znění účinném do 31. 12. 2021, aktuálně jde o ustanovení § 91 odst. 5 tr. zákoníku) je opětovné podmíněné propuštění z výkonu téhož trestu možné až po výkonu poloviny zbytku trestu a v případech uvedených v § 88 odst. 4 tr. zákoníku po výkonu dvou třetin zbytku trestu; opětovné propuštění z výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí není možné. Pro posouzení dříve projednávané věci tak bylo klíčové vyřešení otázky, zda je třeba na případ stěžovatele aplikovat ustanovení

§ 91 odst. 4 tr. zákoníku (jak to učinil krajský soud), či nikoliv. Ústavní soud dospěl k závěru, že ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku nelze aplikovat v případě, kdy odsouzený při svém původním podmíněném propuštění svým chováním v průběhu zkušební doby nezavdal žádnou příčinu k nařízení výkonu zbytku trestu. Takový výklad prohlásil za logický a souladný s účelem institutu podmíněného propuštění. Ústavní soud přisvědčil argumentaci stěžovatele, že opačný výklad (ke kterému dospěl v posuzovaném případě krajský soud) by vedl k absurdním důsledkům. Při opačném výkladu by bylo postavení odsouzeného, který již v průběhu původně uloženého trestu odnětí svobody splnil předpoklady pro podmíněné propuštění a beze zbytku plnil i své povinnosti v rámci zkušební doby podmíněného odsouzení, značně zhoršeno (oproti odsouzenému, který doposud uložený trest odnětí svobody nevykonával tak zdárným způsobem, aby bylo možné rozhodnout o jeho podmíněném propuštění), a to výhradně v důsledku okolností, které nijak nemohl ovlivnit. Ústavní soud konstatoval, že krajský soud nesprávným postupem jednak zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a dále porušil předvídatelnost právní úpravy trestního postihu stěžovatele, respektive zásadu právní jistoty a zákaz libovůle v oblasti trestání chráněné čl. 39 Listiny zakotvujícím výhradu zákona pro označení trestnosti jednání a stanovení trestů. Ústavní soud proto přistoupil ke zrušení napadeného usnesení krajského soudu a uložil mu, aby opětovně přezkoumal stížnost stěžovatele proti usnesení soudu prvního stupně a posoudil, zda stěžovatel splňuje předpoklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, a to za použití ústavně konformního výkladu ustanovení § 91 odst. 4 tr. zákoníku.

5. Krajský soud před provedením nařízeného neveřejného zasedání obdržel opis usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 2. 6. 2022 sp. zn. 46 PP 14/2022, jímž tento soud (který se stal místně příslušným po přemístění stěžovatele do věznice v obvodu jeho působnosti) stěžovatele podle § 88 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku podmíněně propustil z výkonu trestu odnětí svobody a stanovil mu zkušební dobu v trvání sedmi let za současného vyslovení dohledu a také stěžovateli uložil přiměřenou povinnost, aby ve zkušební době podle svých sil splácel způsobenou škodu. Krajský soud si ověřil, že proti usnesení podal státní zástupce stížnost, a stěžovatel je tedy i nadále ve výkonu trestu odnětí svobody.

6. Krajský soud dospěl k závěru, že za situace, kdy bylo v mezidobí znovu rozhodnuto, byť nepravomocně, o tom, že stěžovatel se z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propouští, nemůže nadále ve věci rozhodovat. Především proto, že by již nemohl věc vrátit postupem podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. řádu Okresnímu soudu Plzeň-město, neboť ten s ohledem na přemístění stěžovatele do Vazební věznice Praha-Pankrác již není příslušný k vydání opětovného rozhodnutí. Doplnil poznámku na okraj, že stěžovatel podle pravomocného soudního rozsudku způsobil České republice zastoupené finančním úřadem škodu ve výši 14 582 027 Kč a podle dalšího soudního rozhodnutí škodu ve výši dalších několika set tisíc korun. Krajský soud s ohledem na vývoj situace v dané věci toliko podle § 149 odst. 1 tr. řádu zrušil napadené rozhodnutí bez dalšího.

7. Ústavní soud zjistil, že usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 2. 6. 2022 sp. zn. 46 PP 14/2022 bylo ke stížnosti státního zástupce po vydání napadeného usnesení krajského soudu usnesením Městského soudu v Praze ze dne 21. 7. 2022 č. j. 67 To 206/2022-176 podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zrušeno a městský soud podle § 88 odst. 1 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku *a contrario* za použití § 331 odst. 1 tr. řádu rozhodl znovu tak, že stěžovatelu žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zamítl.

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel je přesvědčen, že krajský soud nesplnil pokyn, který mu Ústavní soud v nálezu uložil. Pokud krajský soud prvostupňové usnesení o žádosti stěžovatele toliko zrušil bez dalšího, nechal stěžovatelu žádost fakticky do současné doby nerozhodnutou. Krajský soud se nijak nevypořádal se stížnostními důvody stěžovatele a bez jakéhokoli odůvodnění

prvostupňové rozhodnutí bez dalšího zrušil. Přemístění stěžovatele do jiné věznice nemůže vést k odnětí stěžovatele jeho zákonnému soudci, který je určen okamžikem podání žádosti o podmíněně propuštění. Stěžovatel namítá, že krajský soud neměl připojovat žádné poznámky k rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4. Stěžovatel je interpretuje jako snahu o ovlivnění rozhodnutí Městského soudu v Praze v tom smyslu, aby stěžovatel nebyl podmíněně propuštěn.

9. Stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl přednostně.

III. Vyjádření účastníka řízení

10. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení, aby se vyjádřil k ústavní stížnosti.

11. Krajský soud v Plzni ve vyjádření rekapituloval průběh řízení. Ztotožnil se se stěžovatelem v tom směru, že o jeho žádosti podané dne 24. 9. 2021 nebylo ani Okresním soudem Plzeň-město, ani krajským soudem pravomocně rozhodnuto. To však podle názoru účastníka řízení souvisí s přemístěním stěžovatele. Důvody, které po přemístění stěžovatele do jiné věznice vedly k rozhodnutí krajského soudu zrušit prvostupňové rozhodnutí podle § 149 odst. 1 tr. řádu bez dalšího, účastník objasnil v odůvodnění svého rozhodnutí. Účastník se domnívá, že jeho postupem nedošlo k dotčení stěžovatelových ústavně zaručených práv, neboť v mezidobí rozhodl Obvodní soud pro Prahu 4, byť nepravomocně o další žádosti stěžovatele. Krajský soud závěrem připouští, že poznámka k rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 4 mohla v odůvodnění napadeného rozhodnutí působit nepatříčně. Konstatuje, že zcela jistě ji předseda senátu neformuloval se záměrem ovlivnit nezávislost Městského soudu v Praze, o jehož erudici a nezávislosti nemohou vyvstat žádné pochybnosti.

IV. Splnění podmínek řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

13. Ústavní soud si byl z následně vyžádaného opisu usnesení Městského soudu v Praze vědom toho, že tento soud usnesením ze dne 21. 7. 2022 č. j. 67 To 206/2022-176 podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu zrušil prvostupňové usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4, kterým byl stěžovatel nepravomocně podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody za stanovení dalších podmínek, a městský soud sám stěžovatelovu následně podanou žádost o podmíněně propuštění zamítl. Ověřil i to, že stěžovatel se nadále nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Projednání ústavní stížnosti v přednostním režimu považoval za vhodné načasovat až po nápadu další ústavní stížnosti směřující proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 7. 2022, kterou bylo možné očekávat.

V. Posouzení věci Ústavním soudem

14. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K zásahu je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími (či řízením, které jejich vydání předcházelo) zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů [srov. např. nález ze dne 4. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 996/18 (N 105/94 SbNU 282)].

15. Ústavní soud po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí dospěl k závěru, že k právě takovému pochybení při rozhodování obecného soudu došlo. Ústavní stížnost je tudíž důvodná.

16. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Ústavní soud dává konstantně najevo, že tento příkaz platí i pro něj, což se uplatní i ve vztahu k odůvodnění předpokladů pro otevření ústavněprávního přezkumu postupem předepsaným podle § 23 ve spojení s § 13 zákona o Ústavním soudu.

17. Z rozhodovací praxe Ústavního soudu vyplývá, že obecné soudy mohou mít výjimečně možnost vyjádřit na řešení věci jiný právní názor, než k jakému dříve dospěl Ústavní soud, je-li pro takovou výjimku dán náležitý důvod a dostatečné odůvodnění [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173) či sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)]. Chce-li proto obecný soud takto (oproti dispozici čl. 89 odst. 2 Ústavy) postupovat, musí svůj výjimečný postup náležitě odůvodnit v rovině ústavněprávní argumentace již v rámci samotného odůvodnění svého rozhodnutí, kde může Ústavnímu soudu nabídnout pro ústavní pořádek a právní řád jako významový celek konformnější výkladové alternativy [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 976/17 ze dne 6. 2. 2018 (N 19/88 SbNU 267)].

18. V posuzované věci Ústavní soud dospěl v již citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 232/22 k závěru, že usnesením Krajského soudu v Plzni jako soudu stížnostního došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. Ústavní soud proto přistoupil ke zrušení napadeného usnesení krajského soudu a výslovně mu uložil, aby opětovně přezkoumal stížnost stěžovatele proti usnesení soudu prvního stupně a posoudil, zda stěžovatel splňuje předpoklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, a to za použití ústavně konformního výkladu § 91 odst. 4 tr. zákoníku.

19. Stížnostní soud však pokyn Ústavního soudu nerespektoval. Ze spisového materiálu zjistil, že stěžovatel byl v mezidobí přemístěn do věznice v obvodu působnosti Obvodního soudu pro Prahu 4. Tím se stal tento soud nově místně příslušný pro projednání nové stěžovatelovy žádosti o podmíněné propuštění. Z tohoto zjištění však dále dovodil, že Krajský soud v Plzni již nemůže přezkoumat podmínky pro podmíněné propuštění, neboť pokud by podle § 149 odst. 1 písm. b) tr. řádu věc vrátil Okresnímu soudu Plzeň-město, tento soud by již nebyl s ohledem na přemístění stěžovatele do Vazební věznice Praha-Pankrác příslušným k vydání opětovného rozhodnutí. Z těchto důvodů napadené usnesení o zamítnutí žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění zrušil, aniž by jej přezkoumal, a rozhodl tak v mezích procesní úpravy při vázanosti právním názorem Ústavního soudu o žádosti stěžovatele.

20. Nerespektování právního názoru Ústavního soudu v posuzovaném případě nelze považovat za odůvodněné. Podle § 320 odst. 2 tr. řádu platí, že u osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, činí rozhodnutí souvisící s výkonem tohoto trestu okresní soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává. Pokud tedy stěžovatel podal žádost u Okresního soudu Plzeň-město v době, kdy v jeho obvodu vykonával trest, učinil tak u soudu příslušného k takovému rozhodnutí. O stížnosti proti jeho rozhodnutí je příslušný rozhodnout Krajský soud v Plzni jakožto soud jemu nadřízený [podle § 146 odst. 2 písm. c) tr. řádu]. Pokud Ústavní soud krajskému soudu uložil, aby o stížnosti znovu rozhodl a posoudil, zda stěžovatel splňuje předpoklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, již není významné, že stěžovatel byl v mezidobí přemístěn k výkonu trestu do jiné věznice (Praha-Pankrác), jelikož stále jde o žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu, který vykonával ve Věznici Plzeň. Pro určení příslušnosti jsou rozhodující skutečnosti, které jsou dány při zahájení řízení. Takový názor opakovaně vyjádřil i Nejvyšší soud (srov. usnesení ze dne 13. 10. 2021 sp. zn. 7 Td 63/2021, usnesení ze dne 11. 10. 2017 sp. zn. 7 Td 43/2017). Řízení o původním návrhu stěžovatele na podmíněné propuštění tak dosud není skončeno a příslušnost Krajského soudu

v Plzni (případně i Okresního soudu Plzeň-město) je dána skutečnostmi, kterými bylo nutné se řídit při zahájení řízení.

VI. Závěr

21. Ústavní soud shrnuje, že stížnostní soud při rozhodování o žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění, při němž dle výše uvedených závěrů došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, (opětovně) neposkytl stěžovateli v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny náležitou soudní ochranu jeho práv. Ústavní soud proto zrušil rozhodnutí krajského soudu. Tímto se otevírá prostor pro postup podle § 314h tr. řádu a krajský soud je povinen zhojit nastalou absenci přezkumu zákonných podmínek a opětovně rozhodnout o stížnosti stěžovatele za plného respektování procesních práv stěžovatele, a to k časovému okamžiku rozhodování o příslušné žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění. V dalším řízení bude stížnostní soud vázán ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy právními názory vyslovenými v tomto nálezu.

III

II. Stanoviska

St. č. 57/22**Stanovisko pléna Ústavního soudu**

(sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22 ze dne 29. listopadu 2022; 4/2023 Sb.)

Plénum Ústavního soudu přijalo dne 29. listopadu 2022 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22 ve složení předseda soudu Pavel Rychetský (soudce zpravodaj) a soudci Ludvík David, Josef Fiala, Jan Filip, Jaromír Jirsa, Tomáš Lichovník, Vladimír Sládeček, Radovan Suchánek, Pavel Šámal, Vojtěch Šimíček, Milada Tomková, David Uhlíř a Jiří Zemánek na návrh II. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení vedené pod sp. zn. II. ÚS 1877/22, který se odchyluje od právního názoru IV. senátu Ústavního soudu vysloveného v nález ze dne 18. října 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208), toto

stanovisko:

I. Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2020 sp. zn. Pl. ÚS 38/17, vyhlášený pod č. 149/2020 Sb., kterým byl zrušen § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění účinném od 30. června 2018, (dále jen „zákon o střetu zájmů“) a jehož vykonatelnost byla podle čl. 89 odst. 1 Ústavy České republiky a § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., stanovena uplynutím dne 31. prosince 2020, neměl za následek nezákonnost postupu Ministerstva spravedlnosti, které jako správce registru oznámení v období od vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů do dne jeho vykonatelnosti dále umožňovalo podle § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů každému bezplatně nahlížet do registru oznámení prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti v rozsahu stanoveném uvedeným zrušeným ustanovením.

II. Samotné umožnění nahlížení do oznámení veřejných funkcionářů uvedených v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů v období do 31. prosince 2020 způsobem podle § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů, tedy bezplatně prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti v rozsahu stanoveném v § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, nezakládá právo těchto veřejných funkcionářů vůči státu na náhradu nemateriální újmy způsobené nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb.

Odůvodnění**I. Vymezení předmětu řízení o ústavní stížnosti**

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 12. 7. 2022, stěžovatel Dalibor Pavlát navrhl zrušení rozsudku Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 21. 4. 2022 č. j. 30 Co 118/2022-96 v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudku

Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 6. 1. 2022 č. j. 47 C 222/2021-72 zamítajícího jeho žalobu o zaplacení náhrady nemajetkové újmy, z důvodu tvrzeného porušení jeho základních práv a svobod zaručených v čl. 10 odst. 2 a 3 a čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Řízení o ústavní stížnosti je vedeno pod sp. zn. II. ÚS 1877/22.

2. Stěžovatel je starostou obce P. a byl jím i v období před 31. 12. 2020, kdy byla účinná úprava evidence oznámení o činnostech, oznámení o majetku a oznámení o příjmech a závazcích podle § 13 až 14c zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění účinném od 30. 6. 2018, (dále jen „zákon o střetu zájmů“), tedy po nabytí účinnosti novel provedených zákonem č. 14/2017 Sb. a zákonem č. 112/2018 Sb. Jako veřejný funkcionář podle § 2 odst. 1 písm. q) zákona o střetu zájmů byl stěžovatel povinen podat oznámení o jiných vykonávaných činnostech, oznámení o majetku, který vlastnil ke dni předcházejícímu zahájení výkonu funkce, a majetku nabytému v průběhu výkonu funkce a oznámení o příjmech, darech a závazcích. Podle § 13 odst. 2 zákona o střetu zájmů se tato oznámení ukládala do registru oznámení o činnostech, oznámení o majetku a oznámení o příjmech a závazcích (dále jen „registr oznámení“), v němž byla podle § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů zpřístupněna každému bezplatně prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti v rozsahu informací stanovených v § 14b odst. 1 písm. c) zákona o střetu zájmů.

3. Nálezem Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 38/17 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.; všechna v tomto stanovisku odkazovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) byl zrušen § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, který vymezoval rozsah nahlížení do registru oznámení pro veřejné funkcionáře uvedené v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů, uplynutím dne 31. 12. 2020. Ústavní soud v tomto nálezu uvedl, že povinnost podávat oznámení v rozsahu vymezeném zákonem o střetu zájmů není sama o sobě neústavní a představuje přiměřený zásah do práva na soukromí také u veřejných funkcionářů podle § 2 odst. 1 písm. q) zákona o střetu zájmů (včetně neuvolněných funkcionářů malých obcí). Současně však zdůraznil, že následné „automatické“ zveřejnění těchto informací prostřednictvím internetu bez jakékoli žádosti třetí osoby již neobstojí v testu přiměřenosti. Důvod zrušení uvedené zákonné úpravy spočíval, stručně řečeno, v tom, že možnost anonymního nahlížení do registru oznámení prostřednictvím veřejné datové sítě, a nikoli nahlížení na žádost, která by obsahovala identifikační údaje o žadateli, neposkytuje dostatečnou záruku proti zneužití takto získaných údajů o majetkových poměrech veřejných funkcionářů, a je v rozporu se základním právem na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů zaručeným v čl. 10 odst. 3 Listiny. Ústavní soud odůvodnil odklad vykonatelnosti nálezu tak, že měl vytvořit „zákonodárci dostatečný časový prostor pro přijetí zákonné úpravy, která bude již ústavně souladná“. V této souvislosti dále uvedl, že neústavnost byla shledána „výhradně v neanonymním a zcela nediferencovaném elektronickém zpřístupnění majetkových oznámení u všech ‚politiků‘, nikoliv v rozsahu poskytovaných informací“, neboť „z hlediska práva na informační sebeurčení není dán žádný přesvědčivý důvod pro rozlišení mezi jednotlivými skupinami veřejných funkcionářů“ podle § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů (bod 158 citovaného nálezu).

4. Přestože byl nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17 vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 8. 4. 2020, s ohledem na odklad vykonatelnosti byl i poté ve stejném rozsahu každému zachován přístup k informacím o jednotlivých veřejných funkcionářích. Ministerstvo spravedlnosti (dále též jen „ministerstvo“) teprve 6. 11. 2022 omezilo tento přístup, a to v reakci na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 10. 2020 č. j. 9 As 173/2020-32. Právě v možnosti anonymně nahlížet do registru oznámení, která byla důvodem neústavnosti § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, spatřuje stěžovatel porušení svého práva na ochranu soukromí. Žalobou proti České republice – Ministerstvu spravedlnosti se proto domáhal omluvy a zaplacení částky 30 000 Kč s příslušenstvím jako náhrady nemateriální újmy. Tato žaloba byla zamítnuta

rozsudkem obvodního soudu ze dne 6. 1. 2022 č. j. 47 C 222/2021-72, jenž byl následně potvrzen napadeným rozsudkem městského soudu ze dne 21. 4. 2022 č. j. 30 Co 118/2022-96.

5. Obvodní soud dospěl k závěru, že ministerstvo se zpřístupněním oznámení stěžovatele nedopustilo nesprávného úředního postupu ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb., (dále jen „zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci“). Ministerstvu nelze vytýkat, že postupovalo podle platného a účinného právního předpisu. Správní orgán na rozdíl od soudu nemůže podat k Ústavnímu soudu návrh podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a je vázán zákonem. V období před vyhlášením nálezu ve Sbírce zákonů si ministerstvo nemohlo samo posoudit ústavnost předmětné zákonné úpravy. V období po vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů do 6. 11. 2020 již ministerstvo vědomost o neústavnosti mělo, s ohledem na odklad vykonatelnosti ale mohlo nadále postupovat dosavadním způsobem. Důvod odkladu vykonatelnosti spočíval právě v tom, aby veřejnosti nebyl zcela odepřen přístup k tomuto mechanismu veřejné kontroly do doby přijetí nové zákonné úpravy. Postupovalo-li ministerstvo až do 6. 11. 2020 podle účinné, i když Ústavním soudem již deklarované neústavní právní úpravy, zasahovalo tím sice do ústavně zaručeného práva stěžovatele na soukromí ve vertikálních vztazích (stát–žalobce), avšak ve vztazích horizontálních (žalobce–veřejnost) naplňovalo hlavní cíl zákona, kterým je kontrola veřejnosti.

6. Ve svém posouzení obvodní soud zohlednil také judikaturu přiznávající zpětné účinky nálezům Ústavního soudu vyhlášeným ve Sbírce zákonů, které mají odloženou vykonatelnost. Z jejich závěrů vyšel i Nejvyšší správní soud v rozsudku sp. zn. 9 As 173/2020, v němž dovedl, že deklarovaná neústavnost zákonné úpravy zpřístupňování oznámení v registru oznámení brání uložení správní sankce. Podle obvodního soudu je zásadní rozdíl mezi výkladem, kdy soud z důvodu absence společenské škodlivosti upustí od sankce vynucující povinnost vedoucí k porušení základních práv a svobod, a výkladem, podle kterého by byl postup správního orgánu podle zrušené právní úpravy ode dne vyhlášení zrušovacího nálezu Ústavního soudu ve Sbírce zákonů nesprávným úředním postupem zakládajícím odpovědnost státu za škodu, ačkoli jeho vykonatelnost byla odložena. Ústavní soud v daném případě sám projevil vůli, aby stávající úprava ještě po určité době platila.

7. Závěrem obvodní soud zdůraznil, že i po nálezu Ústavního soudu platí, že údaje podle zákona o střetu zájmů se navzdory odlišnému způsobu poskytování (tj. zda anonymně nebo adresně) mají dostat každému, kdo o ně požádá. Míra intenzity zásahu ve spojení s klíčovým významem podaných oznámení nepostačuje k závěru, že stát odpovídá pro porušení práva na soukromí a práva na informační sebeurčení za nemateriální újmu, která měla žalobci v souvislosti s postupem ministerstva podle účinného právního předpisu vzniknout. Stěžovatel sice nespojuje svou újmu s přijetím neústavního zákona, právě přijetí tohoto zákona je však primární příčinou vzniku jeho újmy, neboť bez toho by ministerstvo plošně zveřejnění jeho oznámení neprovádělo a nevznikla by mu žádná újma. Podle obvodního soudu ministerstvo za proces normotvorby neodpovídá, a proto zde absentuje i příčinná souvislost s dovozovanou újmou stěžovatele.

8. Krajský soud se v napadeném rozsudku ztotožnil s právními závěry obvodního soudu o neexistenci odpovědnostního titulu. V postupu ministerstva nebylo možné spatřovat nesprávný úřední postup. V tomto ohledu poukázal na závěry stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 14. 12. 2010 sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.), podle nichž „státní orgány nic neopravňuje k tomu, aby ve svém rozhodování uplatňovaly právní důsledky zrušovacích nálezů Ústavního soudu ještě před tím, než se tyto nálezy staly vykonatelnými“. Ministerstvo jako orgán státní správy má v souladu s čl. 2 odst. 3 Ústavy povinnost při své činnosti postupovat v mezích a způsoby, které stanoví zákon, a není oprávněno posuzovat

soulad právních předpisů s Ústavou, neboť tímto orgánem je ve smyslu čl. 83 Ústavy výlučně Ústavní soud. Nesprávného úředního postupu by se ministerstvo naopak dopustilo tím, že by nepostupovalo podle zákona o střetu zájmů a veřejnými funkcionáři oznámené informace by veřejnosti bez žádosti nezpřístupnilo. Na tomto závěru nemění nic ani skutečnost, že dne 6. 11. 2020 začalo ministerstvo poskytovat informace v omezeném rozsahu. Předmětem posouzení je totiž skutečnost, zda bylo oprávněno oznámení zveřejňovat způsobem dosavadním, což do 31. 12. 2020 možné bylo.

9. Postup ministerstva byl podle krajského soudu správný i z hlediska účelu, k jehož dosažení směřoval. Hlavním účelem zákona o střetu zájmů je veřejná kontrola nad transparentním výkonem veřejné správy, konkrétně vyloučení možnosti zneužití mocenského postavení v soukromém zájmu, jakož i zajištění důvěry veřejnosti v činnost orgánů veřejné moci. Dalším cílem zákona je kontrola obsahu podaných oznámení evidenčním orgánem. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 shledal neústavním pouze způsob, jakým byla zveřejněna shromážděná data. Samotné oznámení ale nelze shledat nepřiměřeným prostředkem, neboť při vstupu do veřejné funkce lze počítat s určitými omezeními. Míra intenzity stěžovatelem namítaného zásahu je značně limitována mírou odpovědnosti každého veřejného funkcionáře za výkon jeho funkce, které odpovídá kontrola jeho majetkových poměrů veřejností. Lze tak od něj očekávat vyšší míru odolnosti při zásahu do jeho práva na soukromí plošným zveřejňováním citlivých údajů z jeho soukromí při naplnění účelu zákona o střetu zájmů. Míra intenzity zásahu v porovnání s účelem a cílem, které podaná oznámení sledují, nepostačuje pro závěr, že stát odpovídá z důvodu porušení práva na soukromí zaručeného v čl. 7 odst. 1 Listiny a práva na informační sebeurčení zaručeného v čl. 10 odst. 3 Listiny za nemateriální újmu, která stěžovateli v souvislosti s postupem ministerstva podle právního předpisu účinného v rozhodném období vznikla.

10. Odpovědnost státu by podle krajského soudu přicházela v úvahu, byla-li by při činnosti spojené s výkonem pravomocí orgánu veřejné moci nebo v důsledku ní porušena pravidla předepsaná právními předpisy pro počínání ministerstva, což se ale nestalo. Stát neodpovídá za to, že byl přijat zákon, který byl posléze shledán neústavním, tedy za legislativní činnost, jež není úředním postupem ve smyslu zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

11. Stěžovatel v ústavní stížnosti zdůrazňuje, že ministerstvo, které umožnilo anonymně nahlížet do registru oznámení, porušilo jeho základní práva zaručená v čl. 7 a čl. 10 odst. 3 Listiny. Namítá přitom, že obecné soudy vyložily odklad vykonatelnosti nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 způsobem, který vyprazdňuje obsah ústavně zaručených základních práv a svobod a podřizuje je bez dalšího zákonné úpravě. Podle stěžovatele byla vykonatelnost nálezu odložena právě z toho důvodu, aby Parlament nahradil neústavní úpravu ve lhůtě stanovené Ústavním soudem, a nikoli, aby jiné orgány státu mohly porušovat ústavně zaručená základní práva a svobody až do posledního dne odložené vykonatelnosti. Stát musí nést odpovědnost, rozhodne-li se dotčený jednotlivec dovolat svého ústavně zaručeného práva i přes výslovnou zákonnou úpravu. Pojem „nesprávný úřední postup“ by měl zahrnovat také případy, které v době vzniku újmy mohou být v souladu s pravidly. Protože tento postup zapříčinil vznik škody nebo nemajetkové újmy, je třeba jej mít podle jeho následku objektivně za nesprávný.

II. Právní názor vyslovený v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22

12. Ústavní stížnost stěžovatele je jednou z několika desítek obdobných ústavních stížností představitelů obcí v postavení veřejného funkcionáře podle § 2 odst. 1 písm. q) zákona o střetu zájmů, jež směřují proti rozhodnutím obecných soudů, kterými byly zamítnuty jejich žaloby na omluvu a náhradu nemateriální újmy (ke dni přerušeni řízení o ústavní stížnosti stěžovatele činil tento počet přibližně 120 ústavních stížností, přičemž každému ze soudců byly

jako soudci zpravodaji přiděleny některé z nich; tyto ústavní stížnosti jsou projednávány a rozhodovány ve všech senátech Ústavního soudu).

13. O celkem 27 těchto ústavních stížnostech rozhodl Ústavní soud ve společném řízení nálezem ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208) tak, že zrušil rozsudky městského soudu v části, kterou bylo rozhodnuto o potvrzení rozsudků obvodního soudu zamítajících jejich žaloby o zaplacení náhrady nemajetkové újmy. Ve zbývající části byly odmítnuty pro nepřipustnost jako podané předčasně (před rozhodnutím Nejvyššího soudu o podaných dovoláních).

14. Pro posouzení věci považoval IV. senát za rozhodné, že § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů byl zrušen pro obsahový rozpor s ústavně zaručenými základními právy a svobodami (pro materiální neústavnost), a nikoli z jiného důvodu, např. pro vady zákonodárního procesu. IV. senát zdůraznil, že Ústavní soud odložil vykonatelnost nálezu proto, aby zákonodárci poskytl dostatečný časový prostor k úpravě zákona, když samotné podávání oznámení veřejnými funkcionáři není v rozporu s ústavním pořádkem. V odkladu vykonatelnosti zrušovacího výroku nálezu však nelze spatřovat příkaz orgánům veřejné moci, aby pokračovaly v neústavním porušování ústavně zaručených práv stěžovatelů tím, že budou tato oznámení plošně zveřejňovat na internetu, aniž by o ně vůbec někdo požádal (nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 28). Neústavně naopak postupuje orgán veřejné moci, použije-li ustanovení zákona, u něhož byl Ústavním soudem konstatován, byť s odloženou vykonatelností zrušovacího výroku nálezu, jeho rozpor s ustanovením ústavního pořádku zaručujícím některé z ústavně zaručených základních práv a svobod takovým způsobem, že zasáhne do základního práva nebo svobody adresáta právního aktu v míře odůvodňující případný zásah Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy. Podle vnější formy svého aktu (činnosti) se může dopustit vydání nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu (bod 29 citovaného nálezu).

15. Podle IV. senátu nastala takováto situace právě u adresátů (včetně tehdejších stěžovatelů) § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů. Tato zákonná úprava vůči nim vyvolávala porušení jejich základního práva na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny. Zásah přitom měl být takové intenzity, že by i v řízení o ústavní stížnosti mohl odůvodňovat kasační zásah Ústavního soudu. Ministerstvo mělo povinnost tuto zákonnou úpravu nepoužít, popřípadě ji použít nanejvýš zdrženlivým způsobem, aby nadále nebyla porušována ústavně zaručená základní práva a svobody stěžovatelů. Obecné soudy zase měly podrobně zkoumat, zda ministerstvo tomuto požadavku dostalo a zda nepostupovalo i po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů neústavně, a tudíž zda tento postup státu v konkrétním případě naplnil kritéria nesprávného úředního postupu podle § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci (nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 29).

16. V postupu a argumentaci ministerstva (aprobovaném obvodním soudem i městským soudem) o jeho povinnosti do 31. 12. 2020 bez dalšího použít neústavní zákonnou úpravu spatřuje IV. senát vnitřní rozpor, přiznává-li ministerstvo současně, že od 6. 11. 2020 (tj. ještě před vykonatelností zrušovacího výroku nálezu) začalo veřejnosti poskytovat předmětná oznámení výlučně na žádost. K tomuto postupu je bezprostředně nezavazoval ani rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2020 č. j. 8 As 283/2019-27 (odkaz má patrně směřovat na dřívější rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 173/2020-32), který se zabýval (ne)možností správněprávního postihu veřejných funkcionářů za nepodání oznámení, nikoli podrobně samotnou formou zveřejňování těchto oznámení. Již od vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů mělo ministerstvo naopak povinnost seznámit se s judikaturou Ústavního soudu a učinit případná opatření k nápravě, jak to vyplývá z § 22 a 24 zákona České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění zákona č. 272/1996 Sb. Právě tato ustanovení zavazují

ministerstva zkoumat společenskou problematiku v okruhu své působnosti, analyzovat dosahované výsledky a činit opatření k řešení aktuálních otázek, pečovat o náležitou právní úpravu věcí patřících do jejich působnosti, dbát o zachování zákonnosti (tím spíše pak ústavnosti) v okruhu své působnosti a činit „podle zákonů potřebná opatření k nápravě“. Této své povinnosti však ministerstvo v období od vyhlášení uvedeného nálezu ve Sbírce zákonů dne 8. 4. 2020 do 5. 11. 2020 nedostálo (nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 30). Také judikatura Ústavního soudu připouští „neaplikování právního předpisu na skutečnosti, jež nastaly v době jeho účinnosti, pokud Ústavní soud konstatoval rozpor takového právního předpisu s ústavním pořádkem a aplikace tohoto právního předpisu ve vertikálním právním vztahu, tedy právním vztahu mezi státem a jednotlivcem, příp. výjimečně ve vztazích horizontálních, by vedla k porušení základního práva jednotlivce“ [viz nález ze dne 19. 4. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 53/10 (N 75/61 SbNU 137; 119/2011 Sb.), bod 146, nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 31].

17. IV. senát učinil závěr, že městský soud při vydávání napadených rozhodnutí postupoval v rozporu s výše uvedenými východisky, čímž v konečném důsledku porušil právo stěžovatelů na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Argumentace městského soudu, podle něhož bylo plošně zveřejnění oznámení na internetu vedlejší účastníci přiměřené, je ostatně v přímém rozporu se zrušovacím důvodem nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17, neboť právě ve formě (plošnosti) zveřejňování oznámení byla shledána neústavnost právní úpravy. IV. senát proto napadené rozsudky městského soudu v příslušné části zrušil (nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, bod 33). Tím zpochybnil základ napadených rozhodnutí městského soudu, podle nichž ministerstvo jednalo v souladu s právním řádem, a stěžovatelům tudíž nepřísluší přiměřené zadostiučinění za nesprávný úřední postup. IV. senát se ale nezabýval otázkou, jaká konkrétní forma případného zadostiučinění je přiměřená, tj. zda postačuje konstatování porušení práva a omluva, nebo je třeba již přistoupit k peněžité náhradě, případně v jaké výši (bod 34 citovaného nálezu). Zároveň konstatoval, že stěžovatelé nebyli před podáním žaloby k obvodnímu soudu povinni podat žalobu na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu podle § 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, neboť zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci takovou podmínku nestanoví (bod 35 citovaného nálezu).

III. Podmínky rozhodování o návrhu stanoviska pléna

18. Podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, předloží senát otázku k posouzení plénu, jestliže v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.

19. Vzhledem k tomu, že co do právního posouzení je věc stěžovatele vedená pod sp. zn. II. ÚS 1877/22 srovnatelná s věcmi, v nichž bylo rozhodnuto nálezem sp. zn. IV. ÚS 579/22, je II. senát při rozhodnutí o ní vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu. S tímto právním názorem ovšem nesouhlasí. Podle II. senátu totiž Ústavní soud rozhodl o odkladu vykonatelnosti nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 právě z toho důvodu, aby ministerstvo mohlo až do 31. 12. 2020 postupovat podle § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů. V takovémto postupu nelze spatřovat nesprávný úřední postup podle § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

20. Protože se tento právní názor odchyľuje od právního názoru IV. senátu vysloveného v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22, rozhodl II. senát usnesením ze dne 21. 11. 2022 č. j. II. ÚS 1877/22-41 o přerušení řízení. Zároveň předložil k posouzení plénu otázku, zda nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17, kterým byl uplynutím dne 31. 12. 2020 zrušen § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů pro jeho rozpor s ústavním pořádkem, má za následek nezákonnost postupu ministerstva, které podle § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů přede dnem, kdy tento nález nabyl vykonatelnosti, umožnilo každému nahlížet do registru oznámení

prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti v rozsahu stanoveném zrušenou zákonnou úpravou. S tím pak souvisí otázka, zda nešlo o nesprávný úřední postup podle § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci.

21. Projednání návrhu stanoviska pléna nebrání skutečnost, že podáním ze dne 28. 11. 2022 vzal stěžovatel ústavní stížnost zpět. Předmětem řízení o návrhu na přijetí stanoviska pléna podle § 23 zákona o Ústavním soudu je posouzení předložené otázky za účelem odchýlení se od právního názoru vysloveného v nálezu. Tato otázka je sice vždy předkládána v souvislosti s konkrétním řízením, nelze však přehlédnout, že řízení o stanovisku pléna slouží také sjednocování právních názorů jednotlivých senátů. Tím přispívá k naplnění tzv. objektivní funkce řízení o ústavní stížnosti spočívající ve vyjasnění výkladu ústavních předpisů a způsobu jejich promítnutí do použití podústavního práva či řešení významných společensko-právních otázek, které může posílit legitimní očekávání jako důležitou součást právní jistoty jednotlivců v budoucí jednotné rozhodování soudů v obdobných případech, a to i tam, kde nejde jen o ochranu subjektivního práva samotného stěžovatele [srov. § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu; dále též nálezy ze dne 18. 9. 2014 sp. zn. III. ÚS 3101/13 (N 171/74 SbNU 481), bod 7; nálezy ze dne 28. 6. 2019 sp. zn. IV. ÚS 1527/19 (N 123/94 SbNU 427), bod 30].

22. Uvedenému pojetí odpovídá ustálený procesní postup Ústavního soudu, jehož senát při podání návrhu na přijetí stanoviska pléna vždy rozhodne i o přerušení řízení, z něhož tento návrh vzešel [počínaje usnesením ze dne 10. 5. 2017 sp. zn. III. ÚS 1030/17, na které navazovalo přijetí stanoviska pléna ze dne 16. 10. 2018 sp. zn. Pl. ÚS-st. 48/18 (ST 48/91 SbNU 669; 260/2018 Sb.), byla nahrazena dřívější nejednotná praxe týkající se způsobu předložení otázky k posouzení plénu podle § 23 zákona o Ústavním soudu]. Řízení o návrhu na přijetí stanoviska pléna jsou také po celou dobu existence Ústavního soudu vedena pod samostatnou spisovou značkou. Předpoklady pro rozhodnutí o návrhu na přijetí stanoviska pléna vymezuje § 23 zákona o Ústavním soudu a jsou posuzovány ke dni podání návrhu. Jsou-li splněny, pak závisí na rozhodnutí pléna, zda návrh stanoviska přijme, či nikoli. Nebylo-li přijato stanovisko pléna, neboť návrh na jeho přijetí nezískal předepsaný počet hlasů devíti přítomných soudců podle § 13 zákona o Ústavním soudu, je tím řízení o návrhu na přijetí stanoviska pléna skončeno. V tomto řízení se neuplatní § 77 zákona o Ústavním soudu, který stanoví povinnost zastavit řízení o ústavní stížnosti, byla-li ústavní stížnost vzata zpět.

23. Za situace, kdy na posouzení otázky předložené II. senátem závisí rozhodnutí o několika desítkách ústavních stížností, o nichž je v současnosti vedeno řízení před Ústavním soudem, nemá plénum Ústavního soudu pochybnost o tom, že projednání a rozhodnutí o návrhu stanoviska přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Tento postup se zároveň nijak negativně nepromítá do postavení stěžovatele. K zpětvzetí ústavní stížnosti bude v řízení o ústavní stížnosti přihlédnuto poté, co odpadne důvod jeho přerušení.

IV. Vlastní posouzení

24. Plénum Ústavního soudu shledává ve věci vedené pod sp. zn. II. ÚS 1877/22 důvody pro odchýlení se od právního názoru IV. senátu vysloveného v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22.

25. Posouzení otázky postoupené II. senátem vyžaduje provedení obecného výkladu účinků nálezu Ústavního soudu, kterým byl zrušen zákon nebo byla vyslovena jeho neústavnost, na právní vztahy vzniklé v době účinnosti neústavní zákonné úpravy. Jde o to, zda takovýto zákon zůstává použitelným, nebo zda obecné soudy či jiné orgány veřejné moci mohou při svém rozhodování tento zákon jako neústavní nepoužít. Podle právního názoru IV. senátu měl mít nálezy sp. zn. Pl. ÚS 38/17 za následek nepoužití tímto nálezem zrušeného § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů ve věcech dotčených veřejných funkcionářů, v důsledku čehož měl být namítaný postup ministerstva shledán nezákonným úředním

postupem. Podle pléna Ústavního soudu však takovýto následek ve věci stěžovatele nelze dovodit, přestože důvodem neústavnosti uvedeného ustanovení byl rozpor s ústavně zaručeným základním právem. Plénium ve svých závěrech vyšlo z rozsáhlé judikatury, v níž se Ústavní soud k otázce účinků zrušovacího nálezu v mnoha směrech vyjádřil.

IV/a. Obecně k účinku zrušovacího nálezu na právní vztahy

26. Ústava v čl. 87 odst. 1 písm. a) stanoví pravomoc Ústavního soudu rozhodovat o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem. Zrušením zákona se rozumí pozbytí jeho platnosti vykonatelností nálezu Ústavního soudu, jež podle čl. 89 odst. 1 Ústavy a § 58 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nastává dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů, ledaže Ústavní soud stanoví podle čl. 89 odst. 1 Ústavy a § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., že se nález stává vykonatelným jiným dnem, kterým by měl být zásadně den pozdější. Jen výjimečně Ústavní soud rozhodl o vykonatelnosti nálezu již dnem jeho veřejného vyhlášení [např. nález ze dne 22. 6. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 13/05 (N 127/37 SbNU 593; 283/2005 Sb.)]. S ohledem na ústavní požadavek právní jistoty, jenž je náležitostí demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, však vykonatelnost nikdy nestanovil dnem, který by předcházel veřejnému vyhlášení nálezu.

27. Zrušení zákona nálezem Ústavního soudu neznamena, že zrušený zákon nikdy nebyl platnou a účinnou součástí právního řádu. V rovině objektivního práva působí zrušení zákona ode dne, kdy se nález stal vykonatelným (*ex nunc*), přičemž právní následky v minulosti nastalých právních skutečností se nadále odvíjejí od zrušeného zákona; nejde přitom o deklarování neplatnosti zrušeného zákona od počátku (*ex tunc*) [srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10, bod 18]. Při posouzení, zda se na právní skutečnosti nastalé před zrušením zákona nálezem Ústavního soudu použije právě zrušený zákon, se uplatní, není-li stanoveno jinak, obecná pravidla pro řešení střetu časové působnosti staré a nové právní úpravy (intertemporální pravidla), jež chrání právní jistotu adresátů zákonné úpravy a jejich důvěru v právo. Součástí těchto pravidel je zákaz zpětné působnosti právních předpisů (zákaz retroaktivity). Práva a povinnosti vzniklé na základě takto zrušeného zákona zůstávají nedotčeny (§ 71 odst. 4 zákona o Ústavním soudu).

28. Použití zákona, který byl zrušen nálezem Ústavního soudu nebo – byl-li již zrušen – jehož neústavnost byla vyslovena [blíže srov. nález ze dne 10. 1. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 (N 5/21 SbNU 29; 78/2001 Sb.), část III; nález ze dne 6. 2. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 38/06 ve znění opravného usnesení ze dne 3. 4. 2007 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.), část VI; nález ze dne 29. 1. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.), body 15 až 17], ve vztahu ke skutečnostem nastalým v době jeho účinnosti, může bránit důvod jeho neústavnosti. Ústavní pořádek totiž není jen formálním vyjádřením souhrnu právních norem majících vyšší právní sílu než zákon, jenž s nimi musí být v souladu. Ve svém celku vyjadřuje rovněž základní nedotknutelné hodnoty demokratického právního státu, jimž se musí podřídít výklad a použití jakýchkoli právních norem [nález ze dne 21. 12. 1993 sp. zn. Pl. ÚS 19/93 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)], mezi které patří i ochrana základních práv a svobod. Má-li být naplněna, pak ji nelze v konkrétním případě odepřít jen z toho důvodu, že porušení základního práva nebo svobody bylo následkem použití neústavního zákona. Odlišný výklad by vedl k tomu, že se jednotlivec v takovýchto případech nikdy nedomůže účinné ochrany svých základních práv a svobod, resp. že tato ochrana bude závislá na rozhodnutí zákonodárce [nález ze dne 3. 2. 2016 sp. zn. I. ÚS 3599/15 (N 24/80 SbNU 285), bod 18; z bodů 19 až 27 tohoto nálezu vychází další argumentace tohoto stanoviska].

29. Možnost vyloučení použití neústavního zákona, případně přímého použití ústavní normy, v konkrétním případě vyplývá i z čl. 95 odst. 2 Ústavy [srov. nález ze dne 7. 4. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 35/08 (N 83/53 SbNU 51; 151/2009 Sb.), část VIII]. Obecný soud předkládá Ústavnímu soudu k posouzení otázku souladu zákona s ústavním pořádkem, ať už formou

návrhu na zrušení zákona, nebo – byl-li již zrušen – na vyslovení jeho neústavnosti, vždy ve snaze dosáhnout toho, aby jej při právním posouzení věci nemusel použít, a mohl tak – co do výsledku – rozhodnout jinak [srov. náleze ze dne 6. 3. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 3/06 (N 41/44 SbNU 517; 149/2007 Sb.), bod 26]. V případech, kdy by použití neústavního zákona vedlo k porušení základního práva nebo svobody, může jít ostatně o jediný způsob, jakým mohou obecné soudy dostát své povinnosti poskytnout jim ochranu ve smyslu čl. 4 Ústavy.

30. Samotná skutečnost, že Ústavní soud rozhodl o zrušení zákona nebo o vyslovení jeho neústavnosti, ovšem ještě neznamená, že každé jeho použití představuje porušení základních práv a svobod nebo jiný neústavní následek. Naopak mohou existovat důvody, pro které by z ústavněprávních hledisek nemohlo obstát právě nepoužití takového zákona. Východiskem jakýchkoli úvah v tomto směru musí být konkrétní důvod neústavnosti zákona, jenž byl vyjádřen v nosných částech odůvodnění nálezu Ústavního soudu [srov. náleze ze dne 18. 12. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983), bod 22].

31. Ustanovení zákona předně může vyjadřovat více právních norem, z nichž pouze některé jsou neústavní (a tedy jen tyto nelze z tohoto důvodu použít), což však s ohledem na znění tohoto ustanovení nemění nic na nutnosti jeho zrušení jako celku [např. náleze ze dne 8. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), bod 55; náleze ze dne 29. 9. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 32/08 (N 204/58 SbNU 809; 341/2010 Sb.)]. V jiných případech se neústavnost zákona nemusí vůbec týkat jím upravovaných právních vztahů [zejména spočívá-li v porušení ústavních pravidel legislativního procesu; srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 53/10, body 128 a 185], takže nebude dán ani důvod, aby takovýto zákon – navzdory své neústavnosti – nebyl ve vztahu k právním skutečnostem nastalým v době jeho účinnosti v konkrétní věci použit.

32. Dále je třeba uvést, že vyloučení použití neústavního zákona, případně přímé použití ústavní normy, se při právním hodnocení v minulosti nastalých skutečností uplatní pouze za předpokladu, že ve vztahu k dotčenému jednotlivci nebude znamenat větší zásah do jeho subjektivních práv, než jaký by nastal, byl-li by tento zákon použit [srov. např. náleze ze dne 20. 11. 2001 sp. zn. II. ÚS 163/99 (N 177/24 SbNU 319); náleze ze dne 6. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 1572/11 (N 45/64 SbNU 551), body 25 až 28]. Ochranu základních práv a svobod by především nebylo možné spatřovat v nepoužití zákona jen z toho důvodu, že rozsah práv, který přiznává dotčené osobě, je menší, než jaký by odpovídal požadavkům plynoucím z ústavního pořádku, pokud by důsledkem nepoužití zákona bylo nepřiznání těchto práv vůbec [srov. náleze ze dne 23. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 8/07 (N 61/56 SbNU 653; 135/2010 Sb.)]. V některých specifických případech nemusí být odstranění neústavního následku bez „pozitivního“ zásahu zákonodárce ani možné, nebo jen velmi obtížné [srov. náleze ze dne 28. 2. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 20/05 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.)].

33. Vyloučení použití neústavního zákona, případně přímé použití ústavní normy, za účelem ochrany základních práv a svobod jednotlivce nepřichází v úvahu ani za situace, kdy by vedlo k nepřípustnému zásahu do základních práv a svobod jiných osob jednajících v důvěře v zákon. Takovéto poskytnutí ochrany by v podstatě znamenalo vznik nového neústavního následku. Vždy je třeba vážít, zda by takto vzniklý zásah bylo možné považovat za přiměřený s ohledem na hodnoty, o které v konkrétním právním vztahu jde, a zda by naopak neměla být dána přednost právní jistotě (zachování vzniklého stavu). Z této úvahy vychází i rozlišování právních účinků nálezu Ústavního soudu, kterým byl zrušen zákon nebo vyslovena jeho neústavnost, podle toho, zda jde o právní vztahy vertikální, jejichž účastníky jsou stát jako nositel veřejné moci a jednatel, nebo o právní vztahy horizontální, jejichž účastníky jsou jednotlivci navzájem. Zjednodušeně řečeno, vyloučení použití zákona, jenž byl nálezem Ústavního soudu zrušen nebo shledán neústavním, na již nastalé skutečnosti se zásadně (nikoli však bezvýjimečně) připouští u vertikálních právních vztahů (kdy jde k tíži veřejné moci), zatímco u právních vztahů horizontálních je z důvodu právní jistoty jejich účastníků zásadně

(i když znovu nikoli bezvýjimečně) vyloučeno [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 38/06; nález sp. zn. IV. ÚS 1777/07, bod 31; nález ze dne 23. 5. 2013 sp. zn. III. ÚS 3489/12 (N 94/69 SbNU 447), bod 12]. Použití neústavního zákona navzdory s ním spojenému zásahu do základních práv a svobod by mohlo v závislosti na důvodu neústavnosti odůvodňovat i ústavně aprobovaný veřejný zájem, který tento zákon sleduje [srov. nález ze dne 10. 7. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 28/13 (N 137/74 SbNU 93; 161/2014 Sb.), bod 89].

34. Pro vyloučení použití neústavního zákona není podstatné, zda mělo řízení o zrušení zákona s ohledem na osobu navrhovatele (a s ní spojené podmínky aktivní legitimace) povahu abstraktní nebo konkrétní kontroly ústavnosti. V obou případech se totiž závaznost vykonatelného nálezu Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy ve vztahu ke všem orgánům veřejné moci uplatní stejným způsobem. Odlišné právní následky nálezu v závislosti na povaze uvedeného řízení nepředpokládá ani zákon o Ústavním soudu [srov. nález ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 10/17 (N 202/103 SbNU 9; 552/2020 Sb.), bod 37]. Ústavní soud sice v minulosti konstatoval, že právě v řízení o ústavní stížnosti, z něhož vzešel návrh na zrušení zákona, jemuž bylo vyhověno v konkrétní kontrole norem, se uplatní výjimka ze zásady, že zrušovací nález Ústavního soudu působí toliko do budoucna (stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10, bod 20). Uvedená výjimka však není v ústavním pořádku stanovena a v kontextu výše shrnuté judikatury Ústavního soudu, která připouští nepoužití neústavního zákona za účelem ochrany základních práv a svobod, neobstojí ani závěr, že jde o určité beneficium vztahující se pouze k tomuto jedinému stěžovateli. V souladu se zásadou rovnosti se zrušení zákona musí stejným způsobem projevit ve všech neskončených řízeních, svědčí-li tomu důvod neústavnosti (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 72/06, bod 52), případně musí být takovýto následek ve všech případech vyloučen. Ani vyhovění návrhu na zrušení zákona, jenž byl podán spolu s ústavní stížností, proto nemusí nutně znamenat, že tato ústavní stížnost bude následně shledána důvodnou [např. nález ze dne 27. 11. 2001 sp. zn. I. ÚS 102/2000 (N 179/24 SbNU 335), nález ze dne 11. 7. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 18/06 (N 130/42 SbNU 13; 397/2006 Sb.), nález ze dne 18. 9. 2012 sp. zn. II. ÚS 2371/11 (N 159/66 SbNU 373) nebo usnesení ze dne 2. 12. 2013 sp. zn. II. ÚS 1412/09].

35. Možné následky zrušení zákona pro jeho použitelnost ve vztahu k již nastalým právním skutečnostem posuzuje Ústavní soud i při rozhodování o odkladu vykonatelnosti svého nálezu. Odklad vykonatelnosti znamená, že v mezidobí bude zrušený zákon nadále platnou a účinnou součástí právního řádu, která bude také použitelná; jinak by odklad postrádal smysl (srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10, bod 18). Platí nicméně, že je-li důvodem neústavnosti zákona rozpor s ústavně zaručenými základními právy a svobodami, pak je povinností Ústavního soudu při rozhodování o odkladu vykonatelnosti zohlednit následky dočasného ponechání takového zákona v platnosti vůči dotčeným jednotlivcům. Rozhodne-li však Ústavní soud o odkladu vykonatelnosti, platí, že zákon je dále použitelný [srov. nález sp. zn. I. ÚS 102/2000, část VI; nutno ovšem dodat, že v minulosti Ústavní soud k této otázce nepřístupoval jednotně, viz nález sp. zn. I. ÚS 3599/15, body 29 a 30]. Výjimkou, kterou ale Ústavní soud v minulosti v nálezu výslovně uvedl, byly pouze situace, kdy znění napadeného ustanovení neumožňovalo oddělit jeho neústavní část a jeho okamžité zrušení jako celku, tedy i v částech, v nichž neústavnost není dána, by z hlediska účelu napadeného ustanovení nebylo únosné [např. nález ze dne 19. 1. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.), body 39 a 40; nález sp. zn. Pl. ÚS 15/09, body 53 až 55]. V pozdější rozhodovací činnosti byly tyto situace řešeny také formou rozsahového výroku [např. nález ze dne 14. 7. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 34/04 (N 138/38 SbNU 31; 355/2005 Sb.); nález ze dne 23. 8. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 16/15 (N 154/82 SbNU 439; 334/2016 Sb.)].

36. Uvedené závěry týkající se vyloučení použitelnosti zrušeného zákona nebo jeho ustanovení jsou rozhodné i pro výklad § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, který upravuje následek zrušovacího nálezu vůči již vydaným pravomocným rozhodnutím. Podle tohoto ustanovení zůstávají pravomocná rozhodnutí vydaná na základě právního předpisu, který byl

zrušen (s výjimkou rozsudku vydaného v trestním řízení, u něhož je podle § 71 odst. 1 zákona o Ústavním soudu možná obnova řízení), nedotčena; práva a povinnosti podle takových rozhodnutí však nelze vykonávat. Překážku vykonatelnosti plynoucí z tohoto ustanovení je třeba vykládat v tom smyslu, že se uplatní jen v případech použití neústavního právního předpisu, na které dopadají důvody neústavnosti vymezené v odůvodnění jeho nálezu [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 1777/07, bod 22]. Závěr o nevykonatelnosti rozhodnutí se tudíž neuplatní bez dalšího; nepostačuje pouhý fakt, že zákon nebo jeho ustanovení byly nálezem zrušeny. Podstatné je, zda důvod jeho zrušení nebo vyslovení jeho neústavnosti zpochybňuje – po zvážení všech dalších relevantních hledisek, včetně proporcionality takového následku s ohledem na základní práva a svobody jiných osob či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem – ústavnost rozhodnutí orgánů veřejné moci, jež byla vydána na jeho základě. Následek předvídaný v § 71 odst. 2 zákona o Ústavním soudu se tak uplatní jen v těch případech, kdy by obecný soud nebo jiný orgán veřejné moci nemohl neústavní právní předpis použít, jestliže by rozhodoval ve věci teprve poté, co by již byl vysloven závazný právní názor v odůvodnění nálezu Ústavního soudu (srov. sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013 č. Org. 23/13 k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12, publikované pod č. 117/2013 Sb.).

37. Z uvedeného vyplývá, že má-li obecný soud použít zákon, jehož nesoulad s ústavním pořádkem zjistil Ústavní soud v řízení o návrhu na zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení, případně o návrhu na vyslovení neústavnosti již zrušeného zákona [čl. 87 odst. 1 písm. a), čl. 95 odst. 2 Ústavy], musí vždy zvažovat, zda jeho použití nebrání s ním spojený zásah do základních práv a svobod jednotlivce. V tomto ohledu je vázán závazným právním názorem ohledně důvodu jeho neústavnosti, který Ústavní soud vyslovil v odůvodnění nálezu, jímž byl zákon zrušen nebo jímž byla vyslovena jeho neústavnost. Vyloučení použití neústavního zákona, případně přímé použití ústavní normy, v konkrétním případě nesmí znamenat větší zásah do práv dotčeného jednotlivce nebo nepřiměřený zásah do základních práv a svobod jiných osob či jiného ústavně aprobovaného veřejného zájmu, tedy nesmí vést k jinému neústavnímu následku, který by takovýto postup vylučoval. V praxi Ústavního soudu není neobvyklé, že takovéto posouzení je – alespoň v obecné rovině – již součástí odůvodnění jeho zrušovacího nálezu, a tím součástí v něm obsaženého závazného právního názoru [např. nález ze dne 27. 11. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 1/12 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.), body 388 až 390, nebo nález ze dne 11. 9. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 24/17 (N 152/90 SbNU 463; 235/2018 Sb.), body 73 až 75]. Toto posouzení může Ústavní soud provést i tím, že rozhodne o odkladu vykonatelnosti zrušovacího nálezu.

IV/b. K (ne)zákonosti postupu ministerstva s ohledem na nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17

38. Uvedená východiska nebyla IV. senátem respektována. Předně neobstojí závěr, že Ústavní soud rozhodl o odkladu vykonatelnosti nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 jen proto, aby poskytl zákonodárci dostatečný časový prostor k úpravě zákona, aniž by bylo možné zrušenou zákonnou úpravu pro její neústavnost používat v období od vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů do dne jeho vykonatelnosti (viz bod 14 tohoto stanoviska).

39. Je namístě připomenout znění § 13 odst. 3 zákona o střetu zájmů (ve znění účinném od 1. 9. 2017 do 30. 6. 2022): „Každý má právo bezplatně nahlížet prostřednictvím veřejné datové sítě v rozsahu stanoveném tímto zákonem do registru oznámení. Oznámení veřejných funkcionářů uvedených v § 2 odst. 1 jsou dostupná bez předchozí žádosti. Do oznámení veřejných funkcionářů uvedených v § 2 odst. 2 je možné nahlížet na základě žádosti.“ Na toto ustanovení navazuje § 14b zákona o střetu zájmů, který vymezil rozsah zpřístupněných údajů pro jednotlivé skupiny veřejných funkcionářů. Povinnost veřejného funkcionáře strpět zpřístupnění informací o své osobě, které jsou součástí jím podaných oznámení, je tak vyjádřena v obou uvedených ustanoveních, vytvářejících rozhodnou zákonnou úpravu nahlížení do registru oznámení. Právě z tohoto důvodu se zjištěná neústavnost, byť samotný

způsob nahlížení byl upraven jen v § 13 odst. 3 zákona o střetu zájmů, týkala i § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17, bod 143).

40. Nemohlo-li by ministerstvo po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů umožnit nahlížení způsobem podle § 13 odst. 3 vět první a druhé a § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, ačkoli by předmětná zákonná úprava navzdory své neústavnosti nadále zůstala platnou a účinnou, znamenalo by to, že by tuto zákonnou úpravu po dobu odkladu vykonatelnosti nebylo možné použít vůbec. Ustanovení § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů, které ve věci sp. zn. Pl. ÚS 38/17 nebylo napadeno návrhem žádné ze skupin senátorů, a tudíž nebylo předmětem uvedeného řízení, by sice nadále umožňovalo každému nahlížet bez předchozí žádosti, nebyl by však vymezen rozsah nahlížení, a nebylo by tak do čeho nahlížet. Není vůbec zřejmé, jaký význam měl mít podle IV. senátu za této situace odklad vykonatelnosti, neumožňoval-li by po přechodnou dobu použití této, byť neústavní, zákonné úpravy.

41. Snad jediný možný smysl takového řešení by mohl spočívat v předejití tomu, aby okamžité zrušení § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů vedlo u veřejných funkcionářů podle § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů k umožnění nahlížení do všech informací obsažených v registru oznámení, tedy i těch, jejichž zpřístupnění zrušená zákonná úprava neumožňovala. Takovýto výklad ale neobstojí již z toho důvodu, že § 13 odst. 3 zákona o střetu zájmů vyžadoval specifikaci rozsahu přípustného nahlížení (viz nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17, bod 142). Je navíc obecně známou skutečností, že tento výklad nezaujalo ani ministerstvo, které po 31. 12. 2020, kdy se nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17 stal vykonatelným, informace z rejstříku oznámení s ohledem na nepřijetí nové zákonné úpravy přestalo poskytovat (znepřístupnění údajů pro takovýto případ předpokládá i nález sp. zn. Pl. ÚS 38/17, bod 144; nová zákonná úprava byla přijata až s účinností od 1. 7. 2022 novelou zákona o střetu zájmů provedenou zákonem č. 180/2022 Sb.).

42. Důvod odkladu vykonatelnosti nelze spatřovat v samotném vytvoření časového prostoru k přijetí nové zákonné úpravy. Nálezem Ústavního soudu nevzniká Parlamentu povinnost zajistit ve stanovené době soulad zákonné úpravy s ústavním pořádkem. Její nesoulad totiž odstranil Ústavní soud tím, že neústavní ustanovení zákona zrušil. Při odkladu vykonatelnosti nejde o období lhůty 6 měsíců od vyhlášení nálezu Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky ve Sbírce zákonů, během níž zákon, jehož neústavnost byla tímto nálezem vyslovena, nebyl účinný, ale jen platný, a Federální shromáždění mělo tuto neústavnost odstranit (čl. 3 ústavního zákona č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky; dříve čl. 90 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění účinném do 31. 3. 1991; srov. též odlišné stanovisko soudce Jana Filipa k nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22).

43. Zdůrazňuje-li Ústavní soud při rozhodování o odkladu vykonatelnosti nezbytnost vytvoření časového prostoru pro zákonodárce, je tomu tak proto, aby navzdory neústavnosti zákonné úpravy nenastala po jejím zrušení nálezem Ústavního soudu nežádoucí situace, kdy nebude existovat žádná zákonná úprava. Odklad vykonatelnosti obecně zajišťuje, že v mezidobí bude možné přechodně použít dosavadní zákonnou úpravu, a jeho délka je stanovena tak, aby přijetí případné nové zákonné úpravy, sleduje-li odklad vykonatelnosti právě tento účel, bylo s ohledem na složitost její přípravy a pravidla zákonodárského procesu možné [např. nález ze dne 30. 5. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 3/15 (N 89/85 SbNU 503; 231/2017 Sb.), body 147 až 149].

44. Plénum Ústavního soudu se zároveň neztotožňuje se závěrem IV. senátu, že použití § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů v době po vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů do dne jeho vykonatelnosti nebylo možné vzhledem k důvodu zrušení tohoto ustanovení, kterým byl obsahový rozpor s ústavním pořádkem, konkrétně rozpor se základním právem na ochranu před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů zaručeným v čl. 10 odst. 3 Listiny.

45. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 byl Ústavním soudem přezkoumán § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů z hlediska přípustnosti jím založeného zásahu do uvedených základních práv, a to provedením testu proporcionality. Z citovaného ustanovení vyplývala veřejným funkcionářům povinnost strpět anonymní nahlížení do jejich oznámení o majetku (v podstatě zveřejnění těchto oznámení) v registru oznámení. Uvedená povinnost sice zasahovala do základních práv těchto osob, šlo však o zásah sledující legitimní cíl, jenž spočíval „v zájmu na zabránění, resp. předcházení výkonu veřejné funkce v soukromém zájmu na úkor veřejného zájmu v rozporu s § 3 zákona o střetu zájmů“ (bod 121 citovaného nálezu). Nadto byla způsobilá dosáhnout sledovaný legitimní cíl, a to nejen jde-li o možnost snazšího odhalení případného střetu zájmů, ale i možnost prevence, jejíž součástí je veřejná kontrola umožňující, resp. usnadňující transparentnost majetkových poměrů veřejných funkcionářů. Veřejná dostupnost informací o majetkových poměrech může u veřejných funkcionářů vést k vyšší míře zdrženlivosti ve vztahu k preferování soukromého zájmu na úkor zájmu veřejného (bod 124 citovaného nálezu).

46. Napadené ustanovení nicméně neobstálo při posouzení jeho potřebnosti, tedy při posouzení, zda zákonodárcem zvolené řešení při pluralitě možných – a srovnatelně efektivních – řešení je nejšetrnější k dotčeným základním právům. Ústavní soud dospěl k závěru, že „i samotný způsob, jakým se konkrétní informace o majetkových poměrech veřejného funkcionáře vůči veřejnosti zpřístupní, má vliv na ochranu jeho soukromí“. Za šetrnější než „zveřejnění údajů bez dalšího“ přitom považoval „poskytování údajů na žádost konkrétnímu neanonymnímu subjektu, který je pak může, v závislosti na dalších okolnostech, případně dále zveřejnit“ (bod 129 citovaného nálezu). „Má-li být cílem nahlížení do registru prevence či odhalení střetu zájmů, resp. zvýšení důvěry veřejnosti v činnost veřejné moci, nikoli pouhé uspokojení osobní zvědavosti, či dokonce zjišťování informací pro účely nezákonné či jinak nepřípustné, nelze považovat formální bariéru v podobě podání individuální žádosti za překážku, která by naplnění uvedeného účelu bránila. (...) Poskytováním údajů z registru na žádost je zároveň dostatečně naplněna i preventivní funkce zpřístupňování údajů, tedy vědomost veřejných funkcionářů o možnosti kohokoli, kdo se identifikuje, zjistit údaje z registru oznámení a případný střet odhalit. Zrušením možnosti anonymního přístupu bez formální žádosti se totiž nic nemění na povinnosti veřejných funkcionářů podávat oznámení o majetku, takže i nadále je zachována možnost kontroly ze strany veřejnosti.“ (bod 132 citovaného nálezu). Ústavní soud konstatoval, že „forma neanonymní žádosti (...) snižuje pravděpodobnost možného zneužívání získaných údajů o majetkových poměrech veřejných funkcionářů, resp. jejich získávání za jiným účelem než tím, který zákon sleduje“. I když tato forma nemůže plně eliminovat všechna rizika, platí, že „i snížení rizika zneužití je argumentem svědčícím pro závěr, že nahlížení do registru podmíněné neanonymní žádostí zajišťuje silnější ochranu práva na soukromí dotčených osob než anonymní nahlížení kterékoli osoby, tedy zveřejnění údajů bez dalšího“ (bod 133 citovaného nálezu).

47. Přestože „transparentnost majetkových poměrů je z povahy věci vždy nižší při poskytování údajů na žádost než při jejich plošném zveřejnění“, tato transparentnost není účelem sama o sobě (bod 134 citovaného nálezu). Kontrola správy věcí veřejných by neměla hypertrofovat v systém, do něhož se nebudou zapojovat nebo budou od vstupu do něj odrazovány osoby jen proto, že jim nebude příjemné, aby bylo jejich soukromí (a soukromí jejich blízkých) narušováno nad nezbytnou míru. Výkon veřejných funkcí je primárně službou veřejnosti a veřejná kontrola osob tuto službu vykonávajících, jakkoli je žádoucí, nesmí být založena na apriorní podezřívavosti, skandalizaci, nedůvěře a celkové negaci (bod 135 citovaného nálezu). Při posuzování oprávněnosti zveřejnění údajů ze soukromí konkrétních osob je nutné brát v potaz nejen status dotčené osoby jakožto osoby veřejně činné, nýbrž také význam informace, do jaké míry přispívá k debatě o veřejném zájmu. U informací o majetkových poměrech veřejných funkcionářů sice platí předpoklad jejich pravdivosti, to

však ještě bez dalšího neznamená veřejný zájem na jejich zveřejnění. Vždy záleží na kontextu použití této informace a dalších okolnostech jejího zveřejnění (bod 136 citovaného nálezu). Tyto informace se navíc mohou týkat i třetích osob, typicky věřitelů veřejných funkcionářů, a tudíž veřejný zájem na jejich zveřejnění musí být posuzován i ve vztahu k nim. Poskytování informací na žádost by vytvořilo „určitý mezistupeň mezi poskytnutím informace konkrétnímu jednotlivci a jejím dalším zveřejněním neurčitěmu okruhu adresátů, např. v médiích, na internetu apod.“, který by zajistil, že „před samotným zveřejněním informace o soukromí bude moci být zvažována existence a intenzita veřejného zájmu na zveřejnění“ (bod 137 citovaného nálezu).

48. Z uvedeného shrnutí odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 vyplývá, že zákonná úprava nahlížení do registru oznámení nesplňovala požadavky, které pro ni z hlediska přiměřenosti zásahu vyplývaly ze základního práva dotčených veřejných funkcionářů před neoprávněným zveřejňováním osobních údajů podle čl. 10 odst. 3 Listiny. Neústavnost § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů se u každého veřejného funkcionáře uvedeného v § 2 odst. 1 zákona o střetu zájmů projevila tím, že do jeho oznámení o majetku bylo možné nahlížet anonymně prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti. Z nálezu ovšem nelze v žádném ohledu dovodit, že by veřejnost neměla mít právo do registru oznámení nahlížet, a seznamovat se tak s údaji o majetku veřejných funkcionářů. Ani před jeho vykonatelností přitom právo nahlížet do registru oznámení neznamenal možnost použít získané informace jakýmkoli způsobem. Pokud by někdo takto získané údaje použil nezákonným způsobem, dotčený funkcionář by se vůči němu mohl žalobou domáhat ochrany svých osobnostních práv.

49. Tyto skutečnosti byly důvodem, pro který Ústavní soud nezrušil § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů dnem vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů. Místo toho využil svého oprávnění podle čl. 89 odst. 1 Ústavy a § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., a vykonatelnost nálezu stanovil uplynutím dne 31. 12. 2020. Při ponechání zákonné úpravy, jejíž neústavnost zjistil, po přechodnou dobu v platnosti a účinnosti zohlednil nejen míru zásahu do základních práv veřejných funkcionářů zaručených v čl. 10 odst. 3 Listiny, ale také účel neústavní zákonné úpravy, jímž je předcházení a odhalování střetu zájmů. Ústavní soud v minulosti konstatoval, že povinností demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je nejen vytvořit veřejnému funkcionáři podmínky pro řádný výkon veřejné funkce spojený s povinností jednat ve veřejném zájmu, ale také zamezit tomu, aby svěřenou moc mohl využívat k prosazování vlastních (osobních) zájmů na úkor zájmu veřejného, ale i ostatních účastníků politické či hospodářské soutěže, stejně jako důvěry veřejnosti [náleze ze dne 11. 2. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 4/17 (N 21/98 SbNU 163; 148/2020 Sb.), bod 89]. Právě tomuto ústavně aprobovanému účelu slouží i povinnost veřejných funkcionářů podávat oznámení a jí odpovídající právo každého do nich ve stanoveném rozsahu nahlížet. Vzhledem k tomu, že okamžitým zrušením § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů by bylo nahlížení veřejnosti do těchto oznámení na neurčitou dobu znemožněno, dospěl Ústavní soud k závěru, že je namístež prostřednictvím odkladu vykonatelnosti dočasně upřednostnit tento veřejný zájem, aniž by tím byla nepřiměřeně dotčena uvedená základní práva a svobody veřejných funkcionářů. Ústavní soud nemohl sám zajistit, aby se režim plného zveřejnění údajů změnil na režim jejich zpřístupnění na žádost, a vymezit požadavky pro její podání, neboť právní úpravu netvoří, resp. nemění, pouze ruší (náleze sp. zn. Pl. ÚS 38/17, bod 144).

50. Odklad vykonatelnosti není popřením účinné ochrany základních práv a svobod. V posuzované věci jej umožňoval důvod neústavnosti § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů, který sice odůvodňoval zrušení tohoto ustanovení, samotný však neznamenal, že každému jednotlivému veřejnému funkcionáři, o jehož majetku byly zpřístupněny informace podle § 13 odst. 3 vět první a druhé zákona o střetu zájmů, byla odepřena účinná ochrana před neoprávněným zveřejněním osobních údajů ve smyslu čl. 10 odst. 3 Listiny. Podmínění

nahlížení žádostí mělo bránit případnému zneužití informací, resp. jejich použití nezákonným způsobem. Takovýto následek nicméně nenastal bez dalšího u každého dotčeného veřejného funkcionáře, není tvrzen ani stěžovatelem a z nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 nevyplývá, že by byl tvrzen kterýmkoli ze stěžovatelů, o jejichž ústavních stížnostech jím bylo rozhodnuto. Všemi těmito stěžovateli tvrzený zásah navíc pozbyl zákonný základ dnem vykonatelnosti nálezu, kterým ministerstvo přestalo být oprávněno takovéto nahlížení umožnit. K uvedenému dni již tento zásah dokonce ani netrval. Ministerstvo totiž přestalo touto formou zpřístupňovat oznámení již dne 6. 11. 2020, i když mohlo (a také mělo) postupovat odlišně až do 31. 12. 2020.

51. Ministerstvo tak neporušilo svou povinnost a nepostupovalo nezákonně, umožňovalo-li nahlížení do registru oznámení podle § 13 odst. 3 vět první a druhé a § 14b odst. 1 písm. a) až c) zákona o střetu zájmů i v době ode dne vyhlášení nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ve Sbírce zákonů do dne jeho vykonatelnosti (výrok I stanoviska).

52. Nejen po dobu odkladu vykonatelnosti, který přechodně zachoval ministerstvu povinnost postupovat podle uvedených ustanovení, nýbrž ani v období předcházejícím vyhlášení uvedeného nálezu ve Sbírce zákonů, nešlo ze strany ministerstva o postup, který by bylo možné z hlediska nároku na náhradu nemateriální újmy považovat za nesprávný úřední postup ve smyslu § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci (výrok II stanoviska). Tomuto závěru brání již skutečnost, že podle § 71 odst. 4 zákona o Ústavním soudu nemá náleze Ústavního soudu, kterým byl jako neústavní zrušen zákon, za následek dodatečný vznik práva na náhradu nemateriální újmy za úřední postup, jenž byl v souladu se zrušeným zákonem v době, kdy byl platný a účinný. Ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny nezakládá právo na náhradu škody způsobené výkonem zákonodárné pravomoci Parlamentu. Důsledkem překročení mezí zákonodárce může být zrušení zákona nebo vyslovení jeho neústavnosti. Takovýto zásah „může za určitých okolností mít vliv na práva jednotlivce, do nichž bylo v důsledku takového zákona nebo mezery v zákoně zasazeno (např. neaplikovatelnost zákona v určité věci), nezakládá však jednotlivci nárok na náhradu škody“ [stanovisko pléna ze dne 28. 4. 2009 sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09 (ST 27/53 SbNU 885; 136/2009 Sb.), bod 13]. Ústavní soud nemá v posuzované věci důvod na tomto závěru nic měnit.

V. Závěr

53. Ze všech výše uvedených důvodů plénum Ústavního soudu shledalo důvod pro odchýlení se od právního názoru IV. senátu vysloveného v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 a k návrhu II. senátu podle § 23 zákona o Ústavním soudu přijalo právní názor, který je uveden ve výroku tohoto stanoviska.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka

1. Předně máme za to, že v dané věci nebyly splněny procesní předpoklady pro přijetí stanoviska pléna, jak je upravuje § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Nesprávný a neodůvodněný je závěr většiny pléna, podle něhož má být pro posuzování předpokladů pro přijetí stanoviska pléna rozhodný stav „ke dni podání návrhu“ (bod 22); nic takového ze zákona o Ústavním soudu nevyplývá. Již z gramatického výkladu slov „v souvislosti se svou rozhodovací činností“, použitých v uvedeném ustanovení, je totiž patrné, že odpadla-li v důsledku zpětvzetí ústavní stížnosti ona rozhodovací činnost senátu, v níž se chce odchýlit od právního názoru vysloveného v nálezu, odpadá tím nutně i možnost přijmout v téže věci stanovisko pléna.

2. Stejně tak z Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) ani ze zákona o Ústavním soudu nikterak neplyne, že stanovisko pléna podle § 23 uvedeného zákona je přijímáno v „řízení o návrhu na přijetí stanoviska pléna“ (body 21 a 22). Řízení, v nichž Ústavní soud rozhoduje, jsou – v souladu s jeho pravomocemi vypočtenými v čl. 87 odst. 1 a 2 Ústavy – výslovně upravena v jednotlivých oddílech části druhé hlavy druhé zákona o Ústavním soudu. Žádné zvláštní „řízení o návrhu na přijetí stanoviska pléna“ mezi nimi zahrnuto není. Ustanovení § 23 totiž upravuje – i z hlediska systematického výkladu – pouze postup senátu, nikoli pléna (viz nadpis „Senáty“ nad § 15 až 24), přičemž senát zde nepodává plénu „návrh“ na zahájení řízení o přijetí stanoviska, s nímž by mohl disponovat [srov. oproti tomu návrhové oprávnění senátu podle § 64 odst. 1 písm. c) a § 78 odst. 2], ale předkládá toliko „otázku k posouzení“. O zaujetí stanoviska plénem rozhoduje tím, že se o něm usnáší hlasováním [§ 11 odst. 1 a odst. 2 písm. i), § 13], jde ovšem o rozhodnutí *sui generis*, neboť nemá ani formu nálezu, ani usnesení (§ 54 odst. 1) – literatura je označuje i za „třetí druh rozhodnutí“ (Dostál, M. in Wagnerová, E.; Dostál, M.; Langášek, T.; Pospíšil, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 188). Odtud se podává, že o stanovisku se žádné řízení nevede.

3. Uvedené má svůj odraz v povaze závaznosti stanoviska podle § 23 zákona o Ústavním soudu: stanovisko pléna je závazné, ale – jak se zjevuje ve druhé větě tohoto ustanovení – především pro předkládající senát, který je jím „v dalším řízení vázán“. Stanovisko proto není vykonatelné ve smyslu § 58 téhož zákona, neboť působí „navenek prostřednictvím nálezu, ve kterém je stanovisko pléna obsaženo. Samotné stanovisko je ale závazné jen v rámci Ústavního soudu. V tom je jeho význam, neboť oficiálně navenek vyjadřuje a staví najisto, v čem právní názor spočívá“ (Filip, J. in Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 103). Proto také stanoviska pléna k právnímu názoru předkládajícího senátu, resp. k právnímu názoru vyslovenému v nálezu, od něž se právní názor tohoto senátu odchyluje, nejsou rozhodnutími ve věci samé (nálezy), pro něž platí podle § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zásada *rei iudicatae*.

4. Dojde-li tedy v průběhu řízení ke zpětvzetí ústavní stížnosti, na jejímž základě předložil senát plénu k posouzení otázku svého odchýlného názoru, je povinností pléna na tuto skutečnost reagovat tak, že k zaujetí stanoviska nepřistoupí, neboť důvod toho odpadl. Předkládající senát tak ani žádný „návrh stanoviska“ zpět nebere (*de iure* jej nepředložil) a „řízení o návrhu na přijetí stanoviska“ není ani třeba usnesením pléna zastavovat (žádné se nevede). Taková byla bez výjimky i dosavadní praxe, již dnešní stanovisko zcela nedůvodně opouští. Protože ovšem na základě dnešního stanoviska nálezný v řízení sp. zn. II. ÚS 1877/22 pro zpětvzetí ústavní stížnosti vydán nebude, striktně vzato tak toto stanovisko při další rozhodovací činnosti soudce Ústavního soudu nezavazuje (čl. 88 odst. 2 ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy), nebude-li právní názor v něm vyslovený převzat do nálezu, jenž bude případně vydán v jiné (obdobné) věci.

5. V kontextu dřívější rozhodovací praxe Ústavního soudu působí pozoruhodně i odůvodnění dnešního stanoviska, že „projednání a rozhodnutí o návrhu stanoviska přesahuje vlastní zájmy stěžovatele“, neboť „na posouzení otázky předložené II. senátem závisí rozhodnutí o několika desítkách ústavních stížností“ (bod 23). Plénem dokonce konstatuje, že o přesahu vlastních zájmů stěžovatele „nemá pochybnost“. Neorganické „vypůjčení“ této podmínky z institutu přípustnosti ústavní stížnosti [§ 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] (sic!) ovšem nemůže zastřít, že senát v rozhodované věci odpověď na otázku jím předloženou již pro rozhodnutí ve své věci nepotřebuje, neboť právní názor zaujatý plénem kvůli zpětvzetí ústavní stížnosti (§ 77 *in fine* zákona o Ústavním soudu) již do nálezu vtělit nemůže. Naplnění hypotézy, že stejnou otázku může tento senát (stejně jako jiné senáty) v jiných obdobných věcech předložit znovu, je opět závislé na tom, zda její zodpovězení bude

v daném řízení nutné, což nelze presumovat již s ohledem na procesní postup stěžovatelů, složení senátů atd. V této souvislosti není k přehlédnutí, že Ústavní soud v minulosti odmítl shledat přesah vlastních zájmů stěžovatelů např. v souvislosti s napadením mnoha pandemických mimořádných opatření dopadajících na miliony občanů a s velkým množstvím probíhajících řízení, a to s odůvodněním, že sama obecnost dosahu a dotčení velkého počtu osob a vliv na probíhající řízení není podmínkou dostatečnou [viz např. usnesení ze dne 22. 4. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 8/20 (U 6/99 SbNU 485), bod 58 a násl., a řadu dalších rozhodnutí z té doby]. Najednou pro zdůvodnění postupu pléna jdoucího „za hranu“ § 23 zákona o Ústavním soudu postačí pro založení (nepřípadného) „přesahu vlastních zájmů stěžovatele“ i několik desítek obdobných řízení?

6. Navíc není vůbec pravda, že přijetí dnešního stanoviska se „nijak negativně nepromítá“ do postavení stěžovatele (bod 23). Kdyby si většina pléna pečlivě přečetla odůvodnění zpětvzetí ústavní stížnosti, zjistila by, že stěžovatel uvádí, že mu jde hlavně o „získání omluvy ze strany státu“ v řízení, které probíhá před Nejvyšším soudem. Přijetí dnešního stanoviska tak samozřejmě bude mít de facto určující dopad na výsledek řízení vedeného o jeho dovolání.

7. K procedurálním okolnostem přijetí dnešního stanoviska nám závěrem nezbyvá než opět s lítostí konstatovat, že plénum Ústavního soudu bylo vystaveno jeho předsedajícím (současně v postavení soudce zpravodaje) časovému tlaku, který nemůžeme označit než za nepřijatelný. Plénu bylo totiž jen 40 minut před zahájením jeho jednání předloženo zásadní „doplnění návrhu stanoviska“ o nové body 21 až 23, zařazené do jeho části třetí, nazvané „Podmínky rozhodování o návrhu stanoviska pléna“, jejichž podstatou je právě ono zdůvodnění, proč zpětvzetí ústavní stížnosti není na překážku přijetí stanoviska. Na námítky soudců proti takovému postupu a na požadavek, aby si mohli toto doplnění do týdne prostudovat, poskytl předsedající pléna soudcům velkodušně dodatečný čas „na přečtení“ v rozsahu jedné hodiny. Opět se tak i v této věci názorně ukázalo, jak Ústavnímu soudu schází jednacím řád, ač to jeho většina nepožaduje.

8. Jde-li o vlastní posouzení předložených otázek, ani v tom nemůžeme se stanoviskem souhlasit. Zastáváme názor, že právní názor vyslovený v nálezu ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208), který má být tímto stanoviskem překonán, je plně v souladu s obecnými východisky shrnutými v části IV/a. stanoviska, přestože stanovisko tvrdí opak (bod 38). Ve věci posuzované IV. senátem šlo o vyloučení, resp. míru použití zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů, ve vertikálních vztazích, kdy má jít pochybení k tíži veřejné moci (bod 33 stanoviska). Nadto byla předmětná ustanovení zákona zrušena pro obsahový rozpor s ústavně zaručeným základním právem podle čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, jak správně uvádí stanovisko v bodu 14 odůvodnění. Všechny podmínky vymezené stanoviskem pléna v jeho obecných východiscích pro to, aby orgány veřejné moci přistoupily k nepoužití zákonné úpravy zrušené nálezem sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ze dne 11. 2. 2020 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.), tak byly naplněny. Lze jistě souhlasit se závěrem, že „samotná skutečnost, že Ústavní soud rozhodl o zrušení zákona nebo o vyslovení jeho neústavnosti, ovšem ještě neznamená, že každé jeho použití představuje porušení základních práv a svobod nebo jiný neústavní následek“ (bod 30 stanoviska). Nález sp. zn. IV. ÚS 579/22 však nic jiného ani netvrdí (viz jeho bod 25 a násl.) a vysvětluje, v čem konkrétně spatřuje splnění judikaturou stanovených výjimek z obecné použitelnosti takového zákona. Nález dokonce zdůrazňuje, že postačí i to, když orgán veřejné moci použije zákon „nanejvýš zdrženlivým způsobem tak, aby nedošlo k dalšímu porušování ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelů“ (viz bod 29 jeho odůvodnění), nevyžaduje tedy nutně zákaz použití napadených ustanovení zákona *en bloc*.

9. Většina pléna se tak stanoviskem sice snaží překonat nález sp. zn. IV. ÚS 579/22, ale zcela jí uniká, že zdaleka nejde o první nález, který se problematice použitelnosti Ústavním soudem zrušené právní úpravy věnuje. Nález sp. zn. IV. ÚS 579/22 z předchozí nálezné judikatury Ústavního soudu naopak vychází. Tu však stanovisko náležitě nezohledňuje, popř. ji naprosto ignoruje – viz např. jím opominutý nález ze dne 10. 1. 2013 sp. zn. II. ÚS 1882/09 (N 8/68 SbNU 141).

10. Podle pléna dále „předně neobstojí závěr, že Ústavní soud rozhodl o odkladu vykonatelnosti nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 jen proto, aby poskytl zákonodárci dostatečný časový prostor k úpravě zákona“ (bod 38 stanoviska), přičemž „důvod odkladu vykonatelnosti nelze spatřovat v samotném vytvoření časového prostoru k přijetí nové zákonné úpravy“ (bod 42 stanoviska). To je však v příkrém rozporu s bodem 158 odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17, podle něhož Ústavní soud přistoupil ke zrušení některých ustanovení zákona o střetu zájmů „s odkladem vykonatelnosti až uplynutím dne 31. 12. 2020, aby tím vytvořil zákonodárci dostatečný časový prostor pro přijetí zákonné úpravy, která bude již ústavně souladná“. Plenární většina tuto skutečnost, z níž vyšel při svém rozhodování IV. senát, zcela zjevně pomíjí. Jinými slovy, plenární většina se dostává do situace, kdy s odstupem několika málo let popírá samu sebe.

11. Plenární většina v bodu 30 stanoviska mimo jiné zdůrazňuje, že mohou nastat situace, kdy by z ústavněprávního hlediska naopak nemohlo obstát nepoužití zákona zrušeného nálezem Ústavního soudu s odloženou vykonatelností. Výslovně přitom neřeší, zda pod tuto situaci spadá i posuzovaná věc. Z celkového vyznění odůvodnění stanoviska lze dovodit, že nejspíše ano. Plénum totiž konstatuje, že postup Ministerstva spravedlnosti spočívající v umožnění bezplatného nahlížení do registru oznámení prostřednictvím veřejné datové sítě bez předchozí žádosti nebyl nezákonný (*argumentum a fortiori* ani neústavní). *A contrario* tudíž opačný postup spočívající v nepoužití (případně ve velmi zdrženlivém použití) zrušených zákonných ustanovení, nutně shledává přinejmenším jako nezákonný. V té souvislosti přitom však plenární většina bagatelizuje, že v důsledku obdržení předžalobní výzvy Ministerstvo spravedlnosti podle těchto zákonných ustanovení po celou dobu jejich účinnosti nepostupovalo, když je aplikovalo pouze do 6. 11. 2020, „i když mohlo (a také mělo) postupovat odlišně až do 31. 12. 2020“ (bod 50 *i. f.*). To již nevadí? Podle našeho mínění to jen podtrhuje vnitřní rozpornost stanoviska.

12. Největší slabinou stanoviska je však již jeho samotný výrok. Jím se totiž zcela nepokrytě namísto zaujetí ústavněprávního názoru vykládají běžné zákony, resp. se obecným soudům předkládá výklad zákonné úpravy, jež jako jediný možný mohou ve své rozhodovací činnosti následovat. Tím se ovšem stanovisko zcela zásadně odchyluje od svého účelu. Nebyla-li ale předkládajícím senátem položena žádná ústavněprávní otázka, která je bezprostředně relevantní pro posouzení věci samé (srov. derogační důvod nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 spočívající – nic více – než na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a nikoli na konstatování nezákonnosti postupu ministerstva), sotva bylo možno očekávat ústavněprávní odpověď.

13. V ostatním souhlasíme s odlišným stanoviskem soudce Vladimíra Sládečka v jeho bodech 1 až 13.

2. Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa k odůvodnění stanoviska pléna

S výrokem i odůvodněním právě přijatého stanoviska souhlasím s dodatkem, že v jeho odůvodnění nebyla vyčerpána veškerá problematika a argumentace zde překonávaného nálezu, ač by to bylo podle mého názoru žádoucí.

Nynějším stanoviskem je podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, překonáván právní názor vyjádřený v nálezu ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208) a nepřímo i v na něj

navazujícím a odkazujícím nálezu sp. zn. IV. ÚS 2296/22, který byl přijat v době, kdy již na něj předložený návrh stanoviska sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22 nemohl reagovat. Prosazovat další doplňování argumentace, případně ji upravovat, by podle mne, z hlediska urgentnosti potřeby vydání stanoviska podle § 23 zákona o Ústavním soudu, nemuselo být konstruktivní, když jsem sám jeho co nejrychlejší předložení již při vydání prvního nálezu požadoval, či v to doufal.

Proti nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 a následně proti výroku a odůvodnění nálezu ze dne 22. 11. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2296/22 (N 142/115 SbNU 125) jsem se vyjádřil podrobně v odlišných stanoviscích, která již byla zveřejněna spolu s těmito nálezy. Protože v těchto stanoviscích se vyjadřuji kriticky nejen k tomu, že měl být zachován právní názor, který nyní potvrzuje plénum ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22, nýbrž i k řadě dalších nesprávností, odkazují na tato odůvodnění a argumentaci v nich (zejména k nálezu sp. zn. IV. ÚS 2296/22), aniž bych hodlal narušovat souvislost argumentace v odůvodnění nynějšího stanoviska.

Je to proto, že některé věci se mi jako soudci IV. senátu pochopitelně jeví z pohledu zevnitř na základě několikaměsíční diskuze v senátu poněkud v jiné perspektivě, než v případě perspektivy „celosoudní“ Ústavního soudu, ale i následného rozhodování obecných soudů při uplatnění důsledků tzv. incidentní retrospektivity judikaturního odklonu, tedy stručně řečeno, co bude dál. Stejně tak ale nechci narušovat souvislost své argumentace v těchto odlišných stanoviscích, která přímo s nynějším stanoviskem podle § 23 zákona o Ústavním soudu souvisejí, ale dívají se na celou věc jinak.

Proto odkazují na obě odlišná stanoviska, zejména pak na odlišné stanovisko ze dne 22. 11. 2022 k nálezu sp. zn. IV. ÚS 2296/22, a to na jeho body 4 a 22 (námitka obcházení § 23 jako základ), a dále na námítky chybějící argumentace novelou zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon č. 180/2022 Sb.), základů dogmatiky konstrukce zrušitelnosti právního předpisu podle Ústavy České republiky a zákona o Ústavním soudu (body 12 až 16, 20 a 21), nevyjasněné otázky ohledně sankcionování (ačkoli ve výroku nynějšího stanoviska je na to reagováno), nedodržení právního předpisu, jehož ustanovení byla zrušena s odkladem (body 18 a 19), a na důsledky vydání nynějšího stanoviska pro další rozhodovací praxi Ústavního soudu a soudů obecných (body 29 až 33).

Proti jádru argumentace v nynějším stanovisku, které rekapituluje hlavní důvody pro přijetí takového výroku nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ze dne 11. 2. 2020 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.), pochopitelně námítky nevznáším. Nicméně nelze nevidět, že se argumentace prvního nálezu a argumentace nynějšího stanoviska poněkud míjí, resp. jeho argumentace jde na podporu postupu vedlejší účastnice, nikoli proti samotnému nálezu, zatímco moje námítky směřují přímo proti oběma nálezům a jejich důsledkům.

3. *Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka*

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám následující odlišné stanovisko:

1. Nesouhlasím s „výrokem“ stanoviska pléna ani s jeho odůvodněním.
2. Stanovisko pléna má zřejmě vyjádřit odlišný právní názor od názoru, který byl vysloven v nálezu ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. IV. ÚS 579/22 ve znění opravného usnesení ze dne 27. 12. 2022 (N 126/114 SbNU 208), a byl iniciován II. senátem Ústavního soudu.
3. Předložené stanovisko pléna však nepředkládá přesvědčivou argumentaci. Na závěry obsažené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 reaguje zpravidla jen nepodloženým nesouhlasem, jeho vlastní argumentace je převážně mimoběžná, nepostihující danou problematiku, resp. se míjí s názory a závěry obsaženými v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 (srov. dále). Zdá se, že je stanovisko tak trochu „šito horkou jehlou“. Přitom jde o otázku složitou, která nemá jednoduchá řešení.
4. V části I je přehnaně zevrubně popsán Předmět řízení o ústavní stížnosti (fakticky jde o tzv. naraci odůvodnění), na základě něhož má dojít k vyjádření odlišného právního názoru.

Takto detailní rozbor však spíše patří do odůvodnění rozhodnutí o dané ústavní stížnosti. Stanovisko by v úvodní části mělo toliko stručně, a to jasně a zřetelně, vyjádřit, proč je odlišné stanovisko předloženo, což ostatně neplyne ani z části následující.

5. V části II označené Právní názor vyslovený v nálezu sp. zn. IV. ÚS 579/22 je poněkud výběrově (nahodile, nesystematicky) seznamováno s některými náhledy v odůvodnění napadeného nálezu. Není nicméně příliš jasné, jaký konkrétní právní názor IV. senátu je považován za problematický, a tudíž vyžadující překonání.

6. Za vyjádření odlišného stanoviska zřejmě nelze považovat pouhé „neztotožnění se“ s dílčím závěrem (bod 44), do vlastního „výroku“ stanoviska pléna se to stejně nepromítlo. Podle mého mínění by bylo možné nejspíše uvažovat o názoru uvedeném v bodě 28 napadeného nálezu, jak je zmíněn v bodě 14 stanoviska. Stanovisko s tímto náhledem však explicitě nepolemizuje.

7. V partii III Podmínky rozhodování o návrhu stanoviska pléna se vysvětluje postup pléna při projednávání stanoviska. Za zvláštní pozornost stojí body 21 až 23, kde se argumentuje, proč nebrání projednání návrhu plénem Ústavního soudu skutečnost, že podáním ze dne 28. 11. 2022 vzal stěžovatel ústavní stížnost, na základě které byl podán návrh stanoviska, zpět. Odůvodnění tohoto postupu považuji v první řadě za účelové, ale především rozporné zejména s § 23 zákona o Ústavním soudu, včetně problematických důsledků, které plénem nedohlédlo. V tomto směru odkazují na argumentaci obsaženou v odlišném stanovisku soudců Radovana Suchánka a Josefa Fialy, ke které se připojuji (v bodech 1 až 7).

8. Část IV Vlastní posouzení se skládá ze dvou oddílů: Obecně k účinku zrušovacího nálezu na právní vztahy a K (ne)zákonosti postupu ministerstva s ohledem na nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17. V „obecné“ části je vskutku shrnuta judikatura Ústavního soudu k účinku zrušovacího nálezu na právní vztahy. Problém spočívá ovšem v tom, že o tuto problematiku v citovaných nálezech ani tak nejde. Očekával bych totiž seznámení s dosavadní judikaturou týkající se případů účinků zrušovacího nálezu, když byla vykonatelnost rozhodnutí Ústavního soudu odložena. Tedy téma, o které v daném případě jde. V této části je tak – s určitými vzácnými výjimkami (srov. dále) – předložena judikatura k obecnějším otázkám souvisejícím se zrušením ustanovení zákona. Jde zejména o účinky zrušení, nicméně, jak je naznačeno, bez vztahu k projednávané problematice, případně o problém závaznosti vykonatelného zrušovacího nálezu, též v souvislosti s ústavní stížností, která vyvolala návrh na zrušení.

9. Jen velmi omezeně je zmíněna judikatura alespoň zčásti se týkající dané problematiky, tj. použití ustanovení zákona, které bylo sice Ústavním soudem zrušeno, avšak jeho vykonatelnost byla odložena. Jde zejména o relevantní stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 ze dne 14. 12. 2010 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.) – k tomu srov. též dále, dále nálezy sp. zn. Pl. ÚS 15/09 ze dne 8. 7. 2010 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), sp. zn. IV. ÚS 1572/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 45/64 SbNU 551), sp. zn. Pl. ÚS 10/17 ze dne 3. 11. 2020 (N 202/103 SbNU 9; 552/2020 Sb.) a sp. zn. I. ÚS 102/2000 ze dne 27. 11. 2001 (N 179/24 SbNU 335). Žádné, ať již konkrétní, či obecnější závěry, které by z těchto rozhodnutí mohly plynout pro probíranou věc, nicméně plénem neuvádí. Vlastní problematiky se tak plénem relevantněji spíše dotkne vlastně až v bodech 35 a 37 (a bodě 43 v další části). Druhý oddíl se pak v podstatě věnuje jen *ex post* výkladu, účinkům a aplikačním souvislostem nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 ze dne 11. 2. 2020 (N 22/98 SbNU 257; 149/2020 Sb.), zejména ve vztahu k jednání Ministerstva spravedlnosti.

10. Zásadní problém shledávám v tom, že ve stanovisku pléna není zcela jasné uvedeno, o co vlastně v odlišném právním názoru jde. V čem se tedy odlišuje, tedy kromě – *cum grano salis* – závěru, že z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/17 vyplývá, že Ministerstvo spravedlnosti nepostupovalo nezákonně, když v období od vyhlášení nálezu do dne jeho (odložené) vykonatelnosti umožňovalo každému „bezplatně nahlížet do registru oznámení

prostřednictvím datové sítě bez předchozí žádosti v rozsahu stanoveném uvedeným ustanovením“.

11. To sice odpovídá posouzení položené otázky, zda má nálezn sp. zn. Pl. ÚS 38/17 za následek nezákonnost postupu Ministerstva spravedlnosti (bod 20), avšak nálezn sp. zn. IV. ÚS 579/22 to výslovně neřeší. Za přínosnější bych považoval posouzení modifikované (!) druhé otázky, resp. provedení obecného výkladu účinků nálezu Ústavního soudu, kterým byl zrušen zákon nebo vyslovena jeho neústavnost, na právní vztahy vzniklé v době účinnosti neústavní zákonné úpravy (bod 25), ovšem v situaci, kdy došlo k odkladu vykonatelnosti. Ano, o odpověď na tuto otázku by především mělo jít, ale ve stanovisku k tomu nenalezneme prakticky nic.

12. Očekával bych tedy od stanoviska pléna především závěry, resp. vymezení určitého obecného návodu k postupům v obdobných případech. S ohledem na určitou nejednotnost či nejasnost judikatury (bod 35) je třeba k věci přistoupit komplexně a stanovit konkrétní – alespoň do určité míry – obecně aplikovatelná pravidla pro projednávání ústavních stížností, které namítají nerespektování (či respektování) plenárního zrušovacího nálezu (při kontrole ústavnosti norem) v období od jeho vydání do data jeho odložené vykonatelnosti. V textu se rozebírá, resp. se zaujímá postoj fakticky k jedné konkrétní věci, byť je prakticky stejných ústavních stížností, které namítají totéž, více než stovka.

13. Ostatně se domnívám, že v celém odůvodnění se velmi obtížně hledá zřetelná argumentace, proč vlastně Ústavní soud vydává odlišné stanovisko. Např. s kterým konkrétním právním názorem plénem nesouhlasí (bod 19), nebo není jasné, která „uvedená východiska nebyla IV. senátem respektována“ (bod 38).

14. Jak jsem se již zmínil v úvodu, jde o problematiku složitou, ovšem důležitou. Proto jsem o ní vícekrát diskutoval se svým asistentem, odborníkem na ústavní právo, doc. J. Svatoněm, a to již před předložením stanoviska. Uvažovali jsme o nějakém řešení, ale písemný materiál jsme kvůli překotnému vývoji (předložení stanoviska pléna) nestačili zpracovat. Prozatím jsme v našich úvahách dospěli k určitým východiskům.

15. K problematice je možné přistupovat v podstatě dvěma způsoby, z pohledu formálního nebo materiálního.

16. Pokud jde o formální pojetí, platilo by, že dokud u zrušovacího nálezu nenastala (odložená) vykonatelnost, příslušná dosavadní úprava zavazuje všechny orgány a osoby. To je obsaženo také ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10. Vychází to též z určité podobnosti se situací, kdy je přijata nová právní úprava, avšak účinnost je odložena. V období legisvakance se tak postupuje podle dosavadní platné úpravy.

17. Uplatnění materiálního pojetí se může zdát vhodnějším, ale jeho specifikace se jeví podstatně komplikovanější. Jde o to nalézt východisko pro aplikaci (či neaplikaci) zrušené, avšak nevykonatelné úpravy. Tedy stanovit (specifikovat) dosažení určité (kvalifikované) intenzity porušení práva, kdy již není přijatelné úpravu použít (jisté náznaky v tomto směru lze patrně nalézt v bodě 49). Problém pak spočívá právě ve způsobu vymezení kvalifikované intenzity. Jelikož nebyl a ani není dostatečný čas na zevrubnější úvahy, toliko pracovní lze uvažovat takto: kvalifikovaná (dostatečná) intenzita by se zřejmě projevila u trestních věcí, případně i přestupků, v podstatě by se mohla uplatnit také u lidských práv tzv. první generace.

18. Nicméně na závěr – dá se říci, že patrně ve shodě se stanoviskem (i když značně zjednodušeně) – uvádím: projednávaný případ by podle mého názoru skutečně nedosahoval potřebné (kvalifikované) intenzity. Především ústavní stížnost vlastně nesměruje přímo proti vlastnímu zásahu do práv, ale má sekundární charakter, jde o náhradu za nemajetkovou újmu.